

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ТА ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ЕКОНОМІЧНОГО КЛІМАТУ ТА ФІНАНСОВОЇ ЕКОСИСТЕМИ

ЗБІРНИК

матеріалів Міжнародної науково-практичної
інтернет-конференції

(м. Полтава, 28 березня 2024 року)

Полтава
2024

ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ (ПУЕТ)

**ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ТА
ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ
МІЖНАРОДНОГО ЕКОНОМІЧНОГО КЛІМАТУ ТА
ФІНАНСОВОЇ ЕКОСИСТЕМИ**

ЗБІРНИК

**матеріалів Міжнародної науково-практичної
інтернет-конференції**

(м. Полтава, 28 березня 2024 року)

**Полтава
ПУЕТ
2024**

УДК 339.9:004.738.5:339.7(082)
В80

Розповсюдження та тиражування без офіційного дозволу Полтавський університет економіки і торгівлі заборонено

ПРОГРАМНИЙ КОМІТЕТ

О. О. Нестуля, голова програмного комітету, д-р іст. наук, проф., ректор Полтавського університету економіки і торгівлі (ПУЕТ);
П. О. Куцук, д-р екон. наук, проф., ректор Львівського торговельно-економічного університету;
Д. П. Дімітров, д-р екон. наук, проф., ректор Університету національного та світового господарства;
С. О. Катажсина, проф. Повісланського університету, доктор філософії;
Х. Х. Назарзода, д-р техн. наук, доц., ректор Таджикиського державного університету комерції;
Л. О. Шавга, д-р екон. наук, проф., ректор Кооперативно-торгового університету Молдови.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Співголови організаційного комітету:

Н. С. Педченко, голова організаційного комітету, д-р екон. наук, проф., перший проректор;
В. Ю. Стрілець, д-р екон. наук, доц., завідувач кафедри міжнародної економіки та міжнародних економічних відносин;
О. В. Яриш, канд. екон. наук, доц., завідувач кафедри фінансів та банківської справи.

Члени організаційного комітету:

Ю. С. Матвієнко, канд. пед. наук, проректор з науково-педагогічної роботи;
Л. М. Діденко, директор центру інформаційного забезпечення освітнього процесу;
Ю. В. Перегуда, директор міжнародного науково-освітнього центру;
Н. І. Манжура, завідувач науково-організаційного відділу;
О. В. Гасій, канд. екон. наук, доц., доц. кафедри фінансів та банківської справи;
Т. П. Гудзь, д-р екон. наук, проф., проф. кафедри фінансів та банківської справи;
А. А. Позжар, канд. екон. наук, доц., доц. кафедри міжнародної економіки та міжнародних економічних відносин;
С. П. Прасолова, канд. екон. наук, доц., заступник завідувача кафедри фінансів та банківської справи;
В. І. Рекотова, канд. екон. наук, доц., доц. кафедри міжнародної економіки та міжнародних економічних відносин;
Г. М. Сидоренко-Мельник, канд. екон. наук, доц., доц. кафедри фінансів та банківської справи;
А. М. Соколова, канд. екон. наук, доц., доц. кафедри фінансів та банківської справи;
С. І. Туль, канд. екон. наук, доц., доц. кафедри міжнародної економіки та міжнародних економічних відносин;
А. Л. Флегантова, канд. екон. наук, доц., доц. кафедри міжнародної економіки та міжнародних економічних відносин;
Л. С. Франко, старший викладач кафедри міжнародної економіки та міжнародних економічних відносин;
Ю. О. Єжеллий, асистент кафедри міжнародної економіки та міжнародних економічних відносин.

Вплив глобалізаційних процесів та цифрової трансформації
В80 на формування міжнародного економічного клімату та фінансової екосистеми : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Полтава, 28 березня 2024 року). – Полтава : ПУЕТ, 2024. – 456 с. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). – Текст укр., англ. мовами.

ISBN 978-966-184-467-3

У збірнику подано матеріали доповідей, оприлюднених на Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Вплив глобалізаційних процесів та цифрової трансформації на формування міжнародного економічного клімату та фінансової екосистеми». Розраховано на наукових і науково-практичних працівників закладів вищої освіти та наукових установ, аспірантів, студентів, практичних працівників і широкий читачський загал.

УДК 339.9:004.738.5:339.7(082)

*Матеріали друкуються в авторській редакції мовами оригіналів.
За виклад, зміст і достовірність матеріалів відповідальні автори.*

© Полтавський університет
економіки і торгівлі, 2024

ISBN 978-966-184-467-3

СПІВОРГАНІЗАТОРИ

Міністерство освіти і науки України

Полтавський університет економіки і торгівлі

Львівський торговельно-економічний університет

Університет національного і світового господарства
(Республіка Болгарія)

Повіслянський університет (Республіка Польща)

Таджицький державний університет комерції
(Таджикистан)

Кооперативно-торговий університет Молдови (Молдова)

СЕКЦІЯ 1. ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСІВ ТА БІЗНЕСУ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ ТА МІЖНАРОДНОМУ РІВНЯХ

*Arynova Z. A.,
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Toraigyrov University,
Pavlodar, Kazakhstan*

INTERACTION OF BUSINESS AND THE EDUCATION SYSTEM IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN IN THE CONTEXT OF DIGITALIZATION OF THE ECONOMY: CHALLENGES AND DIRECTIONS OF ADAPTATION*

In the modern world, there is a steady development of digital technologies that penetrate into all spheres of society. The field of work is no exception. Kazakhstan is actively adapting to this new digital order, which leads to the formation of new forms of labor relations.

The relevance of Kazakhstan's labor market research in the context of digital transformation is immutable in the modern world, where digital technologies are becoming the basis of economic and social development. The rapid growth of digital innovations and changes in work processes requires the country to adapt its labor market to new requirements and challenges. This means not only retraining and retraining of the workforce, but also the development of new legal and social mechanisms that ensure fairness and protection of workers' rights in the digital environment.

In addition, the successful integration of Kazakhstan into the global economy requires the development of a competitive and flexible workforce capable of working effectively in new conditions. Therefore, the study and analysis of labor market dynamics in the context of digital transformation are necessary to develop development strategies that promote sustainable and inclusive economic growth of the country.

Digital transformation has a profound impact on all aspects of modern society, including the labor market. In the context of the rapid development of information technologies and digital innovations, Kazakhstan is faced with the need to adapt its labor market to the new reality. Growing digitalization requires both structural changes and new approaches to resource and talent management [1].

Digital technologies are significantly changing the face of work. They bring new tools for communication, improve management systems, automate processes and create new types of work. However, this also entails changes in the structure and organization of work, which in turn affects the forms of labor relations.

One of the striking features of modern labor relations is the growth of flexibility. Digital platforms create new opportunities for remote work, freelancing and temporary employment. This leads to the emergence of new forms of employment, such as custom jobs through online platforms, where workers provide their services directly to customers without intermediaries.

Digital platforms are also contributing to the emergence of the so-called «economy of divided workers». This is a form of employment where companies use algorithms to hire workers for temporary or short-term projects. Employees in this model get access to work through the platform without having a formal status as an employee of the company.

Digitalization also affects the relationship between employees and employers. In the context of remote work and flexible forms of employment, there is often no traditional hierarchy and control. This requires new approaches to management and communication, and creates a need for new rules and regulations to ensure fairness and protect the rights of employees.

The rise of digital technologies poses challenges to existing labor legislation. It is necessary to develop new norms that would take into account the specifics of new forms of employment, ensure the protection of workers' rights and regulate relations between employees and employers in the digital economy.

Digitalization is changing labor relations, leading to the emergence of new forms of employment and requiring a revision of traditional approaches to management and legislation. To successfully adapt to these changes, it is necessary to develop flexibility and innovation in the field of work, ensure the protection of workers' rights and create conditions for the sustainable and equitable development of the digital economy.

The digitalization of the economy has a profound impact on the business sector and the education system around the world, including the Republic of Kazakhstan. This process not only changes the requirements for the skills and competencies of modern workers, but also creates new opportunities for innovation and growth. However,

in the context of the rapid pace of technological change, the interaction between business and education has become a key factor in successful adaptation to new realities.

One of the main challenges faced by business and the education system in Kazakhstan is the need to adapt educational programs to the requirements of the modern labor market. Due to rapidly changing technologies and business needs, many graduates do not have the necessary skills for a successful career in the digital economy. This requires the revision of curricula, the introduction of modern technologies into the educational process and the strengthening of ties between educational institutions and enterprises [2].

An important aspect of the interaction between business and education is the creation of joint training and internship programs. Enterprises can actively participate in the development of educational courses, provide students with practical work experience and provide mentoring from industry professionals. This allows students to gain not only theoretical knowledge, but also real work experience, which increases their competitiveness in the labor market.

In the context of the digitalization of the economy, special attention should be paid to the development of digital literacy among students and employees. The basics of programming, data analytics and cybersecurity are becoming increasingly important for a successful career in today's world. Therefore, it is important to integrate these aspects into curricula and provide students with access to relevant digital resources.

Finally, for effective interaction between business and education, regular feedback and partnership between these two sectors are necessary. Enterprises should actively participate in assessing the needs of the labor market and provide educational institutions with information about the required skills. In turn, educational institutions should respond to these needs by updating curricula and providing students with relevant knowledge and skills.

In conclusion, in the context of the digitalization of the economy, the interaction between business and the education system in the Republic of Kazakhstan is becoming increasingly important to ensure sustainable economic growth and prosperity. Only through close cooperation will these two sectors be able to successfully adapt to the challenges of the modern era and ensure high-quality education and high competitiveness of the workforce.

References

1. National report «The labor market of Kazakhstan: on the way to digital reality», 2022. URL: <https://iac.enbek.kz/ru/node/1451>.
2. National report «The labor market of Kazakhstan: development in a new reality», 2021. URL: <https://iac.enbek.kz/ru/node/1179>.

* This article was published within the framework of the IRN grant project AP19676438 “Mechanism for ensuring balanced interaction of the labor market and the education system in the context of digitalization of the economy” (source of funding – Science Committee of the Ministry of Science and Higher Education of the Republic of Kazakhstan).

*Julie Chassagne, Associate Professor in Management,
ReimsChampagne-Ardenne University,
REGARDS laboratory,
Reims, France*

NEURAL NETWORK MODELING OF THE RELATION BETWEEN CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY AND EARNINGSMANAGEMENT

Corporate Social Responsibility (CSR) has been of growing interest to listed companies over the last few decades. The essence of the concept of “*Corporate Social Responsibility*” has changed due to the challenges of global warming, environmental pollution and the COVID-19 pandemic. In 2001, the European Commission described CSR as “*the voluntary integration of social and environmental concerns into companies’ business activities and stakeholder relations*”. Since 2001, this definition has evolved. In 2011, CSR was defined by the European Commission as “*the responsibility of companies for the effects they have on society*”. CSR has developed in response to the social and environmental events that the company has had to face. In 2023, the notion of CSR has taken on a new meaning in the light of recent social and environmental events. Against this backdrop and going beyond mere legal enforcement, these major companies are becoming more aware of the social and environmental impacts they generate. More involved and committed to their social and environmental missions, companies are more socially and environmentally performant. The Corona Virus Disease (COVID) – 2019 health crisis have affected economic and social activities of companies all over the world. “The crisis has accentuated the role of CSR as a means of protecting and reassuring employees, of meeting customers’ needs responsibly and of gaining the confidence of investors” (de Wasseige and Vas 2021). Thus, social and environmental activities of companies include the interests of stakeholders in a more obvious way.

The purpose of this research work is to investigate the link between CSR and earnings management in the European Context. The issue of this paper is the following: is there a link between social and environmental performances with earnings management? While prior literature on the link between CSR and earnings management is abundant (Chih et al. 2008; Hong and Andersen 2011; Kim et al. 2012; Litt et al. 2013; Bozzolan et al. 2015; Gras-Gil et al. 2016;

Agoglia et al. 2017; Ben Amar and Chakroun 2018; Moratis and van Egmond 2018; Almahrog et al. 2018; Fauser 2019; Ajina et al. 2019; Velte 2019, 2021; Dimitropoulos 2022; Khanchel and Lassoued 2022; Shi et al. 2022; Selimefendigil and Mehtap 2022; Garsaa and Paulet 2022; Chulkov and Wang 2023; Kim and Lee 2023), the specific examination of CSR based on its separate and complementary way social and environmental effectiveness has never been explored. Recently, there are other social and environmental issues (such as the international impact of COVID-19, the “yellow vest” movement in France, global warming and energy-saving technologies) whose influence on the interplay between CSR and earnings management has not been sufficiently researched in prior studies. The others main contributions of this paper aim to use both theoretical aspect through bibliometric analysis and practical aspect through neural network modeling. The research that we conducted supplements the existing academic literature through the bibliographic network of key words. Indeed, previous studies indicate that socially responsible firms are less likely to engage in earnings management through “*discretionary accruals*” compared to others (Chih et al. 2008; Hong and Andersen 2011; Kim et al. 2012; Litt et al. 2013; Bozzolan et al. 2015; Gras-Gil et al. 2016; Agoglia et al. 2017). Further, our study aims to strengthen the relation between CSR (social and environmental) performances and earnings management in using neural network modeling. Indeed, numerous authors have studied the link between CSR and earnings management using the regression methods (Kim et al. 2012; Litt et al. 2013; Salewski and Zülch 2014; Bozzolan et al. 2015; Gras-Gil et al. 2016; Velte 2021; Lassoued and Khanchel 2021; Hsu and Yang 2022). Moreover, the main theoretical foundations used to explain the relation between CSR and earnings management include both ethical theories (Carroll 1979; Donaldson and Preston 1995; Jones 1995; Phillips et al. 2003) and stakeholder theory (Freeman 1984), as well as neural network modeling framework. From this conceptual framework, we show the significative role of companies in terms of ethical behavior and satisfaction of the interests of their stakeholders. The paper’s managerial contribution is to show that implementing a CSR performance is reconcilable with more transparent and reliable financial reports.

The empirical research was conducted on a sample of 4,698 observations in 12 European countries. The relation is studied over a 15-year period (2006 to 2020). Industries are classified into nine

categories based on Industry Classification Benchmark (ICB) codes. The utilization of neural networks allowed for a deeper understanding of the intricate dynamics and potential causal relation between CSR (social and environmental performances) and earnings management. This method sheds light on the nuanced connections between CSR practices and earnings management across diverse industries in the context of the 12 European countries studied. The neural network method reveals its effectiveness in uncovering intricate and non-linear patterns within the extensive dataset.

Overall, this study shows that CSR (social and environmental) is negatively linked with earnings management. Our results are in line with ethical and stakeholder theories, emphasizing the role of “*virtuous*” behavior of the manager, and the consideration of all stakeholders of the company. This paper shows that companies which are socially and environmentally performant disclose more transparent and reliable financial reports.

*Вавдійчик І. М., канд. екон. наук, доц.
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ, Україна*

ЦИФРОВІЗАЦІЯ – ШЛЯХ ДО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Умови, в яких сьогодні доводиться працювати підприємствам, характеризуються надзвичайно високим рівнем ризику та постійним негативним впливом факторів зовнішнього середовища, серед яких основне місце відводиться військовим діям, що відбуваються в Україні. Тому впровадження цифровізації та інструментів цифровізації в діяльність підприємств відкриває нові можливості для розвитку суб'єктів господарювання.

О. Абакуменко, А. Деркач та М. Корнєєва трактують поняття «діджиталізація» як процес перетворення певного інформаційного поля з аналогового в цифровий формат для більш зручного подальшого використання на сучасних електронних пристроях [1].

Саме на прикладному аспекті та важливості для використання у практичній діяльності підприємств наголошує В. Варга, спираючись на наявні наразі у вітчизняних публікаціях визначення, визначаючи цифровізацію як «процес систематизації, використання, обробки інформації в цифровому форматі, з метою покращення обслуговування клієнтів у бізнес-середовищі» [2]. На думку науковця, саме її ефективне застосування у повсякденній діяльності забезпечить формування стійких конкурентних переваг підприємств як у поточному, так і в майбутньому періодах.

Очевидно, що подолання труднощів воєнного часу та післявоєнного відновлення економіки України можливе за умови забезпечення базових прав для бізнесу, передбачуваності умов ведення діяльності через оптимізацію регуляторного середовища та впровадження цифровізації в усі сфери життя, що значно підвищить шанси на зміцнення позицій України у глобальному середовищі.

Таким чином, цифровізація в умовах сучасної економіки та глобальних викликів є одним з основних інструментів розвитку підприємств, спрямованих на успішне ведення всіх бізнес-процесів. Цифровізація дає можливість спростити та виконувати роботу в більш швидкому темпі з використанням великих баз даних, забезпечуючи автоматизацію всіх видів діяльності – як

основної, так і інвестиційної та фінансової; покращити комунікацію між клієнтами, постачальниками та партнерами; підвищити мобільність у взаємодії всередині підприємства – між підрозділами, працівниками, керівництвом; здійснити перехід до нових організаційних форм управління, таких як мережева або віртуальна економіка.

Основною перевагою цифровізації підприємств є можливість оптимізації бізнес-процесів. Тобто переглядаються всі ланцюжки управлінського процесу, що дозволяє гнучко адаптуватися до різних умов сучасного бізнесу. Усунення застарілих шаблонів дозволяє більш ефективно використовувати наявні трудові ресурси. Використання процесів цифровізації бізнесу дозволяє залучити більше споживачів, що дає можливість компанії збільшити продажі і, відповідно, прибуток. Орієнтація на споживача у використанні цифрових технологій надасть можливість отримати інформацію про потреби покупця на кожному етапі взаємодії з ним та створити всі умови для задоволення його потреб. Стрімке зростання кількості інноваційних процесів дозволить швидко реагувати на проблеми, що, в свою чергу, підвищить ефективність бізнесу та зменшить потенційні витрати. Впровадження цифрових технологій надає компанії можливість обробляти значно більший обсяг даних та можливості для їх використання. Це дозволить отримувати своєчасну, достовірну інформацію, в тому числі про потенційних клієнтів, партнерів чи конкурентів, а також сприятиме розширенню взаємовідносин та покращенню комунікацій. Використання штучного інтелекту у виробничому процесі допоможе вдосконалити технологічні процеси.

В умовах війни проблема міграції на державному рівні набула особливої актуальності. Так, в Україні станом на 30 жовтня 2022 року понад 7 мільйонів українців стали внутрішньо переміщеними особами через війну. Понад 1 мільйон з них – діти. Міністерство цифрової трансформації розробило нові державні послуги для внутрішньо переміщених осіб на порталі «Дія». Це послуги з реєстрації як внутрішньо переміщеної особи, отримання виплат для ВПО, працевлаштування, відкриття бізнесу, отримання статусу кандидата в усиновлювачі, створення сім'ї, народження дитини, підвищення цифрової грамотності за допомогою освітніх мінісеріалів та багато інших. Важливим інструментом для розвитку цифрової трансформації є презентована

українським урядом програма Digital for Freedom, яка передбачає залучення світових технологічних компаній для розвитку цифровізації в умовах війни. Ця програма називається «цифровий ленд-ліз» і орієнтована на провідні технологічні компанії для України. «Цифрова свобода» поділена на 10 масштабних проєктів, кожен з яких, згідно з презентацією, займе 1,5–3 роки.

Ключовими компонентами програми «Цифрова свобода» є

- переведення 100 % державних послуг в онлайн, що займе два роки і має охопити понад 40 мільйонів українців

- трирічна програма захисту 25 ключових державних реєстрів, створення резервних копій та хмарних сховищ

- програма посилення кібербезпеки;

- програма розвитку цифрових навичок для 8,5 млн українців старше 60 років, яка передбачає навчання цифрової грамотності для людей похилого віку та забезпечення їх сучасними смартфонами;

- програма розвитку електронної освіти, в тому числі розвитку дистанційного навчання;

- проєкт цифрової митниці для боротьби з корупцією;

- електронна охорона здоров'я;

- готівкова програма – впровадження електронної гривні та розвиток інфраструктури для безготівкових розрахунків.

Висновки. В умовах війни Україна використовує один зі своїх головних ресурсів – знання та інновації – для протистояння агресору, тим самим підвищуючи свій економічний, політичний та військовий потенціал. Боротьба українців за свою свободу, незалежність та самоідентичність набула нових, інноваційних вимірів, серед яких особливе місце посіла цифровізація. Остання наразі реалізується через програму «Держава у смартфоні»; через протистояння агресору в кіберпросторі, а також через подальше сприяння розвитку IT-сектору, який виконує контракти, експортує свої послуги, забезпечує валютні надходження та підтримує українську економіку.

Список використаних джерел

1. Абакуменко О. (2016). Цифровізація банківського сектору. Фінансові дослідження. № 1 (1). Р. 69–75. URL: <https://fr.stu.cn.ua/tmp/pdf/20.pdf>.
2. Вагра В. П. Цифровізація як фактор конкурентоспроможності підприємства. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8121>.

*Веремієць М. Д., студентка 4 курсу
ОП «Корпоративні фінанси»
Стащук Д. М., канд. екон. наук
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана,
м. Київ, Україна*

ERP-СИСТЕМИ ЯК ОДИН ІЗ СУЧАСНИХ ІНСТРУМЕНТІВ УПРАВЛІННЯ КОРПОРАТИВНИМИ ФІНАНСАМИ

На даний момент актуальність впровадження систем ERP у підприємства зростає через постійний розвиток інформаційних систем. Кількість компаній, що впроваджують системи ERP збільшується. Відмінним показником розвитку цього сектора ринку є зростання організацій, що постачають системи ERP, та компаній, що займаються їхнім впровадженням. На нашу думку, розвиток ринку систем ERP буде тривати принаймні 20 років. Кожного року все більше компаній обирають корпоративні інформаційні системи, оскільки стає очевидним, що без таких систем підприємство не може бути конкурентоспроможним в еру інформаційних технологій.

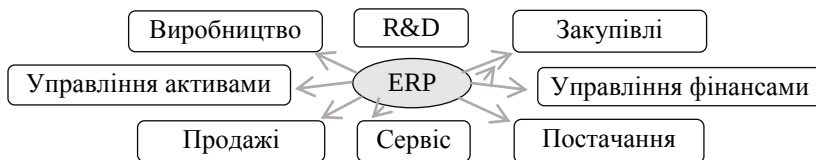

Рисунок 1 – Сфери інтеграції ERP-системи

Систему ERP іноді описують як «центральною нервову систему підприємства» і вона забезпечує автоматизацію, інтеграцію та інтелект, необхідний для ефективного ведення всіх повсякденних операцій. Більшість або всі дані організації повинні зберігатися в системі ERP, щоб забезпечити єдине джерело правди в усій компанії. За даними рисунка 1, що показує сфери застосування ERP-системи, можна зауважити на актуальності у різних напрямках. Наприклад, відділ фінансів потребує системи ERP для автоматизації процесів, удосконалення закриття звітностей. Продажі потребують системи ERP для управління всіма замовленнями клієнтів. Для вчасної доставки потрібних продуктів і послуг клієнтам відділ логістики використовує добре пра-

цююче рішення ERP. Керівництво потребує миттєвого аналізу щодо продуктивності компанії для прийняття своєчасних рішень. А банки та акціонери потребують точних фінансових записів, тому вони покладаються на надійні дані та аналіз, надані системою ERP. Загалом, впровадження системи ERP дозволяє покращити ефективність, точність та контроль підприємства.

Згідно з G2, глобальний ринок рішень ERP прогнозується досягнути \$ 78,4 мільярда до 2026 року; середньорічний темп росту з 2019 по 2026 рік складе 10,2 % [1]. Основними завданнями цієї роботи є надання всебічного розуміння того, що таке системи ERP і як вони функціонують; дослідження використання та значення систем ERP в контексті управління корпоративними фінансами; підкреслення того, як системи ERP допомагають управляти фінансовими ризиками; демонстрація того, як системи ERP сприяють стратегічному фінансовому прийняттю рішень, надаючи своєчасні та точні фінансові дані.

Узагальнено, Enterprise Resource Planning (ERP) – це програмна система, яка допомагає керувати всім бізнесом, підтримуючи автоматизацію та процеси в таких областях, як фінанси, виробництво, поставки, послуги, закупівля та інше. Пакетне рішення ERP, складається з інтегрованих модулів або бізнес-додатків, які взаємодіють між собою та діляться однією базою даних. Кожен модуль ERP зазвичай зосереджується на одній галузі бізнесу, але вони діляться однаковими даними відповідно до потреб компанії [2].

Компанії можуть вибирати модуль, який вони потребують, та додавати і масштабувати його за потребою. Системи ERP також підтримують вимоги галузі, або через основні функціональні можливості системи, або за допомогою розширень додатків, які легко інтегруються, що достатньо б полегшило та покращило робочий процес на багатьох вітчизняних підприємствах.

Сучасні ERP-системи вже не мають майже нічого спільного з ERP-системами десятиліть тому. Тепер вони «хмарні», використовуються найновіші технології, такі як штучний інтелект (AI) та машинне навчання, для надання інтелектуальної автоматизації, підвищення ефективності та миттєвого уявлення по всій компанії. Сучасне хмарне ERP-рішення також з'єднує внутрішні операції з партнерами по бізнесу та мережами по всьому світу, надаючи компаніям співпрацю, гнучкість та швидкість, які їм потрібні для більшої конкурентоспроможності сьогодні. Oracle

та SAP пропонують комплексні, великомасштабні рішення для цифровізації бізнесу на основі систем ERP, які повинні інтегрувати систему планування виробництва, закупівлі та організацію продажів [3]. Важливість ERP-рішень для бізнесу ілюструється зростаючим темпом їх впровадження. Однією з найважливіших переваг системи ERP є модулі управління фінансовими ризиками, які допомагають організаціям управляти активами, контролювати витрати та виробляти точні фінансові звіти. Фінансовий модуль забезпечує швидкий доступ до всіх фінансових даних, необхідних для управління та моніторингу вашого бізнесу. За допомогою кількох клацань можна отримати повний огляд усіх фінансових функцій. Аналітика бізнесу ERP також може використовуватися для ідентифікації та моніторингу ключових показників ефективності обліку для моніторингу кожного процесу, особи чи завдання. Автоматичні повідомлення повідомляють про події, які можуть призвести до відхилень цих показників.

Таким чином, впровадження системи ERP забезпечує безперервний доступ до даних у реальному часі, що відкриває можливості для оперативного реагування на потреби бізнесу. Крім того, повний огляд інформації надає основу для проведення наступних дій: швидке та обґрунтоване прийняття бізнес-рішень; підвищення точності бізнес-розрахунків, цілей та майбутніх прогнозів; оцінка фінансової ефективності з будь-якого ракурсу (розташування, проєкт, відділ, клієнт, постачальник тощо); перегляд результатів фінансової діяльності (наприклад, потік грошей, прибуток, чистий прибуток, активи та витрати); виявлення шахрайства та виправлення помилок швидше; генерація повних та актуальних звітів.

Отже, впровадження системи ERP з фінансовими можливостями є вигідним кроком з фінансової точки зору, оскільки воно забезпечує основу для фінансової стабільності та зростання компанії.

Список використаних джерел

1. 60 must-know ERP statistics before making a buying decision. Resource: <https://learn.g2.com/erp-statistics>.
2. Khonina E. A. Features and similarities of “1C” and SAP ERP. Prospects for the development of SAP HANA / E. A. Khonina // Information technologies in education. – 2020. – Т.3. – № 1. – P. 278–284.
3. Khonina E. A. Problems of implementation and use of SAP MDG using the example of ChMPZ JSC / E. A. Khonina // Information technologies in education. –2020. – Т. 3. – № 1. – P. 284–291.

Гасій О. В., канд. екон. наук, доц.;
Кусов Ю. О., здобувач вищої освіти
Полтавський університет економіки і торгівлі,
м. Полтава, Україна

ЦИФРОВІ ІННОВАЦІЇ В БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ

Цифрові інновації в банківській сфері є актуальною темою, адже характеризують новий етап у розвитку фінансового сектору в умовах стрімкої технологічної трансформації та змін потреб споживачів банківських послуг. Банківські установи переглядають свої стратегії, в т. ч. за пропозиціями центрального банку [1], впроваджуючи цифрові інструменти та послуги з метою пошуку оптимальних шляхів взаємодії з клієнтами, підвищення рівня безпеки та впровадження новітніх продуктів.

Банківській інновації властиві риси та властивості, притаманні фінансовій інновації, екстраполяція яких у банківське середовище дозволяє говорити відповідно про банківські послуги, банківські операції, банківські продукти і т. д. Оскільки інновації у банківській діяльності реалізуються через надання і споживання банківських послуг, то банківські інновації проявляються саме через новаторство у сфері обслуговування клієнтів [2]. У широкому розумінні цифрові інновації у банківській сфері – це надсучасні банківські інструменти та технологічні рішення, реалізація яких сприятиме підвищенню конкуренції банків на ринку банківських послуг в боротьбі за клієнта.

Крім можливостей, цифрові інновації в банківській сфері створюють потребу вирішення нових завдань, до яких можемо віднести проблеми, пов'язані з кібербезпекою та забезпеченням конфіденційності інформації про клієнтів, контроль та регулювання віртуальних активів, та розуміння банківськими працівниками інноваційних трендів.

В Україні банки постійно впроваджують цифрові інновації у свою діяльність. Наведемо окремі з них в табл. 1.

Аналізуючи табл. 1, що банки підтримують цифрові інновації. Однак, у міру можливостей, одні ще опановують цифрові інновації, а інші – створюють і використовують в діяльності. Серед державних банків ПАТ «ПриватБанк» та АТ «Ощадбанк» є найбільш інноваційними, що створює можливості клієнтам банків здійснювати операції без фізичної присутності у їх відділенні [3]. Новацією серед банків є необанки – АТ «Monobank», PUMB Online, izibank, які функціонують у цифровому просторі та є сучасним трендом у банківському бізнесі.

Таблиця 1 – Цифрові інновації у банківській сфері

Банк	Мобільний додаток Режим роботи «24/7»	Tap to Phone	Scan to pay	Платіжний міні-термінал	Онлайн кредитування	Можливість онлайн інвестування в державні, цінні папери	Штучний інтелект	Машинне навчання	Електронна решта	Онлайн-інкасація	Банкінг через соціальні мережі
ПАГ «Приватбанк»	+	+	+	+		+					
АБ «УКРГАЗБАНК»						-					
АТ «Полтава-банк»				-							
АТ «Ощадбанк»				+		+	+		+		
АТ «Укресімбанк»				-			*	-		-	
Monobank				+			+			+	+
PUMB Online				-			-	+	+	-	
Izibank				-	+		+	-			-
АТ «Сенс Банк»						+		*			
АТ «Райффайзен Банк»							+	+			
АТ «ТАСКОМБАНК»				+					-		+
АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК»					-			-			
АТ «А – БАНК»				+	+	-	-				

Джерело: узагальнено авторами за інформацією з офіційних сайтів банків та [1–4].

Примітка. «+» – так, «-» – ні, «*» – в розробці.

Таким чином, дослідження цифрових інновацій у банківській сфері визначає перспективи їхнього впливу на фінансовий ландшафт та конкурентоспроможність самих банків в епоху цифрової економіки. Майбутнє банків за цифровими інноваціями. Тому кожен сучасний банк повинен прагнути впроваджувати інноваційні стратегії, адже саме банківські інновації впливають на ефективність роботи усього банківського сектору.

Список використаних джерел

1. Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/files/DDWIAwXTdajdClp>.
2. Корнєєв В. Фінансові інновації банків і можливості диверсифікації банківських послуг. *Світ фінансів*. 2011. № 2. С. 74–81. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/18955/1/Корнєєв%20В..pdf>.
3. Гасій О., Скорба О., Рошко Н. (2024). Вплив інтернет-банкінгу та мобільних додатків на зручність та доступність банківських послуг для клієнтів в Україні. *Економіка та суспільство*. Вип. 59. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-100>.

4. Вовчак О. Д. Цифрові інновації та їхній вплив на конкурентоспроможність банків. *Вісник університету банківської справи*. 2020. № 3 (39). С. 46–51. URL: https://www.researchgate.net/publication/350660753_CIFROVI_INNOVACII_TA_IHNIJ_VPLIV_NA_KONKURENTNOSPROMOZNIST_BANKIV.

Гасій О. В., канд. екон. наук, доц.;
Тютюнік І. В., здобувач вищої освіти
Полтавський університет економіки і торгівлі,
м. Полтава, Україна

ФІНАНСОВІ ТЕХНОЛОГІЇ (FINTECH): ВПЛИВ НА ФІНАНСОВИЙ ЛАНДШАФТ

Трансформаційні процеси в сучасних умовах властиві усім сферам життя, і фінансова система не є винятком. В останні десятиліття величезну роль у цих змінах відіграють фінансові технології (FinTech), а їх вплив на фінансовий ландшафт не можна недооцінювати.

FinTech, або фінансова технологія, – це інноваційний сегмент, що поєднує фінансові послуги з сучасними технологіями. Він включає в себе різноманітні продукти, служби та бізнес-моделі [1, 2].

Протягом періоду розвитку FinTech-галузі компанії почали працювати в таких категоріях, як:

- ✓ Особисті фінанси – мобільні та десктопні програми від стартапів, які допомагають окремому користувачеві керувати своїми фінансами, аналізувати витрати, отримувати прогнози майбутніх витрат у вигляді докладних звітів.

- ✓ Платежі – фінтех-інструменти, які розв’язують проблему кількох мільярдів людей, даючи доступ до базових фінансових послуг.

- ✓ Кредитування – напрям, що ґрунтується на можливості кредитування без участі банків.

- ✓ Грошові перекази – переказ коштів без участі банків через мобільні платформи та просту аутентифікацію (необанк Revolut, TransferWise (платформа дешевих міжнародних валютних переказів), Klarna (інтернет-платежі).

- ✓ Інвестиційні платформи (Wealthtech – включають роботів-радіників, цифрових брокерів, мікроінвестиційні платформи та програми управління особистими фінансами.

- ✓ Безпека та регулювання цієї сфери забезпечують простішу та надійнішу обробку даних для самих банків: від автентифікації клієнтів до заходів захисту від шахрайських схем.

- ✓ B2B FinTech – напрямок, покликаний вирішувати проблеми взаєморозрахунків та обміну даними у бізнесі.

- ✓ RegTech – дозволяє автоматично адаптувати бізнес під зміни законодавства та ринкових умов.

✓ InsureTech – страхування, що пропонує автоматизовані продукти: мобільні програми, автоматизацію виплат, взаємодію у сфері інтернету речей [3].

Далі наведемо характеристику інших FinTech, які визначають напрями модернізації фінансової індустрії.

Так, вбудовані фінанси (Embedded Finance) визначають новий етап у розвитку фінансового сектору через «вбудованість» фінансових послуг в інші екосистеми та продукти, змінюючи парадигму управління грошима їх власниками, забезпечуючи більш зручний та інтегрований підхід. Нову хвилю FinTech складають RegTech або регуляторні технології. Вони характеризують систему контролю на дотримання нормативних вимог фінансовими установами. На базовому рівні RegTech допомагає фінансовим установам автоматизувати складні завдання відповідності вимогам законодавства. Наприклад, RegTech можуть відстежувати фінансові операції в режимі реального часу, позначаючи будь-яку підозрілу активність і знижуючи ризик порушення законодавства. Провідною компанією RegTech, яка автоматизує шлях для виявлення, моніторингу та пом'якшення регуляторних ризиків і ризиків бренду, що виникають через ризикову маркетингову практику, є PerformLine (performance-based marketing) [4].

Таким чином, можемо зробити висновок, що фінансовий ландшафт швидко змінюється під впливом фінансових технологій. Це створює нові можливості та виклики для гравців у цьому секторі в умовах переходу до цифрового майбутнього. Подальший розвиток цих технологій відкриває перспективи для більш інноваційних та ефективних фінансових послуг.

Список використаних джерел

1. Революція у Фінансах: як фінтех трансформує управління грошима? 2023. URL: <https://atn.ua/business/revoliutsiia-u-finansakh-iak-fintekh-transformuie-upravlinnia-hroshyma-414671/>
2. Як розвиваються фінтех-компанії в Україні і за кордоном під час війни. 2023. URL: <https://fintechinsider.com.ua/yak-rozvyvayutsya-finteh-kompaniyi-v-ukrayini-i-za-kordonom-pid-chas-vijny/?shem=ssusxt>.
3. Що таке FinTech? URL: <https://finacademy.net/ua/materials/article/fintech?shem=ssusxt>.
4. Які фінансові технології прискорять платежі та їх обробку у 2023. URL: <https://whitepay.com/uk/news/what-financial-technologies-will-help-to-speed-up-payments>.

*Гасій О. В., канд. екон. наук, доц.,
Урясенко А. О., здобувач вищої освіти
Полтавський університет економіки і торгівлі,
м. Полтава, Україна*

ЦИФРОВІ ВАЛЮТИ ТА МАЙБУТНЄ ГРОШЕЙ

Цифрові валюти змінюють уявлення про традиційні фінансові інструменти. Зростання інтересу до цифрових валют відбувається у різних сферах життя: від фінансових установ і інвесторів до звичайних споживачів. З одного боку, це створює нові можливості для інновацій та розвитку форм грошей, з іншого – викликає обговорення щодо регулювання, безпеки та стабільності фінансової системи. Тому актуальність теми визначає її значення для розуміння та адаптації до майбутніх технологічних та економічних трансформацій у фінансовій сфері.

Ідея вільного функціонування цифрових валют зародилася не так давно. Вона активно поширюється та отримує підтримку серед центральних банків провідних держав світу. Не виключенням є і Україна. Поява цифрової форми грошей – це об'єктивний етап їх розвитку. Ще у 2020 році Голова Національного банку України, відкриваючи міжнародну конференцію «Цифрові валюти центральних банків: нові можливості для платежів», зазначив, що «...вже не стоїть питання про те, бути цифровій валюті чи ні. Це вже факт. Питання лише в тому, хто, як і коли буде її створювати» [1]. Ця теза не втратила своєї актуальності й сьогодні.

Цифрова валюта центрального банку (Central bank digital currency або CBDC) – це електронний аналог національної фіатної валюти, тобто валюти, яка гарантується та підкріплюється державою, на відміну від приватних грошей та криптовалют, які не забезпечуються державним суверенітетом [2]. Щодо крипто-технологій, то особливістю операцій з криптовалютою є відсутність фінансових посередників банківського та небанківського типу для використання коштів [3].

Національний банк як центральний банк України, ідентифікуючи позитивні та негативні риси криптовалют, розвиток платіжного ринку та потреб споживачів в т. з. третьої форми грошей, у 2022 році презентував його учасникам та ринку віртуальних активів проєкт концепції цифрових грошей НБУ – е-гривні [2].

Порівнюючи досвід різних країн в цьому напрямку, можемо відзначити, що до цифрової валюти відношення неоднозначне. Так, серед держав світу, які визнали цифрові гроші, була Японія, за нею США, де регулювання криптовалют розвивається на рівні штатів, у Канаді розробляється цифрова версія канадського долара, а Венесуела пішла ще далі – створила власну цифрову валюту Petro та ввела її в грошовий обіг, у Швейцарії цифровій валюті надано статус активу та функції грошей – засіб платежу. Великобританія є лідером криптовалютної інтеграції, підтримує стартапи, пов’язані з електронною валютою. Для такої держави, як Китай, цифрова валюта, навпаки, – це потенційна загроза фінансовій стабільності. Досвід використання цифрового юаня засвідчив посилення функції контролю за коштами населення [4].

Таким чином, у світовій фінансовій системі виокремилися два напрями запровадження цифрових грошей: для щоденних розрахунків населенням та підприємствами, а також як особлива валюта для фінансово-кредитних установ.

Узагальнення світового досвіду впровадження CBDC представлено у табл. 1.

Таблиця 1 – Характеристика основних проєктів випуску CBDC центральними банками деяких країн світу [4]

Банк	Назва проєкту	Спосіб інтеграції	Механізм взаєморозрахунків	Доступ 24/7	Анонімність
Банк Швеції (Ріксбанк)	e-Krona	Потенційна заміна готівки	Можливий без посередників	Так	
ЦБ Норвегії	CBDC		Неможливий без посередників	Так	Частково
ЦБ Уругвая	e-Peso				
ФРС США	Fedcoin	Доповнення до готівки	Можливий без посередників	Так	Ні
ЦБ Канади	CAD coin			Ні	Так
Грошово-кредитне управління Сінгапура	Project ubin			Так	Ні
ЦБ Таїланда	Project Inthanon	Паралельне існування		Ні	

Отже, враховуючи досвід центральних банків низки країн світу щодо впровадження в грошовий обіг CBDC, можемо зробити висновок, що це нова еволюційна форма грошей. Її майбутнє залежить не лише від готовності центральних банків розвивати фінансову та технологічну інфраструктуру, а й потребує належної уваги до питань безпеки, регулювання та впливу на економічну стабільність. Український досвід розробки концепції е-гривні та активний рух у напрямку цифрових валют свідчать про готовність НБУ до інновацій у фінансовій сфері. Проте, успішне впровадження цих технологій вимагатиме врахування та вирішення ряду технічних, правових та економічних питань.

Список використаних джерел

1. Майбутнє цифрових валют – у фокусі уваги світових центральних банків. 2020. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/maybutnye-tsifrovih-valyut--u-fokusi-uvagi-svitovih-tsentralnih-bankiv>.
2. Е-гривня на підході. Як світ переходить на крипту та що зробила для цього Україна. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2021/09/13/677727/>
3. Рубан В. В. Криптовалюта у сфері фінансів: тези доповідей XLIII Міжнар. наук. студ. конференції за підсумками науково-дослідних робіт студентів за 2019 рік «Актуальні питання розвитку науки та забезпечення якості освіти у XXI столітті»: у 2 ч., ч. 1. Полтава : ПУЕТ, 2020. С. 58–59. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/9011/1/Рубан%20В.В..pdf>.
4. Хуторна М. Е., Запорожець С. В., Ткаченко Ю. П. Цифрові валюти центральних банків: світові тренди та перспективи в Україні. *Соціальна економіка*. 61. 2021. 123–134. doi: <https://doi.org/10.26565/2524-2547-2021-61-12>.

*Гук Л. П., канд. екон. наук
ДУ «Інститут економіки та
прогнозування НАН України»,
м. Київ, Україна*

ВІРТУАЛЬНИЙ ОФІС ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Метою розвитку цифрової економіки є не тільки і не стільки технічне переоснащення окремих робочих місць, а запровадження взаємодоповнюючих заходів із організації виробничого процесу, оптимізації умов праці та трудових відносин. Така концепція об'єднує аспекти різноманітних соціально-економічних програм, включаючи інновації, цифровізацію, продуктивність, якість роботи, навчання протягом усього життя, здоров'я та безпеки на робочому місці. Одним із інструментів, що дозволяє поєднати ці аспекти, виступає віртуальний офіс.

Віртуальний офіс є частиною індустрії гнучкого робочого простору при впровадженні гібридних та дистанційних моделей зайнятості. Однією з головних переваг віртуального офісу є гнучкість, яку він пропонує для роботодавців, працівників і фрілансерів: можливість працювати з офісу-супутника, домашнього офісу, віддалено або навіть у дорозі за допомогою мобільного пристрою. У той же час підприємство, яке використовує віртуальний офіс, може запропонувати своїм клієнтам і співробітникам стабільний домашній офіс із доступом до таких ресурсів, як адміністратор, конференц-зали, робочий простір, поштові скриньки, принтер і факс за постійною адресою, які належать і обслуговуються віртуальним офісом.

Віртуальний офіс надає підприємствам і організаціям можливість створювати гнучке робоче середовище, що відповідає іманентним потребам підприємств будь-якого розміру та представляє собою будь-яку комбінацію послуг, простору та/або технологій. Такий інструмент, як віртуальний офіс, є вкрай важливим при переході до дистанційних та гібридних моделей зайнятості, тому що підприємства не несуть капітальних витрат на будівництво, придбання або оренду традиційного офісу.

У 2022 році ринок віртуальних офісів оцінювався в 47,20 мільярдів доларів США, і очікується, що до 2029 року він досягне 137,64 мільярдів доларів США, демонструючи за прог-

нозами сукупний середньорічний темп росту 16,52 % протягом 2023–2029 років [1]. Зростанню попиту на послуги віртуальних офісів та розвитку ринку віртуальних офісів сприяє впровадження гібридних моделей зайнятості та застосування хмарних обчислень, низька вартість та зростаюча потреба в безперервності бізнес-процесів. Ринок віртуальних офісів може бути сегментований за типом віртуальної платформи, за послугами, що надаються, та за цільовою «аудиторією» (рис. 1).

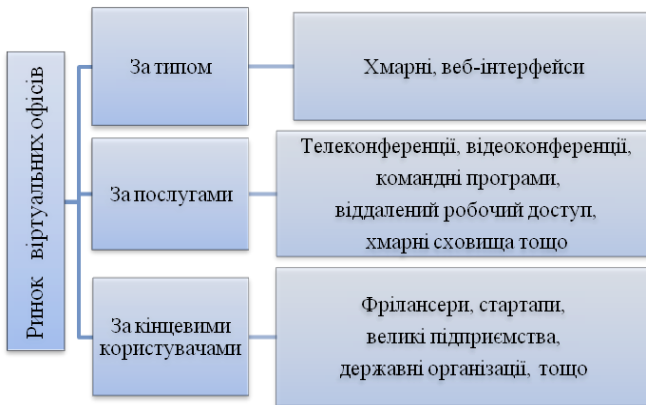

Рисунок 1 – Сегментація ринку віртуальних офісів

Джерело: складено автором за даними [2].

Залежно від типу ринок віртуальних офісів поділяється на хмарні та веб-орієнтовані. Хмарні віртуальні офіси домінують на ринку, вони задовольняють потреби підприємств, які переходять на гібридні моделі зайнятості або розширюють кількість віддалених співробітників. Цей тип віртуального офісу надає доступ до мережі, можливість управління та контролю за роботою співробітників вдома, а віддаленим працівникам – мережеву безпеку, максимально наближену до корпоративної мережі WAN. Веб-рішення для віртуальних офісів наближені до програмних додатків, які надають компаніям доступ до різноманітних інструментів і сервісів. Їх перевагами є швидке розгортання та низька вартість.

Залежно від послуг, ринок віртуальних офісів сегментується на телеконференції, відеоконференції, командні додатки, відда-

лений робочий доступ, хмарні сховища тощо. Очікується, що сегмент віддаленого робочого доступу становитиме велику частку ринку віртуальних офісів через зростаючу тенденцію до більш гнучкого способу роботи, а також зростаючу кількість віддалених працівників і невеликих компаній, які обирають віртуальні офіси як більш дешеве і економічно ефективне рішення.

За кінцевими користувачами світовий ринок віртуальних офісів зорієнтований на малі, середні та великі підприємства. Частка ринку великих підприємств найвища. Великі підприємства, як правило, ведуть масштабну діяльність у кількох регіонах та мають значну IT-інфраструктуру. Для малих і середніх підприємств (МСП) віртуальний офіс надає послуги онлайн-сховищ, веб- та голосових конференцій, а також можливість працювати віддалено. Використовуючи віртуальний офіс, великі підприємства та МСП зменшують витрати, пов'язані з традиційними офісними приміщеннями.

Однак повна цифрова трансформація бізнесу та глобальне використання віртуальних офісів для роботи мають певні ризики. Перебої з доступом до Інтернету можуть призвести до зупинки всіх бізнес-процесів, що призведе до втрати часу та фінансів. Зростаюче прагнення до спілкування та соціалізації, зміцнення людського капіталу через навчання та оцінки роботи співробітників є основною перешкодою для розширення глобального ринку віртуальних офісів.

Таким чином віртуальні офіси, використовуючи можливості глобального Інтернет середовища та хмарних обчислень, допомагають суб'єктам підприємницької діяльності зменшити накладні витрати та підвищити операційну ефективність. Це дозволить бізнесу стати більш гнучким та ефективним.

Список використаних джерел

1. Virtual Office Market: Size, Dynamics, Regional Insights and Market Segment Analysis. Maximize Market Research. June 2023. URL: <https://www.maximizemarketresearch.com/market-report/global-virtual-office-market/113811/>
2. Global Virtual Office Market Analysis and Global Forecast (2022–2030) with COVID Impact Analysis. URL: <https://evolvebi.com/report/global-virtual-office-market-size-share-analysis-forecast-2030/>

*Гуцалюк О. М., д-р екон. наук, проф.
Приватний заклад вищої освіти
«Східноєвропейський університет
імені Рауфа Аблязова»,
м. Черкаси, Україна;
Бондар Ю. А., канд. екон. наук, доц.
Льотна академія Національного
авіаційного університету,
м. Кропивницький, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛІНГУ В КОРПОРАТИВНО- ОРІЄНТОВАНОМУ УПРАВЛІННІ

Сучасний бізнес непередбачуваний та динамічний, а його успішність залежить від ефективного управління фінансами. В умовах постійних змін на ринку та конкурентного середовища, корпорації намагаються забезпечити свою стійкість і конкурентоспроможність шляхом впровадження нових методів управління, серед яких особливого значення набуває фінансовий контролінг.

Фінансовий контролінг відіграє важливу роль у корпоративно-орієнтованому управлінні, допомагаючи організаціям оптимізувати фінансові процеси, забезпечувати фінансову стійкість та знижувати ризики. Він є складовою стратегічного управління і включає в себе аналіз фінансових даних, прогнозування, планування та контроль за виконанням фінансових цілей організації.

Технології фінансового контролінгу стають все більш важливим інструментом для сучасних підприємств у досягненні своїх стратегічних цілей. Завдяки використанню новітніх інформаційних технологій, аналітичних програмних засобів й автоматизації процесів, компанії можуть отримати швидкий доступ до необхідної інформації, здійснювати точні аналізи та приймати обґрунтовані управлінські рішення.

У цьому контексті вивчення технологій фінансового контролінгу в корпоративно-орієнтованому управлінні є актуальним та перспективним напрямком науково-прикладних досліджень. Це дозволяє розкрити можливості та переваги використання сучасних інструментів для підвищення ефективності управління

фінансами, а також виявити і вирішити можливі проблеми й виклики, пов'язані з їх впровадженням.

У нашому дослідженні ми розглянемо основні аспекти технологій фінансового контролінгу в корпоративно-орієнтованому управлінні, визначимо їх сутність і роль у сучасному бізнес-середовищі, а також проаналізуємо практичний досвід їх застосування на підприємствах. Результати наукового пошуку сприятимуть кращому розумінню можливостей та перспектив розвитку фінансового контролінгу в умовах сучасного корпоративного управління.

Технології фінансового контролінгу відіграють ключову роль в корпоративно-орієнтованому менеджменті, допомагаючи компаніям забезпечувати ефективність, прозорість і відповідність у фінансових операціях й процесах. Наведемо деякі з найбільш поширених технологій, які використовуються в зазначеному контексті (рис. 1).

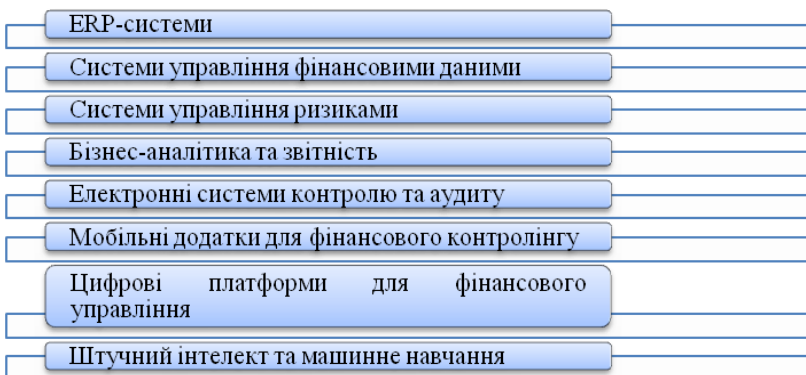

Рисунок 1 – Найбільш поширені технології фінансового контролінгу

Аналізуючи вищевказані технології фінансового контролінгу, можна розглянути їх більш детально:

ERP-системи інтегрують управлінські процеси компанії, включаючи фінанси, збут, виробництво, логістику та інші. Вони надають можливість централізованого керування фінансовою інформацією та автоматизації багатьох процесів, що дозволяє уникнути помилок та забезпечити їхню точність.

Системи управління фінансовими даними дозволяють збирати, зберігати та аналізувати фінансові дані компанії з різних джерел. Вони забезпечують структуроване та систематизоване зберігання даних, що дозволяє легко отримувати доступ до необхідної інформації для прийняття управлінських рішень.

Системи управління ризиками допомагають компаніям ідентифікувати, оцінювати та керувати ризиками, пов'язаними з фінансовими операціями. Вони дозволяють проводити аналіз ризиків і розробляти стратегії їхнього управління для зменшення можливих негативних наслідків.

Інструменти бізнес-аналітики та звітності дозволяють аналізувати фінансову інформацію та створювати звіти, що сприяють управлінню різними аспектами бізнесу. Вони надають можливість візуалізувати дані, розробляти прогнози та оцінювати різні сценарії.

Електронні системи контролю та аудиту дозволяють автоматизувати процеси внутрішнього контролю та аудиту, що допомагає уникнути шахрайства, помилок та інших неправильних дій в фінансових операціях.

Технології штучного інтелекту та машинного навчання можуть бути використані для аналізу великого обсягу фінансових даних та виявлення складних залежностей між ними. AI також може допомагати в прогнозуванні фінансових показників та виявленні аномальних або небажаних патернів, що можуть свідчити про шахрайство або недоліки в управлінні.

У контексті фінансового контролінгу блокчейн може бути використаний для створення безпечних і надійних систем збереження даних, таких як реєстри транзакцій або системи підтвердження ідентифікації. Це дозволяє уникнути маніпуляцій з даними та забезпечити їхню конфіденційність та цілісність.

Інноваційні цифрові платформи надають компаніям доступ до різноманітних інструментів для управління фінансами, таких як платіжні системи, віртуальні каси, онлайн-банкінг тощо. Вони дозволяють автоматизувати багато фінансових операцій та забезпечують зручний та ефективний спосіб управління фінансами.

Розробка мобільних додатків спрощує доступ до фінансової інформації та дозволяє менеджерам в режимі реального часу відстежувати фінансові показники, здійснювати платежі, контролювати бюджети та інші аспекти фінансового управління.

Дані технології разом із засобами аналізу та візуалізації даних дозволяють компаніям не лише ефективно управляти фінансами, але й швидко реагувати на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі, що є ключовим для успішної корпоративно-орієнтованого менеджменту.

Таким чином, використання цих технологій дозволяє компаніям забезпечити ефективне управління фінансами, виявляти та управляти ризиками, а також забезпечити відповідність з вимогами законодавства та стандартами управління.

Список використаних джерел

1. Гуцалюк О. М., Бондар Ю. А. Блокчейн та світова економіка: основи технології та криптоекономіки. *Збірник матеріалів Міжнародного круглого столу «Постпандемічний та (пост)воєнний соціально-економічний розвиток: людиноцентризм & підтримка бізнесу» (м. Київ, 22 червня 2022 р.)*. Київ : КНЕУ, 2022. С. 86–90.
2. Колодізев О. М., Чмутова І. М., Азізова К. М. Контролінг як технологія управління фінансовими та нефінансовими структурами : монографія. Харків : Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014. 348 с.

Дроботя Я. А., канд. екон. наук, доц.;
Безкровний О. В., канд. екон. наук, доц.;
Дорошенко О. О., канд. екон. наук, доц.;
Мисник Т. Г., канд. екон. наук, доц.
Полтавський державний аграрний університет,
м. Полтава, Україна

СУЧАСНЕ БАНКІВНИЦТВО: АСПЕКТИ ДИДЖИТАЛІЗАЦІЇ

Реалії сучасності акцентують на проникненні диджиталізації у всі сфери сучасного буття, тож, не виключенням є і банківська сфера. Термін «диджиталізація» вже не є чимось новим для суспільства, більше того, вже кожен із членів суспільства так чи інакше взаємодіє з процесом диджиталізації. На наш погляд, диджиталізація – це вже тренд, і тренд сьогодення, а не майбутнього. Варто акцентувати на тому, що Україна на сьогодні позиціонує себе як цифрова держава. І це дійсно так, досить багато реально діючих, професійних та потрібних цифрових проєктів вже активно використовуються українцями. Слід сказати і про значні напрацювання законодавчої бази відносно процесу диджиталізації. Так, зокрема на наш погляд, варто відзначити, що в Україні вже запровадили на рівні держави проєкт «Держава в смартфоні», в який включено проєкти: охорони здоров'я; проєкти ведення документообігу в державі, освіти, електронної демократії; законодавчу базу; страхування та банківську сферу. Отже, що ж це таке диджиталізація? І як вона пов'язана з банківською сферою? Диджиталізація являє собою процес оцифрування інформації. Якщо ж акцентувати на технологічних аспектах, то диджиталізація – цифрова трансмісія даних, котрі закодовані у дискретні сигнальні імпульси. Тож, диджиталізація в банківській сфері – це процес оцифрування банківських даних та процесів [7]. Оскільки банківська система України є дворівневою, де на першому рівні перебуває центральний банк – НБУ, а на другому рівні знаходяться комерційні банки України, то і процес диджиталізації у банківській сфері включає два рівні [1–6]:

1) рівень центрального банку – формування офіційного сайту НБУ, цифрова взаємодія з платіжними системами, формування

національної платіжної системи «Простір», СЕП НБУ, проекти, вебінари, тренінги від НБУ з цифрової та фінансової грамотності, з кібербезпеки в банківській сфері. Варто також відзначити і співпрацю НБУ з асоціацією ЕМА і створення спільних проектів з фінансової, цифрової грамотності, зокрема зауважимо на підтримці НБУ гри «Здолай шахрая» від асоціації ЕМА, яка вчить безпеці проведення цифрових банківських операцій в ігровій формі через подолання «монстрів шахраїв». Заслужовує на увагу і спільний проект НБУ з Міністерством цифрової трансформації України та Ощадбанком – освітній серіал на платформі Дія.Цифрова освіта – «Дружні цифрові фінанси». Окрім того НБУ має свою сторінку у фейсбук, де активно розповідає про політику НБУ, про нові проекти НБУ, про фінансову та цифрову грамотність, історію української гривні та центрального банку України тощо;

2) рівень комерційних банків – рівень диджиталізації, який починається з оформлення сайту комерційного банку, де можна знайти інформацію цікаву для клієнтів банку (юридичних та фізичних осіб) таку як відсоткові ставки за депозитами, кредитами, проаналізувати діяльність комерційного банку за його фінансовою звітністю, дізнатись про нові банківські проекти. Далі безпосередня диджиталізована взаємодія з банківською установою здійснюється шляхом:

- інтернет банкінгу;
- банкінгу в смартфоні, банкінгу в месенджері;
- використання технологій Touch ID та Face ID для здійснення банківських операцій;
- використання можливостей цифрових платіжних систем Google Pay, Apple Pay або Samsung Pay, Garmin Pay, що одночасно є цифровими гаманцями;
- використання можливостей безконтактної оплати (еквайрингу) завдяки технологіям PayPass та PayWave;
- формування мобільних платіжних інструментів: використання можливостей безконтактної платіжної картки та смартфона, годиннику, фітнес-браслету з NFC;

- використання можливостей банкоматів, терміналів самообслуговування;
- формування додатку старкаса з ціллю здійснення банківського еквайрингу, реєстру розрахункових операцій ФОП;
- шерінгу документів (отримання в «прокат» цифрових документів з інших цифрових платформ), наприклад з додатку Дія;
- використання в банківському бізнесі технології блокчейн;
- використання в банківському бізнесі технології краудфандингу;
- використання механізму орен-банкінгу, тобто відкриття банками доступу до власних систем;
- використання механізму банкінгу в хмарах;
- здійснення платіжних послуг Face Pay;
- утворення та функціонування цифрових банків.

Отже, процес диджиталізації у сфері банківництва – це неминуча реальність і вороття до традиційного банківництва вже не буде. Проте варто відзначити, що маючі значні переваги диджиталізація в банківництві має і свої недоліки, над якими постійно активно працює як НБУ, платіжні системи, так і комерційні банки.

Список використаних джерел

1. Андрушків І. П., Надієвець Л. М. Діджиталізація в банківському секторі: світовий та вітчизняний досвід. *Проблеми економіки*. 2018. № 4. С. 195–200.
2. Бражник Л. В., Дроботя Я. А. Інформаційні системи і технології у фінансах : навч. посіб. Полтава : ПДАУ, 2024 130 с.
3. Дроботя Я. А., Бражник Л. В., Дорошенко О. О. Диджиталізовані інновації банківського бізнесу. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 23. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-23-15> (дата звернення: 21.02.2024).
4. Дроботя Я. А., Бражник Л. В. Диджиталізація банківської діяльності та платіжних систем. *Інфраструктура ринку*. 2021. Вип. 51. С. 261–267. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastructure51-42> (дата звернення: 21.02.2024).
5. Дроботя Я. А., Дорошенко О. О. Управління банківськими ризиками. *Ефективна економіка*. 2023. № 2. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.2.31> (дата звернення: 21.02.2024).

6. Корнєєв В. Цифробачення й передбачення. *Дзеркало тижня*. URL: <https://zn.ua/ukr/macrolevel/tsifrobachennja-j-peredbachennja.html> (дата звернення: 21.02.2024).
7. Томілін О. О., Тютюнник Ю. М., Бражник Л. В., Дроботя Я. А. Фінансово-економічний словник-довідник / за наук. ред. проф. О. О. Томіліна. Полтава : ПДАУ. 2023. 108 с.

*Душко А. В., здобувач вищої освіти;
Терещенко Е. Ю., канд. екон. наук,
доц. – науковий керівник:
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ, Україна*

НАПРЯМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЕЛЕКТРОННІЙ КОМЕРЦІЇ

Електронна комерція стрімко еволюціонує, адаптуючись до нових технологічних досягнень та мінливих споживчих тенденцій. У цьому контексті впровадження штучного інтелекту набуває вирішального значення, оскільки воно відкриває широкі перспективи для покращення досвіду покупців, оптимізації бізнес-процесів та підвищення ефективності роботи компаній. За даними дослідження компанії Insider Intelligence, глобальний ринок штучного інтелекту для електронної комерції у 2022 році досяг \$5,9 млрд, а до 2027 року очікується його зростання до \$19,6 млрд [1].

Впровадження технологій штучного інтелекту дозволяє реалізувати персоналізований підхід до кожного клієнта, пропонуючи релевантні товари та послуги на основі аналізу їхньої поведінки, уподобань та історії взаємодії. А також, сприяє оптимізації ланцюжків постачання, запобіганню шахрайству, підвищенню ефективності маркетингових кампаній та покращенню обслуговування клієнтів.

Штучний інтелект являє собою галузь науки та технологій, спрямовану на створення розумних машин (роботехніки), програм, сервісів та додатків, здатних виконувати завдання, що традиційно вважалися прерогативою людського розуму. Одним із ключових напрямків штучного інтелекту є машинне навчання, яке дозволяє системам самостійно здобувати знання, виявляти закономірності та робити висновки на основі аналізу даних, без необхідності жорсткого заданого програмування [2].

За даними компанії Statista, у 2023 році світові роздрібні продажі електронної комерції досягли приблизно 5,8 трильйона доларів США. Прогнози вказують на 39-відсоткове зростання

цього показника в найближчі роки, а до 2027 року очікується перевищення 8 трильйонів доларів [3]. І це в свою чергу означає, що оптимізація торговельних процесів за допомогою новітніх технологій, а саме штучний інтелект та машинного навчання, все більше набирає популярності.

Основними напрямками впровадження інструментів штучного інтелекту в електронній комерції є наступні:

1. Гіперперсоналізація за допомогою предиктивної аналітики. Застосовуючи алгоритми штучного інтелекту в прогностичній аналітиці для досягнення гіперперсоналізації, платформи електронної комерції прагнуть створити ідеальний досвід покупок шляхом передбачення потреб клієнтів, ще до їх реального виникнення. Предиктивна аналітика враховує не тільки минулу поведінку, але й фактори зовнішніх елементів, таких як сезонність, тенденції та навіть економічні показники. Такий рівень персоналізації сприяє більш глибокому зв'язку між споживачами та брендами, підвищуючи лояльність клієнтів та довгострокову взаємодію [4].

2. Удосконалення пошуку та навігації. Пошукові системи, що діють на основі штучного інтелекту, полегшують для клієнтів знаходження товарів на вебсайтах електронної комерції. Обробка природної мови (Natural Language Processing, NLP) забезпечує більш точні та контекстно-залежні результати пошуку, що допомагає користувачам пришвидшити цей процес [5]. Технологія візуального пошуку, що керується штучним інтелектом, дозволяє користувачам шукати товари за допомогою зображень. Що ще більше покращує досвід навігації та пошуку.

3. Оптимізація обслуговування клієнтів. Чат-боти, що засновані на інтелектуальних алгоритмах надають допомогу в режимі реального часу, працюючи цілодобово для ефективного виконання запитів клієнтів. Ці віртуальні помічники відстежують замовлення та надають інформацію про товари. Чат-боти допомагають економити кошти, автоматизувати рутинні завдання, і це дозволяє компаніям стратегічно розпоряджати ресурси.

4. Інтеграція з соціальними мережами та інфлюєнс-маркетинг. Платформи електронної комерції використовують соціаль-

ні мережі та інфлюенсерів, як потужний інструмент для просування брендів та онлайн-продажів. Дослідження демонструють, що алгоритми штучного інтелекту, проаналізувавши взаємодію користувачів у соцмережах, здатні високоточно визначати їхні інтереси та переваги стосовно певних товарів чи послуг [6]. На основі такого аналізу big data системи штучного інтелекту формують персоналізовану рекламу та рекомендації продуктів для цільової аудиторії. Окрім того, застосовуються алгоритми для підбору інфлюенсерів з огляду на демографічні характеристики та рівень залучення їхньої аудиторії.

5. Стратегії динамічного ціноутворення. Використання технологій штучного інтелекту дозволить підприємствам електронної комерції запровадити гнучкі стратегії динамічного ціноутворення, адаптуючи ціни в режимі реального часу до поточних ринкових умов, попиту та пропозицій конкурентів. За даними дослідження міжнародної консалтингової компанії McKinsey, понад 50 % ритейлерів у сфері е-комерції використовують динамічне ціноутворення, що дозволяє підвищити прибуток на 5–15 % [7]. За допомогою алгоритмів машинного навчання та методів аналізу великих даних, системи штучного інтелекту швидко реагуватимуть на зміни кон'юнктури ринку, оптимізуючи ціноутворення для максимізації прибутку компанії та підтримання її конкурентоспроможності.

6. Виявлення шахрайства та безпека. Системи на базі штучного інтелекту використовують складні алгоритми, щоб вивчати зразки та аномалії у поведінці користувачів, забезпечуючи миттєве виявлення та запобігання потенційним шахрайським діям. Також це дає додатковий рівень безпеки для онлайн-транзакцій, захищаючи такі вразливі дані, як реквізити кредитних карток та персональна інформація. Ці дії не лише захищають бізнес, але й сприяють довірі споживачів, гарантуючи їм безпечний та надійний досвід [8].

Штучний інтелект з кожним роком набирає популярності у всіх сферах бізнесу. За даними консалтингової компанії Next Move Strategy Consulting, очікується, що ринок штучного інтелекту покаже сильне зростання в найближче десятиліття. А до

2030 року його вартість у майже 100 мільярдів доларів США зросте у двадцять разів, до майже 2 трильйонів доларів США [9]. І тому можна передбачити, що надалі електронна комерція буде стикатися з постійними змінами та тенденціями, що відрізняються від попередніх.

Отже, впровадження штучного інтелекту має вирішальне значення для успіху компаній електронної комерції в сучасних умовах жорсткої конкуренції. Адже саме технології штучного інтелекту дозволяють радикально трансформувати онлайн-бізнес – оптимізувати процеси, автоматизувати рутинні операції. Водночас «розумні» алгоритми кардинально покращують взаємодію з клієнтами, роблять її персоналізованою та приємною. Штучний інтелект відкриває нові можливості для залучення покупців, підвищення лояльності, нарощування продажів. Тому інтеграція машинного навчання має стати ключовим стратегічним пріоритетом для всіх гравців е-комерції. Компанії, що активно впроваджують алгоритми штучного інтелекту, отримують значну конкурентну перевагу та закладають фундамент для стійкого зростання в майбутньому.

Список використаних джерел

1. AI in Ecommerce Forecast 2023. *Insider Intelligence* (2023). URL: <https://www.insiderintelligence.com/search/query=AI%20in%20Ecommerce%20Forecast%202023.%20&sortBy=bestMatch>.
2. Розробка штучного інтелекту для бізнесу, 2023. *Evergreens*. URL: <https://evergreens.com.ua/ua/developmentservices/artificialintelligence.html>.
3. Глобальні роздрібні продажі електронної комерції 2014–2027, 2023. *Statista*. URL: <https://www.statista.com/statistics/379046/worldwide-retail-e-commerce-sales/>.
4. The Impact of Artificial Intelligence on E-Commerce: Transforming the Future of Online Retail, Medium, Dec. 2023. *S. Lancelot* URL: <https://medium.com/@sophialancelot/the-impact-of-artificial-intelligence-on-e-commerce-transforming-the-future-of-online-retail-123456789>.
5. 8 прикладів ШІ в електронній комерції, 2023. *Wezom* URL: <https://wezom.com.ua/ua/blog/yak-shi-zminyuje-elektronnu-komertsiyu-8-prikladiv>.

6. Application of artificial intelligence to the public health education, *Frontiers in Public Health*, *Frontiers*, vol. 11, № 123, стр. 1–12, 2023. URL: <https://www.frontiersin.org/journals/publichealth/articles/10.3389/fpubh.2022.1087174/full>.
7. Pricing strategies for e-commerce retailers, 2023. *McKinsey & Company* URL: <https://www.mckinsey.com/industries/retail/our-insights/pricing-strategies-for-e-commerce-retailers>.
8. No 5 (2023 p.): Науковці та наукові огляди матеріалів, *SciPub*, vol. 5, № 1, “The Impact of Artificial Intelligence on E-Commerce Success”, Nino Tchanturia, *SciPub* стр. 194–210, 2023. URL: <https://ojs.scipub.de/index.php/ASCRM/issue/view/66/172>.
9. Next Move Strategy Consulting, Artificial Intelligence (AI) Market by Component: *Global Opportunity Analysis and Industry Forecast*, 2022–2030, 2023. URL: <https://www.nextmsc.com/report/artificial-intelligence-market>.

ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СТРАХОВОГО БІЗНЕСУ

Подальше поширення використання цифрових інструментів та послуг, а також відповідний стрімкий сплеск обсягу даних, що генеруються в результаті цифрової взаємодії, зробили технології важливим засобом в досягненні конкурентних переваг страхових компаній.

Упровадження нових технологій, у більшості випадків, вимагає:

- значних початкових капіталовкладень на придбання необхідного обладнання, програмного забезпечення та інтеграцію з існуючими системами;
- наявності штату постійних працівників технічної підтримки інфраструктури (забезпечення резервного копіювання, наявності резервного живлення та ліній передачі даних, моніторингу стану систем тощо).

Значною мірою ці недоліки можуть бути нівельовані використанням хмарних технологій, тобто розгортанням інформаційних систем (збереження та обробка даних) на обчислювальних потужностях спеціалізованого компанії – провайдера хмарних послуг.

Основні переваги використання хмарної інфраструктури у порівнянні із інформаційною системою, побудованою на локальній (англ. *on-premises*) інфраструктурі компанії [1; 2]:

1. Співвідношення «витрати-ефективність». Використання хмарної інфраструктури позбавляє (повністю або частково) витрат та зусиль, пов'язаних із придбанням, налаштуванням та підтримкою серверів та іншого обладнання.

2. Швидкість впровадження нових технологій. Як результат – швидший випуск на ринок нових продуктів, внесення змін в існуючі процеси та процедури.

3. Здатність до майже необмеженого технологічного масштабування.

Разом із тим, важливим є розуміння, що використання хмарних технологій це не тільки (і не стільки) дає змогу ефективніше управляти IT-інфраструктурою, скільки надає конкурентні переваги бізнесу у створенні додаткової цінності.

Усвідомлюючи це, страховики, наряду із більшістю організацій в інших секторах економіки, сподіваються значно збільшити впровадження сучасних технологій та перенести все більшу частку свого обчислювального середовища в публічну хмару протягом найближчих років. Так, згідно з опитуванням, проведеним McKinsey в 2022 р. серед 120 керівників страхових компаній понад 80 % респондентів оцінили поточний рівень використання хмарних технологій в їх компанії в «<25 %». В той же час, висловлюючи наміри подальшої міграції в «хмару», по завершенню найближчих 5 років вже тільки 12% респондентів очікує мати ступінь проникнення хмарних технологій менше за цей показник [3].

Рейтинг хмарних технологій, які представники страхового компаній зазначають як найбільш важливі для бізнесу [3]:

1. Машинне навчання.
2. Обробка людської мови.
3. Розширені функції кол-центру.
4. Інтернет речей (IoT).
5. Чатботи.
6. Блокчейн.
7. Служби визначення місцезнаходження.
8. Ідентифікація та управління доступом.
9. Масштабовані обчислювальні ресурси.
10. Доповнена та віртуальна реальність.
11. Кращі висновки від служб аналітики.
12. «Безшовна» інтеграція екосистеми.

Безсумнівно, хмарні обчислення є каталізатором для інновацій і зростання в усьому секторі страхування, від операційної ефективності до позитивного клієнтського досвіду. Хоча регуляторні аспекти та питання безпеки даних вимагають підвищеної уваги, провідні страховики вважають хмарні можливості основою для майбутнього успіху. Страховики, які стратегічно вико-

ристовують хмарні технології вже сьогодні, отримують стійку конкурентну перевагу.

Список використаних джерел

1. What is cloud computing? URL: <https://www.ibm.com/topics/cloud-computing> (дата звернення: 01.03.2024).
2. Advantages and Disadvantages of Cloud Computing. URL: <https://cloud.google.com/learn/advantages-of-cloud-computing> (дата звернення: 01.03.2024).
3. Sanjay Kaniyar, Mathew Lee, Ani Majumder, Binu Sudhakaran, Steve Van Kuiken. What every insurance leader should know about cloud. URL: <https://www.mckinsey.com/capabilities/mckinsey-digital/our-insights/what-every-insurance-leader-should-know-about-cloud> (дата звернення: 05.03.2024).

*Клименко К. В., канд. екон. наук;
Ухналь Н. М., д-р філософії (екон.)
ДННУ «Академія фінансового управління»,
м. Київ, Україна*

ЦИФРОВА ЕКОНОМІКА ЯК МОДЕРНИЙ КОМПОНЕНТ СТВОРЕННЯ СУСПІЛЬНОГО БЛАГА

Після завершення будь-якої кризи, війни, природної катастрофи чи епідемії, відновлення економіки та суспільства стає нагальним завданням. Одним з ключових чинників, який впливає на швидкість та якість відновлення, є цифровізація. На сьогоднішній день, у зв'язку зі зростанням кількості кризових ситуацій та конфліктів у світі, розуміння та впровадження цифрових стратегій у повоєнній відбудові стає дедалі більш актуальним. Цифрові технології виявляються надзвичайно важливими у цьому процесі, створюючи нові можливості та забезпечуючи інструменти для підвищення продуктивності, конкурентоспроможності та соціального розвитку.

Цифровізація, за своїм змістом, означає використання цифрових технологій для перетворення традиційних процесів, продуктів та послуг у цифровий формат, що охоплює широкий спектр ініціатив – від автоматизації бізнес-процесів до створення інтернет-платформ для надання послуг. Серед ключових аспектів, котрі показують важливість цифровізації в повоєнній відбудові, є: швидкість відновлення: технології дозволяють реагувати на кризові ситуації швидше та ефективніше, наприклад, цифрові системи моніторингу можуть допомогти у виявленні та управлінні катастрофічними наслідками природних катастроф, що дозволяє зберегти час і ресурси під час рятувальних операцій; інновації та конкурентоспроможність: цифрові технології стимулюють інновації в різних галузях економіки, сприяючи пошуку нових рішень для відновлення інфраструктури, створенню нових продуктів і послуг, а також підвищенню ефективності виробництва та розподілу; підвищення ефективності та продуктивності: цифрові інструменти можуть оптимізувати бізнес-процеси та забезпечити автоматизацію рутинних завдань, що

дозволить зменшити витрати та збільшити продуктивність, що є ключовим чинником у відновленні економіки після кризи; створення нових робочих місць: цифрові технології створюють нові можливості для роботи та підприємництва, обумовлюючи появу нових галузей, таких як штучний інтелект, кібербезпека та інші, створюючи нові робочі місця та сприяючи соціальному розвитку; покращення доступу до послуг та ресурсів: цифрові технології можуть забезпечити кращий доступ до освіти, охорони здоров'я, фінансових послуг та інших ресурсів для населення, сприяючи соціальному включенню та розвитку та зменшуючи рівень нерівності у суспільстві.

Отже, цифровізація відіграє надзвичайно важливу роль у повоєнній відбудові економіки та суспільства. Вона не лише забезпечує швидке відновлення після кризових ситуацій, але й стимулює інновації, підвищує ефективність та сприяє соціальному розвитку. Тому важливо надавати пріоритет цифровізації як ключовому чиннику відновлення в будь-якій ситуації після кризи.

З врахуванням наростаючого значення цифровізації у повоєнній відбудові, важливо розглянути деякі додаткові аспекти, які підкреслюють її важливість та потенціал. Однією з переваг цифровізації є її здатність забезпечити більшу стійкість до ризиків та небезпек. Наприклад, цифрові системи управління кризовими ситуаціями можуть допомогти прогнозувати та управляти ризиками, зменшуючи ймовірність масштабних негативних наслідків. Цифрові технології забезпечують можливість глобального впливу та співпраці у повоєнній відбудові. Широкий доступ до цифрових засобів комунікації дозволяє різним країнам та організаціям спільно працювати над вирішенням складних проблем та обмінюватися досвідом. Однак, важливо також враховувати питання цифрової інклюзії у повоєнній відбудові. Не всі групи населення можуть мати доступ до цифрових технологій або навичок їх використання. Тому важливо розробляти стратегії, які забезпечать включення всіх шарів суспільства у цей процес. Зростання цифрової активності також приносить з собою нові виклики, зокрема у сфері кібербезпеки. Підвищення обізнаності

та прийняття заходів щодо захисту від кіберзагроз стає надзвичайно важливим у контексті повоєнної відбудови, оскільки кібератаки можуть відвернути увагу та ресурси від процесу відновлення. Усі ці аспекти підкреслюють важливість глибокого та комплексного розуміння ролі цифровізації у повоєнній відбудові.

Умови повоєнного відновлення вимагають цілеспрямованих стратегій розвитку цифрової економіки, що сприятимуть ефективному та стійкому відновленню економічних та соціальних систем. Поєднуючи різні підходи, країни та організації можуть розробляти та впроваджувати ефективні стратегії цифрової трансформації, які будуть сприяти стійкому та успішному повоєнному відновленню економіки та суспільства.

Так, слід відмітити, що на початку 2024 р. під час Міжнародного економічного форуму в Давосі, українська делегація, очолювана командою Міністерства цифрової трансформації, у співпраці з Патрісією Данці, Генеральною директоркою Швейцарської агенції розвитку та співробітництва (SDC), провела успішний захід в Ukraine House Davos. Цей захід був приурочений до обговорення розвитку цифрової України. Головною метою заходу було поділитися українським досвідом у створенні цифрової держави, просуванні інновацій та розвитку людського капіталу. Під час заходу представники Мінцифри детально розповіли про успішність цифрової трансформації України, досягнення програми «Дія», а також про активну роботу над реалізацією стратегії інновацій «WINWIN». Всі проєкти та ініціативи, які розглядалися на заході, спрямовані на те, щоб зробити вагомий внесок у покращення роботи уряду, життя громадян та загальний розвиток країни. Україна активно демонструє свою готовність до інновацій та цифрової перетворення, а заходи такого формату сприяють залученню уваги світової спільноти до досягнень країни в цих сферах. Це не просто впровадження цифрових інструментів або запуск проєктів. Це справжня трансформація процесів, усунення зайвої бюрократії та оптимізація робочих процедур. В умовах повномасштабної війни змушені бути максимально ефективними та стійкими, щоб

захистити країну та врятувати життя. Перетворення інновацій та цифрової економіки на новий стандарт – основна мета. Значна частина проєктів отримала підтримку від Швейцарії в рамках Програми EGAP, реалізованої Фондом Східна Європа. Ми успішно запустили такі ініціативи, як сервіс «Малятко, платформу Дія.Освіта, а також портал Державної служби статистики. Зараз ми активно працюємо над розвитком нових проєктів, зокрема, Дія.Офіс та застосунку Мрія, щоб продовжити нашу місію вдосконалення роботи уряду, поліпшення життя громадян та загального розвитку країни [1].

Декларована стратегія уряду, спрямована на підвищення питомої ваги сектору інформаційних технологій у ВВП країни через цифрову трансформацію економіки до 2024 року [2], а також впровадження новаторських проєктів щодо вивчення зовнішніх ринків та стану стабільності вітчизняної економіки сприятиме залученню значних резервів задля забезпечення потреб відбудови національної економіки, поповнення державного бюджету й розвитку вітчизняних цифрових екосистем з високою доданою вартістю.

Список використаних джерел

1. Дія, Мрія і WINWIN: Мінцифра представила бачення і результати цифрової трансформації України в Давосі. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/diya-mriya-i-winwin-mintsifra-predstavila-bachennya-i-rezultati-tsifrovoi-transformatsii-ukraini-v-davosi>.
2. Цифрова трансформація економіки України в умовах війни. Січень 2024 року. URL: <https://www.niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/tsyfrova-transformsiya-ekonomiky-ukrayiny-v-umovakh-viyny-sichen-2024>.

*Кравчук Р. В., аспірант
Хмельницький університет управління
та права імені Леоніда Юзькова,
м. Хмельницький, Україна*

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ КРИПТОВАЛЮТ У ФІНАНСОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

У сучасних умовах розвитку ІТ-технологій та інновацій, швидкого росту фінансових ринків, а також динамічних змін у глобальних економічних процесах, сфера віртуальних активів швидко розширюється, зосереджуючи увагу на обігу цифрових валют (криптовалют). Криптовалюта – це одна з форм віртуальної валюти, яка базується на криптографічних системах захисту. Ці системи забезпечують конфіденційність та безпеку транзакцій, дозволяючи проводити перекази без участі посередників [1]. Існує умовний поділ криптовалют на наступні типи: а) біткоїн – як перша і найвідоміша криптовалюта; б) альткоїни – решта криптовалют, створених після біткоїну як його альтернатив; в) токени – цифрові активи, які створюються на основі існуючих блокчейн-платформ та зазвичай функціонують в межах екосистеми іншої криптовалюти. Світова капіталізація всіх криптовалют станом на 24 березня 2024 р. становить 2,66 трильйонів дол. США [2]. Кількість створених криптовалют станом на початок 2024 р. становить більше 20 тис. Найпопулярніші криптовалюти: Bitcoin, Ethereum, Tether USDt, Binance Coin, XRP, USDC та інші. Bitcoin є найбільш відомою і найпершою криптовалютою, яка має найбільший ринковий капітал серед інших криптовалют [2].

Криптовалюта, як альтернативна форма звичайної валюти, має свої переваги та недоліки. Серед переваг криптовалюти можна виділити: а) децентралізацію – в мережі відсутній центральний контролюючий орган, а замість цього мережа складається з усіх учасників, кожен з яких є членом цієї системи; б) криптовалюти можна використовувати і як платіжний засіб, і як інвестиційний інструмент; в) можливість кожному особисто видобувати нові монети через відкритий код алгоритму;

г) створювати транзакції можна у будь-якій точці світу та у будь-який час; д) відсутність інфляції, оскільки більшість криптовалют мають обмежену кількість монет; е) інформація про власника електронного гаманця зберігається конфіденційно, що сприяє захисту від крадіжки особистих даних; є) список транзакцій доступний для перегляду всім користувачам, тому в разі фінансових маніпуляцій будь-хто зможе їх перевірити та ін. До недоліків можна віднести: а) волатильність — швидка зміна курсу криптовалют за короткий проміжок часу; б) неможливість скасування платежів; в) відсутність законодавчого визначення статусу та механізмів обігу криптовалют; г) втрата доступу до електронного гаманця може призвести до повної втрати криптовалюти; д) криптовалюти можуть бути використані на чорному ринку або для ухилення від сплати податків та інші [3].

Незважаючи на всі переваги та недоліки криптовалют, їх подальша доля залишається предметом дискусій. Міжнародний досвід використання криптовалюти показує різні підходи до її державного регулювання та оподаткування у різних країнах. У розвинених країнах встановлюються правила та контроль за електронними платежами, а також їх оподатковують. Тимчасом країни з менш розвиненою економікою не готові до використання подібних систем платежів, обмежуючи або й взагалі забороняючи криптовалюти.

В Україні кількість людей, які користуються криптовалютами щороку зростає. Згідно з даними аналітичної компанії Chainalysis за 2023 рік, Україна зайняла п'яте місце у світовому рейтингу прийняття криптовалют [4].

Україна вдосконалює свої правила використання криптовалют. У кінці 2020 року парламент прийняв Закон «Про віртуальні активи», який надав криптовалютам юридичний статус, хоча не визнав їх як засіб платежу. 17 лютого 2022 року Верховна Рада ухвалила закон «Про віртуальні активи» у другому читанні з поправками президента Володимира Зеленського. А 15 березня президент підписав закон про віртуальні активи, який офіційно легалізує український сектор. Для вступу закону в силу, потрібно внести зміни у податковий кодекс.

Відповідний законопроект було зареєстровано у Верховній Раді України 7 жовтня 2023 р., наразі він опрацьовується у комітеті. Запропонований законопроект сприятиме розвитку та впровадженню ринку віртуальних активів та криптовалют в Україні, допомагаючи наблизити його до стандартів ринку криптоактивів Markets in Crypto assets (MiCA), які застосовуються в Європейському Союзі.

Підсумовуючи вищевикладене зауважимо, що ринок криптовалют швидко поширюється на світовому рівні, і Україна бере активну участь у його екосистемі. Незважаючи на різні погляди щодо регуляції та розвитку криптовалют, важливо визнати, що їх поява на світовому фінансовому ринку є феноменом, який може радикально змінити існуючу фінансову систему. Криптовалюти є перспективною інновацією у фінансовій сфері, яка приносить з собою значні ризики, але може також приносити значний прибуток. Інвестування у криптовалюту стає альтернативним варіантом, який порушує стереотипи традиційного збереження коштів.

Список використаних джерел

1. Танклевська Н. С., Петренко В. С., Карнаушенко А. С. Економічна сутність та види криптовалют у світі. *Бізнес-навігатор*. 2017. С. 133–138.
2. Top 100 Cryptocurrencies by Market Capitalization. CoinMarketCap. 2024. URL: <https://coinmarketcap.com>.
3. Москальов А. А., Попова Е. М. Криптовалюта на сучасній економічній арені та перспективи розвитку bitcoin, ethereum, ripple. *Молодий вчений*. 2018. № 3. С. 680–684.
4. World Crypto Adoption Index. Chainalysis. 2023. URL: <https://www.chainalysis.com/blog/2023-global-crypto-adoption-index/>

*Литвинюк М. В., аспірант кафедри менеджменту
Полтавський університет економіки і торгівлі,
м. Полтава, Україна*

ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ

Забезпечення цифрової трансформації бізнес-середовища в Україні можливе за умов реалізації певних заходів щодо цифрових змін у сферах суспільного життя.

Розвиток цифрового культурного простору можливий за допомогою впровадження системи управління людськими ресурсами публічної адміністрації на засадах електронного урядування. Виконання цього завдання можливе через розвиток бази даних досліджень і публікацій українських вчених, письменників, науковців та оцифрування української культурної спадщини. Розвиток та підтримка мережі компетенцій у сфері цифрової культурної спадщини також сприятиме роботі культурного простору України [1].

Підвищення е-навичок працівників та підприємців, навчання працівників у партнерстві з бізнесом, навчання е-навичкам безробітних та шукачів роботи, розробка інтегрованої навчальної програми, що включає алгоритмічне мислення та інформаційну грамотність, забезпечить реалізацію цифрових інвестицій у людський капітал.

Оцифрування освіти буде ефективно вирішуватися через розробку цифрових навчальних матеріалів. Ергономічне планування та інноваційні ІКТ-рішення в регіональних загальноосвітніх школах, а також підвищення кваліфікації вчителів, у тому числі в галузі ІКТ, також сприятимуть цифровізації освіти [5].

Картування існуючої інфраструктури мережі електронних комунікацій та розробка всеосяжної бази даних про зміну клімату та якість повітря можуть забезпечити інноваційну та екологічно ефективну економіку. Підтримка нових продуктів і технологій допоможе досягти мети цього пріоритету [3].

Природні активи для майбутнього капіталу можуть бути використані шляхом оцінки політики пом'якшення наслідків

зміни клімату та розробки порталу з питань зміни клімату та інформаційної системи щодо ризиків повеней. Широкосмуговий доступ до останньої милі зв'язку та оцінка існуючих електронних комунікаційних мереж сприятимуть регіональному розвитку [2].

Розширення державних інновацій та участі громадськості стане можливим завдяки розвитку централізованих ІКТ-платформ для державного управління та оцифровування послуг державного управління. Використання системи прогнозування ринку праці та взаємодія з громадянським суспільством щодо рішень Веб 2.0 забезпечить участь громадськості в цифровій економіці [4]. Електронні сервіси та системи, пов'язані із законодавством, а також підвищення цифрової грамотності громадськості щодо безпеки персональних даних сприятимуть розширенню урядових інновацій. Інформування органів державного управління про необхідність забезпечення безпеки обробки персональних даних в Інтернеті та забезпечення високого рівня захисту дій, пов'язаних з персональними даними, забезпечить розширення цифрових державних інновацій, в тому числі через інструменти цифрової участі громадськості зокрема у формуванні бюджетів розвитку громад.

Таким чином, державне сприяння розвитку цифрової економіки через реалізацію Стратегії розвитку цифрової економіки дозволить забезпечити збалансованість принципів сталого розвитку в бізнес-середовищі України. Використання цифрових технологій для покращення якості життя та умов ведення бізнесу надасть нові можливості як для населення, так і для держави.

Список використаних джерел

1. Гудзь Т. П., Литвинюк М. В. Діалектика взаємозв'язку категорій «рівновага» та «криза». *XI Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Мережевий бізнес: становлення, проблеми, інновації»*, ПУЕТ, 27–28 квітня 2021 року. С. 17–19.
2. Гудзь Т. П., Литвинюк М. В. Методологічний аспект взаємозв'язку категорій рівновага та безпека системи. *IV Міжнародна науково-*

практична інтернет-конференція «Проблеми та перспективи розвитку фінансової системи в сучасних умовах», ПУЕТ, 20–21 квітня 2023 р. С. 111–113.

3. Гудзь Т. П., Литвинюк М. В., Проскурня Н. В. Управління фінансовою рівновагою підприємства як складова системи забезпечення його сталого розвитку. Управління бізнесом в парадигмі сталого розвитку: економіко-правовий аспект : колективна монографія / за ред. д. е. н., проф. А. В. Андрейченка, д. е. н., проф. Н. В. Захарченко. – Одеса : ОНЕУ, 2024. – Ч. 1. – С. 75–166.
4. Гудзь Т. П. Фінансові аспекти роботизації промисловості України. Розвиток фінансового ринку в Україні: загрози, проблеми та перспективи : *матер. III Міжнар. наук.-практ. конф., 27 жовтня 2021 р.* Полтава : Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2021. С. 105–106.
5. Міністерство цифрової трансформації України : офіційний сайт. URL: <https://thedigital.gov.ua/> (дата звернення: 27.02.2024).

*Лозова О. В., канд. екон. наук, доц.;
Печеник Р. М., бакалавр за
спеціальністю 073 Менеджмент;
Шкіль А. А., бакалавр за
спеціальністю 073 Менеджмент
Полтавський університет економіки і торгівлі,
м. Полтава, Україна*

ВПЛИВ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ НА СИСТЕМУ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ВІТЧИЗНЯНИХ КОМПАНІЙ

Спричиненне війною невизнене зовнішнє середовище для відчизняних компаній, викликало нагальну необхідність формування стратегії розвитку при повній невизначеності та високих ризиках діяльності. Вже більш ніж два роки підприємства формують свої кадрові стратегії відповідно до умов, що склались «тут і зараз». Постійні військові втрати, мобілізація, значна еміграція населення, зниження купівельної спроможності та ще багато факторів, які змушують компанії шукати нові інструменти оптимізації системи управління персоналом. На нашу думку, одним з таких дієвих інструментів можуть стати діджитал-технології, які можна впровадити в існуючу систему управління персоналом.

У підтвердження нашого твердження свідчить і те, що держава, протягом війни, активно впроваджує діджиталізацію у всі сфери економіки, привчаючи цим самим населення до якісних діджитал-послуг. До таких послуг слід віднести:

- Дія: єдиний державний веб-портал електронних послуг, в якому можна отримати доступ до більш ніж 30 послуг, зокрема реєстрація бізнесу, цифрові документи, отримання інформації з державних реєстрів;

- Мобільний застосунок Дія: забезпечує доступ до цифрових документів і нотифікацій. Постійними користувачами цього застосунку є понад 5 млн українців, в тому числі й ті, що виїхали за кордон;

- цифрова трансформація регіонів та державних послуг: поетапний перехід з офлайн до електронних послуг;

- United24 – ініціатива Президента України, як онлайн-платформа збору благодійних коштів на захист, гуманітарну допомогу, медичну допомогу, відновлення України та освіти та науки.

І це лише декілька прикладів, впровадження діджитал-послуг в економіку країни. Відповідно й підприємства, які мають розгалужені мережі, значну чисельність персоналу, численні відділи та розгалужену організаційну структуру, активно впроваджують діджитал-технології для оцифрування свого бізнес-процесу «управління персоналом».

В Україні, на сьогоднішній день, існує ряд програм для оцифрування бізнес-процесів «управління персоналом», які допомагають оптимізувати роботу HR-відділів та підвищити продуктивність праці працівників. Відмітимо три основні напрями цієї оптимізації:

HRM-системи – це комплексні рішення, які включають автоматизацію основних (ключових) HR-функцій, таких як набір і відбір персоналу, оцінка працівників, управління відпустками та преміями, навчання та розвиток персоналу. Також данні системи дозволяють аналізувати роботу з персоналу та формувати звітність;

Системи віддаленого моніторингу роботи – це цифрові системи, що дозволяють керівникам всіх рівнів відслідковувати виконання завдань, оцінювати продуктивність праці співробітників та проводити коригувальні заходи щодо поліпшення процесу виконання роботи працівниками незалежно від фізичного їх розташування;

Онлайн-платформи для навчання й розвитку персоналу, які дають можливість значно скоротити час на підготовку нових спеціалістів, оптимізувати тривалість адаптації нових працівників на робочому місці та періодично підвищувати кваліфікацію співробітників. На даних платформах застосовують різноманітні форми і методи навчання: курси, лекції, семінари, тренінги тощо.

Ці напрями активно розвивають наразі вітчизняні компанії для оптимізації процесів управління персоналу, що дозволяє їм бути більш гнучкими та адаптивними до змін, підвищувати мобільність ухвалення управлінських рішень та стимулювати інновації в роботу персоналу.

Звісно, війна внесла зміни в програми, які використовують компанії для оцифрування бізнес-процесів «управління персоналом», зникли багаточисельні програми з країни-агресорки, а на томість почали з'являтися вітчизняні компанії, які відрізняються

високою якістю та багатофункціональністю. До найбільш поширених свід віднести наступні (табл. 1).

Таблиця 1 – Найбільш поширені програми для оцифрування бізнес-процесу «управління персоналу» вітчизняними компаніями

№	Назва програми	Коротка характеристика
1	Monday.com	Інструмент для управління проектами та командами, який дозволяє оцифрувати більшість рутинних завдань і оптимізувати комунікації за рахунок їх централізації
2	OysterHR	Онлайн-платформа для управління персоналом, який спрощує значну частину бізнес-процесів: найм персоналу, оплата праці, розвиток та управління співробітників
3	Connecteam	Програма підходить, як інструмент віддаленого та місцевого управління персоналом, з функціями для складення розкладів, відстеження часу та завдань
4	Deputy	Багатофункціональна платформа, яка містить в собі планування працівників, управління відпустками та інтеграцію з нарахування заробітної плати та премій
5	Rippling	Глобальна платформа управління персоналом, яка пропонує HR, IT та фінансові продукти для найму, управління та оплати праці працівників

Джерело: складено авторами на основі 1.

Отже, основним напрямком оптимізації бізнес-процесу «управління персоналу» для вітчизняних компанії є активне їх оцифрування за допомогою HR-програм, що дозволить вирішити ряд проомлем: оптимізація організаційної структури, налагодження комунікації, ухвалення управлінських рішень, підвищення продуктивності праці тощо.

Список використаних джерел

1. Управління персоналом: дієві інструменти // Prometheus. Навчальна онлайн-платформа. URL: <https://prometheus.org.ua/prometheus-plus/personnel-management/> (дата доступу: 25.03.2024).

*Мельник К. М., канд. екон. наук, доц.,
Дульський М. М., здобувач першого рівня вищої освіти
Уманський національний університет садівництва,
м. Умань, Україна*

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РОЗВИТОК ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ ТА РИНКІВ

На сучасному етапі розвитку спостерігається стрімка трансформація фінансових технологій, яка визначається інтенсивним впровадженням інновацій, таких як блокчейн, штучний інтелект та розширена аналітика. Цей процес також характеризується децентралізацією, цифровою ідентифікацією та підвищеною увагою до безпеки.

У цьому контексті фінтех-компанії активно впроваджують гнучкі фінансові рішення, відкриваючи нові можливості для клієнтів. Важливим аспектом є їх стратегічне партнерство з традиційними банками, що сприяє ефективній інтеграції і трансформації фінансового сектору в глобальному економічному ландшафті.

Необанк, як цифрова фінансова установа, ставить перед собою завдання оптимізувати послуги, обійшовшись без традиційних відділень, і використовує для цього інноваційні технології. Цей напрямок набуває популярності завдяки високій ефективності та інноваційному підходу [1].

Розвиток необанківських фінансових установ зумовлений рядом факторів, серед яких пандемія COVID-19, що прискорила перехід до безконтактних операцій та використання онлайн-технологій. На зміну тенденціям у сфері онлайн-торгівлі відбувається адаптація фінансових установ, включаючи банки, що активно впроваджують інновації.

У цифровій трансформації фінансового сектору відбулися революційні зміни, які порушили традиційні моделі банківського обслуговування. Поява необанківських установ стала результатом інтенсивного застосування цифрових інновацій, що дозволяє їм забезпечувати гнучкість та ефективність у фінансовому обслуговуванні.

У глобальному контексті, поширення технологічних інновацій призводить до трансформації національних фінансових ринків. Це відображається у зміні вимог до фінансового середовища та розвитку нових тенденцій, таких як глобальна фінансiалiзацiя, розвиток FinTech-компанi [2].

Сучасне економічне середовище, під впливом цифрових технологій, неодмінно потребує трансформації фінансового ринку та адаптації до нових умов. Розвиток фінансових технологій привів до змін в інструментах фінансового ринку, таких як перехід від платіжних карток до веб-гаманців та виникнення криптовалют. Ці зміни відображають лише частину впливу розвитку технологій на фінансовий ринок.

Використання цифрових технологій у бізнесі вимагає від фінансових установ адаптації до нових умов. Поява цифрових технологій відкрила нові можливості для фінансових послуг і змінила способи доступу до них. Це також сприяло зниженню бар'єрів для входу на ринок фінансових послуг, що дозволило новим учасникам стати більш конкурентоспроможними та покращити якість та ціну послуг.

Цифрова трансформація фінансового ринку відобразилася на його структурі та утворила сучасне фінансове телекомунікаційне середовище. Фінансові установи орієнтовані на використання передових цифрових технологій та формування стандартів, що регламентують обмін інформацією [3].

Сектори, які найбільше прогресують та представляють найбільшу кількість інновацій та можливостей на ринку, включають банкінг, системи платежів, залучення кредитів та депозитів, залучення капіталу та інвестицій, а також управління активами та страхування. Банки відзначаються особливою клієнтоорієнтованістю та активною конкуренцією, пропонуючи різноманітні та інноваційні фінансові продукти.

Цифрові технології вносять значні позитивні зміни в фінансовий ринок, задовольняючи потреби клієнтів та покращуючи якість їх діяльності. Це підтверджується оглядами лауреатів премій BAI Global Innovation та FinAwards, де більшість інноваційних проєктів представлені банками. На сьогоднішній день

розвиток фінансових корпорацій стає важливим напрямком у контексті цифровізації. Ці компанії використовують інноваційні технології для створення нових та ефективних фінансових послуг, що дозволяє підвищити доступність фінансових послуг та зменшити дискримінацію на ринках[4].

Однак разом із новими можливостями цифрові технології несуть і нові ризики та виклики. Кібератаки, зловживання особистою інформацією, проблеми з регулюванням та невідповідність нормативам – лише деякі з них. На тлі цього важливо забезпечити баланс між цифровізацією та збереженням досвіду традиційного банківського сектору. Цифрові технології створюють умови для вдосконалення внутрішніх систем фінансових установ та зниження вартості обслуговування, однак їх впровадження також потребує ретельного вивчення ризиків та забезпечення безпеки [5].

Цифрові технології революціонізують фінансовий ринок, зробивши його менш залежним від центральних банків. Вони стимулюють нові інновації та сприяють зниженню тіньової економіки за рахунок зменшення готівки в обігу. Однак недостатня регуляція цифрових валют, таких як криптовалюти, може породжувати ризики для фінансового ринку, зокрема стосовно безпеки та недостатності контролю. Це особливо важливо в умовах загальної цифровізації економіки, де фінансовий ринок переживає кардинальні зміни. Поява нових гравців, таких як фінтех компанії, та впровадження нових інструментів торгівлі свідчать про перехід до нової епохи в фінансовій сфері. Цифрові інновації не лише покращують доступність та якість фінансових послуг, але й стимулюють інвестиції та сприяють економічному росту. Однак необхідно ретельно регулювати цей процес, щоб уникнути негативних наслідків для безпеки та стабільності фінансового ринку.

Список використаних джерел

1. Левада А. О. Сучасні тенденції розвитку фінансових ринків в умовах цифровізації. *Стратегічний розвиток України: генерування, імплементація, реалізація*. 2023. № 14. С. 83–85.

2. Козій Н. С., Синиця О. О. Інфраструктура фінансового ринку України в умовах цифрової економіки. *Економічний простір*. 2020. № 154. С. 156–160.
3. Поліщук Н. В., Шафорост В. В., Корнієнко К. К. Розвиток фінансового ринку в умовах цифровізації економіки. Зб. матеріалів І Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої 55-річчю кафедри фінансів і банківської справи «Актуальні проблеми розвитку фінансів в умовах цифровізації економіки України». Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2023. С. 137–139.
4. Приятельчук О. А. Зрушення фінансових технологій: поява необанків в епоху цифрової трансформації. *Наукові записки Львівського університету бізнесу і права*. 2023. № 39. С. 152–159.
5. Батрак О. В. Стратегії розвитку фінансового сектора та фінансової індустрії в Україні на інноваційних засадах. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія : Економічні науки. 2021. № 9 (53). С. 106–113.

*Миколенко І. Г., д-р екон. наук, доц.
Полтавський державний аграрний університет,
м. Полтава, Україна;
Кононенко Ж. А., канд. екон. наук, доц.
Полтавський університет економіки і торгівлі,
м. Полтава, Україна*

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

На сучасному етапі, перехід аграрної галузі на цифрові технології є ключовою стратегією для забезпечення її економічного розвитку. Використання інформаційних технологій набуває вирішального значення у підвищенні ефективності аграрного виробництва, дозволяючи створювати комплексні цифрові системи в агропідприємствах. Такі системи охоплюють управління, економічні відносини, технічне оснащення та програмне забезпечення. У зв'язку з потребою обробки великої кількості різноманітних даних, для агроменеджерів стає необхідним володіння цифровими знаннями та навичками, що дозволяє їм розробляти ефективні стратегії управління, спрямовані на збільшення продуктивності та прибутковості аграрних підприємств. Розвиток сільського господарства вже немислимий без застосування сучасних інформаційних технологій, які включають використання мобільних додатків, систем точного землеробства, а також активне застосування дронів, біосенсорів і різноманітних датчиків.

Розробка ефективної стратегії керування аграрними компаніями в умовах їх переходу на цифрові технології сприяє активізації всіх доступних ресурсів: наукових, технічних, інноваційних, економічних, соціальних та управлінських. Цифровізація охоплює різні аспекти аграрного бізнесу, включаючи управління виробництвом, застосування в секторах рослинництва та тваринництва, обробку та зберігання продукції, енергопостачання, а також впливає на сільську спільноту. Завдяки використанню технологій точного землеробства вдається не лише підвищити економічну вигоду, але й збільшити ефективність використання земель, що призводить до зростання обсягів виробництва якісної аграрної продукції та сприяє покращенню здоров'я населення.

Дослідження підтверджують, що застосування програмного забезпечення сприяє зниженню операційних витрат компаній та збільшенню їх продуктивності. Дослідження свідчать, що загальна цифрова інтеграція в аграрний сектор може призвести до зменшення витрат на 23 %. Використання GPS-технологій для керування земельними ресурсами дозволяє економити від 11 до 14 % витрат, точне дозування мінеральних добрив забезпечує зниження витрат на 8 до 12 %, а застосування технік паралельного керування – від 8 до 13 % [1].

Деякі цифрові інновації мають за мету мінімізувати ризики в аграрній сфері. Наприклад, застосування дронів дозволяє створювати точні карти ґрунтів, спостерігати за станом ураження рослин, ідентифікувати типи і масштаби розповсюдження хвороб серед культур, а також визначати критичні рівні шкідників. Локальний аналіз посівів допомагає виявляти ділянки з затримкою росту, боротися з бур'янами за допомогою цільового застосування гербіцидів, обробляти зони, пошкоджені шкідниками, за допомогою інсектицидів, або вносити рідкі добрива. Попит на сучасне обладнання та технології для аграрних підприємств зростає, що сприяє більш широкому використанню дронів у сільському господарстві. Таким чином, економічна вигода від використання дронів виражається у збільшенні урожайності та зниженні витрат на вирощування, включаючи менше споживання пестицидів, води та пального [2].

Дослідження показують, що для ефективної підтримки агровиробників необхідно розробити інформаційну систему, яка покладається на всебічне впровадження цифрових технологій у сільськогосподарській діяльності та на сільських територіях. Така система передбачає не лише навчання та підвищення кваліфікації працівників агросектора, але й створення об'єднаної бази даних для забезпечення злагодженої роботи всієї агропромислової сфери. Важливо також формувати спеціалізовані екосистеми для агропідприємств за допомогою онлайн-порталів та цифрових сервісів, які пропонують доступ до мобільних додатків з важливою інформацією про ринкові майданчики, ланцюги поставок, канали дистрибуції, доступність та ціни на технічні та технологічні ресурси, а також про ринок праці, спеціалізований

на цифрових агротехнологіях. В деяких регіонах України фермерські об'єднання, кооперативи та асоціації вже успішно використовують розроблені електронні платформи для торгівлі аграрною продукцією [3].

У процесі розробки стратегій для інтеграції цифрових інновацій в управління бізнес-процесами компанії визначаються специфічні виробничі технології для аграрної продукції та приймаються відповідні технічні рішення. Після демонстрації успішності застосування цих інформаційних технологій, вони починають широко впроваджуватися на практиці, при цьому проводиться аналіз ефективності інвестицій в цифрове оновлення діяльності підприємства.

У сучасних економічних умовах, стратегічний розвиток аграрних компаній повинен виходити з їх здатності до адаптації цифрових інновацій. Цифрова трансформація дозволяє підприємствам ефективніше управляти своїми ресурсами, зокрема, за допомогою оптимізації процесів, економії матеріалів і технічних засобів, організації даних та скорочення непотрібних витрат, включаючи зменшення обсягів зберігання та обробки інформації. Такий підхід сприяє збільшенню конкурентоспроможності аграрних підприємств на довготривалу перспективу.

Список використаних джерел

1. Свиноус І. В., Гаврик О. Ю., Ткаченко К. В., Микитюк Д. М., Семисал А. В. Сучасний стан та проблеми впровадження цифрових технологій в практику діяльності сільськогосподарських підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 15–16. С. 35–39. DOI: 10.32702/2306-6814.2020.15-16.35
2. Горобець Н. М., Чорна І. А. Використання безпілотних літальних апаратів в системі стратегічного управління аграрними підприємствами. *Напрями розвитку ринкової економіки: нові реалії та можливості в умовах інтеграційних процесів: зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф.*, м. Ужгород, 30 листоп. 2019 р. Ужгород, 2019. С. 82–85.
2. Ярмоленко Я. О. Програма створення цифрової платформи для кооперації та балансування аграрного виробництва. *Ефективна економіка*. 2019. № 1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2019/63.pdf.

*Мовчан В. В., здобувач вищої освіти
бакалаврського рівня;
Ткачук Н. М., канд. екон. наук,
доц. – науковий керівник:
Хмельницький університет управління
та права імені Леоніда Юзькова,
м. Хмельницький, Україна*

ЕЛЕКТРОННІ ГРОШІ: НЕОБХІДНІСТЬ І ОСОБЛИВОСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

У різні часи та історичні періоди людство використовувало найрізноманітніші форми та способи оплати за товари або послуги: від бартеру до повноцінних і неповноцінних грошей. У сучасному світі внаслідок швидкого розвитку технологій, новою формою обігу та здійснення платежів стають електронні гроші, використання яких для взаєморозрахунків між економічними суб'єктами здійснюється за допомогою інформаційних технологій. Відтак, метою нашої роботи є висвітлення характеристик та особливостей запровадження електронних грошей у грошовому обороті нашої держави.

Для розуміння самої сутності електронних грошей важливо дослідити їх історичний розвиток. Сучасні цифрові способи оплати беруть свій початок з 1918 р., коли Федеральний Резервний Банк США вперше переказав гроші через телеграф. Вже в ті роки багато впливових людей визнали подібні операції досить зручними. Саме це стало поштовхом і великим кроком до розвитку електронних способів оплати. Більшого поширення такі гроші набули у 1972 р., коли була організована автоматична розрахункова палата для забезпечення банків США електронною альтернативою обслуговування чеків. Майже одразу такі способи оплати з'явилися і в Європі, та досі, вже більше 30 років, людство використовує такі електронні гроші в розрахунках і платежах [1].

В Україні перші кроки щодо запровадження національних цифрових грошей (е-гривні) як загального способу оплати були зроблені в 2016 р. Вперше інформацію про можливість запро-

вадження е-гривні було поширено НБУ наприкінці 2017 р., коли регулятор підкреслював, що «він не ставить за мету створення ще однієї криптовалюти, а питання її емісії залежить від цільової моделі, яка буде обрана після тестування».

Е-гривня – це електронна форма національної грошової одиниці України, емітентом якої виступає НБУ. Головним призначення е-гривні є доповнення готівкової та безготівкової форми грошового обігу для підвищення ефективності виконання грошима їх функцій. Тому використання е-гривні має бути зручним та доступним для всіх громадян, юридичних осіб, державних установ, банків та небанківських фінансових установ. Розробка та впровадження е-гривні в Україні сприятиме також і розвитку платіжної інфраструктури, підвищенню прозорості платежів, посиленню діджиталізації економіки, подальшому розширенню безготівкових розрахунків, зниженню їх вартості, та загалом зростанню довіри до національної валюти [2].

Незважаючи на незаперечні переваги запровадження електронних грошей в обіг, існує низка й проблемних моментів. Зокрема, забезпечення економічної безпеки держави вважаємо доволі сумнівним, адже будь-яка цифрова інфраструктура, який би захист не мала, може піддатись зловмисним діям зацікавлених суб'єктів. Сьогодні Україна бореться з ворогом і в частині інформаційної війни. Тому ця проблема потребує вирішення шляхом забезпечення найвищого рівня захищеності системи електронного обігу грошей від можливих хакерських атак.

Також проблематичним для запровадження електронної гривні є відсутність бездоганного мережевого покриття по всій території України: багато невеликих містечок та сіл і досі не мають стабільного інтернет-з'єднання, яке необхідно для здійснення онлайн-розрахунків. До того ж, часто люди похилого віку просто не мають грошей і змоги розібратись у нових технологіях. Тому для коректного функціонування обігу електронних грошей необхідно забезпечити таку інфраструктуру по всій території держави.

Іншою вагомою проблемою є масштабна корупція та тіньова економіка. Саме це й пояснює небажання певних суб'єктів пере-

ходити на повністю «прозору» е-гривню, адже комп'ютерна програма записує та опрацьовує всі передані їй дані з нарахування та виплат грошей на рахунки фізичних та юридичних осіб, що є небажаним для учасників тіньових схем. З поширенням використання е-гривні стане цілком неможливим приховане здійснення будь-яких платежів. Наразі в НБУ ведеться робота над потенційними й найбільш необхідними сферами застосуваннями е-гривні [1]:

- сфера роздрібних безготівкових платежів з можливими функціями «програмованих» грошей;
- сфера обігу віртуальних активів;
- транскордонні платежі.

Підсумовуючи вищевикладене відзначимо, що запровадження обігу електронних грошей в Україні має значний потенціал покращення ефективності фінансової системи країни, сприяє розвитку безготівкових платежів та забезпечує їх прозорість, що є передумовою відсутності корупції в широких масштабах, а також зменшення обсягів тіньової економіки, яка негативно впливає на економічний стан держави. На нашу думку, введення в обіг е-гривні в усі сфери господарського обороту країни може бути або надто довгим, або примусовим і складним процесом, через можливу незгоду багатьох економічних суб'єктів, труднощі з інфраструктурою та корупцією.

Список використаних джерел

1. 10 Найбільших винаходів XX століття в сфері грошей. URL: <https://www.pinbank.ua/10-najbilshih-vinahodiv-hh-stolittya-v-sferi-groshej/>
2. Е-гривня: Про е-гривню – цифрові гроші Національного банку. URL: <https://bank.gov.ua/ua/payments/e-hryvnia>.
3. Е-гривня. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D0%B3%D1%80%D0%B8%D0%B2%>.

*Остапенко Р. М., канд. екон. наук, доц.
Державний біотехнологічний університет,
м. Харків, Україна*

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ НА ЦИФРОВУ ОСВІТУ

У сучасних умовах розвитку технологій взаємозв'язок між цифровою освітою та цифровими компетенціями стає дедалі важливішим. Люди повинні володіти широким спектром цифрових навичок, щоб справлятися зі складнощами сучасної епохи, оскільки технології розвиваються так швидко. Нами поставлено за мету проаналізувати розвиток концепцій освіти та її вплив на учнів, вчителів і суспільство загалом, розглядаючи основні компоненти цифрових навичок, способи їхньої освітньої системи, а також проблеми та можливості, що виникають унаслідок цього.

Простіше кажучи, цифрові навички – це знання та навички, необхідні для ефективного використання цифрових інструментів і технологій. Сюди входить отримання можливостей доступу до інформації в Інтернеті, спілкування через різні цифрові платформи та використання програмного забезпечення для розв'язання різноманітних завдань.

Цифрова освіта пройшла шлях від традиційних класичних занять до платформ онлайн-навчання та віртуальних класів. Цифрова освіта стала більш доступною, інтерактивною та персоналізованою завдяки розвитку технологій. Це забезпечує учням динамічний і цікавий навчальний процес. У сучасну епоху цифрові навички є надзвичайно важливими для професійного успіху в різних галузях. Оскільки використання цифрових інструментів підвищує продуктивність, ефективність та інновації на робочому місці, кандидати, що володіють цими навичками, цінуються роботодавцями. Цифрові навички охоплюють не тільки технічні навички, а й критичне мислення. Люди можуть краще розуміти складні речі та ухвалювати розумні рішення в цифровому світі, аналізуючи інформацію, визначаючи проблеми та вимірюючи цифровий контент.

У сучасному освітньому просторі цифрові компетенції мають вирішальне значення, оскільки вони дають людям навички, необхідні для процвітання у світі, де панують технології. Ці навички допомагають студентам досягти успіху на сучасному ринку праці, дають їм змогу ефективно використовувати цифрові інструменти, аналізувати інформацію в Інтернеті та співпрацювати в навколишньому середовищі.

Цифрова компетентність залежить від технічної грамотності, що визначає такі навички, як ефективне використання цифрових пристроїв, програмування та навігація в програмному забезпеченні. Цей компонент важливий для досягнення технологічного прогресу та збереження конкурентоспроможності в цифровому світі. У цифрову епоху важливо розуміти аналіз та інтерпретацію даних. Коли люди знають про кібербезпеку і знають, як захистити конфіденційну інформацію в Інтернеті, вони можуть знайти потенційні загрози і розумні рішення в галузі конфіденційності та безпеки даних [1].

Педагоги часто включають у свою практичну практику цифрові інструменти та ресурси, що зумовлює необхідність співпраці, участі учнів та результатів навчання. Інтерактивні платформи, віддалений контент і віртуальні симуляції дають вчителям можливість зробити навчальний процес динамічним і захопливим. Безперервний професійний розвиток викладачів має вирішальне значення для підвищення якості цифрових навичок в освітніх системах. Ресурси, технологічні програми та семінари можуть допомогти вчителям опанувати навички та знання для ефективного використання цифрових технологій, переходу до мінливих тенденцій в освіті та створення інноваційного освітнього середовища для науки. У сучасному цифровому світі може бути складно зорієнтуватися, особливо для тих, у кого навіть немає квитка на технологічний поїзд. Перевага шансів на отримання цих «солодких» цифрових функцій – це адаптер для подолання розриву діапазону. Потрібно звернути увагу на цю відмінність і поширити цифрову грамотність у всіх сферах цифрової індустрії.

Отримавши навички емоції, ви можете продовжити навчання у швидкоплинній цифровій епосі. Навчання протягом усього життя означає продовжувати бути допитливим і постійно вдосконалювати свої цифрові знання. Це виглядало на те, щоб залишатися учнем у школі цифрової крутості. Навчання, засноване на проєктах, є цифровою вершиною освітнього пирога. Студенти можуть зміцнити свої цифрові навички та отримати практичний досвід, беручи участь в окремих проєктах, що робить навчання міцним. Краще мати дві голови, особливо в цифровій галузі. Студенти об'єднуються в цифрові команди на платформах для спільної роботи, щоб поліпшити свої навички та пізнати один одного. Це з'явилося на цифровій конференції, на якій кожен виходить із набором нових функцій.

Як що вступасте у сферу цифрової компетентності, то педагоги можуть визначити сильні сторони та області для досягнення успіху в цифровій сфері, оцінити навички і знання.

Зворотний зв'язок – це цифровий компас, який допомагає вам рухатися в правильному напрямку. Механізми безперервного зворотного зв'язку допомагають тим, хто бере участь, стежити за своєю цифровою подорожжю і коригувати свій курс. Це як мати зовнішнього наставника, який підтримує і направляє вас.

Адаптація – це назва гри в цифровому світі, що поступово розвивається. Бути в курсі останніх технологічних досягнень і стежити за цифровою хвилею, як професійний серфер, означає залишатися попереду. Це відбувається при оновленні ваших цифрових інструментів, щоб залишатися в курсі швидко мінливих світових технологій.

Завдяки включенню процесів, насичених видами діяльності, розвитку навичок цифрової грамотності та наданню можливостей для практичного навчання за допомогою цифрових інструментів, педагоги можуть інтегрувати цифрові навички у свою викладацьку практику. Програми професійного розвитку також можуть допомогти вчителям поліпшити свої цифрові навички, щоб допомогти учням краще вчитися.

Досвід розширеного навчання завершується творчим процесом. Педагоги можуть розбудити цифрову уяву своїх учнів і

створити культуру цифрових інновацій, заохочувати інновації та творчість в освіті. Це приблизно те саме, що перетворило навчання на цифровий ігровий майданчик, де творчі здібності можуть процвітати. Нарешті, об'єднання цифрових компетенцій і технологій освіти забезпечує основний крок у бік освітнього середовища, керованого технологіями. Сприйняття і розвиток цифрових навичок не тільки забезпечують людям необхідні навички для майбутнього, а й сприяють розвитку культурної освіти, яка сприяє інноваціям та адаптації.

Щоб адаптуватися до постійно мінливого цифрового ландшафту, необхідно розуміти, що цифрові навички можуть змінити способи навчання і взаємодії з інформацією. Ми повинні створювати суспільство, більш толерантне, динамічне та цифрово грамотне, що розвиває ці навички.

Список використаних джерел

1. Страпчук С. І., Остапенко Р. М. Кібербезпека та становлення цифрової економіки: проблеми взаємозв'язку. Фінансова архітектура та сценарії конкурентних моделей розвитку : тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф., 17 листопада 2023 р. / Держ. біотехнологічний ун-т. Харків, 2023. С. 261–263. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/44467/1/TDMNPK_Finansova%20arkhitektonika%20ta%20stsenarii%20konkurentnykh%20modelей%20rozvytku_2023-261-263.pdf.

ПОНЯТТЯ ТА МЕТА ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ В БІЗНЕСІ

Термін «цифровізація» активно використовувався у 1990-х роках, однак концепція переходу до цифрової економіки та суспільства відбувалась ще у 1970–1980 роках, коли розвиток інформаційних технологій відігравав ключову роль у технологічній еволюції. Масове вживання терміну «цифровізація» відбулося на кінець 20-го та початок 21-го століття, що характеризувалися появою нових технологій та їх інтеграцією в різні сфери життя та бізнесу. Саме цей період було визначено третім етапом цифровізації – коли Інтернет став всеосяжним, мобільні технології поширеними, а штучний інтелект, хмарні технології та інші інновації почали відігравати важливу роль у бізнесі та суспільстві. Трансформація (перетворення, зміна) – є процесом змін, тому цифрову трансформацію у бізнесі можемо розуміти як зміни у взаємодії з клієнтами та постачальниками через нові технології, бізнес-моделі та бізнес-процеси. Сьогодні по різному тлумачать поняття «цифрова трансформація», але у дослідженні нам цікава думка саме управлінців бізнесу. Найперше, хотілось навести ідею цифрової трансформації Міністра цифрової трансформації України Михайла Федорова, який поставив за мету побудувати цифрову державу, де 100 % послуг будуть переведені в онлайн: «ідея цифрової трансформації полягає в тому, щоб максимальна кількість сфер життя українців були оцифровані для зручної комунікації громадян з державою, громадян між собою та бізнесом» [1]. Представник бізнесу IT директор компанії TechExpert О. Тимошенко наводить своє тлумачення щодо цифрової трансформації бізнесу як «перехід процесів і технологій компаній на більш сучасні та ефективні рішення... це постійний процес з основою трансформації – останніх технологій та інновацій. ...формує нові бізнес моделі, які орієнтуються на клієнтські потреби.» [2]. Також, цікавими є думки

директора з розвитку бізнесу центру опрацювання даних Tet Маріса Сперга; «для одних цифрова трансформація – це просто перехід на віддалену роботу, для інших – онлайн-шопінг, а для третіх – оцифрування всієї інфраструктури підприємства. Тому компанія, яка вирішила трансформувати свій бізнес за допомогою цифрових технологій, повинна визначити для себе конкретні цілі проекту і пам'ятати, що це не просто механічний процес, а створення нової культури» [3], та головного виконавчого директора Agile Elephant Д. Террар «процес переходу до інших способів роботи та мислення, використовуючи цифрові, соціальні, мобільні й сучасні технології та додає зміну мислення керівництва, заохочення до інновацій та нових бізнес-моделей, оцифровку активів і найширше використання технологій для покращення сукупності знань, умінь та навичок співробітників, клієнтів, постачальників, партнерів та інших зацікавлених сторін» [4]. Бачимо, що тлумачення наведені управлінцями сформовані на основі власного досвіду, де акцент зроблено на розуміння бізнесу, сучасних цифрових технологій зсередини, які спроможні здійснити зміни щодо оптимізації бізнес-процесів та успішного ведення бізнесу. На основі поданих визначень можемо сказати, що метою цифрової трансформації у бізнесі є підвищення ефективності бізнес-процесів, збільшення прибутковості і покращення взаємодії з клієнтами, зменшення витрат та ризиків, а саме: впровадження цифрових технологій, які допоможуть у вдосконаленні та автоматизації бізнес-процесів що забезпечать ефективність та мінімізують ризики в допущенні помилок; аналіз даних забезпечить якісний і динамічний збір, обробку та зберігання даних, що дозволить активніше приймати управлінські рішення; покращення взаємодії з клієнтами та постачальниками за допомогою використання цифрових каналів зв'язку, соціальних медіа та інтерактивних додатків. Цифрова трансформація в бізнесі сьогодні є необхідною тенденцією для забезпечення конкурентоспроможності та стійкості у сучасному цифровому світі, яка дозволяє підприємству розвиватися та виходити на нові ринки, забезпечуючи успішну та стійку діяльність у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Федоров М. Цифровізація – це поступове перетворення усіх державних послуг на зручні онлайн-сервіси. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mihajlo-fedorov-cifrovizaciya-ce-postupove-peretvorenniya-usih-derzhavnih-poslug-na-zruchni-onlajn-servisi>.
2. Тимошенко О. Цифрова трансформація бізнесу. URL: <https://techexpert.ua/digitaltransformation-of-business/>
3. Маріс Сперга. Цифрова трансформація в теорії та на практиці. URL: <https://www.ebaknows.com/uk/post>.
4. Terrar D. What is digital transformation?. Agile Elephant making sense of digital transformation. URL: <https://www.theagileelephant.com/what-is-digital-transformation/>

*Поліщук В. Г., канд. екон. наук, доц.
Луцький національний технічний університет,
м. Луцьк, Україна*

МОЖЛИВОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЦИФРОВИХ ФІНАНСІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ ВОЄННОГО СТАНУ

У сучасному цифровому світі, де швидка цифрова трансформація стала нормою, фінансові технології (FinTech) стають головним дороговказом у новому вимірі управління фінансами та надання фінансових послуг. Традиційні паперові методи втрачають свою вагу перед інноваційними технологіями, які забезпечують ефективні та миттєві фінансові рішення. Тепер використання цифрових інструментів дозволяє компаніям та приватним особам оптимізувати свої фінансові операції, від управління портфелем до отримання кредитів, зменшуючи час і витрати, пов'язані зі старими, класичними процесами. Як зауважив Мельник Л. Ю., цифрова трансформація, основана на фінансових технологіях, виокремлена своєю стратегічною вагою, впливаючи на різні сегменти економіки й підприємництво. У цьому контексті ключовими вимірами стають не лише ефективність й інноваційність фінансових послуг, ай їхні стратегічні аспекти, що дають змогу підприємствам й інституціям адаптуватися до нового цифрового ландшафту. Однак, переваги фінансових технологій спричиняють і певні проблеми [3].

Результатом цифрової революції будуть, передусім, еволюційні трансформації у світовому фінансовому секторі. Традиційні фінансові інституції будуть пристосовуватися до нових умов і викликів, впроваджуючи цифрові технології та переосмислюючи свої стратегії. Одночасно учасники ринку активно приєднуютимуться до глобальної фінансової екосистеми, співпрацюючи через цифрові платформи та сервіси, що дозволить їм більш ефективно взаємодіяти та розвиватися в умовах швидкої зміни технологій та ринкових умов. Ми погоджуємося з такими вченими як Сундук Т. Ф., Бабенко-Левада В. Г., Скорба О. А. та Чорновол А. О., що зараз у фінансовому секторі традиційні посередники частково витісняються новими учасниками, авто-

матизованими процесами та інформаційними мережами. А для розвитку FinTech необхідне балансування між дотриманням безпеки, децентралізації та забезпеченням конфіденційності, масштабності [4].

Для забезпечення ефективності використання цифрових фінансів для розвитку інноваційної діяльності бізнесу є певні визначені рушійні сили, які сприятимуть досягненню поставлених цілей. Серед цих сил можна виділити впровадження передових технологій, створення інтегрованих цифрових платформ для фінансового управління, підтримку культури інновацій та гнучкі підходи до адаптації до змін у фінансовій сфері. Також важливими елементами є навчання та розвиток персоналу з орієнтацією на цифрові компетенції та постійне вдосконалення процесів управління фінансами з використанням аналітики та штучного інтелекту. Першим рушієм змін, на думку вченого Янкового Р. В., є експоненційне зростання набору технологій, які зближуються до нових бізнес-моделей, що кидають виклик сучасній індустрії фінансових послуг. Найважливіші технології для динаміки послуг фінансової індустрії це: хмарні обчислення, робототехніка, технології розподілених даних (також відомі як блокчейн), віртуальні валюти, біометрія, штучний інтелект і розширена аналітика, Інтернет речей, віртуальна доповнена реальність і розширені методи управління ідентифікацією [5].

Подальший розвиток фінансового ринку в Україні, на думку вчених Борисюк О., Дацюк-Томчук М. та Липовської-Маковецької Н., все більше буде залежати від впровадження нових технологій цифрової економіки, які впливають на кожен його сегмент. При цьому основними драйверами такого розвитку мають бути: доступність банківських послуг, зростання числа Інтернет-користувачів, розвиток Інтернету речей, зростання обсягу електронної торгівлі, зростання інвестицій в Фінтех та державна політика та ініціативи [1].

Останні кілька років спостерігається новий етап розвитку інформаційних технологій, який обумовлений екстремальними умовами. Введення воєнного стану в країні, як слушно зазначили Гнидюк І. та Складанюк М., посприяло прискореному роз-

витку діджитал-технологій в усіх напрямках, зокрема й на фінансовому ринку. Спостерігається інтенсивний розвиток діджиталізації в таких його сегментах як ринок капіталу, ринок цінних паперів, ринок кредитних ресурсів, ринок інвестицій та валютний ринок. Таким чином, саме загострення конфлікту з країною-агресором стала тим важелем, який значно вплинув на розвиток діджиталізаційних процесів на ринку фінансових послуг [2].

Отже, можна стверджувати, що можливості трансформації цифрових фінансів України в умовах викликів воєнного стану полягають у наступному. У час змін, зумовлених військовою агресією РФ проти України, фінансовий сектор залишається вразливим. Разом з тим, фінансові відносини будуть змінюватись, стануть гнучкішими та інноваційнішими. Адже саме дотримання такої візії дасть змогу втримати фінансову незалежність, і забезпечить розвиток фінансової системи в контексті сучасних змін.

Список використаних джерел

1. Borysiuk O., Datsyuk-Tomchuk M., Lipovska-Makovetska N. Eprovements of the financial market development of Ukraine in digital conditions. *Economic journal of Lesya Ukrainka Volyn National University*. 2, 22 (Jun. 2020), 168-176. <https://doi.org/10.29038/2411-4014-2020-02-168-176>.
2. Гнидюк І., Складанюк М. Розвиток digital-технологій на ринку фінансових послуг України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. № 42. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-54>.
3. Мельник Л. Ю. Фінансові технології в ері цифрової трансформації: стратегічні виміри та виклики. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2024. № 2. <https://doi.org/10.57125/econp.2024.01.29.01>.
4. Сундук Т. Ф., Бабенко-Левада В. Г., Скорба О. А., Чорновол А. О. Щодо розвитку цифрових технологій в фінансовому секторі (український кейс). *Академічні візії*. 2023. № 17. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/253>.
5. Янковой Р. В. Особливості впливу цифрових фінансів на інноваційну діяльність бізнесу. *Economic Synergy*. 2023. № 1. С. 82–97. <https://doi.org/10.53920/ES-2023-1-7>.

*Пономаренко О. В., викладач, здобувач третього
освітньо-наукового рівня (доктор філософії)
Уманський національний університет садівництва,
м. Умань, Україна*

FUNDAMENTAL TRANSFORMATION OF BUSINESS WITHIN THE DIGITAL ECONOMY

The onset of the digital revolution in recent decades has instigated a profound shift in our lifestyles, communication methods, and business practices. The continual advancement of the digital economy presents both novel challenges and compels society to reassess and revise all aspects of business operations and strategies. Substantial business transformation is now an unavoidable necessity that demands attention. It's essential for companies to completely reconsider how they do business to stay competitive and ensure long-term success in the digital age. This involves more than just embracing new technologies; it requires a thorough review of strategies, cultural norms, and work methods.

The digital economy primarily revolves around digital technologies, e-commerce, and the Internet, leveraging these tools and data extensively for the creation, distribution, and consumption of goods and services. This shift brings about substantial alterations in the nature of economic activities. In the mid-1990s, Don Tapscott, a Canadian financial expert, authored a book titled *The Digital Economy*, wherein he foresaw the transformative potential of the Internet and digitized information on future business practices. Tapscott defined the “digital economy” as the utilization of information technology for the creation, adaptation, sale, or consumption of goods and services. This encompassed innovations such as digital banking, e-commerce, and virtual education [1]. Time has vindicated Tapscott's assertions: technology has not only revolutionized corporate operations but also reshaped personal financial management.

The rapid evolution of the digital economy, driven by technological advancements such as *AI, Blockchain, Crypto, and IoT*, has profoundly influenced business transformation processes. It's crucial to understand how these technologies impact economic shifts and their broader implications for businesses, governments, and society at large. We're currently witnessing a new industrial revolution and

widespread technological innovations that are reshaping society and how it adapts to this digital reality. New generations like Gen Z and Gen A are growing up in an era defined by technological progress, advanced electronics, and rapid information dissemination [2]. This is fostering more flexible forms of partnerships, such as collaboration and partnership cooperation, and nurturing an innovative corporate culture characterized by a keen embrace of, and action on, new ideas and technologies [3].

In Ukraine, the government is actively working on projects in 2023 aimed at bolstering the digital transformation of the economy. These initiatives are geared towards securing additional financial resources to fortify the resilience of the digital economy during times of conflict and to advance technological progress in rebuilding the national economy while fostering deeper international collaboration. These projects span across several areas, including enhancing the integration of digital markets, bolstering international partnerships, increasing investment in digital technologies and inclusion, enhancing e-governance, expanding digital services, advocating for anti-corruption measures, and prioritizing cybersecurity. Typically, digital technologies bring about favorable outcomes for businesses and the overall economy. They optimize production processes, streamline information flows, and organize data systematically for analysis. This facilitates predictive modeling and enables the creation of innovative products and services.

Key indicators of business transformation in the digital era include:

the rise and widespread adoption of novel business models, notably the establishment of digital platforms like websites and marketplaces. Social shifts: widespread adoption of mobile applications for managing personal finances (e-wallets, banking apps), along with changes in consumer behavior such as shifts in lifestyle, preferences, and expectations. Digitalization across economic sectors: industrial digitalization, automation of business processes, and the growth of e-commerce. This entails the creation of digital ecosystems across various industries, facilitating convenient online access to crucial data and business services. Digital regulation: encompasses the establishment of e-government systems, electronic platforms for government entities and regulatory bodies, and the utilization of

digital channels by oversight agencies, all within a framework aimed at bolstering cybersecurity and developing regulatory standards. Digitalization of science and education: involves the adoption of innovative data collection methods such as online surveys, social media analysis, and the utilization of smart technologies, neural networks, and artificial intelligence.

Business transformation entails a thorough and fundamental reassessment of the organization, prompted by a mix of external and internal influences. This reevaluation results in substantial, forward-thinking, and sometimes disruptive alterations across different facets of the business, encompassing strategy, processes, technology, culture, and customer experience [4].

In conclusion, the digital revolution has sparked profound changes across various aspects of our lives, from communication methods to business practices. This evolution continues to present both challenges and opportunities, compelling society to reevaluate and adapt its approach to business operations and strategies. The transformation towards a digital economy necessitates a comprehensive overhaul of traditional practices, embracing new technologies, and fostering innovation across industries. Governments, businesses, and individuals alike are increasingly recognizing the importance of leveraging digital advancements to stay competitive and ensure long-term success. As we navigate this digital landscape, it's essential to prioritize collaboration, innovation, and adaptability, while also addressing concerns such as cybersecurity and regulatory frameworks. By embracing these principles, we can harness the transformative power of the digital era to drive sustainable growth, enhance efficiency, and create value for all stakeholders in our interconnected world.

References

1. Tapscott D. (1994). The Digital Economy: Promise and Peril in the Age of Networked Intelligence. McGrawHill. 368 p/
2. Stashkevych O. O. (2015). Intellectual civilisation: a monograph / edited by V. P. Bekh. – K. : MP Lesia. 180.
3. Kirichenko M. O. (2017). Formation of the ideology of the information society in the conditions of global informatisation: trends, paradigms, development prospects. Monograph. Ministry of Education and Science of Ukraine, University of Education Management of the National

Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine. – Kharkiv : Technology Centre. 320.

4. Prokopchuk O. T. (2019). Development of the Ukrainian market of insurance services in the context of ensuring the economic security of the country. Collection of works of Uman National University of Horticulture. Nepochatenko (ed.) and others. Uman: Sochinskyi M. M. Publishing House. Issue 94. Part 2: Economics. P. 69–85. DOI 10.31395/2415-8240-2019-94-2-69-85.

*Проскурня Н. В., аспірант кафедри менеджменту
Полтавський університет економіки і торгівлі,
м. Полтава, Україна*

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ВПЛИВУ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

В Україні розроблено проект Стратегії сталого розвитку України до 2030 року з метою покращення та прискорення сталого розвитку України. Врахування досвіду ЄС у Стратегії є фундаментальним завданням для українського середовища [2].

В Україні вже створено фундамент для успішного функціонування цифрового уряду. Цифрові технології сприяють покращенню доступу до культури, збереженню та популяризації української мови та української спадщини, зміцненню української національної ідентичності. Тому одним із перших пріоритетів розвитку цифрової економіки є розвиток цифрового культурного простору [1].

Наступним пріоритетом мають стати цифрові інвестиції в людський капітал. Забезпечення безперервної освіти та цифрової інформації для стимулювання інвестицій у розвиток цифрової економіки.

Цифровізація сприяє зміні парадигми в освіті шляхом покращення доступу до цифрових послуг, оцифрування шкіл, бібліотек та навчальних матеріалів, а також електронного навчання. Таким чином, третім пріоритетом є цифровізація освіти [4].

Відкриті знання та наука через віртуальні бізнес-інкубатори, цифрові мережі та платформи сприятимуть розвитку інноваційної та екологічно ефективної цифрової економіки – четвертий пріоритет. Цифрове ліцензування полегшить доступ до інтелектуальної власності та зменшить витрати на ліцензування. Перехід від використання транспорту до віддаленої роботи та дистанційного навчання також зменшить споживання енергії та викиди газів [5].

Наступним пріоритетом має стати визначення природних активів для капіталу майбутнього. За допомогою цифрових

технологій і платформ стимулюватимуться і поширюватимуться нові практики зменшення впливу людської діяльності на довкілля [3].

Поширення високошвидкісних широкосмугових мереж зробить доступним сучасний цифровий простір для користування у сільських і віддалених районах, сприяючи таким чином сталому регіональному розвитку (шостий пріоритет) [5].

Нарешті, цифровізація розглядається як засіб розширення державних інновацій та участі громадськості (сьомий пріоритет) [5]. Електронний уряд може надавати кращі послуги в більш ефективний спосіб, а соціальні мережі та інтернет-платформи можуть виступати в якості громадських форумів, де бізнес може об'єднувати ініціативи та співпрацювати для вирішення соціальних, економічних та екологічних проблем.

Список використаних джерел

1. Гудзь Т. П. Основні риси держави соціальної рівноваги. Проблеми розвитку третього сектора та соціально-орієнтованої економіки в Україні і світі : зб. наук. пр. учасників Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф. 30 березня 2021 року. Полтава : ПДАА, 2021. – С. 103–106.
2. Гудзь Т. П., Проскурня Н. В. Забезпечення сталого розвитку підприємства: теоретичний аспект. Науковий вісник ОНЕУ. 2023. № 3–4. С. 7–12.
3. Гудзь Т. П., Проскурня Н. В. Теоретичні аспекти сталого розвитку вітчизняних підприємств. Інформаційне суспільство: технологічні, економічні та технічні аспекти становлення (випуск 71) : матер. Міжнар. наук. інтернет-конф., (м. Тернопіль, Україна – м. Переворськ, Польща, 18–19 жовтня 2022 р.) / [редкол. : О. Патряк та ін.] ; ГО «Наукова спільнота» ; WSSG w Przeworsku. – Тернопіль : ФОП Шпак В. Б. С. 53–54.
4. Проскурня Н. В. Принципи впровадження європейських цінностей на засадах сталого розвитку в системі освіти України. III Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. «Ресурсно-орієнтоване навчання в «ЗВ»: доступність, діалог, динаміка». ПУЕТ. 22–23 лютого 2023 р. С. 228–232.
5. Міністерство цифрової трансформації України : офіційний сайт. URL: <https://thedigital.gov.ua/> (дата звернення: 01.03.2024).

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ БІЗНЕСУ У ВОЄННИЙ ЧАС

В останні роки будь-який бізнес в Україні зазнав цифрової трансформації. Безперечно, це є необхідною умовою його існування, яка допомагає функціонувати та адаптуватись до мінливих умов господарювання. Одночасно, це є одним із прогресивних напрямків: передбачається, що до 2026 р. світові витрати на діджитал трансформацію досягнуть \$ 3,4 трлн. Тому, цифрова трансформація вітчизняного бізнесу є однією з пріоритетних напрямків розвитку цифрової економіки в Україні.

Сучасні інформаційні, цифрові технології та інновації, що використовуються у виробництві, розподілі, обміні та споживанні, стали важливими у процесі підвищення конкурентоспроможності суб'єкта підприємництва. Особлива потреба у трансформації бізнесу із використанням цифрових технологій виникла під час воєнного стану, що допомагає вітчизняним господарюючим суб'єктам ефективніше розвиватися.

Під цифровою трансформацією (діджиталізацією) прийнято розуміти запровадження сучасних інформаційних технологій у виробничі бізнес-процеси. Це передбачає не просто встановлення обладнання останнього покоління, але й докорінну зміну підходів до управління бізнесом, спілкування з діловими партнерами тощо. Завдяки цьому збільшується продуктивність праці кожного працівника, зростає рівень задоволеності клієнта, а суб'єкт підприємництва набуває репутації прогресивної компанії, яка впевнено дивиться в майбутнє. Ця трансформація відбувається у різних сегментів бізнесу. Фірми вводять сучасні цифрові методики для застосування культурних та операційних змін, які дозволяють виконувати замовлення клієнтів, що часто змінюються.

З початком повномасштабної війни вітчизняні суб'єкти підприємництва повинні швидко адаптуватися до змін і форс-мажорних обставин: раптовий збій у переліку поставок; мінливі

клієнтські очікування; прискорення часу виходу товару на ринок.

Зазвичай драйверами цифрової трансформації виступають або власники бізнесу, топменеджери компанії або безпосередні виконавці певних процесів.

Завдяки принципам change-менеджменту можна визначити, наскільки суб'єкт підприємництва потенційно готовий до змін. Це дозволяє зрозуміти, на якому етапі знаходиться компанія, що саме по собі є частиною успіху. В процесі цифрової трансформації варто тісно взаємодіяти зі стейкхолдерами, залучати спонсорів змін, знаходити тих, хто разом із компанією буде впроваджувати ці процеси. Також важливою складовою цифрової трансформації є робота з даними. При прийнятті управлінських рішень, варто керуватись даними, що допомагає скоротити витрати, ефективніше використовувати ресурси, покращувати бізнесовий результат. Однак, здебільшого у компаніях виникає проблема так званого ухилення від ризику: активний чи пасивний спротив змінам. Є також інші перешкоди: обмеження бюджету, відсутність метрик і кон'юнктура, втрата довіри до процесу, ризику кібербезпеки. Все це може суттєво ускладнити повноцінну цифрову трансформацію навіть для стійкої компанії [1].

Серед умов проведення цифрової трансформації не існує однозначного рішення для всіх компаній. Кожна фірма застосовує різноманітні дані та технології, навички працівників, умови господарювання. Проте існують загальні рекомендації, що є оптимальними для багатьох сфер бізнесу [2]:

1) заснувати команду, яка проводитиме та відповідатиме за бізнес-трансформацію. До неї повинні обов'язково увійти керівник суб'єкта підприємництва, топ менеджер з технологій, кадрового та фінансового відділів. Вони повинні провести серйозну підготовчу роботу, що передуює впровадження будь-яких нововведень;

2) обрати розвиток щодо покращання ефективності роботи. Для цього, керівникам та їхнім командам слід узгодити власне бачення, шлях розвитку, цінності фірми, описати нову культуру

комунікації працівників та клієнтів, враховуючи контекст ринку та внутрішніх взаємин;

3) відновити модель компетенцій працівників. Сформувати систему знань та навичок, які необхідні для взаємодії з новими технологіями. Перекопати співробітників у цінності цифрової трансформації і у потребі до певних змін;

4) власне сама трансформація бізнесу, яка передбачає пошук та уникнення розбіжностей в організаційних можливостях між процесами виробництва та компетенцією працівників. За умови цифрової трансформації вкрай важливі саме digital-навички. Основна цифрова грамотність має на увазі базове розуміння кібербезпеки та збереження даних, роботу з аналітичними та статистичними даними, вміння користуватися додатками, які автоматизують повсякденні завдання.

Отже, переваги цифрової трансформації полягають у наступному [2]:

1) покращення клієнтського досвіду, оскільки цифрові технології дозволяють оптимізувати роботу співробітників компанії та максимально персоналізувати спілкування з клієнтами;

2) стимулювання розвитку бізнес-процесів, адже завдяки діджиталізації процес роботи компанії прискорюється, фірма оперативніше приймає рішення, пристосовує робочі процеси до сучасних вимог;

3) можливості для роботи та розвитку бізнесу. Зокрема, хмарні технології дозволяють працювати над декількома проєктами одночасно. А готові рішення дозволяють заощадити час на реалізації багатьох завдань. Завдяки достатній кількості цифрових інструментів та раціоналізації роботи стало набагато простіше запустити свій бізнес;

4) залучення діджиталізації до роботи з інформацією. Прогресивні технології на зразок big data або штучного інтелекту спрямовані на те, щоб обробляти великі потоки інформації, на підставі чого можна потім ухвалювати певні рішення;

5) цифровізація відкриває нові можливості для співробітництва та взаємодії з іншими компаніями;

б) діджиталізація дозволяє значно зменшити експлуатаційні витрати, зокрема на логістику та доставку, обслуговування обладнання, підтримку користувачів та людські ресурси.

Таким чином, цифрова трансформація України надає глобальну можливість для бізнесу долучитись до зміцнення та розвитку нації, яка стоїть на порозі цифрового ренесансу. Активно залучаючись до цих процесів, бізнес може допомогти забезпечити Україні більш перспективне та більш високотехнологічне майбутнє, а також зробити внесок у розвиток загальносвітової технологічної спільноти.

Список використаних джерел

1. Дія. Відкриті дані. URL: <https://diia.data.gov.ua/>
2. Цифрова трансформація бізнесу. URL: <https://sion-ip.com/uk/blog/tsyfrova-transformatsiia-biznesu/>

*Сидоренко-Мельник Г. М., канд. екон. наук, доц.
Полтавський університет економіки і торгівлі,
м. Полтава, Україна*

ПРОФЕСІЯ «ФІНАНСОВИЙ АНАЛІТИК»: ТРЕНДИ ТА ВИКЛИКИ

Під впливом зростання глобалізації та технологічних змін з цифрової трансформації фінансова галузь постійно еволюціонує. Посилення конкурентних переваг та потужні інновації в цифровому світі базуються на результатах аналізу та глибокому розумінні значного масиву даних, який постійно видозмінюється та ускладнюється. У відповідь на зазначені виклики комплекс передумов та факторів впливу створили підґрунтя для вдосконалення та модернізації українського ринку праці. Очевидним стає визнання аналітичної професії як перспективної та затребуваної, оскільки вона інтегрована в інформаційну інфраструктуру економіки та виробництва в будь-якій галузі суспільства [1]. У лютому 2024 року 42 дві нові професії були внесені до Національного класифікатору України «Класифікатор професій», серед яких чільне місце зайняла професія фінансового аналітика [2]. Гостра затребуваність та позитивні перспективи розвитку є чи не найважливішими маркерами, які ідентифікують зміст новацій. З розвитком технологій, саме аналітика відкриває захоплюючі можливості, сформовані такими ключовими тенденціями: аналіз в режимі реального часу, опрацювання великих даних та інтеграція штучного інтелекту (ШІ) [3].

Професія фінансового аналітика має позитивні та динамічні перспективи, оскільки вона грає ключову роль у створенні інформаційної підтримки прийняття фінансових рішень в бізнесі. Аргументи на користь трансльованого висновку наступні.

Зростаючий попит на якісну фінансову аналітику. З огляду на загальний розвиток бізнесу та фінансового сектору, попит на кваліфікованих фахівців у галузі фінансової аналітики зростає. Фірми (підприємства, компанії) зацікавлені в найманні експертів, які можуть виконувати стратегічний аналіз і розробляти тактичні рекомендації для підтримки прийняття рішень. Фінансові аналітики повинні відрізнятись наступною кваліфікацією, а саме

«здатністю відбирати, консолідувати та узагальнювати інформацію, визначати причинно-наслідкові залежності між факторами та результатами, здійснювати комплексний аналіз проблеми і пропонувати багатоваріантні альтернативні шляхи її вирішення, обґрунтовувати оптимальні стратегічні напрями розвитку компаній та визначати найбільш ефективні тактичні заходи їх досягнення» [4]. Гіпотези, що не мають бази з перевірених даних є хибними та можуть призвести до помилкових рішень. Особливо коли факти підганяють під теорії, а не навпаки. Ця ідея є основою аналізу даних: вилучити суть із інформації, щоби приймати обґрунтовані рішення. На сьогодні доступними є можливості розвитку аналітичних навичок і їх поглиблення зі спеціалізації в конкретних областях, таких як машинне навчання, бізнес-аналітика чи аналіз великих даних.

Технологічний розвиток та цифрова трансформація. Еволюція фінансових технологій впливає на ефективність функціонування та стабільність фінансової системи України [5]. Завдяки впровадженню новітніх технологій, таких як штучний інтелект, машинне навчання та автоматизація, фінансові аналітики можуть використовувати більше продуктивних інструментів для аналізу даних та прогнозування. Хмара об'єднує галузеві додатки, інструменти та сервіси в потужні бізнес-моделі. За допомогою Google таблиць, документів та інших додатків компанії можуть легко зберігати, аналізувати та візуалізувати дані, що сприяє кращому прийняттю рішень та підвищенню продуктивності. Аналітика в режимі реального часу дозволяє компаніям відстежувати операції в реальному часі, що сприяє швидкому реагуванню на нові тенденції та виклики. Інтеграція штучного інтелекту в аналітику відкриває можливості для прогнозування. Аналітичні інструменти на основі штучного інтелекту використовують алгоритми машинного навчання для виявлення закономірностей і тенденцій.

Глобалізація та складність ринків. Процес глобалізації створює умови для переорієнтації потенціалу національних фірм з локальних та регіональних ринків на глобальні ринки. Пріоритетним завданням України є наближення її економіки до рівня

провідних країн світу шляхом посилення інноваційних процесів, збільшення стимулів для ведення бізнесу, покращення інвестиційного клімату, адаптації законодавства до сучасного бізнес-середовища та надання всебічної підтримки підприємництву [6]. Отже, з розвитком глобальних ринків і збільшенням складності фінансових операцій зростає потреба в спеціалістах, які можуть ефективно аналізувати та розуміти світові фінансові тенденції та ефективно розв'язувати завдання.

Роль у прийнятті стратегічних рішень та посиленні фінансових позицій бізнесу, в тому числі протидії ризикам та загрозам. Фінансові аналітики відіграють ключову роль в розробці фінансової стратегії бізнесу, оцінці фінансового стану, ідентифікації ризиків, виявленні потенційних можливостей для економічного зростання. З огляду на зростання кількості кібератак та загроз безпеці, фінансові аналітики стають важливими учасниками в захисті фінансових даних та виявленні можливих загроз. Збільшення регуляторних вимог та нагляду у фінансовому секторі ставить підвищений наголос на точність та відповідність фінансової звітності, що підкреслює важливість фінансового аналізу.

Розвиток особистих навичок. Фінансовий аналітик може розвивати свої навички в області аналізу даних, програмування та використання спеціалізованих інструментів, що робить його атрактивним кандидатом для різних сфер бізнесу. Фінансова аналітика бізнесу вимагає творчого мислення та здатності знаходити нестандартні рішення для складних завдань. Зростання інтересу до сталого розвитку та відповідальності у бізнесі призвело до підвищення попиту на фінансову аналітику, спрямовану на оцінку екологічних, соціальних та управлінських аспектів.

Отже, виклики ринку праці визначаються технологічними, економічними та геополітичними факторами, що характеризуються високим динамізмом та багатоаспектністю прояву. Фінансові аналітики, які вміють пристосовуватися до цих трендів і використовувати нові технології, матимуть перевагу на ринку праці та зможуть суттєво впливати на результативність бізнесу.

Гармонійний симбіоз фінансів, ІТ та лінгвістичної сфери є запорукою успішного розвитку професії фінансового аналітика у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Філіпова Л. Я. Системи бізнес-аналітики: сучасні тенденції розвитку. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2022. № 1. С. 43– 48.
2. Мінекономіки: На ринку праці з'явилися 42 нові професії. Урядовий портал. 02.02.2024. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minekonomiky-na-rynku-pratsi-ziavylis-42-novi-profesii>
3. Кузьменко О. Майбутнє аналітики: нові тенденції та технології. URL: <https://www.whitesales.ua/uk/blog/the-future-of-analytics-emerging-trends-and-technologies>.
4. Парасій-Вергуненко І. М. Підготовка бізнес-аналітиків: сучасні тенденції у розвитку економічної освіти матеріали Міжнародної наукової конференції «Розвиток обліку, аналізу і аудиту суб'єктів суспільного інтересу» (20–21 жовтня 2017 р.) м. Житомир. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/01/350.pdf>.
5. Григораш О. В., Волошин І. А. Тенденції розвитку фінансових технологій під впливом пандемії та війни. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. № 47. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2176>.
6. Гетманець О. П., Коробцова Д. В., Єжелей Ю. О. Глобалізація та міжнародна економіка: складність інтеграції ринків та економічні наслідки на рівні країн (український досвід). *Академічні візії*. Вип. 20/2023 URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/35cea810-1e85-4730-92c2-73e4dde869cf/content>.

*Синенко І. М., здобувач третього освітньо-наукового
рівня вищої освіти (доктор філософії)
Уманський національний університет садівництва,
м. Умань, Україна*

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Нині аграрний сектор економіки України страждає від наслідків військових дій росії, зменшення ринків збуту продукції, недосконалості законодавчої бази, недостатності державного стимулювання інноваційної діяльності, обмеженості внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування та неможливості їх швидкої мобілізації, низького рівня інвестиційної привабливості галузі.

Широке використання інформаційно-комунікаційних технологій в діяльності сучасних аграрних підприємств є саме тим інструментом бажаного підвищення ефективності аграрного виробництва та виробничо-збутових ланцюгів.

Розвиток науково-технічного прогресу дає можливість аграрним виробникам не тільки використовувати у виробництві цифрові технології, а й зробити аграрний сектор в цілому керованим та прогнозованим.

Елементи цифровізації використовуються аграрними підприємствами для зміни сталих протягом певного часу технологічних процесів та бізнес-моделі, що забезпечує формування нових доходів та можливості для створення нового типу ланцюгів вартості [1].

Інформаційно-комунікаційні технології спрямовують діяльність аграрних підприємств на підвищення продуктивності праці та дають їм змогу боротися зі зростаючими проблемами, такими як непередбачені погодні умови, мінливі ціни на продукцію, зміни у поведінці споживачів, хвороби рослин та тварин тощо.

Поступовий вплив інформаційно-комунікаційних технологій на економічну діяльність аграрних підприємств надає виробникам аграрної продукції можливість адаптуватися до нових реалій. Модернізація аграрного сектору повинна підтримувати

існуючі регіональні агросистеми господарства, інклюзивність, інтегровані підходи та реалізацію державної аграрної політики.

В Україні агровиробники та дослідники узагальнили всі цифрові технології за ступенем впливу на діяльність аграрних підприємств, рис. 1.

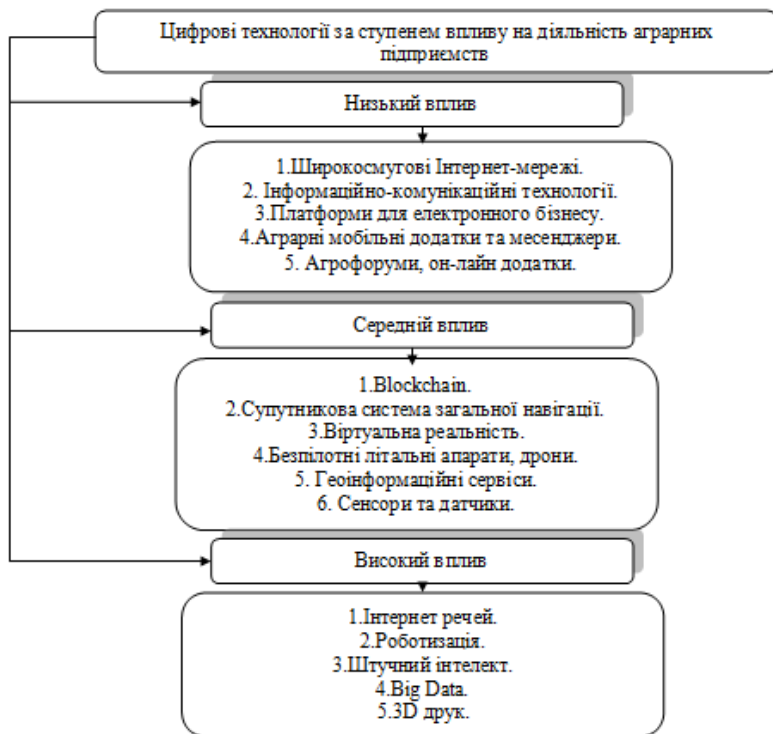

Рисунок 1 – Цифрові технології, класифіковані за ступенем впливу на діяльність аграрних підприємств

Джерело: [2–4].

В аграрному секторі саме ці нові технології можуть та вже модернізують аграрні підприємства та і надалі сприятимуть розвитку інновацій в агробізнесі та створюватимуть нові можливості для товаровиробників.

Список використаних джерел

1. Руденко М. В. Технології цифрової трансформації сільськогосподарських підприємств. *Агросвіт*. 2019. № 23. С. 56–62.
2. Дубина М. В. Концептуальні аспекти дослідження сутності діджиталізації та її ролі в розвитку сучасного суспільства. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2019. № 3(19). С. 21–32.
3. Креативні індустрії: вплив на розвиток економіки України, КСЕ. 2021. URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2021/04/KSETrade-Kreativni-industriyi.pdf> (дата звернення: 22.002.2024 р.).
4. Осика Д. Цифрова трансформація великого бізнесу: з чого почати. URL: <https://daily.scm.com.ua/digital-transformation/> (дата звернення: 30.02.2024 р.).

*Соколова А. М., канд. екон. наук, доц.,
Маслак Т. А., аспірант
Полтавський університет економіки і торгівлі,
м. Полтава, Україна*

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ: ЦИФРОВІ ТРЕНДИ ФАНДРАЙЗИНГУ

Цифрова економіка надає широкі можливості для оптимізації та покращення управління проектами, що дозволяє більш ефективно використовувати ресурси, збільшувати продуктивність та досягати поставлених цілей. Тренди цифровізації значно сприяють управлінню проектами, а саме: застосування програмного забезпечення для управління проектами (Project Management Software), такого як Asana, Trello, Jira, Microsoft Project, що дозволяє створювати завдання, розподіляти ресурси, встановлювати терміни та відстежувати прогрес у реальному часі; хмарні технології, які надають можливості декільком командам спільно працювати над проектами, ділитися даними та документами (Google Drive, Dropbox, Microsoft OneDrive); цифрові інструменти аналітики та звітності, що дозволяють збирати та аналізувати дані про відповідність завданням проекту, витрати, ресурси та інші показники; забезпечення зручних та ефективних засобів комунікації і співпраці між учасниками проекту (комунікаційні платформи, такі як Slack або Microsoft Teams, електронна пошта, відеоконференції); інтеграція з іншими системами, такими як системи управління відносинами з клієнтами (CRM), фінансові системи, системи управління виробництвом тощо.

Інноваційним інструментом підвищення ефективності управління проектами цифрової економіки може бути фандрайзинг як стратегічний процес залучення ресурсів для реалізації проектів. Технології та стратегії цифровізації перетворюють процес залучення коштів і трансформують його у більш гнучкий та швидкий з можливістю глобального доступу до потенційних донорів. У фандрайзинговій діяльності для покращення управління проектами доцільно застосовувати наступні цифрові інновації [2; 3]:

1) штучний інтелект (ШІ) – для вдосконалення стратегій фандрайзингу у напрямі аналізу поведінки і мотивів донорів, що дозволить індивідуалізувати та персоналізувати комунікації, щоб досягти позитивного ефекту. Штучний інтелект сприятиме дослідженню та виявленню нових запитів і тенденцій у соціальних сферах та благодійності відповідно до потреб і інтересів донорів;

2) краудфандингові платформи – для глобального охоплення великої аудиторії донорів з мінімальними витратами. Одним із найпоширеніших та найпопулярніших вітчизняних варіантів є краудфандингова платформа Спільнокошт, яка існує з 2012 р., збираючи найрізноманітніші креативні і корисні суспільству ідеї та ініціативи [1]. Потужним прикладом державного фандрайзингу із застосуванням даного тренду цифровізації є платформа UNITED24 [4]. За допомогою неї по всьому світу реалізується ініціатива донатів у українські проекти за трьома напрямками: оборона та розмінування, медична допомога та відбудова країни, зібрані кошти від яких мобілізуються у відповідних міністерствах – Міноборони, Міністерство охорони здоров'я, Міністерство інфраструктури.

3) соціальні медіа, відео-контент та чат-боти – для промоушену фандрайзингових кампаній, привернення уваги громадськості та збору донатів через відкриті сторінки в Facebook, Twitter, Instagram тощо. Створення відео контенту, що розповідає про цілі та потреби проєкту, демонструє його вплив, активно привертає увагу та вмотивовує спонсорів до залучення. Крім того, поширення набуває застосування чат-ботів з метою консультування за проєктом;

4) веб-сайти та блоги, електронні розсилки – для повноцінного висвітлення діяльності неприбуткових та громадських організацій, взаємодії з донорами, подання нових проєктів, інформації про досягнення, надання звітності тощо. Однак, через важливість мобільних пристроїв, варто завбачити адаптацію сайтів для використання у мобільному форматі;

5) онлайн-платежі – для зручного та безпечного прийому донатів за допомогою он-лайн платіжних систем, таких як PayPal, Stripe, або вбудованих систем платежів на платформах фанд-

райзингу. Популярності набувають мобільні платежі ApplePay, безконтактні платежі, зокрема з використанням qr-кодів, можливості переказу криптовалюти, застосування е-гривні тощо;

6) технологія блокчейну – для забезпечення прозорості, відкритості та достовірності процесу збору коштів, відстеження витрат, а також для створення криптовалютних або токенизованих фандрайзингових моделей;

7) аналітика та машинне навчання – для кращого розуміння та задоволення інтересів і потреб донорів з метою впровадження підходів індивідуалізації та персоналізації у взаємодії з ними, налагодження довгострокових відносин. Наприклад, використання інструментів аналізу даних, таких як Google Analytics, для відстеження та оцінки ефективності фандрайзингових кампаній та збору інформації про аудиторію;

8) використання віртуальної реальності та розширеної реальності – для створення іммерсивних інтерактивних презентацій та подій, що сприяють залученню уваги та фінансуванню.

Таким чином, інтеграція трендів цифрової економіки в управління проектами із використанням фандрайзингу сприятиме: збільшенню доступності ресурсів, підвищенню швидкості та ефективності реалізації проєктів; покращенню співпраці та комунікації з донорами; досягненню більшого соціального або екологічного імпакту; залученню нових ідей та талантів тощо. Цифрові інструменти можуть бути використані як окремо, так і в поєднанні для створення потужних фандрайзингових стратегій і успішних та ефективних результатів у реалізації проєктів та ініціатив.

Список використаних джерел

1. ВеликаІдея. Офіційний інтернет-сайт. URL: <https://biggggidea.com>.
2. Україна 2030Е – країна з розвинутою цифровою економікою. Український інститут майбутнього. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html>.
3. Цифрова адженда України – 2020 (проект) («Цифровий порядок денний» – 2020) Концептуальні засади (версія 1.0) Першочергові сфери, ініціативи, проєкти «цифровізації» України до 2020 року. Грудень, 2016. URL: <https://ucci.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>.
4. UNITED24. Офіційний інтернет-сайт. URL: <https://u24.gov.ua/uk>.

*Чернявська О. Д., здобувач ступеня доктора філософії
Київський національний університет
технологій та дизайну,
м. Київ, Україна*

МЕТОДОЛОГІЯ ЦІЛЕЙ-ЗАВДАНЬ УПРАВЛІННЯ БРЕНДОМ В ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Управління брендом в цифровому середовищі стає все більш складним завданням для організацій у сучасному бізнесі. Виклики, пов'язані з швидким темпом технологічного розвитку та зростанням конкуренції, вимагають від підприємств ефективного планування та виконання маркетингових стратегій для збереження та зміцнення своєї позиції на ринку. У цьому контексті, дерево цілей виступає як ключовий інструмент для систематизації та організації стратегічного планування. Воно дозволяє організаціям ієрархічно структурувати свої цілі та завдання, щоб забезпечити консистентність та визначеність у виконанні стратегії. Дерево цілей – це інструмент стратегічного планування, який дозволяє систематизувати та ієрархічно організувати цілі та завдання організації з метою досягнення стратегічних цілей. Воно використовується для розробки планувальної структури, яка допомагає управлінням чітко бачити, як кожна конкретна дія сприяє досягненню більшої стратегічної мети.

Ідея дерева цілей була запропонована в рамках теорії управління під назвою «Методологія цілей-завдань» (Goal-Setting Theory), яка розвивалася в середині 20 століття. Одним з перших дослідників, що розробив ідею дерева цілей, був психолог Едвін Лок. Проте, конкретна методологія дерева цілей, як її використовують сьогодні, була розвинена в рамках управлінської практики та стала популярною в бізнес-середовищі. Дерево цілей використовується в різних сферах управління, включаючи бізнес, управління проєктами, освіту, здоров'я та інші. У бізнесі воно застосовується для розробки стратегій, планування розвитку компанії, визначення пріоритетів та відслідковування прогресу у досягненні поставлених цілей. Основна ідея дерева цілей полягає в тому, щоб розбити загальну мету на менші, більш конкретні цілі, які згодом діляться на ще менші елементи, до тих пір, поки кожен елемент не стає конкретним завданням, що може

бути виконано. Це дозволяє забезпечити кожному членові команди чітку уяву про те, які кроки потрібно виконати для досягнення загальної стратегічної мети.

Перший крок у створенні дерева цілей для управління брендом в цифровому середовищі – це визначення головної цілі. Головна ціль повинна відображати стратегічні амбіції компанії в цифровому просторі та бути відповідною до загальної місії та цінностей бренду. Наприклад, головна ціль може бути сформульована як «Зміцнення онлайн присутності та підвищення свідомості про бренд серед цифрової аудиторії». Після визначення головної цілі необхідно встановити підцілі, які спрямовані на досягнення головної стратегічної мети. Підцілі повинні бути конкретними, вимірюваними та досяжними. Наприклад, підцілі можуть включати «Збільшення кількості підписників у соціальних мережах на 20 % за рік» або «Запуск інтерактивних кампаній для залучення уваги до бренду». Кожна підціль розбивається на конкретні завдання, які необхідно виконати для досягнення цієї підцілі. Завдання повинні бути чітко визначеними, мірними, досяжними, реалістичними та часово обмеженими. Наприклад, для підцілі «Збільшення кількості підписників у соціальних мережах на 20 % за рік» завдання може включати «Створення щотижневих публікацій зі змістом, що спонукає до дії» або «Запуск таргетованих рекламних кампаній на підвищення обігу відвідувань сторінок» (рис. 1).

Задачі, що відносяться до кожної підцілі, вимагають розробки та впровадження конкретних інструментів, методик і кампаній. Наприклад, задачі в рамках SEO та SEM мають на меті збільшення органічного трафіку та покращення видимості бренду в пошукових системах. Задачі, пов'язані з контент-маркетингом та соціальними медіа, спрямовані на створення цінного та зацікавлюючого контенту, що сприяє залученню та утриманню аудиторії. Інтерактивний контент та персоналізовані пропозиції в рамках CRM-систем відіграють ключову роль у підвищенні лояльності клієнтів та покращенні взаємодії з брендом. Вони дозволяють зібрати цінну інформацію про поведінку та переваги споживачів, що, в свою чергу, допомагає оптимізувати маркетингові стратегії. Мобільна оптимізація та UX/UI дизайн веб-сайту спрямовані на підвищення зручності користувачів і швид-

кості взаємодії з цифровими платформами бренду, забезпечуючи позитивний користувацький досвід. Інновації через цифрові канали, такі як AR/VR досвіди та використання блокчейну, відкривають нові можливості для брендів створювати унікальний і пам'ятний досвід для своїх клієнтів. Вони не лише допомагають вирізнитися серед конкурентів, але й сприяють розвитку довгострокових відносин з аудиторією.

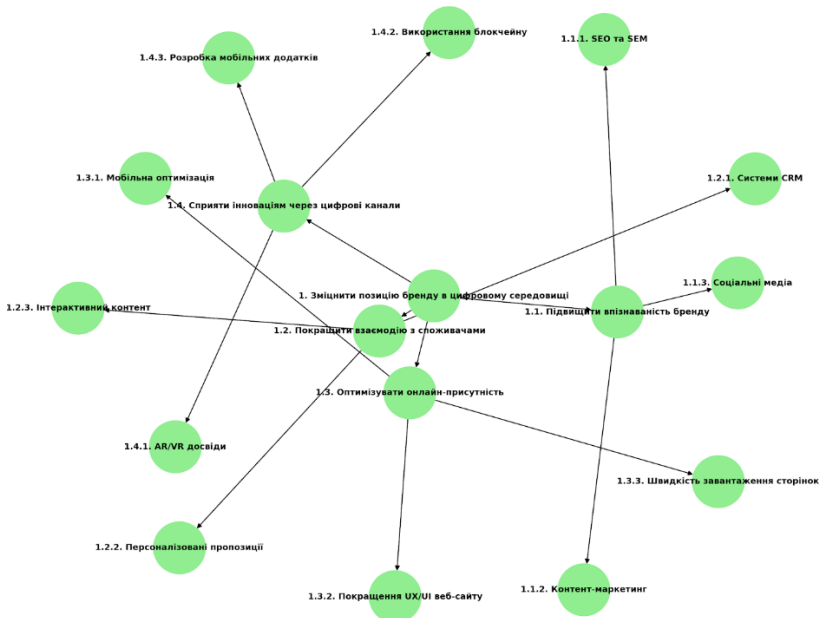

Рисунок 1 – Приклад використання дерева цілей в управлінні брендом в цифровому середовищі

Джерело: побудовано автором.

Для кожного завдання необхідно розробити конкретні індикатори ефективності, які дозволять виміряти прогрес у досягненні цілі. Індикатори ефективності повинні бути об'єктивними, вимірюваними та зв'язаними з завданнями. Наприклад, для завдання «Створення щотижневих публікацій зі змістом, що спонукає до дії» індикаторами ефективності можуть бути «Зростання кількості взаємодій з публікаціями» або «Збільшення обсягу

трафіку на веб-сайт від соціальних мереж». Таким чином, процес створення дерева цілей для управління брендом в цифровому середовищі включає визначення головної цілі, встановлення підцілей, визначення завдань та розробку індикаторів ефективності для кожного завдання. Цей підхід дозволяє компаніям систематично планувати та виконувати свої стратегії в цифровому просторі.

Список використаних джерел

1. León-Alberca T., Renés-Arellano P. & Aguaded I. (2024). Digital Marketing and Technology Trends: Systematic Literature Review on Instagram. In International Conference on Communication and Applied Technologies (pp. 309-318). Springer, Singapore.
2. Nadeak T., Rahayu A. & Hendrayati H. (2024). Innovative Marketing Strategies in the Digital Era: Systematic Literature Review Analysis. West Science Social and Humanities Studies, 2(01), 01-08.
3. Rachman R., Hamid M. A., Wijaya B. K., Wibowo S. E. & Intan D. N. (2024). Brand storytelling in the digital age: challenges and opportunities in online marketing. Jurnal Ekonomi, 13(01), 355-364.
4. Ситник Л. С. & Таранич О. В. (2017). Запровадження бренд-менеджменту: практика міста Вінниця. Економічні науки. Вісник Хмельницького національного університету, 6(1), 186.

СЕКЦІЯ 2. ФІНАНСОВА ЕКОСИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

*Olena Cherniavska, Dr. Sc., Professor
Kyiv National University of Technology and Design
Kyiv, Ukraine;*

*Nadiia Shmygol, Dr. Sc., Professor
Warsaw University of Technology, Warsaw, Poland;*

*Snezana Bilic, Dr. Professor
International Balkan University
Skopje, Macedonia;*

*Maya Dougoud, Associate Professor
HEG-FR, HES-SO,
Switzerland*

INTERPLAY OF GLOBALIZATION, DIGITAL TRANSFORMATION, EVOLUTION OF INTERNATIONAL ECONOMIC CLIMATE AND FINANCIAL ECOSYSTEM

In an increasingly interconnected and digitized world, the dynamics of the international economic landscape are undergoing profound transformations. The convergence of globalization processes, digital transformation, and rapid technological innovation has ushered in a new era marked by unprecedented opportunities and challenges. As nations, businesses, and individuals navigate this complex terrain, understanding the interplay between these forces is essential for shaping strategies and policies conducive to sustainable growth and development. Central to this discussion are three key components: trends in the international economic climate, dynamics of the financial ecosystem, and the transformative influence of new technologies. Through the lens of these components, authors seek to elucidate the mechanisms driving change, identify emerging patterns, and highlight areas warranting further exploration. By examining key indicators such as trade liberalization, cross-border investment, global GDP growth, technological innovation, and labor mobility, a deeper understanding of the global economy's evolving dynamics can be achieved [3, 4].

Exploring the dynamics of the international financial ecosystem involves analyzing aspects such as the banking sector, investment

landscape, regulatory frameworks, financial inclusion, and cybersecurity [6]. Understanding these dynamics is crucial for comprehending the broader effects of globalization and digital transformation on financial systems worldwide. In concluding the analysis of the international economic climate and financial ecosystem, the transformative impact of new technologies must be examined [2, 5]. Considering the prospects of the economy, financial sector, and society by 2040, Tobias Adrian, Financial Counsellor and Director of the Monetary and Capital Markets Department at the IMF, identified five major global forces that will significantly influence the economy of the future [1]: expansion of digital technologies, the increasing importance of sustainability, particularly in the context of climate change, demographic changes, the complexities of geopolitics, and inevitable structural transformations. It is expected that such forces will have profound and far-reaching implications for the global economy and societal structures. Cloud computing, big data analytics, artificial intelligence (AI), the Internet of Things (IoT), and distributed ledger technology (DLT) – often referred to as blockchain – are the principal innovations propelling the fintech sector forward.

From artificial intelligence and blockchain to augmented reality and cryptocurrencies, these technologies are redefining business models, boosting efficiency, and fostering innovation (Table 1). By examining key indicators such as trade liberalization, cross-border investment, global GDP growth, technological innovation, and labor mobility, it can be gaining deeper insights into the evolving dynamics of the global economy. Exploration the dynamics of the international financial ecosystem entails analyzing various aspects such as the banking sector, investment landscape, regulatory frameworks, financial inclusion, and cybersecurity. Understanding these dynamics is crucial for comprehending the broader implications of globalization and digital transformation on financial systems worldwide.

Table 1 – Impact of New Technologies on the Economic Climate and Financial Ecosystem

Technology	Impact	Explanation
Artificial Intelligence	Enhanced efficiency and decision-making	AI-driven automation improves business processes and enables data-driven decision-making

Table continuation 1

Technology	Impact	Explanation
Internet of Things	Optimization of supply chains	IoT sensors enhance visibility and control over supply chain operations, reducing costs and delays
Blockchain	Increased transparency and trust	Distributed ledger technology ensures secure and transparent transactions, reducing fraud and error
Augmented Reality	Enhanced customer engagement	AR technologies create immersive shopping experiences, driving customer satisfaction
Virtual Reality	Training and simulation	VR enables realistic training simulations, reducing costs and improving learning outcomes
Cryptocurrencies	Disruption of financial systems	Digital currencies challenge traditional banking models and offer new avenues for investment

Source: Developed by authors.

The analysis of the dynamics within the international financial ecosystem reveals several key insights and implications for stakeholders in the financial industry and beyond. Firstly, in the banking sector, the ongoing digitalization and consolidation are reshaping the landscape, leading to increased competition, enhanced customer experience, and operational efficiency. Organizations must adapt to these changes to remain competitive and meet evolving consumer expectations. Secondly, the investment landscape is witnessing a shift towards diversification and risk management, with a greater emphasis on alternative assets and sustainable investment strategies. This presents opportunities for investors to explore new avenues while mitigating risks associated with traditional investment approaches. Thirdly, efforts towards financial inclusion are expanding through innovation, leveraging fintech solutions to reach underserved populations and promote inclusive growth. By embracing technology and innovative approaches, financial institutions can

contribute to reducing disparities and fostering economic empowerment.

References

1. Adrian T. (2021, September 27). The Future of Finance and the Global Economy: Facing Global Forces, Shaping Global Solutions. Speech presented at EuroFinance, 30th Annual International Treasury Management Week. URL: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2021/09/27/sp092721-the-future-of-finance-and-the-global-economy>.
2. Baloch M. A., Ozturk I., Bekun F. V. & Khan D. (2021). Modeling the dynamic linkage between financial development, energy innovation, and environmental quality: does globalization matter? *Business Strategy and the Environment*, 30(1), 176–184.
3. Furr N., Ozcan P. & Eisenhardt K. M. (2022). What is digital transformation? Core tensions facing established companies on the global stage. *Global Strategy Journal*, 12(4), 595–618.
4. George G. & Schillebeeckx S. J. (2022). Digital transformation, sustainability, and purpose in the multinational enterprise. *Journal of World Business*, 57(3), 101326.
5. Jahanger A., Usman M., Murshed M., Mahmood H. & Balsalobre-Lorente D. (2022). The linkages between natural resources, human capital, globalization, economic growth, financial development, and ecological footprint: The moderating role of technological innovations. *Resources Policy*, 76, 102569.
6. Muktamar A., Wahdiniawati S. A., Fatmawati F. & Mardikawati B. (2023). Challenges and opportunities in HRM research in the era of globalization: A bibliometric analysis of the effects of cultural diversity and innovation in organizations. *West Science Interdisciplinary Studies*, 1(11), 1177-1186.
7. Newell P. & Paterson M. (2010). *Climate capitalism: global warming and the transformation of the global economy*. Cambridge University Press.
8. Sestino A., Kahlawi A. & De Mauro A. (2023). Decoding the data economy: A literature review of its impact on business, society and digital transformation. *European Journal of Innovation Management*.

*Булах І. І., викладач вищої кваліфікаційної
категорії, викладач-методист
ВСП Уманський фаховий коледж
технологій та бізнесу УНУС,
м. Умань, Україна*

ФОНДОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ: РЕАЛІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Фондовий ринок відіграє важливу роль в сучасній економіці розвинених країн світу. Він є складною структурованою системою та важливим важелем забезпечення ефективного функціонування та розвитку всієї економіки країни. Сьогодні Україні для відродження економіки потрібен розвинений фінансовий ринок, у тому числі фондовий ринок як одна з найважливіших його частин. Тому вважаємо за необхідне розглянути особливості функціонування вітчизняного фондового ринку в умовах військової агресії.

24 лютого 2022 року, внаслідок військової агресії російської федерації проти України, Президент України видає Указ про введення воєнного стану. Національна Комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) негайно реагує на цю ситуацію і приймає рішення призупинити всі операції на ринку цінних паперів з моменту 24 лютого 2022 року. Після 4 місяців війни, бачимо поступові позитивні зміни як у ситуації в країні, так і на фондовому ринку, розширюється перелік операцій, що дозволено проводити з цінними паперами.

На фінансовому ринку України, незважаючи на введений воєнний стан, деякі операції продовжують здійснюватися. Зокрема, на фондовому ринку в обігу знаходяться військові облігації внутрішньої державної позики (ОВДП), які були емітовані під час воєнного стану. Ці облігації мають фіксовану дохідність, яка встановлюється Міністерством фінансів України, і на сьогоднішній момент становить від 9,5 % до 11 % [1].

Проте, події на фінансовому ринку розвиваються динамічно. Наприкінці травня Національний банк України несподівано підняв облікову ставку з 10 % до 25 %. Це призвело до збіль-

шення доходності ОВДП, що могло б привести до значного зниження їхніх цін. Такий рух міг би негативно вплинути на доходність фондів, оскільки більшість з них мають інвестиції саме в ОВДП. Це зниження вартості ОВДП може вплинути на поточні показники фондів, зменшуючи їхню прибутковість на рівні від 9 % до 17 %, залежно від частки ОВДП в їхніх портфелях. Наразі цього не відбулось лише тому, що фондовий ринок перебуває в обмеженому стані, де ринкові угоди заборонені [2].

Геополітичні конфлікти та санкції вплинули на інвесторську довіру та спричинили значні коливання на ринку. Після понад п'яти місяців війни Національна Комісія з цінних паперів та фондового ринку оцінила готовність ринку до відновлення та розбудови фінансового сектору. Ринок поступово відновив свою роботу, але залишався нестабільним.

До війни, фінансовий сектор України був недостатньо розвиненим і в значній мірі заснованим на функціонуванні банківської системи. Травматичний досвід країни під час переходу від планової до ринкової економіки, в поєднанні зі слабкими інституціями та значною нерівністю, стримував розвиток фінансових ринків. Навіть при тому, що банки склали основу фінансового сектору України, загальний обсяг банківського кредитування приватного сектору в 2021 році становив лише 28 % ВВП. Депозитна база країни також залишалася низькою. На даний момент інвестори розуміють, які саме типи акцій мають тенденцію підвищувати та погіршувати ефективність у періоди глобальних військових конфліктів [3].

Основними факторами, які впливають на стан фондового ринку України під час війни, є:

- війна та пов'язані з нею економічні труднощі, такі як: зростання інфляції, зниження ВВП та девальвація гривні, негативно впливають на фінансове становище українських компаній і, відповідно, на вартість їхніх акцій;

- санкції проти росії та білорусії, які були запроваджені західні країни, також негативно впливають на економіку України й ускладнюють українським компаніям доступ до сировини, обладнання та фінансування, що також негативно впливає на їхню фінансову діяльність;

– інфляція та девальвація гривні, які також негативно впливають на фондовий ринок України. Інфляція знижує реальну вартість акцій, а девальвація гривні ускладнює інвесторам купівлю акцій українських компаній.

Перспективи розвитку фондового ринку України після війни залишаються невизначеними. З одного боку, після закінчення війни можна очікувати відновлення економіки країни та зростання попиту на акції українських компаній. З іншого боку, війна завдала значної шкоди українській економіці, і її наслідки будуть відчуватися ще довгий час [2].

Звичайно, вплив перспективних галузей економіки на фондовий ринок буде залежати від багатьох факторів, таких як політична ситуація в Україні, економічний розвиток країни та міжнародна ситуація. Однак, якщо ці фактори будуть позитивними, то перспективні галузі економіки України можуть стати одним із ключових драйверів зростання фондового ринку країни.

Зазначимо деякі конкретні заходи, які можуть бути вжиті для стимулювання розвитку перспективних галузей економіки України і, відповідно, для підтримки фондового ринку:

– забезпечення політичної стабільності і безпеки в Україні. Це є основою для економічного розвитку та привабливості країни для інвестицій;

– запровадження сприятливих умов для бізнесу. Це може включати в себе зниження податків, спрощення регуляторного середовища та надання державної підтримки підприємцям;

– інвестиції в інфраструктуру. Це може включати в себе будівництво доріг, мостів, аеропортів та інших об'єктів інфраструктури, які необхідні для розвитку бізнесу;

– просування українських брендів на світовому ринку. Це може допомогти українським компаніям збільшити свій виторг і прибуток.

Впровадження цих заходів може допомогти Україні реалізувати свій потенціал у розвитку перспективних галузей економіки і, відповідно, сприяти зростанню фондового ринку країни [3].

Отже, фондовий ринок України зазнав значних потрясінь під час війни. Перспективи розвитку фондового ринку України

після війни залишаються невизначеними. З одного боку, після закінчення війни можна очікувати відновлення економіки країни та зростання попиту на акції українських компаній. З іншого боку, війна завдала значної шкоди українській економіці, і її наслідки будуть відчуватися ще довго.

Список використаних джерел

1. Мельник Т. М. Павлюк О. О. Сучасні фінансові та товарні ринки: характеристики та виміри. *Міжнародний науковий журнал «Інтер-наука»*. Серія «Економічні науки». 2022. № 6. С. 27–34.
2. Про упорядкування проведення операцій на ринках капіталу на період дії воєнного стану: Рішення НКЦПФР від 08.03.2022 р. № 144. Верховна Рада України. Київ : Парлам. вид-во, 2022.
3. Третякова О. В., Харабара В. М., Грешко Р. І. Фондовий ринок України: особливості функціонування в сучасних умовах. *Економіка та держава*. 2020. № 5. С. 103–107.

*Купрін М. Ю., здобувач освітнього рівня «доктор філософії»
Львівський торговельно-економічний університет,
м. Львів, Україна*

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД В УПРАВЛІННІ РИЗИКАМИ УСТАНОВ НАКОПИЧУВАЛЬНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Розвиток накопичувального пенсійного забезпечення в Україні визначено як пріоритет уряду, що вимагає стратегічної відповіді на демографічні зміни, включаючи старіння населення, виїзну міграцію молодих працівників, зниження рівня народжуваності та кризи біженців, спровоковану російським вторгненням. Така динаміка ставить під сумнів баланс між населенням працездатного віку та пенсіонерами та здатність системи публічних фінансів забезпечити належний рівень добробуту громадян, що досягли пенсійного віку. З метою збільшення коефіцієнту заміщення солідарного рівня пенсійного забезпечення, Україна запровадила систему добровільного пенсійного забезпечення (третій рівень) у 2004 році. Станом на 2023 рік, система охоплює 890 000 учасників (що приблизно дорівнює 5 % від обсягу населення працездатного віку) із активами на суму 4,6 мільярда гривень [1]. Очевидно, що цей обсяг не відповідає бажаним контрольним показникам охоплення та адекватності, необхідним для подолання розриву, утвореного відносно низькими пенсіями солідарного рівня, які навряд чи будуть збільшені в найближчій перспективі.

Запровадження обов'язкового (другого) рівня накопичувального пенсійного забезпечення в Україні є стратегічною можливістю для сталого підвищення охоплення та адекватності існуючого солідарного та добровільного накопичувального рівнів. Запровадження цієї системи могло б підвищити ефективність, заощадити на масштабах і розширити досвід управління ризиками, що принесе користь пенсійній системі загалом.

Важливим фундаментальним фактором ефективності накопичувальної системи є правильна побудова процесу ризик-менеджменту на рівні як наглядового органу, так і безпосередньо

провайдерами послуг – установами накопичувального пенсійного забезпечення.

Керівні принципи OECD/IOPS щодо систем управління ризиками пенсійних фондів підтримують модель нагляду на основі оцінки ризику. Цей підхід підкреслює відповідальність пенсійних фондів за управління ризиками, а наглядові органи оцінюють і адаптують свій нагляд на основі якості процесів управління ризиками піднаглядних суб'єктів [2].

Ключові аспекти системи ризик-менеджменту включають необхідність запровадження комплексних систем управління ризиками для забезпечення операційної ефективності та стійкості. Ефективне управління ризиками охоплює також стратегії, процеси та процедури для безперервної та спеціальної оцінки та управління ризиками як на індивідуальному, так і на сукупному (агрегованому) рівнях. Пенсійні наглядові органи заохочують визначати параметри систем управління ризиками за допомогою нормативних актів, інструкцій і, де це необхідно, навчання [4].

Робоча група ОЕСР з питань накопичувального пенсійного забезпечення підкреслює, що управління ризиками в УНПЗ є комплексним і постійним процесом, що включає:

- ✓ Управлінський нагляд і культура: провайдери УПЗ мають забезпечити оперативність і ефективність системи управління ризиками, а рада УПЗ періодично оцінює її ефективність і негайно усуває будь-які недоліки. Це включає створення систем прямого та чесного спілкування з між вказаними ланками.

- ✓ Оцінка стратегії та ризику: обов'язки провайдера включають затвердження та перегляд стратегії пенсійного фонду, розуміння та встановлення рівнів ризику, а також забезпечення надійної системи внутрішнього контролю для управління ризиками.

- ✓ Системи контролю: ефективне управління ризиками вимагає механізмів внутрішнього та зовнішнього контролю на всіх рівнях, розподілу обов'язків для запобігання конфлікту інтересів і забезпечення ретельного нагляду та процесів перевірки.

- ✓ Інформація, звітність і комунікація: важливою частиною системи управління ризиками є надійні, своєчасні та доступні

потоки інформації, що охоплюють внутрішні та зовнішні дані для комплексної оцінки ризиків і прийняття рішень.[3]

Такий підхід підкреслює важливість динамічної інтегрованої стратегії управління ризиками, адаптованої до нюансів потреб і викликів діяльності установ накопичувального пенсійного забезпечення. Належне структурування процесів управління ризиками установ накопичувального пенсійного забезпечення є ключовим для забезпечення їхньої ефективності та стабільності. Розвиток культури ризик-менеджменту дозволяє краще захищати інтереси учасників фондів, забезпечуючи довгострокову стійкість та довіру до системи накопичувальних пенсій, сприяючи стабільності та надійності фінансової системи в цілому.

У контексті розбудови ефективних процесів управління ризиками в накопичувальних пенсійних установах, запровадження системи другого рівня в Україні набуває особливої ваги. Це забезпечить додаткову стабільність та ефективність загальної пенсійної системи, оскільки дозволить розподілити ризики більш ефективно і забезпечити кращий захист внесків учасників. Управління ризиками на цьому рівні вимагатиме особливої уваги до стратегічного планування, а також до інтеграції між різними рівнями пенсійної системи, щоб забезпечити її цілісність та відповідність загальноприйнятим стандартам.

Список використаних джерел

1. Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення станом на 30.09.2021. URL: <http://www.nssmc.gov.ua> (дата звернення 25.12.2023).
2. Gregory Brunner Richard Hinz Roberto Rocha. Risk-Based Supervision of Pension Funds: A Review of International Experience and Preliminary Assessment of the First Outcomes. The World Bank Financial Systems Department. January 2008. С. 30–31.
3. International Organisation of Pension Supervisors (IOPS/OECD). Toolkit for Risk-based Pensions Supervisors. May 2012. С. 22–27.
4. Price, William; Ashcroft, John; Hafeman, Michael. 2016. Outcome Based Assessments for Private Pensions: A Handbook. World Bank, Washington, DC. С. 14–17. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/25194> (дата звернення: 05.12.2023).

*Прасолова С. П., канд. екон. наук, доц.
Полтавський університет економіки і торгівлі,
м. Полтава, Україна*

РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Сучасна банківська система України функціонує в умовах безпекових загроз, спричинених значними війсьними витратами, що визначає залежність стабільного функціонування як банківської системи, так і економіки країни від міжнародної фінансової допомоги. У цей період уже спостерігається посилення ризиків неритмічності надходження такої допомоги та зниження її обсягів, формуючи основну загрозу для макроекономічної стабільності. За таких умов скорочення міжнародної допомоги має компенсуватися нарощуванням власної ресурсної бази країни для збереження досягненої стабільності та фінансування її повоєнного відновлення. По суті, подальший успіх повоєнного відновлення економіки України ґрунтується на ефективному формуванні та використанні її власного фінансового потенціалу, який визначається потенціалом її банківської системи, яка акумулює та трансформує фінансові ресурси країни, виступаючи базовим чинником впливу на досягнення конкурентних переваг країни.

Мова йде про необхідність формування стабільного фінансового потенціалу банківської системи країни, під яким більшість зарубіжних та вітчизняних науковців, зокрема таких як Колодізєв О. М., Лебідь О. В., Зуєва О. В. [1], Роуз П. С., Гаджинс С. [2] та багато інших розуміють пов'язують із формуванням, розподілом та перерозподілом, використанням, накопиченням та примноженням фінансових ресурсів як окремих банків, так і всієї банківської системи, впливаючи на їх фінансовий стан та фінансову стійкість. Тобто, структурними складовими фінансового потенціалу банківської системи країни є фінансові можливості та спроможності щодо залучення та розміщення її фінансових ресурсів. При цьому слід враховувати,

що основним джерелом (до 80 %) формування ресурсів банків є кошти їх клієнтів, – юридичних та фізичних осіб, у структурі яких за останні десять років сталися негативні зміни. А саме, як свідчать дані рис. 1 у структурі зобов’язань банків відбувається зростання найменш стабільної їх частини – коштів на вимогу (з 20,21 % у 2012 році до 64,98 % у 2022 році та 64,04 % у 2023 році) за відповідного скорочення питомої ваги стабільної частини коштів клієнтів, – строкових депозитів та коштів в іноземній валюті (з 44,52 % у 2013 році до 25,44% у 2022 році та 28,02 % у 2023 році, відповідно), що є свідченням зниження стабільності ресурсної бази банківської системи України.

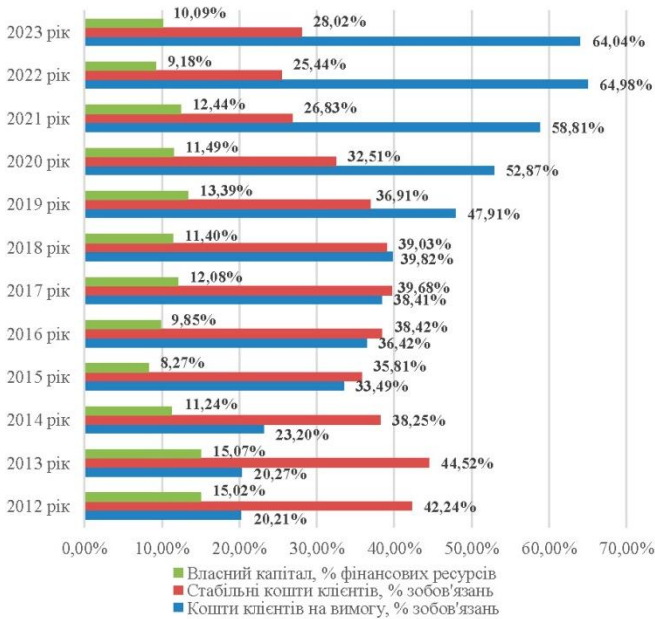

Рисунок 1 – Оцінка індикаторів ресурсного забезпечення фінансового потенціалу банківської системи України у 2012–2023 роках¹

¹ За даними наглядової статистики Національного банку України [3].

Ураховуючи, що більш стабільна частина коштів клієнтів для банків є і більш дорогою через необхідність виплат процентів за депозитами, така ситуація обумовила зменшення процентних витрат банків за відповідного зростання процентних прибутків. Але з іншого боку, вона свідчить про відсутність у українських банків фінансового потенціалу для кредитування економіки, особливо в умовах воєнного стану, – питома вага кредитів, наданих банками України у процентах до ВВП скоротилася з 57,88 % у 2012 році до 19,96 % у 2022 році [3]. Таке суттєве зниження кредитування економіки банками відбувається за відповідного зростання питомої ваги їх інвестицій у державні військові облігації, депозитні сертифікати НБУ, які дозволяють як отримувати пасивний дохід, так і є високоліквідними, що визначає надлишковий рівень їх платоспроможності (адекватності регулятивного капіталу, – 21,07 % на кінець 2023 року проти нормативного значення 10 % [3]) навіть за скорочення питомої ваги власного капіталу у структурі фінансових ресурсів вітчизняних банків (з 15,07 % у 2013 році до 10,09 % у 2023 році, рис. 1).

Тим самим, отримуючи процентний дохід від інвестицій у державні цінні папери, профінансовані за рахунок коштів державного бюджету, банківська система поглиблює критичні борги країни, по суті не виконуючи класичної депозитно-кредитної функції фінансового посередництва, – базового елементу фінансування розвитку економіки країни, що стане надзвичайно актуальним у повоєнний період. Безумовно кредитування економіки є достатньо ризикованим, особливо в умовах війни та потребує відповідного розвитку систем сучасного страхування. У цілому, відновлення кредитування має розглядатись з точки зору формування механізму ефективного використання фінансового потенціалу банківської системи країни на комплексній основі: потрібно розв'язувати проблеми як відновлення стабільності фінансового потенціалу, так і формування механізмів зниження воєнних ризиків кредитування навіть у воєнний період на основі створення систем страхування та державних гарантій.

Список використаних джерел

1. Колодізев О. М., Лебідь О. В., Зуєва О. В. Фінансовий потенціал банку: сутність, методи оцінювання, інструменти протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом : монографія. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. – 238 с.
2. Rose P. S., Hudgins S. C. Bank Management Financial Services. New York : McGraw Hill, 2013, P. 31–64, 163–204. URL: <http://surl.li/kwlss>.
3. *Наглядова статистика*. Київ : Офіційне Інтернет-представництво Національного банку України. 2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#4>.

*Ромаш Д. В., здобувач вищої освіти СВО бакалавр;
Краснікова О. М., канд. екон. наук,
доц. – науковий керівник
Полтавський державний аграрний університет,
м. Полтава, Україна*

ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ

Сьогодні, в процесі децентралізації, економічної та політичної нестабільності в країні, важливу роль відіграє максимально оптимальне функціонування структурних одиниць усіх рівнів в країні, не виключенням є об'єднані територіальні громади. Як відомо, процес децентралізації забезпечив передачу більшої влади та фінансових ресурсів на місцевий рівень, вони отримали більшу відповідальність щодо власного соціально-економічного розвитку. Це викликає потребу в ефективному фінансовому менеджменті, що підтверджує актуальність даного питання.

З теоретичної точки зору, фінансовий менеджмент – це сукупність принципів та методів, що застосовуються при розробці та реалізації управлінських рішень, які стосуються формування, використання та управління активами, спрямовані на реалізацію певної мети [1, с. 8].

Фінансовий менеджмент для об'єднаних територіальних громад – це діяльність, що спрямована на організацію соціально-економічних відносин громади та формування бюджетів і їх використання [2, с. 16].

Серед основних аспектів фінансового менеджменту об'єднаної територіальної громади можемо виділити управління коштами, формування доходів, адміністрування податків і зборів, виконання бюджету, а також формування бюджету із залученням громадян до бюджетного процесу.

У 2021 р. доходи місцевих бюджетів склали 25 % доходів зведеного бюджету України. Доходи ОТГ за цей період становили 400 млрд грн. Вторгнення Російської Федерації спричинило масову міграцію та зупинку бізнесу, що значно погіршило

ситуацію з місцевими бюджетами. Майже кожна четверта громада, що знаходилася в зоні вторгнення, збрала у двічі менші доходи, порівняно із довоєнними показниками. Близько 60 % об'єднаних територіальних громади, котрі не потрапили в епіцентр бойових дій відзначили падіння своїх доходів [3].

Найбільше постраждали такі статті бюджету як земельний податок, податок на доходи фізичних осіб та акцизний податок. Об'єднані територіальні громади були змушені здійснювати фінансування освіти, медицини та житлово-комунального господарства з падінням надходжень до 70 %. Виходячи з цього, щоб підтримувати життєздатність громади, останні вдавалися до таких механізмів як скорочення видатків та запити про фінансову допомогу до центральних та регіональних громад. Зменшення видатків та безпосередньо недофінансування освіти, медицини, культури та інших сфер призводить до погіршення якостей публічних послуг.

Найпершим пунктом, який би допоміг зберегти фінансову спроможність громади, як відмічає Ігор Піддубний, дослідник Центру дослідження продовольства та землекористування при Київській школі економіки, є вдосконалення навичок фінансового менеджменту для самоврядування [3].

Справді, поширеною проблемою є недостатня грамотність керівництва та депутатів рад територіальних громад у сфері фінансів. Часто вони мають гуманітарну освіту, не достатньо обізнані із сучасним законодавством та фінансовими й податковими важелями. Проблеми у системі управління та контролю можуть призвести до неефективного використання бюджетних коштів, а застосування неправильної стратегії фінансування ключових сфер, таких як освіта чи охорона здоров'я, може обмежувати розвиток громади.

Наступними проблемами з якими стикаються громади при управлінні фінансами є: недостатні бюджетні ресурси, що ускладнює забезпечення необхідних послуг та реалізацію проєктів розвитку ОТГ; боргове навантаження – накопичення боргів та відсутність ефективної стратегії їх погашення впливає на фінансову стійкість громади; відсутність внутрішнього та

зовнішнього аудиту; неефективне бюджетне планування, або взагалі його формальне проведення; відсутність зв'язку між бюджетом та планово-стратегічними документами громади. Також важливою проблемою фінансового менеджменту є недосконалість бюджетного процесу, а саме відсутність візуалізації бюджету для громадян у багатьох громадах; публікація проєктів бюджету майже перед розглядом сесії тощо.

Для подолання таких проблем необхідно здійснювати постійні удосконалення методів та принципів фінансового менеджменту ОТГ.

- удосконалення планових та стратегічних документів місцевих громад;
- удосконалення адміністративного управління;
- покращення адміністрування податкових та неподаткових надходжень;
- оптимізація видатків бюджетів;
- запровадження системи внутрішнього контролю [4].

Не менш важливими напрямками є впровадження ефективних механізмів контролю та аудиту та зміцнення відповідальності за неефективне використання бюджетних коштів; активне залучення громади до фінансового процесу через публічні консультації та діалоги, також встановлення механізмів зворотного зв'язку для врахування думок та пропозицій громадян.

Наступним досить суттєвим напрямком є ефективне використання технологій, що може сприяти покращенню ефективності та прозорості у веденні фінансових справ. Це можна застосувати через електронне бюджетування, тобто використання електронних систем для розробки та моніторингу бюджетів громад; електронні системи обліку, наприклад автоматизація ведення обліку податків та зборів; електронна звітність, тобто використання електронних платформ для подання та підготовки звітності; створення мобільних додатків для громадян для моніторингу та оплати комунальних послуг, а також забезпечення зручного доступу до фінансової інформації та сервісів. Одним із способів забезпечення надійності та безпеки фінансових транзакцій є застосування технології блокчен.

Отже, підсумувавши вище сказане, можемо сказати, фінансовий менеджмент є важливим фактором, який впливає на розвиток громади. Короткий аналіз дав змогу виділити основні проблеми які пов'язані із управлінням фінансами об'єднаних територіальних громад. Необхідно проводити удосконалення принципів та методів фінансового менеджменту, і насамперед в сфері управління та формування дохідної та видаткової частини.

Список використаних джерел

1. Жигалкевич Ж. М., Кам'янська О. В. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. 214 с.
2. Новак Н. Фінансовий менеджмент та податкове адміністрування соціально-економічного розвитку територіальних громад. *Економіка та держава*. 2022. № 2. С. 16.
3. Як змінилися бюджети громад під час війни. Веб-сайт. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/11/7/693539/> (дата звернення: 06.03.2024)
4. Фінансове управління в ОТГ: критерії ефективності, моніторинг та успішні кейси : веб-сайт. URL: <https://decentralization.uacrisis.org/finmonitoring2> (дата звернення: 06.03.2024).

*Рубаха М. В., канд. екон. наук, доц.;
Чонка О. Я., студентка 3 курсу
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
м. Львів, Україна*

ВПЛИВ ФІНАНСОВИХ КРИЗ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ

Історія фінансових криз в Україні має багату та складну траєкторію, глибинне розуміння якої є надзвичайно актуальним у контексті сучасних економічних та геополітичних викликів. Ретроспективний аналіз криз дає можливість виокремити причинно-наслідкові зв'язки їхньої появи і розвитку, проаналізувати помилки та недоліки, а також узагальнити кращі практики для запобігання або мінімізації негативних наслідків у майбутньому.

Як відомо, після проголошення незалежності в 1991 р., Україна обрала шлях переходу до ринкової економіки, а це означало необхідність докорінного реформування економічної системи. Загалом, відсутність конкретної економічної стратегії, розуміння логіки функціонування фінансової системи в умовах ринку, низька конкурентоспроможність вітчизняної продукції, становлення олігархату, поглиблення тінізації, призвели до стрімкого зниження реального ВВП впродовж першого десятиліття, високої інфляції, зменшення доходів та рівня життя населення.

Після введення в обіг національної валюти – гривні у 1996 році, ситуація трохи стабілізувалася, але ненадовго [1]. У липні 1997 р. після кількох років напрочуд стрімкого економічного зростання країн південної і східної Азії, почалася так звана азійська фінансова криза, одним з наслідків якої було падіння цін на світовому ринку нафти майже вдвічі. Це посприяло початку економічної кризи в росії та оголошення нею дефолту в 1998 р. На жаль, Україна тоді була занадто сильно пов'язана з економікою рф, що спричинило перетікання фінансової кризи. Крім того, ціни світового ринку знизились не лише на нафту, але

і на ключові об'єкти нашого експорту – продукцію металургійної промисловості. Все це призвело до обвалу курсу гривні до долара – 1,86 грн/1 дол. у 1997 р. і 4,13 грн/1 дол. в 1999 р. та стрибка рівня споживчої інфляції до майже 20 % у 1998 р., і, як наслідок, відповідне збільшення обсягу зовнішнього державного боргу [1].

Періоду з 1989 р. по 2007 р. притаманне поступове покращення ситуації, економічне зростання, старт процесів приватизації і залучення іноземних інвестицій, довгоочікуваний початок руху вектором на Захід після Помаранчевої революції. Однак, поступовий рух на зближення з ЄС спричинив і регулярні конфлікти з РФ щодо енергетичних питань. В період з 2004 р. по 2007 р. відбулось як зростання валового зовнішнього боргу України більш, ніж вдвічі, так і поглиблення моноекспортної орієнтованості економіки (частка експорту у ВВП – 45 % у 2007 р.) разом з одночасним збільшення обсягів імпорту (50 % ВВП у 2007 р.), що робило економічну та фінансову систему вразливою до збурень на міжнародних ринках [1].

У той час світ був на порозі найбільшого з часів Великої Депресії економічного спаду – Великої Рецесії 2008–2009 рр. Україна попри політику монетарного стримування суттєво відчувала відлуння від падіння ключових інвестиційних банків та націоналізації іпотечних гігантів в США. Падіння попиту на світових ринках на продукцію металургії, призвело до суттєвого зменшення обсягу експорту України, тому скоротився обсяг валютних надходжень і виробництва, почалося стрімке знецінення гривні. Державний борг зріс з 88,7 млрд грн в 2007 р. до 301,5 млрд грн у 2009 р. Україна емітувала нові ОВДП, залучала кредити МВФ, вдвічі зріс борг перед Світовим Банком, зростав також і гарантований державний борг [1]. Серед інших наслідків кризи впродовж наступних кількох років для України можна виділити такі: інфляція на рівні 12,3–22,3 % [3], зниження обсягів ВВП та іноземних інвестицій, скорочення обсягів виробництва, девальвація курсу гривні і підвищення рівня безробіття, зменшення стійкості фінансового сектору.

Звичайно, початок війни 2014 року негативно вплинув на подальший економічний розвиток нашої держави. Окрім очевидних, наслідками війни для економіки стали падіння реального ВВП на 6,6 % та 9,8 % у 2014–2015 роках, падіння експорту, кілька хвиль девальвації національної валюти, банківська криза, що призвела до масового відпливу депозитів з банківської системи і банкрутства банків [3].

Проте після Революції Гідності 2014 року в нашій державі відбувалися певні важливі позитивні зрушення і реформа фінансового сектору 2014–2019 рр. (виведення ризикових банків з ринку, забезпечення стабільного функціонування ФГВФО, зміцнення незалежності та інституційної спроможності НБУ, удосконалення регулювання діяльності небанківського сегменту фінансового ринку тощо [3]), підписання угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, запуск системи прозорих державних закупівель «Prozorro», поступове зближення з ЄС та подальше реформування економічної і політичної систем, початок судової та антикорупційної реформ.

Під час пандемії коронавірусної хвороби 2019–2020 рр. світ і Україна стикнулися з новими викликами: економічна рецесія більшості країн світу, спад обсягів світової торгівлі, нестабільність на фінансових, товарних і сировинних ринках, високі рівні споживчої інфляції, збільшення рівнів безробіття, невідворотні зміни в глобальних ланцюгах постачання та інші кризові явища в економіці.

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну 24 лютого 2022 року стало значним потрясінням для української економіки. За оцінками Міністерства економіки, реальний ВВП України у 2022 році скоротився на 30,4 % [2]. У 2023 році він дещо зріс порівняно з катастрофічним падінням першого року війни, але до довоєнних рівнів повернутися вдасться не скоро. Війна призвела до блокади українських портів та руйнування транспортної інфраструктури, що значно ускладнило зовнішню торгівлю. Експорт товарів з України у 2022 році скоротився на 37,3 %, а імпорт – на 35,4 % [1]. Інфляція у 2022 році склала 26,8 %. Однак, завдяки грамотній монетарній політиці НБУ та

залученню зовнішньої фінансової допомоги їй вдалося утримати на рівні 5,1 % у 2023 році.

Відносно стабільне функціонування економіки в умовах воєнного стану та економічне відновлення після війни – це складний і багатогранний процес, який потребує консолідації усього суспільства, ретельного планування та фінансових впливань. Однак, на наш погляд, за грамотного узгодження монетарних та фіскальних інструментів управління та координації дій уряду, бізнесу, міжнародних організацій та громадянського суспільства такі цілі є цілком досяжними.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Офіційний сайт Міністерства економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua>.
3. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua>.

*Ткачук Н. М., канд. екон. наук, доц.
Хмельницький університет управління
та права імені Леоніда Юзькова,
м. Хмельницький, Україна*

ПОКАЗНИКИ ШВИДКОСТІ КОНСОЛІДАЦІЇ ГАЛУЗІ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ЇХ ВИЗНАЧЕННЯ

Сучасна економіка характеризується якісними структурними трансформаціями, що викликані процесами глобалізації та інтеграції, посиленням конкуренції, що набуває рис глобальної. Жорсткі умови конкуренції на внутрішньому та зовнішніх ринках вимагають від вітчизняних банків формування та розвитку конкурентних переваг на основі використання операцій консолідації у формі злиття й поглинання та створення інтегрованих структур, які спрямовані на поєднання банківських активів і концентрацію банківського капіталу з метою збільшення конкурентних переваг і конкурентоспроможності банків, створення сприятливого середовища функціонування.

Небагато що в бізнесі на сьогодні є таким хаотичним і зовнішньо непередбачуваним, як процеси консолідації. Дуже важко передбачити галузь, яка перебуває на межі консолідації, чи деконсолідації; які компанії будуть ціллю злиття, а які готуються поглинути своїх конкурентів. За таким очевидним хаосом насправді приховується закономірність, а в процесах галузевої консолідації компаній – гранична ясність та логіка.

Вагомий внесок у дослідження проблем консолідації бізнесу зробила одна з провідних світових консалтингових компаній – А.Т. Kearney, що була заснована в 1926 р. і має свої офіси більш, ніж у 60 містах 35 країн світу [1]. Проаналізувавши близько 1 345 найбільших світових угод злиття і поглинання дослідники даної компанії дійшли висновку, що еволюційний розвиток будь-якої галузі відбувається за одними й тими ж етапами консолідації – залежність показників концентрації ринку від часу однакова для різних галузей економіки.

Для прийняття виважених і вірних стратегічних рішень щодо можливого входження в цільову галузь, а також про вихід чи

зміну пріоритетної зони росту необхідно розрахувати два основних параметра моделі А.Т. Kearney: поточну позицію галузі на кривій консолідації та швидкість консолідації за умови збереження діючої системи макроекономічних факторів впливу. Для цього необхідно обмежити галузь і визначити її як групу (перелік) прямих конкурентів, що діють у зоні однорідних макроекономічних факторів. Позиція галузі на кривій консолідації визначається шляхом розрахунку коефіцієнта концентрації CR у поточний момент часу й уточнення з допомогою обчислення даного показника в ретроспективі для визначення вектора розвитку галузі (δ). Наприклад, якщо коефіцієнт концентрації становить 25 %, то важко однозначно виявити етап консолідації галузі, відтак необхідним є уточнення вектора її розвитку.

Вектор розвитку галузі (δ) визначається як різниця між поточним й попереднім положенням, тому необхідно визначити відхилення коефіцієнта концентрації галузі і поточному періоді від цього ж показника у попередній період, що взятий для порівняння. Переважно, з метою ретроспективного аналізу показника CR3 використовується період 3–4 роки. За допомогою нескладних перетворень отримаємо [2]:

$$\delta = CR3_t - CR3_{t-n},$$

де δ – вектор розвитку галузі;

$CR3_t$ – коефіцієнт концентрації галузі в поточному періоді;

$CR3_{t-n}$ – коефіцієнт концентрації галузі в попередньому періоді.

$$CR3_t = S1_t + S2_t + S3_t;$$

$$CR3_{t-n} = S1_{t-n} + S2_{t-n} + S3_{t-n},$$

де $S1_t, S2_t, S3_t$ – частки ринку трьох провідних компаній галузі у поточному році;

$S1_{t-n}, S2_{t-n}, S3_{t-n}$ – частки ринку трьох провідних компаній галузі n років назад;

Якщо значення вектору розвитку додатне ($\delta > 0$), то відбувається консолідація галузі, при від'ємному значенні – $\delta < 0$ відбувається деконсолідація галузі

Швидкість консолідації галузі (T) вимірюється в процентах за рік і розраховується як частка модульного значення вектору розвитку галузі (δ) і ретроспективи (часового інтервалу – n) [2]:

$$T = \frac{|\delta|}{n} 100 \, \%.$$

Отже, володіючи показниками швидкості консолідації компаній, можна визначити час, необхідний галузі для досягнення наступного рівня розвитку. Варто врахувати при цьому, що зміни в системі важливих для галузі економічних чинників можуть прискорювати або уповільнювати темп консолідації. Так, наприклад, посилення податкового навантаження, ймовірно, знизить дохідність та інвестиційну привабливість компаній, результатом чого буде сповільнення консолідаційних процесів галузі.

Слід зауважити, що на швидкість консолідації галузі також має вплив ступінь проникнення продуктів, послуг на ринок (PR), який визначається так [2]:

$$PR_t = \frac{N_t}{N_p},$$

де PR_t – поточний ступінь проникнення послуг на ринок;

N_t – поточна кількість клієнтів галузі;

N_p – потенційна кількість клієнтів галузі.

PR_t – ступінь проникнення послуг на ринок у n років назад:

$$PR_{t-n} = \frac{N_{t-n}}{N_{t-n}},$$

де N_{t-n} – кількість клієнтів галузі n років назад;

N_p – потенційна кількість клієнтів галузі n років назад.

Для більшості галузей розвинутих країн світу показник PR має значення близьке до одиниці до моменту настання мінімуму

консолідації, тобто на початковому етапі. Це пояснюється високим рівнем розвитку інфраструктури ринку, інформаційного забезпечення учасників ринку, досконалою законодавчою базою. За таких умов, початковий етап деконсолідації галузі може бути коротшим і відбуватися значно швидше, ніж послідовуючі етапи, оскільки відчутним стає вплив множника *PR*, який менший за одиницю на коефіцієнт концентрації (*CR3*). Варто також відзначити, що для компаній із меншою часткою на ринку й, відповідно, скромнішими амбіціями до зростання, необхідність врахування й прогнозування змін макросистеми та встановлення точного значення показника *PR* не є такими важливим моментом. Відтак, незначна помилка (1–2 роки) у визначенні позиції галузі на кривій консолідації може мати фатальні наслідки для агресивних компаній-лідерів галузі й бути майже невідчутною для дрібних (нішевих) компаній, які менш чутливі до змін макроекономічних факторів впливу.

Список використаних джерел

1. Пилипенко А. А. Стратегічна інтеграція підприємств: механізму правління та моделювання розвитку : монографія. Харків : ВД «ІНЖЕК», 2008. 408 с.
2. Скопенко Н., Сагайдак Ю. Концептуальні підходи до формування стратегії розвитку компаній з урахуванням стадії консолідації галузі та інтеграційних процесів. *Вісник Економіки*, № 5–2, June 2017, Р. 451–463. URL: <https://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/visnykj/article/view/390>.

Яріш О. В., канд. екон. наук, доц.;
Омельяненко В. Ю., здобувач ступеня доктора філософії
Полтавський університет економіки і торгівлі,
м. Полтава, Україна

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ РОЗБУДОВИ ЦИФРОВИХ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ ЕКОСИСТЕМ

Цифровізація є потужним рушієм економічного зростання у світі. У 2018 році цифрові підприємства становили 13,5 млрд доларів США світового ВВП, а на початок 2024 року очікується, що вони становитимуть 53,3 млрд доларів США, тобто більше половини загального номінального ВВП [4]. У сучасному бізнес-середовищі саме цифровізація формує актуальний технологічний контекст підприємницької діяльності, де малі та середні підприємства зростають завдяки взаємодії з учасниками цифрової екосистеми.

Незважаючи на те, що концепція цифрових підприємницьких екосистем (DEE) була розроблена для системного аналізу підприємництва в епоху цифрових технологій все ще тривають дискусії щодо того, як підприємницькі екосистеми пов'язані та взаємодіють з цифровими екосистемами [2].

Sussan F., Acs Z. J. (2017) запропонували структуру для DEE, як результату взаємодії між біотичними та абіотичними суб'єктами, представленими чотирма концепціями: громадянство цифрового користувача, цифрове підприємництво, управління цифровою інфраструктурою та цифровий ринок [4]. Згодом, Abraham K. Song (2019) запропонував основу для більш стійкої DEE, запропонувавши реконфігуровану її структуру, увівши концепцію цифрової багатосторонньої платформи, як посередника для транзакцій товарів і послуг, що забезпечують економічну взаємодію, опосередковують підприємницьку діяльність, створюють цінність у глобальному масштабі та стимулюють зростання екосистеми [3]. Співпраця в екосистемі цифрового підприємництва має важливе значення для доступу до ресурсів, знань та мереж, які можуть сприяти зростанню та інноваціям підприємства.

Особливої актуальності розбудова цифрових підприємницьких екосистем як інструменту підтримки бізнесу набуває для відновлення економіки України в умовах воєнного часу. Адже *впровадження* цифрових технологій сприятиме узгодженні організаційних цілей з можливостями та викликами, які несе в собі цифрова екосистема.

Підґрунтям для розвитку *цифрових підприємницьких екосистем* стала участь України у семирічній програмі «Цифрова Європа» із фондом €6 млрд, що надає фінансування для цифровізації країн Європи за різними напрямками і спрямована пришвидшити відновлення економіки та цифрову трансформацію. Для України доступно чотири основних напрями, у яких можна отримати фінансування: високопродуктивний комп'ютинг, штучний інтелект, дані та хмарні послуги, цифрові навички, використання цифрових технологій в економіці та суспільстві [1].

У контексті цього, розуміння факторів, що впливають на формування та еволюцію DEE в Україні, підвищення поточної ефективності урядових заходів у цій критично важливій сфері, імплементація успішного європейського досвіду цифрової трансформації бізнесу та популяризація кращих практик серед зацікавлених сторін: представників громади, бізнесу і влади, *стане* вирішальним для навігації в умовах невизначеності та забезпечення розвитку підприємств в умовах цифрової економіки.

Навігаційним інструментом цифрової екосистеми для вимірювання різних аспектів цифрової економіки та суспільства країн-членів Європейського Союзу (ЄС), включаючи зв'язок, цифрові навички, використання Інтернету, інтеграцію цифрових технологій та цифрові державні послуги є Індекс цифрової економіки та суспільства (DESI). Аналізуючи ці виміри, DESI допомагає політикам визначити сильні та слабкі сторони цифрової екосистеми кожної країни-члена та сфери пріоритетних дій розвитку цифрової політики та стратегій.

У 2023 році Україна долучилася до спільноти держав – членів ЄС учасників DESI, затвердивши перелік показників Індексу цифрової економіки та суспільства (DESI) в Україні, а також порядок збору та обміну даних на основі методології ЄС. Це

дозволить відстежувати прогрес у напрямі цифрової економіки в Україні, зокрема у досягненні цілей Програми цифрового десятиліття ЄС до 2030 року, допоможе реалізувати державний потенціал цифрової конкурентоспроможності, а також сприятиме інтеграції до Єдиного цифрового ринку ЄС.

Отже, ефективне управління розвитком підприємства в епоху цифрових підприємницьких екосистем вимагає цілісного підходу, що охоплює стратегічне планування, впровадження технологій, гнучкі методології, інновації та етичне лідерство. Успіх у цьому середовищі буде залежати від здатності балансувати між інноваціями та стратегічним передбаченням, забезпечуючи бізнесу не лише адаптацію до нагальних викликів, а й позиціонування для довгострокової стійкості та зростання.

Застосовуючи ці принципи та практики, підприємства можуть процвітати в динамічному та взаємопов'язаному світі цифрового бізнесу, стимулюючи інновації, зростання та сталий розвиток.

Список використаних джерел

1. Прасад А. Уряд оцінив антикорупційний та економічний ефект цифровізації більш як у 16 млрд грн. URL: <https://forbes.ua/news/uryad-otsiniv-antikoruptsiyniy-ta-ekonomichniy-efekt-tsifrovizatsii-u-ponad-16-mlrd-grn-19092023-16106>.
2. Calderon-Monge E., Ribeiro-Soriano D. The role of digitalization in business and management: a systematic literature review. *Rev Manag Sci* 18, 449–491 (2024). URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11846-023-00647-8?fromPaywallRec=false>.
3. Song A. K. The Digital Entrepreneurial Ecosystem – a critique and reconfiguration. *Small Business Economics*, 53, (2019). P. 569–590. <https://doi.org/10.1007/s11187-019-00232-y>.
4. Statista, Nominal GDP driven by digitally transformed and other enterprises worldwide 2018–2023. URL: <https://www.statista.com/statistics/1134766/nominal-gdp-driven-by-digitally-transformed-enterprises/>
5. Sussan F., Acs Z. J. The digital entrepreneurial ecosystem *Small Business Economics*, 49 (1) (2017). P. 55–73.

СЕКЦІЯ 3. ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ

Бондаренко Н. В., канд. екон. наук, доц.;
Грицак О. І., здобувач третього рівня (доктор філософії)
Уманський національний університет садівництва,
м. Умань, Україна

РОЛЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В ЕКОНОМІЧНОМУ ЗРОСТАННІ УКРАЇНИ

Результативна банківська система є ключовою умовою для економічного зростання України. У різних аспектах розвиток та продуктивність національної економіки в значній мірі залежать від стану банківської системи. Швидкі зміни умов функціонування, відкритість до зовнішнього середовища та адаптація до його соціально-економічних особливостей, всі ці фактори стимулюють постійне удосконалення банківської системи. На даний момент в Україні практикують як вітчизняні комерційні банки, так і фінустанови з іноземним капіталом. Створення та вдосконалення ряду фінансових установ, перш за все банків, є важливим для формування привабливої інвестиційної моделі України з ефективним фінансово-економічним механізмом. Сучасні банки вже не лише видають гроші, але є потужними аналітичними центрами, здатними прогнозувати фінансові, ринкові та загалом економічні тенденції.

У четвертому кварталі 2023 року, так само як і раніше, у секторі працювало 63 банки. За цей рік було ліквідовано чотири банки: «Форвард», «Айбокс», «Конкорд» та «Укрбудінвест». Загальна частка цих фінансових установ становила менше 1 % від активів платоспроможних банків, тому їх виходження з ринку не вплинуло на роботу банківського сектору. Частка чистих активів державних банків у четвертому кварталі зросла на 0,3 відсоткових пункти до 53,6 %. За рік вона збільшилася на 3,1 відсоткових пункти, переважно завдяки переходу до цієї категорії Сенс Банку. Аналізуючи рейтинг найнадійніших банків України за 2023 рік на основі офіційної статистики, наданої

Національним банком України, можна виділити першу десятку комерційних банків: «Укрсиббанк», «Райффайзен Банк», «Креді Агроколь Банк», «Кредобанк», «Приватбанк», «ОТП Банк», «Сенс Банк», «Укрексімбанк», «Універсал Банк», «ПУМБ» [1].

Кредитування в гривнях продовжується головним чином в рамках програми «Доступні кредити 5–7–9 %». Загальний розмірів кредитів, виданих за цією платформою, зріс на 2 % за квартал і на 34 % за рік. Протягом року найбільший приріст обсягів кредитів спостерігався у сферах торгівлі та енергопостачання, а у четвертому кварталі також у логістиці та харчовій промисловості. Проте, за останній квартал значно зменшилася кількість агрокредитів. Обсяг чистого роздрібного гривневого кредитного портфеля збільшувався вже третій квартал поспіль: на 7,4 % за четвертий квартал і на 2,3 % за весь 2023 рік. Цей ріст переважно зумовлений активним картковим кредитуванням двома провідними банками. Особливо помітне зростання спостерігалось у чистих іпотечних кредитах: за останній квартал вони зросли на 23,2 %, або на 3,5 мільярди гривень; за рік – майже на половину, або на 6 мільярдів гривень. Це відбулося завдяки кредитуванню за програмою «ЄОселя» на 4,3 мільярди гривень за квартал і на 8,9 мільярдів гривень за рік. В умовах високих процентних ставок, операційної ефективності та помірного резервування, сектор заробив 86,5 мільярдів гривень чистого прибутку за 2023 рік, враховуючи підвищення ставки податку на прибуток до 50 %. Збитковими були лише сім переважно малих банків з загальним збитком 0,2 мільярда гривень. Головним рушієм високого прибутку був чистий процентний дохід, що зріс майже на третину, хоча на кінець року темп його зростання сповільнився через нижчі ставки, особливо за депозитними сертифікатами НБУ. Чистий процентний дохід в IV кварталі зріс на 19,2 % порівняно з попереднім роком [2].

Результати оцінки стійкості за минулий рік свідчать про наявність достатнього капіталу та значний запас міцності системи в цілому. Це створює передумови для подальшого відновлення та посилення вимог до капіталу.

Обмежувальними факторами для розвитку банківської системи України можна визначити наступні фактори: збільшення непрацюючих кредитів та скорочення відсотка реструктурованого кредитного портфеля, що свідчить про загальне погіршення кредитних проблем в українській економіці. Також спостерігається негативний тренд у скороченні бізнесу, оскільки процентні доходи та витрати мають тенденцію до зменшення протягом останніх років. Для стабілізації банківської системи необхідно вживати наступні заходи: підтримка ліквідності комерційних банків; зменшення обов'язкових резервних вимог; застосування різноманітного підходу до встановлення економічних нормативів; перехід проблемних кредитних організацій (банків) під управління спеціалізованого інституту з реструктуризації; рекапіталізація та націоналізація соціально важливих банків для країни [3].

На сучасному етапі розвитку України важливою стала необхідність розробки комплексної програми соціально-економічного розвитку суспільства, а також забезпечення необхідних умов для реальних трансформацій фінансової, кредитної та грошової систем, їх адаптації до специфіки ринкових умов. В цьому контексті особливо важливе подальше вдосконалення банківської діяльності, оскільки банківська система є необхідною складовою сучасної ринкової економіки. Зростає інтерес до різних аспектів функціонування банків та їх управління на сьогодні. Банківські послуги мають значний вплив на економічний розвиток України як на макро-, так і на макрорівні [4]. Без добре розвинутої банківської системи неможливо уявити собі високорозвинену економіку держави. Банківська система забезпечує ефективний розвиток і функціонування всіх галузей господарської системи, контролює грошові потоки та створює передумови для розширеного відтворення економіки.

Список використаних джерел

1. Рейтинг стійкості банків за підсумками 4 квартала 2023. URL: <https://minfin.com.ua/ua/banks/rating/> (дата звернення: 25.03.2024).
2. Огляд банківського сектору. Лютий 2024 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2024-02.pdf?v=7 (дата звернення: 21.03.2024).

3. Хижинська О. А., Волкова В. В. Банківська система України: сучасний стан, проблемні аспекти та перспективи розвитку. URL: <file:///C:/Users/ASER/Downloads/11291pdf> (дата звернення: 23.03.2024).
4. Шірінян А. С., Шірінян Л. В. Конкурентоспроможність ринку банківських послуг України: фактор суперництва, тенденції та результати. Економіка України. 2019. № 6 (691). С. 18–38. URL: <http://surl.li/rxgkl> (дата звернення: 24.03.2024)

Бондаренко Н. В., канд. екон. наук, доц.;
Демчук В. М., здобувач третього рівня (доктор філософії)
Уманський національний університет садівництва,
м. Умань, Україна

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Ефективність фінансування аграрних підприємств охоплює комплекс заходів та стратегій, спрямованих на оптимізацію використання фінансових ресурсів аграрних підприємств для досягнення максимального результату і стійкого розвитку галузі. Підвищення її ефективності має включати в себе розгляд різних джерел фінансування, використання інструментів фінансового управління, аналіз фінансових ризиків, оптимізацію капітальних витрат, залучення позикових коштів та управління їх витратами. Важливим аспектом є також створення ефективної системи управління фінансами та розроблення стратегій фінансового розвитку на підприємствах. Всі зазначені заходи проводяться з метою забезпечення стабільного фінансового стану аграрних підприємств, збільшення їх конкурентоспроможності на ринку, забезпечення інноваційного розвитку та впровадження сучасних технологій у виробництво. Це сприяє збільшенню виробництва, покращенню якості продукції, забезпеченню стійкого прибутку та розвитку аграрного сектору в цілому.

У сучасних умовах ефективність фінансування аграрних підприємств залежить не лише від принципів, але й від методів та форм, які вони обирають для фінансування своєї діяльності. Це фінансування має свою специфіку, що обумовлена рядом важливих факторів. Наприклад, значний період між витратами та отриманням прибутку, довгий цикл відтворення основних активів, сезонність у виробництві, коли потрібно забезпечувати безперервність процесів, а також використання живих організмів як засобів праці, які підкорені біологічним законам. До того ж на результати аграрних підприємств значно впливають кліматичні умови регіону, де вони працюють [1].

Серед джерел фінансування діяльності аграрних підприємств варто виділити власні фінансові ресурси, державне фінансування та кредитні можливості. Тим самим, потреба у фінансуванні, наявні можливості та важливе значення кредитування для успішного розвитку сільськогосподарських підприємств визначає збільшену увагу дослідників до вивчення перспектив їх використання. Важне місце у підтримці у сфері аграрного господарства повинно відводитися інформаційній освіченості. Для цього важливе створення консультаційних центрів на рівні держави, які б надавали аграрним підприємствам інформацію про стан наповнення ринкового середовища новинками. На основі такої інформації виробники зможуть визначати потребу у різних видах фінансування, аналізувати конкуренцію на ринку, оцінювати вітчизняні та зарубіжні аналоги наукової продукції, яку створюють наукові установи. Також вони зможуть прогнозувати наявність та можливості потенційних споживачів сільськогосподарської продукції. Ефективна діяльність аграрних підприємств також передбачає формування високого рівня людського капіталу, тобто залучення висококваліфікованих фахівців у галузь та підвищення якості наукових розробок для застосування новітніх технологій. Для цього необхідно збільшувати обсяги фінансування діяльності як за рахунок державного бюджету, так і за рахунок збільшення власних коштів підприємств. Створення потенціалу, як сукупності висококваліфікованих професіоналів у сфері аграрного виробництва, сприятиме збереженню наукового потенціалу та можливості реалізувати фінансові програми безпосередньо на підприємствах [1]. Для створення ефективного механізму фінансування розвитку підприємств необхідно використовувати різноманітні інструменти державної підтримки, які враховують світовий досвід та особливості аграрних підприємств в Україні.

Фінансування аграрних підприємств через залучення позикових коштів дозволяє значно розширити їхні фінансові можливості для їх діяльності, при цьому зберігаючи контроль над процесом. Висока вартість цього виду фінансування стимулює власників підприємств більш раціонально підходити до його

цільового використання. В порівнянні з випуском корпоративних акцій або розміщенням облігаційних позик, використання банківських кредитних ресурсів може виявитися більш оптимальним методом для довгострокового фінансування проєктів аграрних підприємств [2]. Важливо відзначити, що кредитні установи часто віддають перевагу проєктам з меншим ризиком, що може не відповідати реаліям діяльності аграрних підприємств в Україні. Для цих підприємств залучення позик вимагає надання відповідних гарантій та обмежено у обсягах, особливо при довгостроковому використанні фінансових ресурсів. Отже, позикові та залучені фінансові ресурси, порівняно з власними коштами, підлягають жорсткому зовнішньому контролю за їх використанням. Великий обсяг можливого залучення коштів забезпечує вищу ефективність фінансування та можливість використання внутрішніх резервів для його підвищення.

Підвищення ефективності фінансування аграрних підприємств є ключовим фактором продовольчої безпеки та економічного розвитку України, вимагає комплексного підходу, спрямованого на оптимізацію фінансових процесів і забезпечення стабільного розвитку сільського господарства.

Список використаних джерел

1. Смолінський В. Б. Проблеми фінансування інноваційної діяльності аграрних підприємств. Економічні науки. Вісник Хмельницького національного університету. 2011. № 2, Т. 2. URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2011_2_2/179-182.pdf (дата звернення: 22.03.2024 р.).
2. Карнаушенко А. С. Економічна суть та форми фінансування інноваційної діяльності аграрних підприємств. Електронне фахове видання «Ефективна економіка». URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2020/88.pdf (дата звернення: 19.03.2024 р.).

Бондаренко Н. В., канд. екон. наук, доц.;
Мігур І. О., здобувач третього рівня (доктор філософії)
Уманський національний університет садівництва,
м. Умань, Україна

РОЛЬ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ У ФОРМУВАННІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКОЮ СИСТЕМОЮ УКРАЇНИ

У період кризового стану в українських банках застосовуються лише обмежені антикризові заходи, спрямовані на збереження рівня ліквідності, керування проблемними активами та капіталізацію. Ці процеси не систематизовані, і в основному відсутні комплексні стратегії та впровадження антикризових заходів, що не дає очікуваних результатів. Створення та негайне впровадження антикризового управління на рівні менеджменту організації є нагальною потребою, має включати: розробку стратегій для досягнення конкурентних переваг на ринку, з урахуванням ризиків; формування антикризової команди менеджерів і реалізацію програм для запобігання кризі або оздоровлення підприємства під час виходу з неї; проведення заходів для залучення фінансових ресурсів та реструктуризації кредиторської заборгованості; своєчасне вирішення конфліктів та вибір найефективнішої кадрової політики; розроблення системи прогнозування та попередження кризових ситуацій [1].

У зарубіжній літературі антикризовий менеджмент часто описується як набір заходів, спрямованих на подолання небезпечного стану, який загрожує існуванню підприємства, з основним акцентом на виживанні. Також висвітлюється позитивний аспект кризової ситуації, де антикризовий менеджмент розглядається як створення інструментів для попередження настання критичного моменту та необхідності вироблення нових напрямів розвитку. У вітчизняній літературі дане поняття розглядається як система, що має комплексний характер і спрямована на запобігання або усунення негативних явищ для бізнесу. Ця система використовує наявні ресурси та потенціал виживання, або виконує спеціальні процедури, такі як санація, реструктуризація, банкрутство або ліквідація [2].

У світовій практиці вже давно існують розроблені методи управління кризовими ситуаціями на підприємствах. Однак не завжди можна просто застосувати їх на вітчизняному рівні. Для того, щоб краще зрозуміти цю проблематику, необхідно визначити саме поняття антикризового управління. Найбільш доцільним варіантом є розгляд його як системи заходів з діагностики, попередження, нейтралізації та подолання кризових ситуацій та їх причин на всіх рівнях економіки. Україна прагне до змін в антикризовому управлінні, першим кроком має стати вивчення та аналіз досвіду країн з розвинутою ринковою економікою. Досліджуючи досвід Європейського Союзу, багато країн вдаються до селективного підходу, спрямованого на стимулювання діяльності конкретних підприємств. Основним перевагою цього підходу є активна участь приватного бізнесу, який може піднімати депресивні регіони та розвивати передові галузі, специфічні для кожної країни.

У США, країнах Європейського Союзу, Японії та Індії в банківській сфері впроваджується управління безперервністю бізнесу. За визначенням Інституту безперервного планування, це є цілісний управлінський процес, спрямований на ідентифікацію потенційних загроз та створення основи для забезпечення стійкості та можливості ефективно реагувати на проблеми, що можуть вплинути на інтереси головних акціонерів, репутацію бренду та вартість основних активів. Наприклад, у США розроблено конкретну систему управління безперервністю діяльності, яка включає типові плани, методологію, процес передбачення кризових ситуацій тощо. Впровадження цієї концепції в діяльність значно полегшує антикризове управління банків. Важливо відзначити, що практичний досвід провідних банків світу є дуже корисним для аналізу та впровадження в українських банківських установах. Проте, слід зазначити, що використання зарубіжного досвіду не передбачає сліпого копіювання всіх інструментів антикризового менеджменту; їх впровадження потребує адаптації до специфіки вітчизняного фінансового та банківського сектору [2].

Світовий досвід розробки антикризових програм є значущим джерелом ідей для політиків та урядовців. Аналіз програм показав, що вони мають значну кількість спільних елементів та заходів, але водночас ці програми (або пакети стимулювання економічної активності) є «індивідуалізованими», оскільки розробляються з урахуванням потреб та можливостей національної економіки. Такий індивідуалізований підхід вимагає відповідного розуміння як особливостей перебігу світової кризи, так і реалістичної оцінки слабких та сильних сторін національної економіки. Успішність окремих заходів в короткостроковому плані досить складно однозначно оцінити. Наприклад, у проєкті реформи системи регулювання фінансових ринків США передбачено п'ять основних напрямів реформування:

- посилення регулювання та нагляду за діяльністю фінансових компаній, що включає створення Ради з контролю за наданням фінансових послуг;

- встановлення всеохоплюючого регулювання фінансових ринків, що передбачає вдосконалення регулювання ринку позабіржових деривативів, гармонізацію регулювання торгівлі ф'ючерсами та цінними паперами, посилення регулювання системоутворюючих платіжних систем, клірингових систем та систем взаєморозрахунків та вдосконалення їх функціонування;

- посилення захисту прав споживачів та інвесторів на фінансових ринках, включаючи створення Агенції з захисту споживачів на фінансових ринках (Consumer Financial Protection Agency, CFPA) як єдиного державного регулюючого органу та закріплення існуючих систем захисту прав інвесторів та споживачів;

- забезпечення уряду США більш сучасними інструментами для управління фінансовими кризами, а також розробка особливого режиму спасіння банків та фінансових компаній на випадок «системного ризику»;

- підвищення міжнародних стандартів регулювання та укріплення міжнародної співпраці [3].

Без дієвого управління ризиками, яке є ключовим чинником у виникненні кризових ситуацій, неможливо здійснити успішне

антикризове управління банківською системою та банківськими установами на попередніх (превентивних) засадах. Необхідність системного антикризового управління має полягати у використанні більш ґрунтовного дослідження, а не лише обмежені антикризові заходи, які не дають очікуваних результатів. Також необхідно створити та впровадити системне антикризове управління на рівні менеджменту. Дана система має включати розробку стратегій, формування антикризової команди, залучення фінансових ресурсів, вирішення конфліктів та прогнозування кризових ситуацій. Розробка індивідуалізованої антикризової програми має проходити з урахуванням потреб та можливостей української економіки, має включати посилення регулювання та нагляду за діяльністю банків, а також дієве управління ризиками. Впровадження цих рекомендацій допоможе українським банкам краще протистояти кризовим явищам та забезпечити стійкість та розвиток банківської системи.

Список використаних джерел

1. Сас Х. І. Роль і значення антикризових стратегій для комерційного банку. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Вип. 10. Частина 2. 2016. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/10_2_2016ua/21.pdf (дата звернення: 19.03.2024).
2. Зверяков О. М. Антикризове управління банком в умовах фінансової нестабільності. Вісник соціально-економічних досліджень. 2011. Вип. 3(43). URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/147036099.pdf> (дата звернення: 19.03.2024)
3. Шпачук В. В. Організаційні засади переходу до стратегічного антикризового управління банківською системою. Електронний журнал «Деявне управління». Державне управління: удосконалення та розвиток. 2012. № 1. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=424> (дата звернення: 19.03.2024).

Боровик П. М., канд. екон. наук, доц.;
Шемякін М. В., канд. с.-г. наук, доц.
Уманський національний університет садівництва,
м. Умань, Україна

ПОЛІПШЕННЯ МЕХАНІЗМУ НАРАХУВАННЯ І СПЛАТИ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ ГЕОДЕЗИЧНО-ЗЕМЛЕВПОРЯДНИМИ СУБ'ЄКТАМИ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Суб'єкти малого землевпорядно-геодезичного підприємства досить часто бувають платниками податку на додану вартість (ПДВ). У зв'язку з цим потрібно нагадати, що у вітчизняному політичному паблішменті часто звучить бажання виключити ПДВ з податкової системи України. В той же час, процеси євроінтеграції не дозволяють нашим політикам відмінити зазначений податок, адже ПДВ є складовою всіх податкових систем країн ЄС. Поряд з цим, вітчизняний механізм оподаткування доданої вартості суб'єктами малого землевпорядно-геодезичного підприємництва заслуговує на суттєве вдосконалення.

Зокрема, результати попередніх досліджень продемонстрували, що вирішальними напрямками поліпшення сучасного механізму нарахування та сплати ПДВ суб'єктами малого землевпорядно-геодезичного бізнесу в Україні мусять бути:

- істотне зменшення переліку пільг стосовно нарахування і сплати ПДВ;
- трансформація чинного порядку застосування податкових накладних та використання замість них геодезично-землевпорядними суб'єктами малого підприємництва актів здійснення геодезичних робіт;
- запровадження податкового кредиту на суми ПДВ від інвестиційно-інноваційних трат та на самостійні проекти малого землевпорядно-геодезичного підприємництва [1; 2; 3, с. 52–55; 4].

Аргументовані нами напрями поліпшення механізму нарахування і сплати ПДВ суб'єктами малого землевпорядно-геодезичного бізнесу автоматично підвищать фіскальні можливості ПДВ в сфері землевпорядно-геодезичного бізнесу та посилять регу-

люючі властивості непрямого оподаткування зазначених суб'єктів підприємництва.

Крім того слід забезпечити стабільність податкових механізмів для землевпорядних та геодезичних підприємницьких суб'єктів [1; 2], чого, на нашу думку, можна буде досягти виключно після досягнення миру, тобто після Перемоги над рашистськими агресорами.

Обґрунтовані нами кроки, розписані в цій публікації, забезпечать зростання прибутковості землевпорядно-геодезичного малого підприємництва, збільшать податкові надходження від них до бюджетів та сприятимуть стабілізації податкових відносин у царині вітчизняних геодезії і землеустрою.

Список використаних джерел

1. Petro Bechko, Petro Borovyk, Serge Kolotukha, Valentyn Bechko, Nataliia Gvozdej. Tax Regulation of Activity of Agricultural Commodity Producers in Ukraine. *Proceedings of the 33-th International Business Information Management Association (IBIMA) «Education Excellence and Innovation through Vision 2020»* 10–11 April 2019. Granada, Spain. P. 7445–7454.
2. Боровик П. М., Сліпченко В. В., Онищенко В. В. Трансформація механізму справляння єдиного податку з суб'єктів малого та аграрного бізнесу. *Зб. наук. пр. Уманського НУС, Частина 2 «Економіка»*, 2017. № 91. С. 75–86.
3. Оподаткування землі та нерухомості : навч. посіб. П. М. Боровик, Ю. О. Кисельов, М. В. Шемякін. Умань : Видавець «Сочинський М.М.», 2022. 100 с. URL: https://geodesy.udau.edu.ua/assets/files/2022/jg_ptv_ythe/opodatk_zem_neruh_18.pdf (дата звернення: 14.02.2024).
4. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/ed20101202/conv> (дата звернення: 14.02.2024).

НЕОБХІДНІСТЬ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОГО КОМПЛАСЕНСУ В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ

Податковий компласенс нині постає невід'ємною вагомою складовою фінансового управління, що підвищує стабільність, законність та успішність діяльності будь-якого суб'єкта бізнесу, а також забезпечує економічну безпеку держави. Про важливість його запровадження дають нам підстави стверджувати такі міркування.

По-перше, забезпечується законність діяльності через дотримання податкового законодавства та зростає довіра до платника як у внутрішньому, так і у зовнішньому середовищі. Як наслідок, відбувається збереження його репутації перед клієнтами, партнерами та іншими зацікавленими сторонами, оскільки своєчасну сплату податків відповідно до вимог законодавства сприймають як показник чесності та відповідальності.

По-друге, відбувається мінімізація податкових ризиків. Ефективний податковий компласенс дозволяє уникати штрафів, пені та інших негативних наслідків, які можуть виникнути в силу порушення податкового законодавства; дотримання ж останнього, в свою чергу, дозволяє уникнути ризику податкових перевірок та аудитів.

По-третє, досягається економічна ефективність суб'єкта бізнесу і забезпечується його фінансова стійкість. Знання і використання податкових переваг та стратегій може допомогти оптимізувати податкове навантаження, знизити витрати, пов'язані з податковими зобов'язаннями та максимізувати прибуток. Разом з тим, податковий компласенс дозволить уникнути фінансових проблем, які можуть виникнути внаслідок податкових спорів.

По-четверте, відбувається підтримка довіри стейкхолдерів та стимулювання інвестицій. Інвестори та партнери будуть прагнути співпрацювати з підприємством, яке дотримується встановленої системи податкового компласенсу, що вказує на високий рівень професіоналізму.

В умовах воєнного стану особливо гостро постає потреба у податковому комплаєнсі, оскільки зміни до податкового законодавства в контексті або тотального запровадження пільг для платників, або їх непередбачуване скасування призводять до високого ризику діяльності українського бізнесу. Крім того, нестабільне економічне середовище породжує різноманітні податкові ризики (корупцію, використання офшорів, недоїмку, тіньову економіку, створення фіктивних підприємств, ухилення від сплати податків), що становлять загрозу для податкової безпеки України, спричиняють недостатнє наповнення державного бюджету, загрожують майбутнім процесам відновлення економіки та досягнення стабільності в майбутньому.

Нині Кабінет Міністрів України схвалив Національну стратегію доходів до 2030 року, згідно з якою під комплаєнс-ризиками в системі податкового адміністрування розуміють ризики, що призводять до втрати доходів, коли платники не дотримуються таких законодавчо закріплених обов'язків як: належної реєстрації в податковій системі; своєчасного подання податкової звітності; зазначення повної та достовірної інформації у податковій звітності; своєчасної сплати податкового зобов'язання в установлені терміни [1]. Стратегія має стати ключовим елементом для зміцнення економіки та фінансової системи України, а її основна мета охоплює такі важливі напрями, як посилення фіскальної спроможності України, адаптація податкового та митного законодавства до стандартів ЄС, а також створення стимулів для післявоєнного відновлення та економічного зростання [2].

Очікується, що запровадження такої системи допоможе бізнесу уникнути помилок під час заповнення та подання податкової звітності, а також у сплаті податків у майбутньому, сприятиме спільно вирішувати проблеми й усувати перешкоди; мінімізуватиме ризики недотримання платниками вимог податкового законодавства; запровадити механізм комплаєнсу від державної реєстрації суб'єкта до системи відслідковування ризиків у податкових органах і в підсумку – сплати податків до бюджетів усіх рівнів; забезпечуватиме належне надходження доходів.

Список використаних джерел

1. Національна стратегія доходів до 2030 року від 27.12.2023 р. № 1218-р / КМ України. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy_2030_.pdf.
2. Кругляк В., Курілов Є. Робота ДПС України над впровадженням системи управління податковими комплаєнс-ризиками – одна зі стратегічних цілей Національної стратегії доходів до 2030 року. URL: <https://azones.law/analytics/robota-dps-ukrayiny-nad-vprovadzhennyam-systemy-upravlinnya-podatkovymy-komplayens-ryzykamy-odna-zi-strategichnyh-tsilej-natsionalnoyi-strategiyi-dohodiv-do-2030-roku/>

*Веремієць М. Д., здобувач вищої освіти;
Павленко А. А., здобувач вищої освіти;
Бабяк Н. Д., канд. екон. наук, проф.
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана,
м. Київ, Україна*

ПОСИЛЕННЯ РОЛІ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛІНГУ У ПОВОЄННОМУ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Основною метою будь-якого бізнесу є збільшення його вартості, конкурентоспроможності та рентабельності, шляхом отримання чистого прибутку, розширення діяльності, вихід на нові ринки, збільшення обсягів продажів. Зазвичай більшість підприємств стикаються з проблемою того, що не можуть досягти бажаних результатів через неправильно реалізовані контрольно-аналітичні заходи щодо прийняття рішень, які безпосередньо пов'язані з тактичними та стратегічними цілями компанії. Це є основним викликом, який стоїть перед сучасними методами та концепціями фінансового контролінгу, і саме його впровадження може забезпечити максимальну ефективність та успіх бізнесу у сучасних умовах посиленої конкуренції на ринках.

Українські компанії зараз перебувають в скрутному становищі, викликаному нестабільним зовнішнім середовищем. Згідно даних Державної служби статистики України, близько 41 % вітчизняних підприємств понесли збитки протягом 2022 року [1]. Вони втрачають інвесторів та ринки збуту, мають ускладнений доступ до ресурсів та проблеми з ланцюгами постачань. І якщо, враховуючи вищезазначені фактори, компанія буде приймати неефективні фінансові рішення, то в певний момент її діяльність буде під загрозою. Тому менеджменту основну увагу потрібно зосередити на прийнятті антикризових заходів.

Як свідчить світовий досвід, фінансовий контролінг є дієвою системою координації, яка відповідає за взаємозв'язок між формуванням інформаційної бази, фінансовим аналізом, фінансовим плануванням та внутрішнім фінансовим контролем. Він орієнтується на забезпечення концентрації контрольних дій у найбільш

пріоритетних сферах фінансової діяльності підприємства. Головним завданням контролінгу є виявлення відхилень фактичних результатів діяльності підприємства від запланованих та оперативне прийняття управлінських рішень на основі виявлених змін [2].

Багато науковців розкривали тему концепцій фінансового контролінгу у своїх працях і кожен виділяв різні їхні види. Найбільш популярними є наступні концепції представлені на рисунку 1 [3; 4].

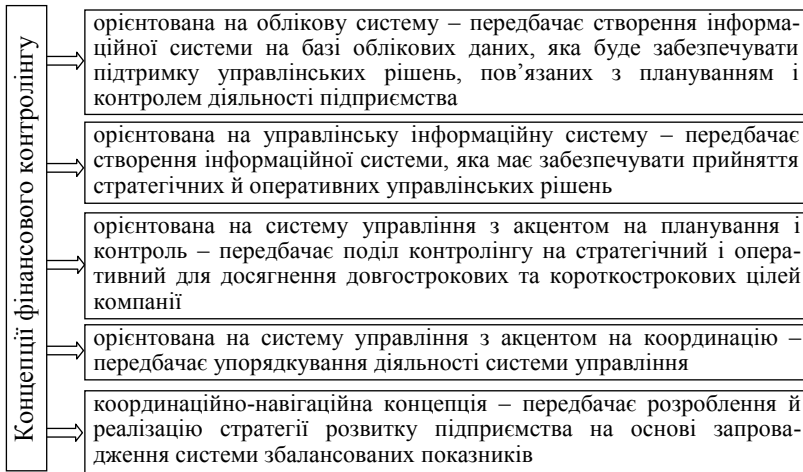

Рисунок 1 – Основні концепції фінансового контролінгу

Джерело: побудовано за даними [3; 4].

Упровадження збалансованої системи показників є одним із пріоритетів для провідних світових корпорацій. Ця система передбачає комплексну оцінку ефективності та результатів діяльності компанії на основі балансу фінансових і нефінансових показників. Серед фінансових показників часто використовуються такі, як рентабельність інвестицій (ROI), економічна додана вартість (EVA). Нефінансові показники можуть включати задоволеність клієнтів, продуктивність бізнес-процесів, інноваційність продуктів. За даними річних звітів про управ-

ління корпораціями, збалансовану систему показників активно застосовують такі відомі компанії, як «Amazon», «Microsoft», «Apple» [5]. Вони використовують різноманітні ключові показники ефективності у фінансовій, клієнтській, операційній та інноваційній сферах для комплексної оцінки своєї діяльності. Серед українських компаній, які приділяють значну увагу розробці та впровадженню збалансованих систем показників, можна виділити «ДТЕК» [6].

На сьогодні існує безліч методів фінансового контролінгу, які полегшують процеси планування та контролю на підприємстві. Серед них: CVP-аналіз, SWOT-аналіз, вартісний аналіз, бенчмаркінг, коефіцієнтний аналіз, система раннього реагування, ERP-системи. При здійсненні операційного контролінгу зазвичай використовують коефіцієнтний аналіз, а при стратегічному – вдаються до аналізу SWOT. Передумовами використання фінансового контролінгу на підприємстві може слугувати початок масштабного проєкту, важливих дрібних проєктів та розробка програми реального інвестування.

На нашу думку, впровадження та вдосконалення систем фінансового контролінгу у бізнесі може сприяти розвитку економіки України. Адже ефективний фінансовий контролінг на підприємствах має низку переваг, що у підсумку позитивно позначаються на економічному зростанні країни: підвищення ефективності діяльності підприємств; покращення фінансової стійкості та конкурентоспроможності; залучення інвестицій; розвиток інновацій. Завдяки фінансовому контролінгу компанії можуть виявляти потенційні можливості для впровадження інновацій та нових технологій; зміцнення управлінської культури.

Таким чином, у сучасних реаліях волатильного ринку та безперервно зростаючої конкуренції впровадження систем фінансового контролінгу набуває вирішального значення для забезпечення стійкості та стабільного розвитку бізнесу. Фінансовий контролінг дозволяє компаніям ефективно управляти ризиками, оптимізувати фінансові потоки та оперативно реагувати на мінливі чинники зовнішнього середовища. Його застосування не лише слугує гарантом збереження конкурентних позицій на

ринку, але й відкриває нові горизонти для розширення бізнесу та пошуку перспективних напрямків розвитку. Саме фінансовий контролінг виступає запорукою досягнення фінансової стійкості компаній та їх здатності протистояти викликам сучасності.

Список використаних джерел

1. Ukrstat: Звіт про Чистий прибуток (збиток) великих та середніх підприємств за видами економічної діяльності. 2022. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/fin/fin_new/arh_chp_ved_u.htm.
2. Коваль Н. О., Буряченко О. В., Ткачук Л. М. Стратегічний фінансовий контролінг як інструмент запобігання банкрутства. 2022. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2022/75.pdf.
3. Меренкова Л. О. Фінансовий контролінг як система ефективного управління підприємством. 2016. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5147>.
4. Бердар М. М. Фінансовий контролінг як складова системи управління стійким розвитком підприємства. 2017. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/18_2017/8.pdf.
5. Yimeng Ya. “A Comparative Analysis of Amazon, Microsoft, and Apple” Highlights in Business Economics and Management 2023. URL: https://www.researchgate.net/publication/371512679_A_Comparative_Analysis_of_Amazon_Microsoft_and_Apple's_Stock_Investment_Value.
6. Governance DTEK in Ukraine. URL: https://dtek.com/en/sustainable_development/governance/

Власюк С. А., канд. екон. наук, доц.;
Гуртовенко А. І., здобувач третього
(освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Уманський національний університет садівництва,
м. Умань, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В АГРАРНОМУ ВИРОБНИЦТВІ

Аграрний сектор є важливою складовою економіки, і ефективний фінансовий менеджмент грає важливу роль у забезпеченні стійкості та зростанні сільськогосподарських підприємницьких структур. Система фінансового забезпечення, яка діяла на початку становлення кредитної системи ґрунтувалася на турботі органів державної влади про полегшення доступу до аграрного фінансування. Метою було сприяння розвитку сільського господарства через модернізацію сільського господарства. Кращий підхід мав форму втручання держав через державні банки та інших учасників на кредитному ринку за сприятливих умов (субсидовані відсоткові ставки, відсутність гарантій тощо). Однак ця кредитна система, яка була водночас дорогою та нежиттєздатною в довгостроковій перспективі через низькі відсотки погашення та погане управління банками розвитку, не мала очікуваного ефекту для розвитку сільськогосподарського виробництва. У той же час, з лібералізацією банківського сектору відхід держави не був компенсований розвитком комерційного банківського сектору в сільській місцевості і тим більше фінансуванням сільськогосподарської діяльності.

Однак зусилля, необхідні для найкращого розуміння фінансових потреб фермерів у поєднанні з ризиками, пов'язаними з сільськогосподарською діяльністю, становлять значні перешкоди для створення низки фінансових послуг, призначених для сільського господарства. Крім того, поточна динаміка мікрофінансування на фінансових ринках вимагає від сектору застосування процентних ставок, які дозволяють покривати витрати, пов'язані з пропонованими послугами. Вимога виставляти рахунки за собівартістю, яка керує фінансовим сектором, виявля-

ється суперечить розширенню охоплення сільських районів і особливо фінансуванню сільського господарства через відносно низький рівень рентабельності сільськогосподарської діяльності, що фінансується.

Основними причинами перешкод розвитку активного фінансового менеджменту в аграрному секторі є:

- виробничі та цінові ризики, не охоплені приватними інструментами чи державною політикою;
- низька рентабельність сільськогосподарської діяльності (з пороговими явищами щодо обладнання та технічного комплексу);
- політичні та нормативні обмеження, пов'язані, зокрема, з чутливим характером продовольчого забезпечення споживачів [1].

Тому необхідно шукати інноваційні рішення, щоб зробити фінансове забезпечення сприятливим для розвитку сільського господарства та сільськогосподарських ланцюгів створення вартості. Ключові фактори успіху універсальні: близькість до фінансових установ, постійний моніторинг потреб клієнтів, професіоналізм агентів, наявність відповідних додаткових послуг (консультації, навчання, управління ризиками тощо). Вирішальним елементом є здатність кредитних організацій керувати множинністю ризиків, пов'язаних із сільськогосподарською діяльністю.

Список використаних джерел

1. Герасимчук О., Волинець І. характеристика основних складових системи фінансового менеджменту підприємства. Сучасні технології менеджменту : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. 15 листопада 2023 р. Відп. ред. проф. Л. Черчик. Луцьк : ВНУ імені Лесі Українки, 2023. 383 с. С. 71–73.

*Власюк С. А., канд. екон. наук, доц.,
Полишвайко С. С., здобувач третього
(освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Уманський національний університет садівництва,
м. Умань, Україна*

МІСЦЕ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В СТРУКТУРІ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Кредитний ринок як система, що складається із низки різних кредитних установ, їх клієнтів та сукупності взаємовідносин, може виступати окремим об'єктом пізнання та вимагати реалізації низки заходів необхідних для його подальшого розвитку. Важливу роль в окресленому процесі відіграє інфраструктура як незмінний і необхідний атрибут розвитку будь-якої економічної системи. Роль інфраструктури важко переоцінити у процесі функціонування кредитного ринку, оскільки у її межах формується базис подальшого розвитку та визначається його потенціал до продукування позитивних ефектів у національній економіці.

Банківські кредити відіграють провідну роль в процесах фінансування соціально-економічного розвитку, задовольняючи тимчасову потребу одних суб'єктів у додаткових коштах за рахунок їх тимчасового надлишку в інших. Стимулювання кредитування реального сектору економіки сприяє збільшенню обсягів ВВП, що, в свою чергу, впливає на підвищення добробуту населення.

Після глибокого падіння функціонування реального сектору поступово відновлюють операційну діяльність, адаптуючись до роботи в умовах війни та невизначеності. Головні перепони для поживлення їх роботи – проблеми з логістикою та втрати ринків збуту. Кредитний попит залишається низьким, а стандарти кредитування посилилися. За таких умов рушієм кредитування є державні програми підтримки, які уряду варто фінансувати й надалі. Банки неохоче визнають очікувані кредитні збитки, що можуть бути дуже значними. Знизити негативний вплив кризи на кредитний портфель можуть своєчасні реструктуризації [1].

В умовах широкомасштабної війни будь-яке кредитування є ризикованим. І ми бачимо, як частина банків призупинила діяльність або повністю зосередилась на обслуговуванні виключно внутрішніх клієнтів.

Пандемія та карантинні обмеження, війна посприяли тому, що українці почали активніше переходити на безготівкові платежі та частіше користуватися послугами електронної комерції.

Від початку повномасштабного вторгнення росії роздрібний кредитний портфель скорочується. Попит населення на незабезпечені кредити, що також залежить від споживчого попиту, значно знизився.

На сьогодні однією з головних причини низької економічної активності є проблеми з логістикою та втрати ринків збуту. Внутрішній попит суттєво скоротився та залишатиметься пригніченим через зниження реальних доходів населення. Доступ до зовнішніх ринків збуту обмежено. Для відновлення виробництва потрібне припинення бойових дій, відведення російських військ з України та інвестиції на відбудову. Держава та МФО вже зараз мають впроваджувати механізми компенсації для компаній, що найбільше постраждали від війни, особливо капіталомістких. Без сильних стимулів та додаткових гарантій безпеки інвестиції навряд чи відновляться навіть у найближчі кілька років.

В аграрному секторі спостерігається недостатність коштів, які необхідні для модернізації виробничих засобів, оскільки у багатьох господарствах засоби виробництва є фізично зношеними та морально застарілими. Це призводить до зниження ефективності виробництва. Вирішенням даної проблеми є кредитування сільськогосподарських підприємств. Надзвичайно важливим кроком для підтримки сільського господарства є доступ сільськогосподарським підприємствам до пільгових кредитів.

Не зважаючи на ризики банківські установи хочуть і кредитувати агробізнес. Нині, комерційні банки надають кредити для аграріїв у межах програм кредитування, основними з яких є: кредитування для поповнення обігових коштів; кредити на купівлю сільськогосподарської техніки; кредити під інвестиційні

проекти тощо. Процентні ставки банку найчастіше залежать від кредитної історії та умов конкретної угоди (вид кредиту, термін, валюти, в якій видається кредит, а також платоспроможності позичальника).

Стимулювання інвестиційного кредитування сільськогосподарських підприємств матиме позитивний вплив на розвиток галузі, а також поліпшить наявне економічне становище жителів сільських населених пунктів. Висока потреба у кредитних ресурсах з боку сільськогосподарських товаровиробників, сучасний стан і динаміка кредитування агропромислового комплексу в Україні дозволяють прийти до висновку про необхідність вдосконалення механізму забезпечення доступності банківських кредитів, розроблення ефективних кредитних продуктів для агропромислового комплексу, а також посилення державної підтримки кредитування сільського господарства.

Список використаних джерел

1. Звіт про фінансову стабільність. НБУ червень 2022. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2022-H1.pdf?v=4.

*Власюк С. А., канд. екон. наук, доц.,
Тиховський М. І., здобувач третього
(освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Уманський національний університет садівництва,
м. Умань, Україна*

ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ СУБ'ЄКТА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНОЇ СФЕРИ

Фінансове регулювання аграрної сфери реалізується на практиці через фінансову політику господарюючих суб'єктів. Основою фінансової політики є побудова ефективної системи управління, яка забезпечує досягнення стратегічних та тактичних цілей підприємницьких структур аграрної сфери, які відбиватимуться в максимізації прибутку, забезпеченню його фінансової стійкості, платоспроможності, інвестиційної привабливості тощо. В сучасних умовах, суб'єкти господарювання по-різному формують джерела фінансування діяльності, використання нерозподіленого прибутку, регулювання витрат виробництва. Всі зазначені аспекти піддаються управлінню за допомогою різних методів, прийомів напрацьованих вітчизняною та світовою практикою.

Варто зазначити, що фінансова політика в аграрній сфері знаходить своє практичне значення у фінансових заходах, що виконуються через фінансовий механізм. Фінансовий механізм виступає сукупністю методів і способів організації фінансово-кредитних відносин, які використовуються для забезпечення ефективних умов діяльності.

Фінансовий механізм підприємницьких структур аграрної сфери – система управління фінансовими ресурсами, призначеними для організації взаємодії кредитно-фінансових відносин з метою оптимізації їх прямого впливу на результат діяльності [1].

На діяльність аграрних підприємств перш за все впливає фінансове забезпечення підприємницької діяльності. Для визначення стану фінансового забезпечення проаналізуємо основні чинники, що на нього впливають. Фінансовий потенціал агропромислового сектору формується на основі його компонентів

рослинницької та тваринницької галузей, лісового та рибного господарства. Нині за відсутності тимчасово окупованих територій Донецької, Луганської областей та АР Крим дещо погіршилися показники кількості підприємств, які займаються діяльністю в аграрному секторі економіки України, та знизилися показники податкових надходжень до бюджету країни.

Поточна та оперативна фінансова робота на підприємстві спрямовується на практичне втілення фінансового забезпечення підприємницької діяльності, постійне підтримання платоспроможності на належному рівні.

Одним із напрямів вдосконалення обліку в суб'єктів господарювання аграрної сфери є впровадження управлінського обліку. За допомогою ведення управлінського обліку можна сформувати внутрішньогосподарську звітність, метою якої є забезпечення своєчасного отримання інформації для ефективного та результативного управління.

Пропонуємо створити внутрішньогосподарську управлінську звітність, яка буде містити інформацію щодо реалізації продукції і розрахунків з контрагентами на основі первинних документів. Дана звітність має складатися з трьох розділів: виробництво продукції, реалізація продукції і результати від її реалізації, так як, на нашу думку саме ці розділи необхідні для деталізації інформації, щодо покупців та замовників. У розділі по виробництву продукції необхідно окремо наводити інформацію в розрізі кожного виду продукції, яка виробляється в звітному періоді. За продукцією зазначати площу, обсяги виробництва і наводити інформацію з внесення добрив. В наступному розділі наводиться інформація щодо ефективності виробництва і реалізації продукції, де наводити виручку від реалізації, прибуток або збиток і рентабельність продукції. Така більш детальна інформація допоможе керівництву підприємства аналізувати діяльність суб'єкта аграрного бізнесу, виявляти відхилення від нормативу і вчасно реагувати на зниження ефективності діяльності.

Список використаних джерел

1. Танклевська Н. С. Модернізація фінансового механізму у сфері регіонального агробізнесу. *Агросвіт*. 2020. № 15. С. 11–17.

Власюк С. А., канд. екон. наук, доц.;
Ясінський О. Р., здобувач третього
(освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Уманський національний університет садівництва,
м. Умань, Україна

СТРАХУВАННЯ РИЗИКІВ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ СТРАТЕГІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР

Підприємницька діяльність як фізичних, так і юридичних осіб в тій чи іншій мірі зіштовхується з різноманітними ризиками внутрішнього і зовнішнього середовища, залежність від яких впливає на рівень ефективної діяльності. Управління ризиками, в першу чергу, це використання процесів, методів та інструментів для управління цими ризиками шляхом впровадження процесів, методів та інструментів для боротьби з наслідками подій, які визначені як такі, що становлять суттєву загрозу для бізнесу.

У страхуванні, управління ризиками є важливим інструментом для компаній, що працюють у більш складному та вимогливому бізнес-середовищі. Сьогодні компанії більш схильні до ризиків, які потребують кращого запобігання та планування. Управління ризиками дозволяє краще протистояти цим викликам і бути в кращому положенні для отримання адекватної страхової пропозиції.

Як ефективно контролювати та запобігати відповідним ризикам у той час, коли масштаби страхової компанії розширюються, є проблемою, яку варто вивчати. Ризики, з якими стикаються страхові компанії, в основному включають ринкові ризики, кредитні ризики, страхові ризики, ризики політики, регуляторні ризики тощо. З огляду на це, поглиблене вивчення страхових ризиків має велике практичне значення для сприяння інтеграції української страхової галузі з міжнародною страховою індустрією, покращення страхового ринку, розвитку науки про управління ризиками, підвищення операційної ефективності національної страхової галузі та підвищення її конкурентоспроможності на ринку.

Одним із найважливіших завдань страхової компанії в рамках своєї діяльності є ефективне управління ризиками, яким

вона піддається під час страхування клієнтів. Ці ризики можна класифікувати наступним чином: актуарний ризик, систематичний ризик, кредитний ризик, ризик ліквідності, операційний ризик і юридичний ризик [1].

Управління ризиками набуває все більшого значення в бізнесі та суспільстві загалом.

На страховому ринку України пропонуються такі класичні види страхування ризиків: страхування від вогню (пожежі і супутні йому ризики); страхування від стихійних лих (зі 110 використовуваних у світовій практиці в Україні діє 20); страхування ризику аварій, ушкодження водою в результаті аварії систем водопостачання, каналізації чи пожежогасіння; ризик протиправної дії третіх осіб (крадіжка, грабіж, хуліганство, вандалізм, розбій та ін.). Виняток, як правило, становлять форс-мажорні ризики, що мають певні обмеження з покриття страховиками практично в усіх країнах. Вони пов'язані з веденням воєнних дій, масовими заворушеннями, зміною режимів влади, здійсненням терористичних актів [2].

Страхові компанії, постійно вдосконалюються, зокрема щодо підвищення стійкості ланцюгів постачання, покращення стратегії безперервності діяльності бізнес-одиниць та посилення контролю з кібербезпеки. З огляду на події 2020–2023 років, необхідність вживати заходів для підвищення стійкості та мінімізації ризиків є головними завданнями компаній. Послідовний, системний та інтегрований підхід до управління ризиками може допомогти визначити, як найкраще ідентифікувати значні ризики, керувати ними та зменшувати їх.

Список використаних джерел

1. Laporte N. (2002) Appariement de l'actif et du passif d'un assureur vie par l'utilisation de produits dérivés. *Assurances*, janvier, № 4, 565–588.
2. Нечипорук Л. В. Теоретичні аспекти страхового бізнесу. *Economic Development: Global Trends and National Peculiarities*. – Collective monograph. – Poland : Publishing House “Baltija Publishing”, 2020. С. 530–545. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/18150/1/Nechyporuk_530-546.pdf.

ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ ЗА УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ

Відповідно до пункту 52 частини першої статті 2 Бюджетного кодексу України фінансовими ризиками є чинники (включаючи умовні зобов'язання та квазіфінансові операції), що можуть призводити до зменшення надходжень бюджету та/або потребувати додаткових витрат бюджету, відповідно спричинити збільшення дефіциту бюджету та державного (місцевого) боргу порівняно з плановими бюджетними показниками [1].

Широкомасштабні військові дії країни-агресора на території України сформуvalи нові надзвичайні виклики. Кардинально змінились умови функціонування економіки. Війна змінила традиційні форми та підходи до процесу аналізу та прогнозування економічного і соціального розвитку країни.

У зв'язку із погіршенням результатів діяльності суб'єктів господарювання як державного, так і комунального секторів економіки через війну в Україні та настання форсмажорних обставин, існує високий ризик невиконання такими суб'єктами своїх зобов'язань перед кредиторами за запозиченнями, залученими під державні гарантії, перед Мінфіном, як кредитором, за кредитами (позиками), залученими державою від міжнародних фінансових організацій.

Наразі існує значний дефіцит коштів для фінансування дорожнього господарства, оскільки через зміни у законодавстві не сплачується акцизний податок на імпортоване та вироблене в Україні пальне, який був основним джерелом формування державного дорожнього фонду.

Крім того, з огляду на нестабільну на сьогодні ситуацію на ринку банківських послуг України та значний спад економічної діяльності суб'єктів господарювання реального сектору економіки існує квазіфінансовий ризик у зв'язку із можливим невиконанням зобов'язань представниками малого та середнього

бізнесу, що отримали кредити від банків-посередників в рамках спільних з ЄІБ інвестиційних проєктів «Основний кредит для малих та середніх підприємств та компаній з середнім рівнем капіталізації» та «Основний кредит для аграрної галузі – Україна».

Слід зазначити, що скорочення обсягів надходжень податків та платежів до бюджету та невідкладні потреби у покритті значних поточних витрат країни в умовах війни створюють значні фіскальні ризики державного бюджету – призводять до зростання дефіциту державного бюджету та державного боргу.

Попри складну ситуацію з бюджетом, у 2023 році Україна продовжувала розраховуватись зі своїми боргами, у тому числі зовнішніми. Наразі основними внутрішніми джерелами наповнення державного бюджету, окрім податків, є військові облігації. Кошти від розміщення військових облігацій, залучені в Державний бюджет України, використовуються на безперебійне забезпечення фінансових потреб держави в умовах воєнного стану – соціальні та оборонні.

Так, станом на 29.08.2022 від розміщення ОВДП на фінансування державного бюджету залучено 438,9 млрд грн, при цьому, за рахунок випуску військових ОВДП залучено 411,2 млрд грн, в тому числі шляхом придбання у власність Національним банком України – 285,0 млрд гривень [2].

Також Урядом проводиться активна робота з міжнародними партнерами, донорами, міжнародними фінансовими організаціями задля забезпечення фінансування дефіциту бюджету. Більшість із наданої міжнародними партнерами допомоги надходить у формі довгострокових позик на пільгових умовах, зокрема під низький відсоток, на довгі терміни, із пільговим періодом відстрочення погашення позики.

Виникнення нових надзвичайних викликів в діяльності суб'єктів господарювання спричинило значне скорочення обсягів виробництва та обсягів реалізації; втрату активів та трудових ресурсів; значне зростання цін на енергоносії, сировину та матеріали; значне ускладнення та здорожчання логістики; втрату ринків збуту; значне погіршення розрахунків; зростання дебітор-

ської заборгованості; дефіцит обігових коштів; зростання потреби у позикових коштах та/або у державній підтримці [3].

Значні втрати підприємств через негативні наслідки війни спонукатимуть до згортання або обмеження діяльності. Дефіцит фінансових ресурсів, скорочення та вкрай низька державна та/або кредитна підтримка стримуватиме відновлення та подальший розвиток підприємств (насамперед, середніх та малих) та, відповідно, звужуватиме ділову активність в економіці та знижуватиме їх конкурентоспроможність в умовах недофінансування інвестиційних проєктів, спричинятиме підвищення рівня цін підприємствами з метою покриття боргових зобов'язань, зменшення заробітних плат, скорочення рівня зайнятості та зростання кількості безробітних внаслідок скорочення штатів підприємств або їх повної ліквідації.

Скорочення обсягів виробництва та зниження обсягів реалізації продукції очікується і найближчим часом щодо тих компаній, виробничі потужності яких розміщені в регіонах країни, що межують з російською федерацією, перебувають поблизу лінії зіткнення або під загрозою окупації. Також підприємства несуть додаткові втрати та збитки, зокрема внаслідок їх долучення до заходів, що здійснюються військовим командуванням та органами влади для запобігання воєнній загрозі та забезпечення обороноздатності країни.

З огляду на вказане та відсутність в умовах воєнного стану повного доступу до звітної інформації усіх підприємств, ускладнилось і здійснення оцінювання фінансових ризиків, пов'язаних з їх діяльністю.

За таких умов можна лише оперувати певними оцінками щодо загального фінансового стану окремих підприємств, кардинальних змін, що відбулись в умовах їх функціонування, та впливу на їх фінансові результати.

Невиправданим в умовах війни є і процес моделювання результатів діяльності суб'єктів господарювання у середньостроковій перспективі. Через невизначеність щодо тривалості та характеру розвитку війни, реальних наслідків війни в далекосяжній перспективі, а також можливість відновлення воєнних дій до

моменту створення якісно нової надійно функціонуючої колективної системи безпеки, в Україні існуватимуть надвисокі фінансові ризики, зокрема пов'язані з діяльністю державних органів та підприємств.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 50–51, ст. 572. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.
2. Бутенко В. В. Роль бюджетної політики в системі забезпечення фінансової безпеки України. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2017. № 1 (62). С. 170–179.
3. Данилишин Б. Бюджет 2023: реалістичність та ризики. 2022. URL: <https://espresso.tv/byudzhets-2023-realistichnist-ta-riziki>.

Гасій О. В., канд. екон. наук, доц.;
Заболотський О. С., здобувач вищої освіти
Полтавський університет економіки і торгівлі,
м. Полтава, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ «ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ПІДПРИЄМСТВА»

Термін «фінансові результати підприємства» є ключовим у фінансовому аналізі та управлінні підприємством. Зрозумілість та чіткість його інтерпретації має вирішальне значення для оцінки фінансової ефективності підприємства та прийняття обґрунтованих стратегічних рішень. Тому дослідження поняття «фінансові результати підприємства» є актуальним в системі управління підприємством.

Сутність фінансових результатів підприємства широко представлена в роботах вітчизняних вчених. Узагальнення наукових підходів до цієї категорії дало змогу виділити такі моменти [1, 2]:

- 1) фінансові результати характеризують додаткову вартість;
- 2) фінансові результати – це показник фінансової звітності підприємства;
- 3) фінансові результати – це економічний результат функціонування підприємства;
- 4) фінансові результати – це різниця між доходами і витратами підприємства;
- 5) фінансові результати – це абсолютна зміна вартості власного капіталу підприємства;
- 6) фінансові результати – це грошова форма фінансових результатів підприємства;
- 7) фінансові результати – це якісне та кількісне вираження ефективності діяльності підприємства.

На нашу думку, фінансові результати є комплексним поняттям, яке дає змогу оцінити та проаналізувати не просто фінансову діяльність підприємства, а й його ефективність, результативність, потенціал розвитку та економічного зростання [1–4]. Такий підхід передбачає потребу у систематизації фінансових показників, які є базою для аналізу фінансових результатів, а саме: чистий прибуток, власний оборотний капітал, рентабельність продажу, активів, капіталу тощо.

Оцінка та аналіз фінансових результатів підприємства може бути кількісною та якісною при ідентифікації певного набору інструментів, актуального на момент дослідження [4]. Алгоритм здійснення аналізу фінансових результатів наведемо на рис. 1.

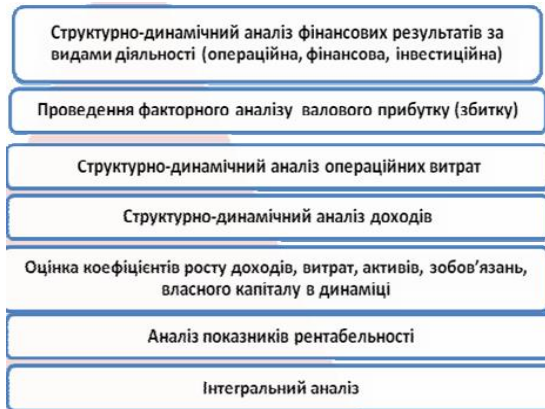

Рисунок 1 – Алгоритм проведення аналізу фінансових результатів підприємства [5]

Наведений на рис. 1 алгоритм проведення аналізу фінансових результатів підприємства може бути застосований до будь-якого підприємства. Він ґрунтується на припущенні, що саме визначення певних системно важливих фінансових показників підприємства дозволить виявити потенціал розвитку підприємства та його економічного зростання.

Таким чином, фінансові результати є інструментом ефективного управління підприємством, який допомагає керівництву краще зрозуміти фінансову діяльність підприємства, забезпечує об'єктивну оцінку його стану та допомагає приймати обґрунтовані управлінські рішення, вибирати оптимальні напрямки розвитку та вчасно реагувати на ризики.

Список використаних джерел

1. Мардус Н. Ю., Чернишова Е. О. Теоретичні підходи до визначення поняття «фінансові результати». *Вісник НТУ «ХПІ»*. 2021. № 4. С. 26–29. URL: <http://es.khpi.edu.ua/article/view/259844/256259>.

2. Рзаєва Т. Г., Сереветник О. В. Фінансові результати та напрями їх аналізу за показниками фінансової звітності. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2020. № 3. С. 121–124. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/01/24-2.pdf>.
3. Чепан С. М., Шиндер В. В. Теоретичні аспекти управління прибутковістю та рентабельністю підприємства. *Тези доповідей XLII Міжнар. наук. студ. 536 конф. за підсумк. наук.-дослід. робіт студ. за 2018 р. «Актуальні питання розвитку економіки, харчових технологій та товарознавства»*. 2019. ПУЕТ, С. 175–177. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/7253/1/Тези%20доповідей%20%20XLII%20ч.1%202019%20рік.pdf#page=173>.
4. Гасій О. В., Андрющенко К. І. Інструментарій оцінки фінансової безпеки підприємства. *Матер. дванадцятої міжнар. наук.-практ. конф. «Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики»*. 2023. Одеса : ОНУ. С. 534–536. URL: https://www.researchgate.net/profile/Uliana-Pysmenna/publication/374632215_PERSPEKTIVI_TA_OBMEZENNA_UCASTI_PROSUMERIV_V_ENERGETICNIH_RINKAH/links/653a59e51d6e8a7070505c7d/PERSPEKTIVI-TA-OBMEZENNA-UCASTI-PROSUMERIV-V-ENERGETICNIH-RINKAH.pdf#page=534.
5. Мочаліна З. М., Поспелова О. В. Методичний інструментарій та сучасні проблеми аналізу фінансових результатів. 2011. URL: https://eprints.kname.edu.ua/21500/1/221-227_Мочаліна_ЗН.pdf.

РИЗИК-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ СТРАХОВОГО РИНКУ

В умовах зростання загроз екзогенного та ендогенного характеру та воєнних дій на території України актуальності набувають питання, пов'язані із формуванням й забезпеченням безпеки страхового ринку на основі ризик-орієнтованого підходу. Регулювання страхового ринку повинно здійснюватися на основі оцінювання рівня безпеки та ризик-орієнтованого підходу, ґрунтуватися на принципах IAIS та ефективного банківського нагляду в контексті достатності капіталу страховика для покриття існуючих ризиків.

У світовій практиці ризики страхування систематизують на три групи: андерайтинговий, інвестиційний і нетехнічний ризики. Зокрема, залежно від факторів, які становлять потенційну загрозу страховому ринку, ризики класифікують на: 1) андерайтинговий; 2) ринковий; кредитний; 3) ризик ліквідності; 4) операційний; 5) інші ризики [1].

Відповідно до Solvency II ризики страховиків поділено на 5 груп: 1) страховий або ризик андеррайтингу; 2) ринковий; 3) кредитний; 4) операційний; 5) ризик ліквідності [2]. Проте системний ризик, який у значній мірі впливає на безпеку страхового ринку мало представлений у дослідженнях закордонних та вітчизняних учених.

Системний ризик визначаємо як реальні або потенційні деструктиви в одній чи кількох компаніях, які спричиняють поширення ефекту ланцюгової реакції (доміно) на страховому ринку, стан нестабільності, неспроможності забезпечувати страхові виплати і зобов'язання, банкрутство та ліквідацію значної кількості страховиків.

Страхові компанії відстежують ризики, що виникають в умовах воєнного стану, а також зміни клімату, кіберзагроз та технологічних інновацій. Важливо здійснювати дослідження впливу таких ризиків та їх потенційних системних наслідків.

Для ідентифікації системного ризику розроблені відповідні критерії, зокрема, обсяги та напрями діяльності страховика, які стосуються віднесення його до системно важливих. Обсяги діяльності повинні відповідати таким параметрам:

1) для страховиків, що здійснюють діяльність з прямого страхування та/або вхідного перестрахування за класами страхування життя – більше 2 млрд грн;

2) для страховиків, що здійснюють діяльність з прямого страхування за класами страхування іншого, ніж страхування життя – більше 1 млрд грн;

3) для страховиків, що здійснюють діяльність із вхідного перестрахування, – середньорічний обсяг перестрахових премій, нарахованих за договорами вхідного перестрахування, розрахований за три календарних роки, що передують даті оцінювання показників діяльності страховика – більше 200 млн грн [3].

Страхові компанії використовують різні інструменти для оцінки системних ризиків. До них входять фінансове моделювання, аналіз сценаріїв і стрес-тестування, які допомагають зрозуміти потенційний вплив різних несприятливих подій на їх діяльність і безпеку страхового ринку.

Підкомітет з аудиту та внутрішнього контролю, який діє в рамках Економічно-фінансового комітету Польської страхової палати разом із командою експертів від KPMG ризику, що виникають у страхових компаніях, розрізняє за такими видами: 1) актуарні; 2) операційні; 3) фінансові. До фінансових ризиків відносить ризики ліквідності, ринкові, управління активами і пасивами, концентрації та кредитний [4].

На нашу думку, систематизацію ризиків у формуванні безпеки страхового ринку необхідно здійснювати із дотриманням чотирьох основних положень:

1) формування системи безпеки страхової компанії як суб'єкта господарювання з позицій здатності формувати страхові фонди для забезпечення фактичної та нормативної платоспроможності й здатності розраховуватися за своїми зобов'язаннями;

2) кількісне та якісне оцінювання ризиків страхувальників, які переходять на страховика згідно укладених договорів і їх впливу на рівень безпеки;

3) комплексне оцінювання рівня безпеки страхового ринку на основі ризик-орієнтованого підходу;

4) оцінювання інвестиційного потенціалу страхового ринку в контексті дотримання безпеки вкладень та дохідності. Управління ризиками страховика за напрямом інвестування охоплює: 1) ризик інвестицій в акції; 2) процентний; 3) валютний; 4) ризик спреду; 5) майновий; 6) ризик ринкової концентрації.

Страховик повинен мати такі затверджені радою страховика внутрішні документи в межах системи управління ризиками:

- 1) стратегію управління ризиками;
- 2) декларацію схильності до ризиків;
- 3) політику управління ризиками, включаючи ліміти ризиків.

Формування безпеки на основі оцінювання ризиків – це процес ідентифікації, вимірювання, моніторингу ризиків, які супроводжують надання страхових продуктів і послуг та функціонування страховика.

У цілому процес управління ризиками страховика повинен охоплювати такі основні етапи: ідентифікація; оцінка та вимірювання; визначення схильності до ризику; прийняття/мінімізація/передача ризику шляхом перестраховування.

Отже, безпека страхового ринку в умовах новітніх ризиків і загроз формується з врахуванням ризик-орієнтованого підходу, їх кількісного оцінювання та моніторингу.

Список використаних джерел

1. Krenn G., Ulrike Oschischinig Systemic Risk Factors in the Insurance Industry and Methods for Risk Assessment. URL: https://www.oenb.at/dam/jcr:889754c6-5cb2-4f90-b931-1f4b81175a08/fsr_06_risk_factors_tcm16-9500.pdf.
2. Potential impact of Solvency II on financial stability. URL: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/potentialimpactsolvencyiiionfinancialstability200707en.pdf?80a4d0bb03fc5c84f6b55b788f2a2275>.
3. Положення про вимоги до системи управління страховика. Затв. Постановою правління НБУ № 194 від 27.12.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0194500-23#Text>.
4. Klasyfikacja ryzyk występujących w działalności zakładów ubezpieczeń. Polska Izba Ubezpieczeń. 2017. URL: <https://piu.org.pl/wp-content/uploads/2017/11/Klasyfikacja-ryzyk-2017.pdf>.

КАПІТАЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ ЯК ФАКТОР ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Підприємницька діяльність є одним з рушіїв економічного розвитку країни. Підприємництво вирішує проблеми, пов'язані з зайнятістю та безробіттям, добробутом населення, спонукає до конкуренції, сприяє виходу країни на зовнішні ринки. Виконання важливих завдань, які вирішує корпоративний бізнес потребують постійного оновлення підходів до його функціонування зважаючи на макроекономічні умови та створення сприятливого середовища до господарської діяльності.

Конкурентними перевагами великих підприємств у порівнянні з малим та середнім бізнесом є те, що вони володіють порівняно високими можливостями в розробленні і налагодженні у значних масштабах і в стислі терміни виробництва нових видів продукції, володіють досить широкими можливостями диверсифікації виробництва та економії на витратах виробництва і реалізації [1, с. 50].

На зростання економіки, функціонування реального сектора, а також ефективність діяльності окремого підприємства впливає значна кількість факторів, серед яких досить вагомим є обсяг капітальних інвестицій, результатом якого є оновлення основних засобів, впровадження інноваційних технологій, підвищення продуктивності існуючих виробничих потужностей, зниження енергомісткості виробництва і рівня шкідливого впливу на навколишнє природне середовище тощо. Інвестиційна активність сприяє підтримці стабільного господарювання та розвитку бізнесу у конкурентному ринковому середовищі, що є основою для стабілізації та зростання економіки країни [2].

Динаміка обсягу капітальних інвестицій великих підприємств у матеріальні активи за період 2016–2022 рр. зображена на рис. 1.

Аналіз динаміки капітальних інвестицій великих підприємств у матеріальні активи за період 2016–2022 рр. (рис. 1) дає змогу зробити висновок про їх найбільше зростання у 2018 р. (44,9 %) та у 2021 р. (37,6 %). Зниження капітальних інвестицій спосте-

рігається у період нестабільності, під впливом світової пандемії у 2020 р., коли обсяги капітальних інвестицій великих підприємств скоротилися на 21,1 %, а також у 2022 р. з початком повномасштабних військових дій на території країни, а саме на 42,5 %, що підвищує ризик господарської діяльності.

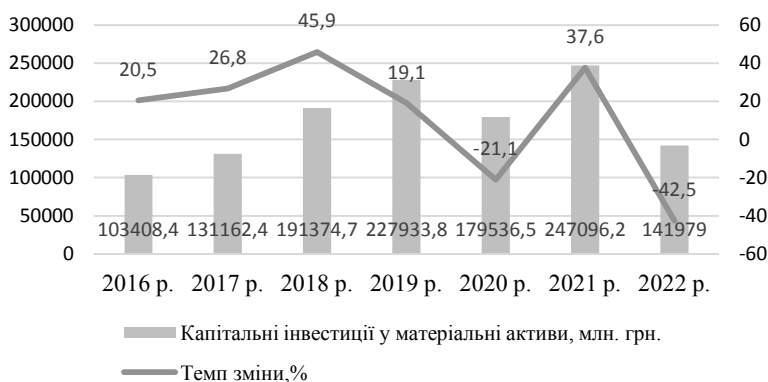

Рисунок 1 – Динаміка обсягу капітальних інвестицій великих підприємств у матеріальні активи в Україні у період 2016–2022 рр., млн грн, %

Джерело: розраховано автором за матеріалами [3].

Отже, на розвиток вітчизняного бізнесу в цілому та обсяг його капітальних інвестицій зокрема впливає значна кількість факторів, серед яких значимий вплив здійснюють макроекономічні чинники, зокрема соціально-політична нестабільність та невизначеність, пов'язана з дією воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Палагута С. С. Взаємодія малого бізнесу з великими підприємствами за допомогою інформаційної структурної схеми їх спільної діяльності. Приазовський економічний вісник. 2017. Вип. 4 (04). С. 49–55. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2017/4_04_uk/12.pdf.
2. Партін Г. О., Дідух О. В. Капітальні інвестиції: сутність, сучасні тенденції та вплив на зростання обсягів ВВП. Ефективна економіка. 2021. № 3. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2021/88.pdf.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Гасій О. В., канд. екон. наук, доц.;
Кононенко Ж. А., канд. екон. наук, доц.;
Кононенко О. А., аспірант
Полтавський університет економіки і торгівлі,
м. Полтава, Україна

ІНСТРУМЕНТИ МУНІЦИПАЛЬНОГО ФІНАНСУВАННЯ: СУТНІСТЬ ТА ДЖЕРЕЛА ФОРМУВАННЯ

У сучасних умовах муніципалітети відіграють ключову роль у забезпеченні життєвого рівня населення та розвитку територій, особливо в умовах зростаючих потреб місцевих громад. Ефективне муніципальне фінансування стає невід'ємним чинником для забезпечення сталого розвитку та надання якісних муніципальних послуг. Таким чином, узагальнення сутності та джерел формування інструментів муніципального фінансування відкриває перспективи для посилення фінансової стабільності муніципалітетів, сприяючи їхньому успішному функціонуванню в умовах викликів та змін.

Муніципальні фінанси, як сукупність економічних відносин, спрямовані на забезпечення належного виконання органами місцевого самоврядування їх функцій з метою забезпечення сталого розвитку території. Ці відносини спрямовані на формування, розподіл і ефективне використання фінансових ресурсів на місцевому рівні. Муніципальні фінанси характеризуються набором інструментів, що формують основу управління муніципальними фінансами.

На нашу думку, інструменти муніципального фінансування – це комплекс фінансових засобів, які органи муніципального управління використовують для забезпечення фінансової стабільності, фінансування потреб місцевого розвитку та спрямовані на розвиток місцевої інфраструктури та послуг. Джерела формування інструментів муніципального фінансування можуть бути внутрішні і зовнішні. Найбільш поширені інструменти муніципального фінансування за джерелами їх надходжень наведено в табл. 1. При цьому, вони можуть бути як державними, так і приватними, а саме: місцеві збори та податки, дотації, муніципальні і державні кредити та інші активи, спонсорська

допомога, інвестиційні проєкти, публічні партнерства, гранти та благодійність, державні субсидії тощо. Ці кошти спрямовуються на розвиток муніципалітетів.

Таблиця 1 – Джерела формування інструментів муніципального фінансування та їх види

		Джерела формування інструментів муніципального фінансування			
		внутрішні надходження		Зовнішні надходження	
		державні	приватні	державні	приватні
Інструменти муніципального фінансування	Місцеві податки та збори	Територіальні податки, що утримуються з населення та підприємств в місцевий бюджет	Благодійні внески та пожертвування, що надходять від приватних осіб та компаній на розвиток місцевої інфраструктури чи соціальних проєктів	Гранти та субвенції, які виділяються з державного бюджету або інших державних джерел	Залучення іноземних інвестицій у місцеві проєкти чи підприємства
	Позикові ресурси	Залучення позик у банків (муніципальних, регіональних, приватних, державних) чи фінансових установ на фінансування проєктів або задоволення поточних фінансових потреб муніципалітету	Кредитування від місцевих підприємств, банків (муніципальних, регіональних, приватних) чи фінансових установ на умовах, які передбачають погашення з урахуванням відсотків	Зовнішні кредити та позики, надані міжнародними фінансовими організаціями чи іншими державами	Залучення кредитів від іноземних банків або фінансових установ для фінансування конкретних місцевих проєктів чи ініціатив
	Муніципальні активи	Продаж чи лізинг муніципальних активів – нерухомість чи обладнання – для отримання фінансових ресурсів	Інвестиції в розвиток місцевих підприємств або партнерства з приватним сектором для спільного використання муніципальних ресурсів	Привласнення земельних ділянок для інфраструктурних проєктів, що фінансуються з зовнішніх джерел	Приватні інвестиції в розвиток місцевих підприємств чи реалізацію інфраструктурних проєктів

Джерело: узагальнено авторами за [1–3].

Таким чином, у контексті сучасних викликів та потреб місцевих громад, вивчення інструментів муніципального фінансування є критично важливим завданням для забезпечення сталого розвитку муніципалітетів та надання якісних муніципальних послуг. Визначені джерела формування цих інструментів відображають багатогранність та різноманітність фінансового підґрунтя муніципалітетів. Вдосконалення механізмів їх формування та використання є обов'язковим кроком для забезпечення ефективного функціонування муніципалітетів та реалізації їхніх стратегічних завдань розвитку території. Такий підхід сприятиме не лише підтримці поточних потреб, але й створенню стійкої основи економічного розвитку громад в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Кононенко Ж. А., Гасій О. В., Кононенко О. А. Муніципальні послуги в інформаційному середовищі. *Інфраструктура ринку*. 2023. № 71. С. 63–69. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2023/71_2023/14.pdf.
2. Гасій О. В., Кононенко О. А. Методи та інструменти управління фінансами на муніципальному рівні. IV Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. «Проблеми та перспективи розвитку фінансової системи в сучасних умовах» (м. Полтава, 20–21 квітня 2023 року). 2023. С. 30–32.
3. Місцевий економічний розвиток: моделі, ресурси та інструменти фінансування : практич. посіб. Центр громадської експертизи на замовлення проєкту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (Проект ПРОМІС). 2020. URL: https://decentralization.ua/uploads/library/file/601/PLEDDG_LED_Finance_Guide_Part_1.pdf?_gl=1*1h4xhna*_ga*NzU5MTM1NDE1LjE3MDk0MDI2NDM.*_ga_F3S598KRMQ*MTcwOTQwMjY0Mi4xLjAuMTcwOTQwMjY0Mi42MC4wLjA.

Глущенко Ю. А., канд. екон. наук, доц.;
Яріш О. В., канд. екон. наук, доц.
Полтавський університет економіки і торгівлі
м. Полтава, Україна

ПЕРЕДУМОВИ РЕФОРМУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Запорукою успішного розвитку будь-якої держави є підвищення рівня економічного виробництва, як основи державного та соціального забезпечення громадян.

Україна підтримуючи глобальні цілі сталого розвитку до 2030 року, ухвалені Генеральною асамблеєю ООН, здійснила їх адаптацію відповідно специфічних умов розвитку України та представила їх у Національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна» [1]. В глобальному масштабі врівноваження трьох складових – економічної, соціальної та екологічної є поступом на шляху до подолання бідності, збереження екології планети, досягнення миру та розквіту для всіх мешканців світу. Економічний блок, що є орієнтиром формування податкової політики включає наступні цілі (рис. 1).

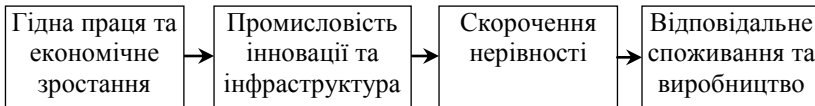

Рисунок1 – Економічний блок цілей сталого розвитку України до 2030 року

Загальновідомо, що в сучасних умовах вітчизняна податкова політика має ряд проблем: динамічність податкового законодавства, високий податковий гніт, нерівномірність податкового навантаження через існуючі корупційні схеми, невідповідність принципів формування й реалізації податкової політики України та країн ЄС тощо [2, с. 77; 3, с. 583].

Про це свідчать також міжнародні дослідження. Так, за даними американського фонду «1841» Україна потрапила до списку країн (4 місце поряд з Венесуелою, Аргентиною, Бразилією та Мексикою) з найгіршими податковими системами [4]. Рейтинг

Tax Hells Index 2023 («Податкове пекло 2023») врахував кількісні індикатори та якісні параметри. Серед кількісних – фіскальний тиск, боргове та інфляційне податкове навантаження, потенційний фіскальний тиск. Якісні – підзвітність, верховенство права, контроль за корупцією, тощо. Фундатор Мартін Литвак наголосив, що «податкове пекло» це не лише високі податки, а і слабе верховенство права [4].

Також, невтішними є результати розвитку України (130–132 місце), за даними, що публіковані фондом «Спадщина» (Heritage Foundation) та визначені як «Індекс економічної свободи 2024» з показником 52 бали [5]. За фактором «права власності» – 23 бали зі 100 можливих.

Долаючи зазначені проблеми та перешкоди органи державного управління здійснюють реформи системи оподаткування. Зокрема, удосконалення механізмів справляння податків, зборів, інших обов’язкових платежів. Переглядаються нормативи та порядок їх справляння у податковому та бюджетному законодавстві.

Зокрема, таким напрямом є прийняття «Національної стратегії доходів на 2024–2030 роки», метою якої є зміцнення фіскальної ролі держави та адаптація до стандартів Європейського Союзу податкового та митного законодавства.

Однією з передумов розробки даної Стратегії стало погіршення економічних показників, а саме збільшення частки дефіциту державного бюджету до 31,1 %, податків до 18,5 % та його видатків до 52,2 % по відношенню до ВВП у 2023 році (рис. 2).

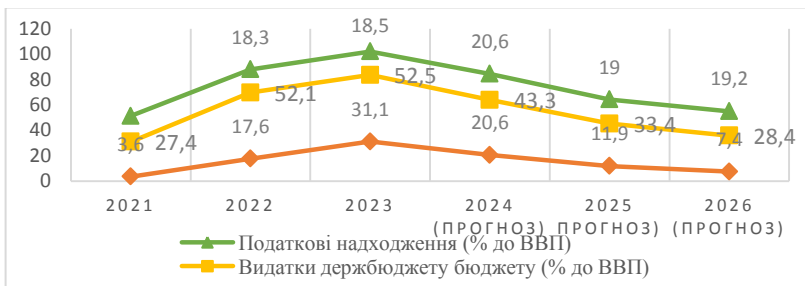

Рисунок 2 – Динаміка фактичних та прогнозних показників державного бюджету України за 2021–2026 роки [6]

Поряд з тим, заплановані ключові зміни передбачені в ній, відповідно до зазначених прогнозних показників сприятимуть суттєвому покращенню ситуації.

Ключові зміни у процесі адміністрування податків згідно з Стратегією полягатимуть у зміні постулатів діяльності податкових органів та ефективності управління податковими ризиками (рис. 3).

Рисунок 3 – Основні напрями податкового адміністрування відповідно до Національної стратегії доходів на 2024–2030 роки [6]

Виходячи з цього, відбудеться підвищення податкових ставок. Для спрощеної системи оподаткування – ФОП 1 групи скорочення переліку видів діяльності, заміна фіксованого доходу на податок з отриманого доходу. ФОП 2 і 3 гр. запровадження диверсифікованих ставок від 3 % до 17 % від доходу (залежно від виду діяльності). Юридичні особи 3–4 група – поступове збільшення ставки до ставки до 18 %. Спрощена система 4 групи (агровиробники) розширення бази оподаткування на основі масової оцінки землі (стимул переходу на

загальну систему оподаткування). Крім того, обов'язкове використання для спрощеної системи РРО.

Для платників податків – фізичних осіб планується застосування прогресивної шкали оподаткування. Реформування системи податкових пільг шляхом отримання відшкодування сум сплаченого податку за витрати на поліпшення житла ведення власного бізнесу, медицину, освіту.

Відбудеться приведення у відповідність законодавства України з директивами ЄС. Зокрема з гармонізація ставок та адміністрування ПДВ (мінімізація пільг), оподаткування податком на прибуток підприємств (роялті). Підвищення з 2027 року акцизів на пальне, тютюнові вироби алкоголь, до мінімуму ставок ЄС.

У 2027–2028 роках зміниться розрахунок податку на майно виходячи з оціночної вартості нерухомості.

Кардинальні зміни даної Стратегії націлені безумовно перш за все на наповнення бюджету держави, особливо в умовах військової агресії Росії. Проте, такі кардинальні зміни, як підвищення ставки податку на прибуток для банків за 2023 рік з 18 % до 50 % фактично після часткової сплати за старою ставкою викликали шквал незадоволень бізнесу.

Тож враховуючи «обидві сторони медалі», варто зазначити що нашій державі необхідне ефективне управління в сфері оподаткування (рис. 4).

Рисунок 4 – Напрями ефективного податкового менеджменту

Урахування проблемних аспектів функціонування податкової системи, врахування інтересів платників податків, стану економічної та політичної систем – шлях до розвитку держави та дотримання демократичних свобод її громадян.

Список використаних джерел

1. Цілі сталого розвитку. Бізнес Дія. URL: <https://business.dii.gov.ua/handbook/sustainable-development-goals/cili-stalogo-rozvitku>.
2. Насипайко Д. С., Кузьмін Є. С., Буряк А. С. Податкова політика України: проблеми та перспективи розвитку. Наукові записки. вип. 12. ч. I. С. 74–80. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/84825033.pdf>.
3. Татьяначенко О. А. Проблеми податкового законодавства в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2023. С. 582–587. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/01/91.pdf>.
4. Tax Hells Index 2023. The 1841 Foundation. URL: https://the1841foundation.com/wp-content/uploads/2023/10/TH-Index-2023-The-1841-Foundation_ENG.pdf.
5. Придушення економічної свободи у світі триває. В Україні також. Аргумент. URL: <https://argumentua.com/novini/pridushennya-ekonomichno-svobodi-u-sv-t-triva-v-ukra-n-takozh>.
6. Національна стратегія доходів на 2024–2030 роки. URL: <https://www.mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy.pdf>.

Гудзь Т. П., д-р екон. наук, проф.;
Брусов Н. О., аспірант спеціальності 051 Економіка
Полтавський університет економіки і торгівлі,
м. Полтава, Україна

ПРОПОЗИЦІЇ ДЛЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ ДЛЯ ВІДКРИТТЯ ДОСТУПУ ДО ІСНУЮЧИХ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

За час війни зросла кількість програм допомоги малому та середньому бізнесу, які дозволяють бізнесу отримати безкоштовно або на пільгових умовах: обігові та інвестиційні кошти; обладнання; аутсорсинг, консалтинг; навчання, стажування за кордоном; впровадження CRM, створення сайту, сертифікацію продукції тощо; стимулювання збуту. Однак такі проблеми, як: своєчасність та доступність інформації, термінологія та складні правила програм, відсутність навичок підготовки грантових заявок, брак документальної та організаційної спроможності, звітності – позбавляють багатьох представників українського малого та середнього бізнесу можливості використовувати фінансові ресурси не лише для виживання, а й для розвитку.

Громада зацікавлена в тому, щоб підприємці, які працюють на її території, отримували грант чи іншу підтримку, адже це посилює їхню спроможність, збільшує кількість робочих місць та податкові надходження, знижує ризик закриття бізнесу. Фахівці громади або окремих установ на території громади можуть підтримувати підприємців у такий спосіб: інформувати про гранти телефонними дзвінками та під час зустрічей; надсилати електронні дайджести; інформувати через групи в месенджерах; надавати базові консультації щодо окремих грантів; надавати підтримку в підготовці заявок.

Фахівці громад також можуть організовувати освітні та бізнес-заходи для місцевих підприємців. Ось кілька варіантів «малих» заходів, які є актуальними під час війни для малих та

середніх громад: семінари та майстер-класи; групові візити на підприємства; галузеві робочі групи, промисловий туризм. Всі ці види заходів спрямовані на: навчання та обмін досвідом; обговорення потенційних рішень різних проблем; налагодження ділових контактів; підвищення лояльності місцевих підприємців до громади.

Наприклад, у рамках виробничого туризму мешканці населених пунктів відвідують виробничі підприємства (зазвичай агротуристичної спеціалізації), щоб ознайомитися з процесом виробництва, скуштувати місцеву продукцію, зробити фото, придбати пам'ятні речі, відпочити. Для цього територіальній громаді потрібно сформуваати агротуристичні маршрути, що охоплюють підприємства своєї та околичних громад; мотивувати місцевих малий бізнес налаштовувати власну інфраструктуру та формувати прайс послуг для прийому гостей; забезпечити поширення інформації про маршрути у реальному та цифровому форматі, зокрема, через віртуальні мініекскурсії у доступі для широкого загалу. Результатами цього мають бути: продаж продукції та послуг під час візитів, частина туристів залишаються постійними клієнтами і продовжують купувати товари онлайн, просування бізнес-бренду, формування когорти успішних підприємців у громаді, більше робочих місць, більше податків, підвищення активності соціального життя в громаді, просування бренду громади.

Наступна пропозиція – розробка інвестиційного паспорту. Це комплексний інформаційний документ для потенційних внутрішніх та зовнішніх інвесторів, що містить інформацію про громаду, фактори її інвестиційної привабливості та інвестиційні можливості. Документ допомагає підприємцям відкрити новий або розширити існуючий бізнес у громаді.

Інвестиційний паспорт має містити набір факторів інвестиційної привабливості громади, які в комплексі можуть мотивувати інвестора до відкриття нового бізнесу або розширення існуючого. Це як пазли, з яких підприємець може скласти свою «бізнес-картинку». Окрім об'єктів інвестування та природних ресурсів, в інвестиційному паспорті важливо надати інформацію

про переваги географічного розташування, бізнес-інфраструктуру, культурну спадщину, людський капітал, про концентрацію певних видів бізнесу, про існуючі програми та інструменти просування бізнесу в громаді, про стратегічні документи та імідж і бренд громади. Важливо представити тільки бізнес-інформацію без зайвих слів. Однак інвестиційний паспорт – це лише інструмент, який сам по собі не приваблює інвесторів. Тому необхідно активізувати комунікацію з великою кількістю внутрішніх та зовнішніх потенційних інвесторів, використовуючи інвестиційний паспорт, опублікований на сайті громади.

Для пошуку інвесторів під певний інвестиційний об'єкт доцільно розробити «портрети інвестора». Це дасть можливість розробити конкретний план дій із залучення інвестицій для кожного окремого об'єкта. «Портрет інвестора» – це набір характеристик, які є спільними для певної групи інвесторів (вид діяльності, стиль поведінки, місце проживання, рівень добробуту, типи інтересів, попередній досвід тощо). Наприклад, «власники медичного бізнесу», «місцеві фермери», «власники м'ясокомбінату» тощо. Послідовність дій для розробки «портрету інвестора»: обираємо об'єкт інвестування; визначаємо потенційні бізнес-ідеї для обраного об'єкта інвестування; формуємо «портрети інвесторів» для кожної ідеї; визначаємо канали комунікації для кожного «портрету»; активуємо кожен канал комунікації, адаптуючи при цьому інформаційні повідомлення та інвестиційні пропозиції.

Для реалізації цих заходів громадам слід комунікувати з місцевим освітньо-науковим середовищем для розбудови реальних механізмів фінансової підтримки бізнесу в умовах війни та повоєнної відбудови економіки України.

Список використаних джерел

1. Брусов Н. О. Актуальні проблеми менеджменту торговельних підприємств в умовах кризи та невизначеності, викликаних війною. XI Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. *«Мережевий бізнес: становлення, проблеми, інновації»*, ПУЕТ, 27–28 квітня 2021 року. С. 108–110.

2. Брусов Н. О. Загальні проблеми адаптації вітчизняних підприємств в умовах євроінтеграції. *Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика* : зб. наук. пр. здобувачів вищої освіти і молодих учених / ред. кол.: Н. А. Хрущ, Р. С. Квасницька, І. В. Форкун та ін. (відп. ред. Н. А. Хрущ). Хмельницький : ХНУ, 2022. С. 109–111.
2. Гудзь Т. П., Брусов Н. О. Повоєнна трансформація економічного потенціалу українських підприємств для освоєння євроінтеграційних можливостей. *Науковий вісник ОНУ*. 2022. № 11–12. С. 28–34.
3. Гудзь Т. П., Брусов Н. О. Розвиток конкурентоспроможності українських підприємств в умовах євроінтеграційних процесів. *Science and innovation of modern world. Proceedings of the 2nd International scientific and practical conference*. Cognum Publishing House. London, United Kingdom. 2022 October 26–28. P. 282–287.

*Гузар Б. С., канд. екон. наук, доц.,
заслужений економіст України
Уманський національний університет садівництва,
м. Умань, Україна*

БЮДЖЕТНІ ІНСТРУМЕНТИ СТИМУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ФІНАНСОВО- БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Актуальність дослідження бюджетних інструментів стимулювання соціально-економічного розвитку місцевих бюджетів в Україні визначається й необхідністю вирішення складних завдань щодо фінансового забезпечення та економічного зростання їх, покращення й поступового досягнення відповідних європейських та світових стандартів якості життя населення.

Проблемні питання щодо використання бюджетних інструментів для стимулювання розвитку місцевих бюджетів та зміцнення фінансової бази органів місцевого самоврядування досліджували такі вітчизняні вчені: Ю. Барський, Т. Безверхнюк, О. Василик, Г. Возняк, З. Герасимчук, С. Дорогунцов, О. Кириленко, І. Камінська, І. Лук'яненко, І. Луніна, Л. Макаренко, В. Мельник, О. Непочатенко, В. Опарін, І. Чугунов та ін.

Проте аналіз наукових доробок у вітчизняній та зарубіжній літературі свідчить про те, що немає комплексних досліджень щодо окремих бюджетних інструментів стимулювання соціально-економічного розвитку місцевих бюджетів в умовах трансформаційних перетворень та бюджетної децентралізації.

Зокрема, важливою є розробка концептуальних підходів до реалізації місцевих інвестиційних програм. Існує об'єктивна необхідність удосконалення методики оцінки ефективності податкових пільг як бюджетного інструменту стимулювання соціально-економічного розвитку місцевих бюджетів в Україні.

До бюджетних інструментів, які стимулюють органи місцевого самоврядування до збільшення надходжень до місцевих бюджетів та спрямовані на фінансування соціально-економічного розвитку являються:

- прямі бюджетні стимули – фінансова допомога органам місцевого самоврядування з бюджетів вищого рівня у вигляді трансфертів;

- податкові інструменти – звільнення від сплати податків, податкові кредити, скорочення податків, вирахування, повне або часткове повернення раніше сплачених за податками сум тощо;

- опосередковані бюджетні інструменти – гранти й позики регіональним і місцевим органам влади та муніципальним підприємствам, державні і муніципальні позики, а також гарантії щодо позик, випуск як оподатковуваних, так і неоподатковуваних державних і муніципальних облігацій, прискорена амортизація основних фондів тощо.

Також виділяються інші бюджетні інструменти:

- безоплатна передача державної власності, а також її продаж за ціною, нижчою ринкової вартості;

- інші публічні послуги, що надаються приватному сектору за рахунок суспільних коштів (безкоштовні або частково оплачувані послуги із ведення кадастру й оцінки нерухомості, доступ до результатів досліджень, що забезпечують трансфер технологій і т. д.).

Стимулювання соціально-економічного розвитку полягає у використанні органами місцевого самоврядування відповідних бюджетних фінансових інструментів, які позитивно впливають на соціально-економічний та екологічний розвиток територіальних громад.

Вирішенню ряду важливих питань сприяє бюджетна децентралізація, зокрема зменшенню негативного впливу від втручання держави в їх розвиток; створенню відповідних умов для розвитку та фінансового забезпечення місцевих громад з метою підвищення їх конкурентоспроможності; забезпеченню самостійності органів місцевого самоврядування у контексті стимулювання їх розвитку шляхом підвищення ефективності використання їх фінансового потенціалу; посиленню взаємодії інституціональних і мотиваційних чинників соціально-економічного розвитку; використанню бюджетних інструментів стимулювання їх розвитку з метою посилення їх фінансової забезпеченості шляхом підвищення ролі органів місцевого самоврядування.

Надмірна децентралізація, за оцінками експертів, ускладнює реалізацію державою такої функції як стабілізація та перерозподіл доходів. В умовах фінансово-економічної нестабільності та війни цілі державної та місцевої влади в питаннях реалізації бюджетної політики мають різні пріоритети.

Ризиком неефективної бюджетної децентралізації може бути виникнення дисонансу між перерозподілом доходів та встановленням макроекономічної стабілізації.

Крім низки фінансових ризиків бюджетної децентралізації спеціалісти виокремлюють ще одну групу ризиків – управлінські. Часто такі ризики пов'язують із низькою кваліфікацією управлінського апарату органів місцевого самоврядування, домінуванням особистих інтересів над суспільними, невідповідністю формування місцевих бюджетів цілям та завданням соціально-економічного розвитку територій, що в підсумку знівелює використання потенціалу бюджетної децентралізації.

Проте, слід відмітити, що бюджетна децентралізація є запорукою становлення ефективної системи місцевих фінансів та дієвим інструментом регулювання соціально-економічного розвитку місцевих громад. В умовах бюджетної децентралізації органам місцевого самоврядування надаються можливості для залучення фінансових ресурсів, необхідних для виконання покладених на них делегованих повноважень, завдань і функцій.

Надання органам місцевого самоврядування більш широких повноважень має активізувати мотиваційний чинник розширення власної фінансової бази за рахунок внутрішніх джерел та вироблення відповідних інструментів акумуляції додаткових фінансових ресурсів, а також стимулювати їх до ефективного використання бюджетних коштів, що сприятиме результативному вирішенню питань на місцевому рівні за рахунок власних надходжень.

Важливим фактором збільшення надходжень до місцевих бюджетів є внесені зміни до податкового та бюджетного законодавства щодо збільшення обсягів як власних доходів місцевих бюджетів, так і місцевих податків та зборів. За сучасних умов бюджетні ресурси можуть формуватись завдяки новим внутріш-

нім джерелам місцевих громад, а також використовуватись різноманітні зовнішні джерела фінансування.

Головним стратегічним завданням модернізації системи державного управління та територіальної організації влади є формування ефективного місцевого самоврядування. Завдяки об'єднанню громад розширилися не тільки їхні повноваження, але й фінансові можливості для реалізації розвиткових проєктів.

Сьогодні ідея централізації втілюється у реальність. Роль місцевих органів самоврядування посилюється, громади досягають успіху та стають драйвером розвитку цілих регіонів. Мешканці України розуміють, що нарешті саме від них залежить те, як буде розвиватися їхня громада.

Слід відмітити, що станом на 01.01.2024 року із 1 952 місцевих бюджетів України 1 582 мають прямі взаємовідносини з державним бюджетом, з них 1 438 бюджетів із 1 469 бюджетів територіальних громад та 119 із 136 районних бюджетів. В цілому частки бюджетів, які мають прямі взаємовідносини з державним бюджетом України складають відповідно 81,0; 97,9; 87,5 відсотка.

Результатом реформи стало підвищення зацікавленості органів місцевого самоврядування у збільшенні надходжень до місцевих бюджетів, пошуку резервів їх наповнення, покращення ефективності адміністрування податків і зборів. Спроможні громади показують високі і динамічні темпи приросту власних доходів (табл. 1).

Таблиця 1 – Динаміка обсягів та частки надходжень власних доходів до місцевих бюджетів України у 2014–2022 рр.

Показники	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Власні доходи, всього, млрд грн в т. ч.	101,1	120,5	170,6	229,5	263,5	300,2	311,3	378,0	418,3
Загальний фонд	80,2	101,6	146,6	192,7	234,1	275,0	290,1	351,9	398,1

Продовж. табл. 1

Показники	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Частка, %	79,3	84,3	85,9	84,0	88,8	91,6	93,2	93,1	95,2
Спеціальний фонд	20,9	18,9	24,0	36,8	29,4	25,0	21,2	26,1	20,2
Частка, %	20,7	15,7	14,1	16,0	11,2	8,4	6,8	6,9	4,8

Як свідчить аналіз даних таблиці, з 2014 року – початком бюджетно-фінансової децентралізації власні доходи місцевих бюджетів збільшились у 2022 році на 317,2 млрд грн у т. ч. по загальному фонду на 317,9 млрд грн, а по спеціальному фонду зменшились на 0,7 млрд грн.

Доходи до бюджетів територіальних громад за останні роки різко збільшились. Так в 2020 році вони складали 55,2 млрд грн, тоді як в 2021 році 247,7 млрд грн, а в 2022 році 285,1 млрд грн і збільшились в порівнянні з 2020 роком на 179,0 млрд грн, коли районні бюджети отримували надходження в сумі 50,9 млрд грн.

З року в рік бюджети територіальних громад показують найвищі показники приросту надходжень, що лише вкотре підтверджує ефективність проведених реформ та результативність на місцевому рівні. Перебравши на себе повноваження районного рівня, а з 2021 року територіальні громади показали, що здатні ефективно розпоряджатися та нарощувати отримані фінансові ресурси [3].

Збільшення доходів місцевих бюджетів відбулося завдяки розширенню повноважень і підвищенню зацікавленості органів місцевого самоврядування у збільшенні надходжень до місцевих бюджетів, реалізації заходів щодо залучення резервів та підвищення ефективності адміністрування податкових надходжень територіальних громад. Показники виконання місцевих бюджетів відображають загальний соціально-економічний стан відповідної території та її потенціал до сталого розвитку. Наявність достатніх ресурсів у місцевих бюджетах є запорукою того, що

територіальна громада має можливість надавати більш якісні та більш різноманітні послуги своїм жителям, реалізовувати соціальні та інфраструктурні проекти, створювати умови для розвитку підприємництва, залучення інвестиційного капіталу, розробляти програми місцевого розвитку та фінансувати інші заходи для всебічного покращення умов проживання жителів громади.

Одним із основних бюджетних інструментів наповнення місцевих бюджетів являються податки, збори та інші платежі, зокрема місцеві податки та збори, види і структура яких змінились внаслідок бюджетної децентралізації. Так в 2022 році податкові надходження в структурі надходжень до місцевих бюджетів становили 70,9 відсотка, або 393,5 млрд грн, трансферти становили 24,6 відсотка від загальних надходжень, або 136,8 млрд грн в загальній сумі надходжень 555,1 млрд грн. Збільшення доходів місцевих бюджетів відбувається завдяки розширенню повноважень і підвищенню зацікавленості органів місцевого самоврядування у збільшенні надходжень до місцевих бюджетів у зв'язку із зміною податкової бази та підвищення ефективності адміністрування податкових надходжень. Так податок на доходи фізичних осіб зараховувався до реформи в розмірі 25 %, тоді як після реформи 60 %.

Такі податки, як податок на прибуток приватних підприємств та акцизний податок взагалі не поступали до місцевих бюджетів то після реформи вони поступають до місцевих бюджетів відповідно 10 і 100 відсотків. Також змінено норматив відрахувань податку на нерухоме майно з 1 % до реформи до 0–3 % після реформи за рішенням органів місцевого самоврядування.

Важливим бюджетним інструментом фінансування підтримки і розвитку громад являються субвенції, яких у 2020 році місцеві бюджети отримували з державного бюджету 53 види, у 2019 – 42 види. Слід зазначити, що у 2018 році місцеві бюджети отримували 34 види субвенцій, а у 2017 – 27 видів субвенцій (табл. 2).

Таблиця 2 – Динаміка обсягів субвенцій та їх частки у загальних надходженнях до місцевих бюджетів у 2014–2022 рр.

Показники	Обсяг субвенцій, млрд грн	Загальний обсяг доходів, млрд грн	Частка субвенцій у загальній сумі доходів, %
2014 р.	66,2	231,7	28,6
2015 р.	166,7	294,5	56,6
2016 р.	188,6	366,0	51,5
2017 р.	250,6	502,1	49,9
2018 р.	273,8	562,4	48,7
2019 р.	234,4	560,5	41,8
2020 р.	138,6	471,5	29,4
2021 р.	179,9	581,2	30,9
2022 р.	114,6	555,1	20,6

Таким чином, прослідковується тенденція щодо постійного збільшення кількості субвенцій, які надходять з державного бюджету місцевим, проте значно зменшуються їх обсяги. Дана тенденція свідчить про суттєву волатильність державної трансфертної політики відносно місцевих бюджетів і це перешкоджає формуванню якісної і прогнозованої бюджетної політики, неможливості здійснювати середньострокове планування соціально-економічного розвитку територій, зниження ефективності використання бюджетних коштів. Проте за останні роки пройшло значне колювання в структурі наданих бюджетних субвенцій на виконання делегованих повноважень в загальному обсязі надходжень до місцевих бюджетів, що значно вплинуло на залучення власних надходжень громад на виконання делегованих повноважень.

Аналіз даних таблиці свідчить, що за останніх три роки значно скоротились обсяги субвенцій з 273,8 млрд грн в 2018 році до 114,6 млрд грн в 2022 році. Також значно скоротилась їх частка у загальних доходах місцевих бюджетів з 48,7 відсотка до 20,6 відсотка. Для забезпечення збалансованості та рівня податкоспроможності територіальних громад державою надаються з

державного бюджету базові дотації місцевим бюджетам, а також перераховуються реверсні дотації з місцевих бюджетів до державного бюджету згідно відповідних нормативно-законодавчих формульних розрахунків.

За допомогою цих бюджетних інструментів можна регулювати економічну активність, спрямовуючи їх у ті галузі, де можна від цього отримати найбільший економічний ефект. При цьому державна підтримка повинна слугувати додатковим, а не основним джерелом фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування. І тому необхідно розглядати бюджетні інструменти, як засоби, які застосовуються для виконання певних завдань і делегованих повноважень, які передбачаються бюджетною політикою держави чи органу місцевого самоврядування в сучасних умовах трансформаційних перетворень та воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України. 08.07.2010 № 2456-VI. В редакції від 01.08.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/print>
2. Єрмоменко А. О. Місцеві бюджети у системі фінансового забезпечення територіальних громад. Економічний вісник університету. 2023. № 57. С. 132–137.
3. Микитюк І. С. Муніципальні фінанси як економічна основа місцевого самоврядування Економічний вісник університету. Переяслав-Хмельницький державний університет імені Григорія Сковороди. 2021. Вип. 49. С. 24–27.

*Дорош В. Ю., канд. екон. наук, доц.;
Московчук А. Т., канд. екон. наук, доц.
Луцький національний технічний університет,
м. Луцьк, Україна*

БЮДЖЕТНЕ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Соціальна сфера – це сукупність галузей з їх суб'єктами господарювання (підприємствами, закладами, установами, організаціями), які здебільшого надають послуги і забезпечують базові соціальні потреби населення.

Усі структури, що функціонують у соціальній сфері, з врахуванням особливостей їх діяльності, відносять до одного з секторів: державного, комерційного чи неприбуткового. Їх розмежування за зазначеними секторами передбачає використання різних джерел фінансування. Зазвичай, фінансування соціальної сфери здійснюється за рахунок бюджетних коштів, соціального страхування, коштів роботодавців, громадян та інших джерел.

Переважне бюджетне фінансування соціальної сфери у вітчизняній практиці зумовлене певними характерними ознаками:

- досліджувана сфера потребує постійного фінансування, позаяк охоплює життєдіяльність усього населення та забезпечує реалізацію державних соціальних гарантій;
- надання соціальних послуг безпосередньо пов'язане з соціальною стабільністю, а її високий рівень – пріоритетне завдання уряду;
- соціальна сфера зорієнтована на соціальну ефективність, а не на отримання прибутку, тому зацікавленість бізнесу у співфінансуванні є вкрай низькою;
- ринкові регулятори сьогодні не можуть вирішити існуючі соціально-економічні проблеми.

Статтями 87 та 88 Бюджетного кодексу України передбачено, що видатки на соціальну сферу здійснюються з бюджетів різних рівнів. Видатки за функціональним призначенням проводяться з Державного бюджету України та з бюджетів сільських, селищних, міських територіальних громад і передбачають фінансуван-

ня освіти, охорони здоров'я, соціального захисту та соціального забезпечення, культури і мистецтва, фізичної культури і спорту [2].

Воєнні дії на території України вимагають провадження важливої й обґрунтованої політики бюджетних видатків. Бюджетні кошти та зовнішня підтримка на сьогодні є базисом для відновлення і модернізації соціальної сфери в Україні.

«Основні напрямки відбудови, які потребуватимуть значної частини бюджетного фінансування: відбудова та модернізація фізичної інфраструктури, зокрема транспортної та енергетичної; соціальна реабілітація постраждалих від війни і відновлення соціальних закладів; ремонт і реконструкція житлового фонду; відбудова мережі закладів освіти та охорони здоров'я, оптимізованих для нових потреб, продовження реформ у цих сферах; відновлення та модернізація промислових потужностей, створення робочих місць, підтримка малих та середніх підприємств; відбудова пошкоджених аграрних об'єктів, розмінування та рекультивация земель; розширення виробничих потужностей і державних замовлень для військово-промислового комплексу» [1].

Вважаємо, що на функціонування та ефективне фінансування соціальної сфери позитивний вплив спричинить:

- створення консультативних органів, відповідальних за розробку антикорупційної політики у соціальній сфері;
- обговорення та прийняття концепцій і стратегій, спрямованих на боротьбу з корупцією;
- формування соціального партнерства через децентралізацію соціальних послуг;
- долучення широкого кола благодійних організацій, грантодавців та інших меценатів до фінансування соціальної сфери;
- запровадження аудиту ефективності використання бюджетних коштів.

Список використаних джерел

1. Богдан Т. Війна і державні фінанси: скільки потрібно грошей на відновлення і де їх брати. *Економічна правда*. 3.11.2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/11/3/693382/>
2. Бюджетний Кодекс України. Редакція від 01.01.2024. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

*Єреженко А. В., канд. екон. наук, докторант
Державна навчально-наукова установа
«Академія фінансового управління»,
м. Київ, Україна*

ЦІННІСТЬ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ

Найважливішим фактором конкурентоспроможності бізнесу у визначенні вартості є зростаюча роль нематеріальних активів (далі НМА), які набувають особливого значення у зв'язку з переходом світової економіки на інноваційний шлях розвитку. Необхідність розробки механізмів залучення НМА в господарський обіг та використання цих активів пояснює важливість НМА як чинника зростання вартості підприємства.

Проте багато питань залишаються дискусійними, незважаючи на велику кількість досліджень НМА з урахуванням їх використання. Зокрема, відсутній загальноприйнятий підхід до визначення сутності НМА, їх складу, методів, показників аналізу та їх оцінювання. По-перше, визначення ролі НМА у створенні вартості для компаній; по-друге, моделювання впливу НМА, як одного з найважливіших чинників конкурентоспроможності на вартість підприємств; по-третє, кількісне визначення вартості НМА та їх впливу на вартість підприємств; по-четверте, розробка теоретико-методологічних положень у сфері комплексного використання НМА шляхом емпіричного дослідження з різними підходами та методами [1].

Підприємство може отримати НМА шляхом злиття та поглинання або шляхом власних зусиль для їх створення. Отримання переваги над конкурентами у вигляді позитивної ринкової доданої вартості можливе лише за рахунок використання НМА, які сприяють тому, що підприємство може стати власником: ефективне виробництво (економія витрат і різноманітність, найкраща технологія, ефективні контракти з постачальниками); зареєстровані майнові права (патенти, бренди, права власності); зростаючий попит (зростаючі ринки); високоефективний менеджмент [2].

Нематеріальні активи можуть також відігравати важливу роль у сплаті покупцем премії за компанію, але не відображаються в балансі. Це означає, що дві компанії можуть мати кардинально різні цінності для потенційних покупців, навіть якщо кожен відчутний аспект їхнього бізнесу ідентичний. Тому можна з впевненістю стверджувати, що при створенні трансфертів вартості фірми від традиційних фізичних активів до НМА, як правило, виявляється, що ринкова вартість бізнесу, заснованого на знаннях, набагато вища за балансову вартість [3].

Досить часто буває складно визначити НМА на підприємстві. Це може відбуватися з різних причин. Наприклад, власник сприймає ці НМА як належне або просто не має часу провести детальний аналіз цих «позабалансових» активів і їхнього впливу на загальну вартість бізнесу. Нематеріальні активи на підприємстві можна перевірити за допомогою наявності: контрактів; списку клієнтів; штатного персоналу; присутності в Інтернет; патентів; надійної бази постачальників; торгових марок; відео-та аудіовізуальних матеріалів та художніх творів [4].

Саме тому, НМА досягли популярності в бізнес-середовищі наприкінці 20-го століття і, безумовно, продовжують займати центральне місце і сьогодні. НМА за своєю суттю відрізняються від фізичних і фінансових активів. Ці відмінності надають унікальний потенціал НМА для створення величезної економічної цінності та зростання як на корпоративному, так і на національному рівнях, а також за певні складності в управлінні, оцінюванні та звітності НМА. Для подолання цих питань доступні різні методи, але слід продовжувати зусилля щодо покращення, насамперед, оцінювання та звітності НМА.

Так, основою для отримання компанією стійких конкурентних переваг є комерціалізація НМА, тобто активів, які можуть приносити компанії прибуток. Саме тому, щоб підвищити вартість компанії, необхідно приділяти увагу та ефективно управляти бізнес-процесами та стратегічно важливими ресурсами, до яких відносяться НМА. Для забезпечення ефективного управління інноваційним розвитком на основі аналізу НМА необхідно оцінити економічні наслідки управлінських рішень щодо НМА.

При розробці стратегії інноваційного прогресу компанії визначається та оцінюється роль НМА, що призведе до підвищення інноваційного потенціалу. При управлінні НМА на рівні компанії найменш розробленими залишаються питання організації оцінювання вартісних показників НМА та формування і використання портфеля НМА в конкурентному середовищі. Вартість НМА може впливати на рівень інноваційного розвитку компанії.

Таким чином, наявність НМА на підприємстві надає їм власникам ряд суттєвих конкурентних переваг: у разі злиття та поглинання вартість придбаного підприємства, яке має на балансі НМА, буде значно вищою, ніж вартість підприємства, на яких НМА відсутні; підприємство, яке оцінює та веде облік своїх НМА, може розраховувати на більш високі оцінки для залучення кредитів, оскільки рівень довіри до таких підприємств вищий; збільшення обсягу грошових потоків, що генеруються НМА; збільшення вартості НМА стає пріоритетною метою будь-якого бізнесу незалежно від сфери діяльності.

Список використаних джерел

1. The impact of intangible assets on the value of FMCG companies worldwide. URL: <https://www.elsevier.es/en-revista-journal-innovation-knowledge-376-resumen-the-impact-intangible-assets-on-S2444569X23000264>.
2. Ahonen, 2000. Generative and commercially exploitable intangible assets, classification of intangibles. Groupe HEC, (2000), P. 206–213.
3. Determinants of intangible assets value: The data mining approach. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0950705112000470>.
4. How Intangible Assets Impact The Value Of A Company. URL: <https://www.genequityco.com/insights/how-intangible-assets-impact-the-value-of-a-company>.

РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Проблеми формування та функціонування ефективної фіскальної політики набувають особливої актуальності в умовах нестабільної фінансово-економічної ситуації. Одним із основних напрямів підвищення ефективності фіскальної політики як найважливішої ланки державної економічної політики є вивчення та широке застосування вітчизняного та зарубіжного досвіду. Актуальними та дискусійними питаннями в умовах ринкової економіки є реалізація фіскальної політики.

Враховуючи поточну ситуацію та огляд податкової реформи в Україні, бажано подальший вибір ефективних податкових інструментів та наукове обґрунтування їх пріоритетів, ґрунтуючись на таких підходах:

- галузевий підхід – визначення переліку видів економічної діяльності та наукоємних галузей у порядку фіскального стимулювання з точки зору впливу трансформаційних змін;
- просторовий підхід – визначення територій, сприятливих для концентрації податкових пільг для активної інноваційної діяльності та надання цим територіям специфічних просторових та організаційних особливостей;
- підхід до людських ресурсів – визначення переліку професій, залежних форм праці, самозайнятості та підприємництва зі спеціальними режимами оподаткування;
- організаційний підхід – визначення конкретної організаційної форми підприємств та їх об'єднань, у тому числі міжгалузевих, в умовах активізації інноваційної діяльності [1].

При виборі фіскальних інструментів, спрямованих на стимулювання трансформацій, слід відходити від початкового збільшення бюджетного фінансування порівняно з показниками розвинених країн. Україна зі своєю бюджетною спроможністю та станом війни не може гарантувати пропорції фінансування

інноваційної діяльності, науки та освіти на рівні розвинутих країн з високою бюджетною спроможністю. При цьому фінансові інструменти дозволяють досягати поставлених цілей поетапно, приносячи подальші вигоди бюджету в частині збору податків і доходів, збільшуючи можливості для додаткового бюджетного фінансування на інноваційні потреби, забезпечувати економічне зростання.

Незважаючи на безумовне лідерство сфери інформаційних технологій, воєнна та післявоєнна економіка з високим ступенем євроінтеграції вимагатиме перегляду пріоритетних видів економічної діяльності з інноваційною спрямованістю та врахуванням особливостей ресурсів регіонів та територій громад.

Пріоритети стимулювання трансформацій економіки за галузевим підходом фокусують увагу не лише на інноваційних видах економічної діяльності, але й на освіті і науці. Надважливим кроком держави є прийняття на початку 2022 р. змін до Податкового і Митного кодексів України щодо звільнення від ПДВ і мита на імпорт обладнання, інших витратних матеріалів, необхідних для проведення науково-дослідних робіт [2; 3]. Це також важливо для збереження кадрового потенціалу наукових установ, особливо в галузі точних наук, які відчують брак матеріально-технічного забезпечення якісних розробок.

Післявоєнна ситуація може змінити деталі необхідності та можливості відновлення вільної економічної зони з необхідністю застосування спеціальних податкових режимів. Однак рішення про створення в Україні зон чи територій пріоритетного розвитку має бути збалансованим з урахуванням низької податкової культури, дисципліни та відповідальності компаній, особливо великих. Це підтверджує досвід зловживання податковими пільгами в регіонах з особливими режимами економічної діяльності за останні кілька років.

У майбутньому фінансове стимулювання трансформації української економіки на основі кадрового підходу має стимулювати прогресивні форми надання освітніх послуг. Велике значення в контексті безперервного розвитку людини мають неформальні та неформальні форми навчання. У зв'язку з цим

планується запровадити податкові пільги для онлайн-освітніх проєктів, компаній та ІТ-організацій, які займаються підготовкою професіоналів в Україні. Одним із напрямів розвитку конкурентоспроможного освітнього середовища та переходу на вищий рівень якості обслуговування закладів освіти є необхідність підтримки альтернативних форм здобуття знань.

Тому, трансформація української економіки потребує інноваційних змін. Вирішальну роль у її стимулюванні відіграють фіскальні інструменти. За кілька років незалежності України влада запровадила деякі підходи до пільгового оподаткування, створення територій із особливим режимом для інвестиційної діяльності тощо.

Проте, ефект від цих рішень залишився недостатнім. Військова економіка знаменує поворотний момент у переході України від економіки, заснованої на ресурсах, де домінують тіньова торгівля та зайнятість. Щоб зберегти поточний економічний потенціал і забезпечити подальшу інноваційну переорієнтацію української економіки, можливі фінансові стимули в результаті очікуваної трансформації сьогодні доступні, навіть ціною величезної міжнародної підтримки. Відновлення економіки та регіональний розвиток після військового вторгнення має включати не лише нові інфраструктурні рішення, а й способи ведення бізнесу та створення конкурентного середовища.

Перелік податкових пільг має бути чітким і обмеженим, але здійснюватися з повною ефективністю та постійною оцінкою доцільності їх застосування. Необхідно встановити конкретні строки заохочення з диференціацією завдань на різні періоди. Навіть короткострокова оцінка (до 1 року) повинна вказати, чи є фіскальний інструмент ефективним, а недоплати до бюджетів тимчасово виправданими для довгострокових ефектів. Зі стратегічної точки зору податкові стимули мають забезпечити високопродуктивну інноваційну діяльність в Україні на основі міжпрофесійної та міжтериторіальної кооперації.

Для України євроінтеграція з точки зору фіскальних наслідків – це можливість переходу до підприємницького ринкового середовища та справедливого перерозподілу доходів у суспіль-

стві, внаслідок чого виникне висока податкова культура, дисципліна та відповідальність. Це важливі кінцеві індикатори ефективності інституційних механізмів формування та реалізації фіскальної політики.

Загалом, основним напрямком гармонізації національних законодавчих баз, у тому числі податкових систем, відповідно до стандартів і норм права Європейського Союзу залишається «адаптація, тобто розробка та прийняття нормативно-правових актів та відповідних правових актів. «Процес створення умови для впровадження та застосування, спрямоване на поступове досягнення повної відповідності прав України європейському праву».

Приклад країн ЄС у сфері податкової політики є особливо цінним для України, оскільки стимулює інноваційний розвиток і забезпечує трансформацію економіки на цій основі. Тому серед пріоритетів, які впливають із впровадження досвіду європейської податкової політики, актуальними для дослідження та застосування є пільгові податкові заходи для новостворених компаній та інноваційні податкові інструменти.

Список використаних джерел

1. Чинчик А. А. Податковий інструментарій з інноваційним функціоном: практика та можливості застосування в Україні. *Економічний вісник Дніпровської політехніки*. 2022. № 1. С. 24–32.
2. Про внесення зміни до статті 197 Податкового кодексу України щодо підтримки наукової і науково-технічної діяльності : Закон України № 2082-IX від 17.02.2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2082-IX#Text>.
3. Про внесення зміни до статті 282 Митного кодексу України щодо підтримки наукової і науково-технічної діяльності : Закон України № 2083-IX від 17.02.2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2083-IX#Text>.

*Zharikova Olena, PhD., Associate Professor of the
Department of Banking and Insurance;
Zharikova A. L., first (master's) level
higher education student
National University of Life and Environmental
Science of Ukraine, Kyiv, Ukraine*

PROMISING TYPES OF CREDIT BANKING SERVICES IN UKRAINE: FACTORING, FORFEITING, LEASING

The most promising types of lending services offered by banks today include factoring, forfaiting and leasing.

The term «factoring» comes from the English word «intermediary, agent». The Law of Ukraine «On Banks and Banking Activities» defines factoring as a banking transaction involving the acquisition of a monetary claim to fulfil the obligation in cash for goods delivered or services rendered, assumption of the risk of fulfilling such claim and receipt of payment. Factoring transactions that are not the acquisition of the monetary claim include:

- 1) credits in the form of prepayment of debt claims;
- 2) maintain the supplier's accounting records;
- 3) collection of receivables from suppliers;
- 4) insurance of the credit risk of the supplier.

In practice, the essence of factoring is that the bank receives from the supplier the right to collect the buyer's receivables and, after providing all necessary documentation, transfers 70–90 % of the value of the shipped products to the supplier. Upon confirmation of payment from the buyer, the bank transfers the balance (30–10 %) to the seller after deducting interest and fees for factoring financing.

Fees for factoring services vary depending on the type of factoring, the borrower's financial condition, the size and structure of the business and level of the client's confidence. The fee for factoring services includes interest on the credit and the average turnover of the bank's funds in settlements with the buyer.

Bank factoring services for business have certain advantages and disadvantages. The disadvantages include the following ones [3, p. 376–379]:

- 1) there is a greater guarantee of debt collection for receivables;
- 2) providing short-term financing to the seller;
- 3) reducing credit risk for the seller;
- 4) payment for the goods by the bank within two or three days after signing of the factoring agreement, which allows the seller to quickly improve its financial position.

The disadvantage of factoring for business is that it is more expensive than a conventional credit [3, p.405].

The next promising type of credit service is forfaiting. It occupies a special place among the lending methods and is defined as a banking transaction to purchase a commercial obligation of the borrower (buyer) to the lender (seller). The essence of «forfaiting» operations is similar to «factoring» operations. However, there are certain differences, such as the fact that forfaiting is a one-off transaction related to the collection of funds based on the acquisition of rights to goods and services.

Characteristics of forfaiting operations are as follows [3, p. 382]:

- 1) interrelated with foreign trade operations;
- 2) forfaiting contracts are mainly concluded in freely convertible currencies;
- 3) bills of exchange (promissory notes and bills of exchange) are main documents used in forfaiting operations;
- 4) crediting the exporters is carried out by purchasing bills of exchange or other debt claims on a discounted basis;
- 5) credits are granted on a medium-term basis, usually for a period of six months for five years, and in some cases-up to seven years;
- 6) discounting is based on a fixed interest rate;
- 7) in most cases, confiscation is related to the sale of machinery, equipment or other investment instruments.

Forfaiting operations, like factoring, have certain advantages and disadvantages. From the export's point of view, advantages of forfaiting are as follows:

- a) ability to receive cash immediately upon shipment of goods or provision of services, which improves the liquidity of exporters;
- b) a fixed discount rate is applied when purchasing promissory notes. This means that the discount is a fixed amount and does not

fluctuate over the life of the loan, despite changes in interest rates in the capital market;

c) risk-free. The exporter sells the right to claim the debt to the assignee on the irrevocable basis, i.e., without recourse;

d) there is no need to spend money or time on debt management or debt payment arrangements;

e) simplifying documentation and speeding up the execution of the transaction.

The disadvantages of forfaiting for exporters are high costs, the possibility that the exporter will not be able to find a guarantor that would meet the requirements of the forfeiter, and the need to prepare documentation in such a way that the exporter will not be recourse to the guarantor in the event of the guarantor's bankruptcy.

The advantages of forfaiting operations for the forfeiter are simplicity and efficiency of documentation, higher interest margin that in the case of lending, the possibility of selling the acquired assets in the secondary market, while the disadvantages are the lack of recourse in case of default, the need for the importer to know the laws of his country, the need to bear the risk until the bills are repaid, and the responsibility for checking the creditworthiness of the guarantor or avalist [2, p. 387].

Leasing is another relatively new type of financial service offered by banks. This is a business transaction whereby a lessor transfers the right to use a tangible asset to another business entity (lessee). Leasing operations can be viewed as a type of the long-term credit provided in the form of property and repaid in instalments [1, p. 280].

The simplest scheme of leasing operations is:

- submission of an application indicating the leased object, its characteristics and the desired term of the agreement;
- analysis of documents and decision-making on entering into a leasing agreement;
- transfer of the leased object.

Lease payments include depreciation, resource costs, lease margin and risk premium.

Each party to the lease has its own advantages. For example, if the bank is a lessor, it has the following advantages:

- 1) the range of banking services is expanded, increasing the number of customers and improving the bank's image;
- 2) the risk of losses due to insolvency is reduced;
- 3) the bank's income will increase;
- 4) the bank will be able to depreciate its leased assets faster.

The advantages of leasing from the perspectives of the lessee are as follows:

- a) 100 % financing of the acquisition of fixed assets;
- b) access to new equipment and other assets that can be leased without significant one-off capital expenditures;
- c) the risk of obsolescence of the leased object is reduced;
- d) it is easier for an enterprise to lease property than to obtain financing for its acquisition, as the leased asset serves as collateral;
- e) leasing provides lessees with greater flexibility in making lease payments;
- f) leasing is more cost-effective for the lessee;
- g) lease payments are deductible, which reduces the taxable income of the lessee;
- h) leased assets are not included in the balance sheet of the enterprise;
- i) the lease object is not included in the balance sheet of the enterprise;
- j) the lessee has the right to purchase the property at the end of the lease term at the residual value;
- k) the lessee has the right to receive additional services from the lessor.

References

1. Leonov S. V. Innovation packet of services as a tool of anti-crisis management by banking institutions of Ukraine. S. V. Leonov, O. O. Kotenko. *Journal of SumDU*. Series Economics. 2011. № 1. P. 174–179. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/VSU_ekon/2011_1/11svbuu.pdf.
2. Chaikovskiy Ya. I. Banking system of Ukraine today: main problems and perspectives of development. *Finances of Ukraine*. 2009. № 8. P. 42–45.
3. Cherep A. V. Banking operations: Tutorial / A. V. Cherep, O. F. Androsova. K.: Kondor, 2008. 410 p. URL: http://bankfinance.com.ua/96_Factoringovi_ta_forfeytingovi_poslugi_73.html.

*Жовковська Т. Т., д-р екон. наук, доц.
ВСП «Чортківський фаховий коледж економіки та
підприємництва Західноукраїнського
національного університету»,
м. Чортків, Україна*

НЕОБХІДНІСТЬ ДОСЛІДЖЕНЬ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

Економічні умови, в яких функціонують в даний час підприємства України, характеризуються підвищеною мірою нестабільності і мінливості. Обмеженість фінансових, інтелектуальних і часових ресурсів не дозволяють в адекватній мірі проводити підприємствам оптимізацію внутрішніх бізнес-процесів, модернізацію виробництва, впровадження сучасних інформаційних технологій, що необхідне для забезпечення їх конкурентоспроможності.

Економічний розвиток характеризується проведенням якісних змін в фінансово-економічній діяльності підприємства, впровадженням нових програмних продуктів для роботи бухгалтерського відділу, нових методів фінансово-економічного аналізу, інтерпретації показників, методів залучення інвестування або кредитів, формування та розподілу економічних ресурсів.

Ринкові відносини загалом зумовлюють існування ризику в господарській діяльності. Перед фінансовим менеджментом постає завдання формування ефективної моделі запобігання ризику або ж мінімізації можливих утрат. Сьогодні у процесі своєї діяльності вітчизняні підприємства постійно стикаються з ризиками. Власне управління фінансовими ризиками на підприємстві займає особливе місце в системі забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства. Більшість науковців відносять до зовнішніх фінансових ризиків інфляційні, дефляційні, валютні, депозитні, податкові, стихійні, введення особливого стану в державі тощо, негативний вплив яких підприємства не мають можливості активно нівелювати.

За трактуванням Я. І. Невмержицького «фінансовий ризик – складник ризику суб’єктів господарювання, що визначає ймовірність отримання негативних фінансових результатів (передусім збитків) у результаті здійснення сукупності господарських операцій щодо покриття потреби підприємства в капіталі для фінансування операційної та інвестиційної діяльності» [1, с. 531]. Зокрема, виділяють фінансову групу чинників що зумовлюють виникнення внутрішніх ризиків підприємств: високий рівень дебіторської заборгованості, надмірне залучення позичкових коштів, низький показник оборотності активів, недостатній обсяг ліквідних активів інше [2, с. 217].

Кризові умови, особливо період воєнного стану в якому другий рік перебуває українська економіка та більшість промислових підприємств, посилюються нераціональним використанням виробничих потужностей, залишками готової продукції та наднормативними запасами матеріалів, зниженням кваліфікації та падінням продуктивності праці працівників, плінністю кадрів та вимушеним скороченням штату, а також впливом безлічі інших негативних чинників, що призводять до втрати потенціалу замість його бажаного накопичення та розвитку. Наведемо найбільш узагальнений склад компонентів структури розвитку потенціалу промислового підприємства, до яких входять організаційний, виробничий, фінансовий, кадровий, інвестиційний, інноваційний та ринково-збутовий потенціали. *Фінансовий потенціал* промислового підприємства розглядаємо як вартісну характеристику, яка представляє наявні у підприємства фінансові активи та відповідає на питання потенційних можливостей таких активів до нарощування та реалізації у майбутньому.

Підприємство практично не може впливати на зовнішні ризики, тому основну увагу необхідно приділяти внутрішнім механізмам нейтралізації ризиків, до яких належать: можливість уникнення ризику, диверсифікація розподілу коштів, встановлення лімітів на обсяги випуску та продажу товарної продукції, зменшення ризику шляхом укладання страхових угод із третьою стороною, які передбачають виплату грошової компенсації в разі виникнення страхової події, самострахування що передбачає

створення власних грошових фондів на випадок непередбачуваних витрат, пов'язаних із ризиковою діяльністю. Не менш вагомим фактором впливу на механізм усунення фінансових ризиків є їх прогнозування та планування заходів із попередження впливу даних ризиків на ефективність діяльності підприємства [3, с. 139].

Для забезпечення життєстійкості розвитку промислових підприємств оцінювання ризиків необхідне для визначення ймовірності та розміру втрат, які характеризують величину ризику. Проведення такої оцінки передбачає використання методів аналізу, зокрема:

- якісний аналіз (створення структури ризиків і виявлення їх джерел);
- кількісний аналіз (визначення можливих видів ризику, потенційних зон ризику і факторів виникнення ризиків);
- комплексний аналіз (класифікації підприємств за рівнем фінансового ризику). Щоби забезпечити фінансову безпеку підприємства і мати можливості отримання прибутку при найменших втратах, необхідно вжити заходів щодо врегулювання виявлених ризиків. Управління ризиком можна охарактеризувати, як сукупність дій, спрямованих на попередження ризикових ситуацій і вживання заходів до виключення або зниження негативних наслідків настання таких подій [4, с. 50–57].

На основі аналізу основних методів зниження та нейтралізації фінансових ризиків в діяльності вітчизняних промислових підприємств можна зробити висновок, що ефективний результат можна отримати лише при комплексному використанні різних методів зниження і нейтралізації даних ризиків. У результаті чого, це дасть змогу значно підвищити рівень фінансової безпеки підприємства.

Отже, як висновок, слід сказати що в сучасних реаліях фінансові ризики є невід'ємним складником підприємницької діяльності у частині фінансової безпеки. Несвоєчасні їх ідентифікація та оцінка можуть призвести до втрати частини прибутків, зниження рентабельності або навіть до банкрутства. Для підвищення ефективності підприємствам потрібно не уникати

ризик, а всебічно оцінювати його ступінь і своєчасно вдаватися до заходів ризик-менеджменту, формувати «портфелі ризиків». Врахування чинників ризику під час прийняття управлінських рішень забезпечує адаптацію діяльності виробничо-господарських суб'єктів до змін ринкового середовища.

Список використаних джерел

1. Поддєрьогін А. М., Куліш Г. П. та ін. Фінансовий менеджмент ; кер. кол. авт. і наук. ред. А. М. Поддєрьогін ; 2-е вид., перероб. Київ : КНЕУ, 2017. 534 с.
2. Партин Г. О., Бурба О. А. Фінансові ризики підприємства та методи їх нейтралізації. Науковий вісник НЛТУ України. 2010. Вип. 20.9. С. 215–220.
3. Brealey, Richard A. Principles of corporate finance / Richard A. Brealey, Stewart C. Myers, Franklin Allen. 10th ed. New York : McGrawHill, 2011. P. 969.
4. Землякова О. А. Класифікація фінансових ризиків та методи їх зниження / О. А. Землякова, Л. С. Савочка // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2012. – № 3. – С. 50–57.

СВОП ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ РИЗИКОМ

Під час війни у зв'язку з політичною та економічною нестабільністю вагомого значення набувають своп-контракти, які використовуються, зокрема задля захисту від ризиків коливань курсів валют, процентних ставок. Крім того, цей фінансовий інструмент є поширеним засобом залучення урядом фінансових ресурсів для військових цілей та забезпечення ліквідності під час війни. Також своп використовують і центральні банки для проведення валютних інтервенцій.

Своп – одна з найскладніших фінансово-економічних категорій, що відображає відносини, які виникають у процесі перерозподілу фінансових ресурсів між суб'єктами господарювання, тому дослідження його сутності, видів і особливостей є дуже актуальними та своєчасними [1, с. 23].

За своєю сутністю «своп контракт» представляє собою механізм хеджування або трансферту ризику шляхом укладення цивільно-правової угоди про здійснення обміну грошовими потоками, пов'язаними з базовими фінансовими інструментами, але обмін самими інструментами при цьому не відбувається [2, с. 62].

Так своп, відповідно до статті 33 Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» [3], є деривативним контрактом, тобто цивільним договором, що укладеється на організованому ринку або поза ним, за яким сторони зобов'язуються протягом дії такого контракту з визначеною ним періодичністю здійснювати обмін платежами, розмір яких визначається відповідно до умов такого контракту.

З огляду на те, що своп укладається як на організованому ринку, так і поза ним, не закріплено переліку обов'язкових положень, які повинні бути у свопі, а тому він має вільну форму. Проаналізувавши судову практику, можна дійти висновку, що

зміст свопу визначається генеральною угодою або сторонами свопу самостійно. Проте світова практика показує, що загалом він укладається на основі типового контракту, розробленого Міжнародною асоціацією свопів і деривативів (ISDA).

Своп з англійської мови означає «заміна» та фактично полягає у заміні конкретних грошових потоків на грошові потоки з іншими характеристиками. Так сторони виконують свої зобов'язання з обміну платежами, розмір яких фіксується під час укладання договору, за встановленою періодичністю протягом дії договору.

Проаналізувавши класифікацію деривативних контрактів у статті 31 Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки», своп за наявності зобов'язання щодо передачі базового активу можна віднести до розрахункового деривативного контракту, оскільки він передбачає здійснення розрахунків між сторонами залежно від значення базового показника (курс, процентна ставка). За типом базового активу та/або базового показника своп є деривативним контрактом грошового ринку, адже його базовим показником є курс валюти, валютний індекс (курси декількох валют), процентна ставка (процентний індекс).

З огляду на надану нами характеристику свопу, слід зазначити, що цей фінансовий інструмент не має мети отримання прибутку. Своп використовується задля мінімізації ризиків, серед яких найпоширенішими є коливання курсів валют, відсоткових ставок, що прямо впливає також і на вартість базових активів.

Також серед особливостей свопу варто зазначити його гнучкість та взаємозацікавленість в укладенні договору (бо кожна із сторін сподівається на фінансовий виграш) [2, с. 63]. Як кажуть у відповідному бізнес середовищі, сторони свопу стають «спина до спини», відчуваючи тим самим, з одного боку, більшу захищеність від зовнішніх загроз, а з іншого боку, отримуючи позитивні можливості, яких у них, взятих окремо, немає [2, с. 64]. Так справді переваги від свопу отримують обидві сторони договору, ніхто з них не має кращого чи гіршого становища. Завдяки обміну платежами кожна з сторін досягає свої бажаної цілі за рахунок можливостей, які має інша сторона за договором.

Таким чином своп є важливим фінансовим інструментом на ринку з огляду на його здатність управління ризиками, фінансування, покращення ліквідності (отримання доступу до різних ринків та активів без необхідності прямого володіння ними, що збільшує обсяги торгівлі та різноманіття доступних інвестицій), арбітражу (використання різниці в цінах між різними ринками або інструментами для отримання прибутку) та стратегічного управління портфелями інвесторів з урахуванням конкретних потреб та обставин.

Список використаних джерел

1. Кац С. В. Валютні та процентні свопи на міжнародному та національному ринках. *Регіональна бізнес-економіка та управління*. 2014. № 3 (43). С. 22–30.
2. Бугров О. В., Бугрова О. О., Лук'янчук І. О. Свопи на фінансовому ринку: прийняття рішень в умовах невизначеності. *Економіка та держава*. 2021. № 1. С. 61–69.
3. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки : Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 31. ст. 268.
4. Ніколаєва А. М., Пиріг С. О., Ішук Л. І. Стимулювання розвитку ринку фінансових послуг у системі фінансової стабілізації економіки регіону. *Економічні науки. Серія «Облік і фінанси»* : зб. наук. пр. Луцьк, 2018. Вип. 15 (57). С. 140–146.

*Квашук О. В., викладач вищої кваліфікаційної
категорії, викладач-методист,
ВСП «Уманський фаховий коледж
технологій та бізнесу» УНУС,
м. Умань, Україна*

ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Більше двох років в Україні триває війна. За цей час страховому ринку вдалося не лише вистояти, але й налагодити роботу в умовах воєнного часу. Водночас на ринку залишається чимало викликів, пов'язаних із безпрецедентно складними умовами, в яких доводиться працювати і страховикам, і їх клієнтам, і регулятору. Найбільшим викликом в умовах довготривалої війни є планування кроків розвитку ринку надалі. Задля цього Національний банк постійно здійснює діалог з учасниками ринку. Так, під час післявоєнного відновлення економіки України планується залучення страховиків до забезпечення ризиків у пріоритетних напрямках розвитку економіки. Зокрема, у сферах будівництва, агросектору, енергетики, відновлення інфраструктури, логістики, вантажних перевезень, іпотечного кредитування, лізингових операцій, інформаційних технологій та інвестицій. Національний банк всебічно підтримує створення передумов для широкого впровадження медичного страхування. Це дасть змогу здійснити фінансування вторинної і третинної ланки медичної допомоги з переходом на закупівлю послуг державою в закладів охорони здоров'я. З упевненістю можна говорити й про зміни асортименту страхових послуг, розширення обсягів страхового покриття та включення до нього актуальних ризиків, зокрема воєнних. Крім того, ринок очікують істотні зміни у зв'язку з уведенням в дію з початку 2024 року основних положень нового Закону України «Про страхування». Цей закон системно змінює підхід до регулювання та нагляду за ринком страхування, що надалі сприятиме його оздоровленню і розвитку. Національним банком вже розпочато роботу з розроблення нових нормативно-правових актів та внесення змін до діючих,

які продовжать ідеологію нового регулювання ринку. Водночас новації наберуть чинності після завершення воєнного стану. На початку повномасштабного вторгнення росії головним завданням більшості підприємств і компаній було надати співробітникам всю необхідну допомогу під час пошуку більш безпечного місця перебування, а вже потім організовувати свою роботу. Основним хабом в цьому напрямку зазвичай ставала Західна Україна. Комунікація з клієнтами по всій країні забезпечувалась дистанційно. Основним викликом українських страхових компаній стало відключення серверів, пов'язане з потужними кібератаками. Ще одна складність була пов'язана з необхідністю проводити збори акціонерів, готувати аудиторські звіти тощо. Оскільки в аудиторських стандартах не враховуються ризики пов'язані з воєнними діями, компаніям довелося застосовувати абсолютно нові підходи. За останні майже два роки змінилися методи роботи страхових компаній з клієнтами, причому, суттєво. З одного боку, більшість комунікацій перейшли в електронний формат. З іншого боку, зросла роль особистого спілкування компаній з клієнтами. Останнім часом з клієнтами опрацьовуються різні, подекуди абсолютно нестандартні запити та ситуації, надається суттєва психологічна підтримка, все для того, щоб страхові компанії могли залишатись на ринку і не змінювати стандарти сервісу. У такий непростий час з боку страхових компаній компанії потрібен професіоналізм найвищого рівня [2]. Страхові компанії є частиною фінансового ринку України. В умовах війни складно передбачати, що буде не тільки через рік, але навіть через місяць. У портфелях присутня велика частка довгострокових договорів, на 20–25 років. Компаніями приймаються оперативні фінансові рішення виходячи з ситуації, узгоджуються дії з Нацбанком та максимально швидко дається реакція на будь-які ринкові коливання. Щодо ризик-менеджменту, то основні його принципи були вироблені європейською спільнотою після світової кризи 2008 року та імплементовані у більшість вітчизняних компаній. Звичайно, в них не було враховано військові дії, тому з багатьох питань доводиться приймати нестандартні рішення та виступати першопроходцями

у світі у певних аспектах управління ризиками. Якщо говорити про ринок страхування життя, то важливо зважати на його специфіку. Це складний механізм довгострокових взаємодій між державою, страховиком та клієнтами. Регулятор у цьому механізмі грає важливу роль. Необхідно враховувати, що однакові підходи до різних страховиків у цьому випадку не працюють, адже різні страхові компанії виходили на ринок у різний час, отже мають різні показники фінансової стійкості та відрізняються структурою портфеля.

Перспективи страхового ринку нашої країни в накопичувальному страхуванні життя. Це основа стабільності та добробуту кожної людини. Страхові компанії повинні запропонувати своїм клієнтам новий продукт, що включає національну та європейську складову, з тим, щоб громадяни України користувалися короткостроковими накопиченнями в Україні, але мали б можливість також зберігати та використовувати свої заощадження в Європі [3]. Український страховий ринок може інтегруватися в Європейський простір. Зараз саме слушний час заявити про свої наміри на рівні Брюсселя, розробити стратегію, а потім реалізувати її через державні та приватні інституції. Майбутнє членство України в ЄС принесе великі зміни до страхового ринку України. Наші страхові компанії пройшли серйозний шлях розвитку та напрацювали певні моделі діяльності. Необхідно провести їх аналіз та розробити дорожню карту інтеграції до європейської системи та рухатися наміченим маршрутом. Великого значення у воєнний час набуває і фінансову грамотність населення України. Сьогодні держава і страхові компанії мають дати молодому поколінню розуміння, навіщо вони відкладають і що вони отримають від цього вже через 5 років. Потрібно розповісти суспільству, що страхування життя є надійним способом диверсифікації фінансових ринків. Маючи запас фінансової міцності, можна впевнено почуватися під час криз. Введення найближчим часом нового Закону «Про страхування» матиме позитивний ефект для всього ринку страхування в Україні, зокрема і для ринку страхування життя. Згідно з новим законом вводиться ціла низка положень, які вже стали нормою в Європі:

це і класи страхування, і вимоги до платоспроможності страховиків, до розкриття інформації про структуру власності страховика, страховик тепер буде зобов'язаний мати комплексну систему внутрішнього контролю, систему управління ризиками, комплаєнс і багато іншого. Законом також передбачено впровадження нових підходів до діяльності страхових посередників. Усе це сприятиме прозорості роботи ринку, професійному зростанню посередників, захисту прав споживачів страхових послуг.

Список використаних джерел

1. Заволока Ю., Єфременко А., Малашенко Ю. Особливості функціонування страхового ринку України в умовах сучасної цифрової трансформації. *Економіка та держава*. 2020. № 6. С. 102–106.
2. Наглядова статистика. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#>.
3. Корнилюк Р. Як змінюється ринок страхування в Україні. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/01/26/681790/>

СТРУКТУРА СИСТЕМИ КОМПЕНСАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДИСТРИБ'ЮТОРІВ

Загальна структура системи компенсаційної політики та опис функцій, які мають бути включені в таку систему, згідно нашої точки зору, полягають в наступному.

1. *Аутентифікація та авторизація:*
 - 1.1. Реєстрація користувачів дистриб'юторської системи.
 - 1.2. Аутентифікація користувачів для доступу до системи.
 - 1.3. Управління ролями та правами доступу.
2. *Управління дистриб'юторами:*
 - 2.1. Створення та керування профілями дистриб'юторів.
 - 2.2. Зберігання основної інформації про дистриб'юторів (ім'я, контактна інформація, адреса тощо).
 - 2.3. Встановлення рівнів компенсації для дистриб'юторів.
3. *Розрахунок компенсації:*
 - 3.1. Розрахунок компенсаційних виплат на основі встановлених правил та критеріїв.
 - 3.2. Врахування рівнів продажів, досягнень та інших метрик для визначення компенсації.
 - 3.3. Підтримка різних видів компенсації, таких як відсоток від продажу, бонуси, комісійні винагороди тощо.
4. *Відстеження продажів:*
 - 4.1. Запис і відстеження інформації про продажі, пов'язаних з кожним дистриб'ютором.
 - 4.2. Збереження даних про замовлення, суми продажу, дати тощо.
 - 4.3. Забезпечення доступу до звітів про продажі та аналітичної інформації.
5. *Звіти та аналітика:*
 - 5.1. Створення звітів про продажі, компенсацію та інші ключові метрики.
 - 5.2. Аналіз продажів та прибутку.
 - 5.3. Моніторинг результативності дистриб'юторів.
6. *Комунікація з дистриб'юторами:*
 - 6.1. Забезпечення можливості спілкування з дистриб'юторами через систему.

- 6.2. Відправлення сповіщень, оновлень та повідомлень.
- 6.3. Забезпечення засобів зв'язку, таких як електронна пошта, повідомлення в додатку або повідомлення SMS.

7. Інтеграція з іншими системами:

- 7.1. Підключення до інших систем, які можуть бути використані в дистриб'юторському бізнесі, наприклад, системи управління складом або обліку продажів.

Загальна структура компенсаційної системи для дистриб'юторів, враховуючи зазначені **складові**:

1. Основна заробітна плата:

- 1.1. Визначення базової заробітної плати для дистриб'юторів.
- 1.2. Врахування критеріїв, які можуть вплинути на зміну базової заробітної плати (наприклад, стаж роботи, рівень досвіду тощо).
- 1.3. Збереження даних про заробітну плату кожного дистриб'ютора.

2. Бонусна винагорода:

- 2.1. Встановлення правил для надання бонусної винагороди за досягнення певних цілей (наприклад, обсягу продажів, привабливості нових клієнтів тощо).
- 2.2. Розрахунок бонусної винагороди на основі встановлених правил.
- 2.3. Відстеження досягнень, які призводять до надання бонусної винагороди.

3. Комісійна винагорода:

- 3.1. Визначення комісійних ставок для дистриб'юторів.
- 3.2. Розрахунок комісійної винагороди на основі відсотка від продажу або інших визначених метрик.
- 3.3. Збереження даних про комісійну винагороду для кожного дистриб'ютора.

4. Премії та винагороди за досягнення:

- 4.1. Встановлення системи преміювання для визнання високих досягнень дистриб'юторів.
- 4.2. Визначення критеріїв та правил для отримання премій та винагород.
- 4.3. Розрахунок премій та винагород на основі досягнень.

5. Бенефіти та додаткові компенсаційні пакети:

- 5.1. Врахування додаткових компенсаційних пакетів, таких як медичне страхування, пенсійні внески, програми пільгового кредитування тощо.
- 5.2. Управління бенефітами та збереження інформації про них для кожного дистриб'ютора.

6. Гнучкі форми оплати:

- 6.1. Розробка гнучких форм оплати, які враховують потреби дистриб'юторів та сприяють мотивації.
- 6.2. Врахування можливості вибору між різними формами оплати, наприклад, фіксована зарплата проти комісійної винагороди.

7. Програми розвитку та підтримки:

- 7.1. Впровадження програм розвитку та навчання для дистриб'юторів.
- 7.2. Забезпечення можливості оцінки індивідуальних потреб та розробки персоналізованого плану розвитку.
- 7.3. Моніторинг участі в програмах навчання та оцінка їх ефективності.

Таким чином, запропонована структура системи компенсаційної політики дистриб'юторів ефективно впливатиме на формування мотиваційного механізму, результативність діяльності працівників і сприятиме конкурентоспроможності підприємств в умовах змін.

Список використаних джерел

1. Цимбалюк С. О. Компенсаційна модель винагороди за працю: теоретико-методологічні та прикладні аспекти : монографія / С. О. Цимбалюк. – Київ : КНЕУ, 2014. – 359 с.
2. Гідна праця: імперативи, українські реалії, механізми забезпечення : монографія / [А. М. Колот, В. М. Данюк, О. О. Герасименко та ін.]; за наук. ред. д. е. н., проф. А. М. Колота. – Київ : КНЕУ, 2017. – 500 с.
3. Соціалізація відносин у сфері праці в контексті стійкого розвитку : монографія / [А. М. Колот, О. А. Грішнова, О. О. Герасименко та ін.]; за наук. ред. д-ра екон.наук, проф. А. М. Колота. – Київ : КНЕУ, 2010. – 348 с.

*Листопад Є. І., здобувач ступеня доктора філософії на
третьому освітньо-науковому рівні вищої освіти
ПВНЗ «Європейський університет»,
м. Київ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ПІД ВПЛИВОМ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

На сьогоднішній день фінансові аспекти розвитку економіки України лишаються одним із головних, пріоритетних питань.

Повномасштабна війна в Україні вимагає швидкого перегляду підходів до формування політики у сфері державного регулювання економіки та пошуку нових ефективних методів державного управління.

Україна завершила 2022 рік 30 % падінням реального ВВП. Хоча під час II світової війни майже не зафіксовано таких обсягів падіння ВВП в рамках одного календарного року. В Німеччині падіння ВВП у 1945 році сягало (–28,9 %), в Японії – (–24,6 %). [2, с. 1].

Ключовими викликами для нинішньої економіки України є падіння виробництва, ріст числа безробітних, послаблення стійкості державних фінансів, загрози валютній стабільності, тощо... [1, с. 2].

На нашу думку така ситуація в недалекому майбутньому може призвести до катастрофічних непередбачуваних економічних наслідків для країни. Для забезпечення національної економічної безпеки України з врахуванням реалій сьогодення необхідно, в тому числі, сприяти розвитку інноваційної діяльності. Для досягнення цілей вже зараз необхідно працювати над майбутніми економічними післявоєнними перетвореннями країни з врахуванням глобалізаційних факторів, які об'єктивно впливають на розвиток країни та мають свої особливості. Це в тому числі, розвиток передових технологій та цифрових інновацій. Одним із провідних напрямків, що може стати проривом в економічному аспекті держави є розвиток концепції «Розумних міст».

Так, протягом останнього десятиліття завдяки масовому доступу до мережі інтернет та мініатюризації електроніки, роз-

витку нанотехнологій поняття «Розумне місто» сформувалося в значенні уявлення про «місто-робот Цей підхід об'єднує використання передових технологій, цифрових інновацій та управління даними для покращення якості проживання громадян.

Досвід використання розумних технологій призвів до формування умовного «стандарту розумного міста», реалізація якого передбачає виконання наступних програм: електронний уряд (міське управління) інтелектуальні системи суспільної безпеки та контролю, розвиток інфраструктури мереж і засобів зв'язку, інтелектуальне житлово-комунальне господарство, чиста (зелена) енергетика, сприяння туризму і сервісу, тощо...

Позитивні приклади впровадження в Україні новітніх технологій можна бачити вже сьогодні. З 2018 року столиця почала провадження нової системи керування вуличним освітленням – як частини програми «Розумне місто». Зараз можна підвести певні підсумки її роботи і зрозуміти, наскільки сучасні технології покращують життя киян.

Як і кожен мегаполіс, Київ достатньо яскраво освітлений. Всього у місті нараховується близько 190 тисяч світильників. Система керування вуличним освітленням у Києві здатна контролювати та керувати потужністю кожного. Загальне збереження коштів на електроенергію, в залежності від графіка керування, може досягати 70 %. На сьогодні в річному еквіваленті в середньому економія вже складає більше 55 %. Оскільки система може автоматизовано дистанційно керувати ліхтарями, це дозволяє балансувати між необхідним рівнем освітленості для забезпечення цивільної безпеки та економії електроспоживання. Дистанційне керування освітленням вулиць також продемонструвало високу ефективність у військовий час [3].

На сьогодні для економічного розвитку нашої держави обсяг внутрішніх фінансових ресурсів є недостатнім. У зв'язку з чим привабливими стають кошти іноземних інвесторів. Зразковий приклад – початок втілення проєкту «Розумного міста Умань».

Так, 17 травня 2023 року у межах конференції «Азійське лідерство» відбулася церемонія підписання Попередньої Угоди між урядом України та урядом Республіки Корея стосовно

кредитів від Фонду економічного розвитку і співробітництва (EDCF), спеціального підрозділу Корейського Експортно-Імпортного Банку.

Як результат, вже розпочато реалізацію проекту «Створення генерального плану «Розумного міста Умань», який на даний час став єдиним українським переможцем в конкурсі глобальної програми співробітництва K-City Network 2023.

У рамках проєктування в Умані за участі корейських та українських експертів буде розроблений Master plan розумного міста, який буде стосуватися різних галузей – туризму, інфраструктури, транспорту на основі підходів та принципів після-воєнного відновлення.

У ході реалізації проєкту «Створення генерального плану розумного міста Умань» передбачається 4 головні цілі розумного міста, які відображені на рис. 1.

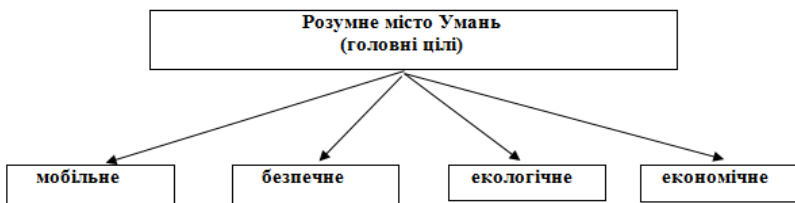

Рисунок 1 – Головні цілі проєкту «Розумне місто»

Даний проєкт фактично засвідчує початок участі Республіки Корея в післявоєнній відбудові України вже зараз. Корейські партнери дуже зацікавлені в розвитку співпраці з Україною та реалізації проєктів розвитку в різних галузях, зокрема, це – діджиталізація, енергетична незалежність, модернізація систем водозабезпечення, технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу, участь у відбудові міст, відкриття виробництв тощо.

У сьогоdnішніх глобалізаційних реаліях втілення концепції «Розумних міст» стає все більш важливою для економіки України.

Список використаних джерел

1. Володькина М. В. Стратегічний менеджмент : навч. посіб. / М. В. Володькина. – Київ : Зна-Пес, 2022. – 149 с.
2. Данилишин Богдан. Наскільки війна впливала на ключові показники економіки в інших країнах і які інструменти залишаються в уряду та НБУ для мінімізації наслідків війни? / Б. Данилишин // 2205–2023. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/3/697664/> (дата звернення: 03.03.2023).
3. Сергієнко О. Світло з розумом: як розумна система економить мільйони на вуличному освітленні Києва. Стрічка новин. URL: <https://www.dsnews.ua/ukr/economics/svitlo-z-rozumom-yak-rozumna-sistema-ekonomit-milyoni-na-vulichnomu-osvitlenni-kiyeva-30012024-495070> (дата звернення: 30.01.2024).

*Matrushenko O., Ph.D. student
Lutsk National Technical University
Lutsk, Ukraine;
Korneiko L., Ph.D. student
Lutsk National Technical University
Lutsk, Ukraine*

FORMATION OF AN EFFECTIVE BUDGETARY MECHANISM FOR FINANCING PHYSICAL CULTURE AND SPORTS BY LOCAL BUDGETS IN VOLYN

Nowadays budget financing is one of the most important tools for supporting socio-economic processes in society. Its purpose is to ensure the socio-economic needs of the state in accordance with the provisions of the Constitution of Ukraine, as well as to impact various areas of the state's development, including physical culture and sports.

The assessment and analysis of current research and publications [1–4] serve as a basis to argue that the issues of financing physical culture and sports by local budgets are relevant and researched in Ukraine.

To form an effective budgetary mechanism for financing physical culture and sports by local budgets in Volyn, it is necessary:

- phased and clear formation of a program for the socio-economic development of territories in supporting physical culture and sports;
- to ensure the achievement of financial indicators of local budgets through the improvement of budget planning and forecasting of expenditures on physical culture and sports;
- to engage public, private, and charitable organizations in financing physical culture and sports, including on a competitive basis;
- financing of physical culture and sports should be based on the correlation between the actual expenditure volumes and the results of service provision in this area;
- to conduct financial controlling of budgetary expenditures allocated to physical culture and sports and adjust management decisions in this area according to the results of controlling.

However, it is worth noting that transformation can occur only with a change in the perception of expenditures in the socio-cultural sphere. They should be understood not as consumption expenditures that sustain the social sphere, but rather as investments in social development, that can become an effective tool for sustainable development both for the country as a whole and for amalgamated territorial communities in particular.

References

1. Боголюб А. О. Теоретичні основи бюджетного фінансування. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/01/80.pdf> (дата звернення: 1.11.2023).
2. Демянишин В. Бюджетне фінансування та його особливості в сучасних умовах. URL: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:yVbFKASN08J:sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/download/177/185&cd=8&hl=ru&ct=clnk&gl=ua> (дата звернення: 1.11.2023).
3. Дорош В. Ю., Московчук А. Т. SWOT-аналіз інструментального базису фінансового забезпечення соціальної сфери територіальних громад. URL: http://eforum.lntu.edu.ua/index.php/ekonomichnyy_forum/article/view/316 (дата звернення: 16.11.2022).
4. Бондарчук Н. Особливості фінансування проектів регіонального розвитку за рахунок коштів державного фонду регіонального розвитку. URL: https://regionet.org.ua/ua/Osoblivosti_finansyvannya_proektiv_regionalnogo_rozvutky_zahynok_koshtiv_derzhavnogo_fondu_regionalnogo_rozvutky_1547.html#page_title (дата звернення: 08.12.2023).

Мельник К. М., канд. екон. наук, доц.;
Мельник К. В., здобувач першого рівня вищої освіти
Уманський національний університет садівництва,
м. Умань, Україна

ФІНАНСОВИЙ ЛІЗИНГ – ЕФЕКТИВНА АЛЬТЕРНАТИВА БАНКІВСЬКОМУ КРЕДИТУВАННЮ

Згідно із чинним законодавством України, під лізингом розуміють спеціальну форму господарської операції, в якій лізингова компанія купує обладнання або активи від постачальника і здає їх в оренду клієнту на певних умовах і протягом визначеного періоду за грошову винагороду. В результаті це призводить до подальшого переходу права власності на ці активи до клієнта.

Фінансовий лізинг і оперативний лізинг є двома формами лізингу. У випадку оперативного лізингу, лізингоодержувач має право використовувати майно протягом певного терміну, але в кінці цього періоду він не може його викупити. У фінансовому лізингу, клієнт має зобов'язання сплатити повну вартість майна протягом лізингового періоду і в кінці терміну користування має можливість придбати майно.

Аналізуючи ринок лізингу в Україні, можна констатувати достатньо низький рівень його розвитку як через недосконалість законодавчого забезпечення, в якому акцентується увага виключно на фінансовому лізингу, так і через відсутність механізмів державної підтримки розвитку лізингових відносин. Так, у 2021 році в Україні зареєстровано 137 лізингових компаній, в той час як у 2017 році кількість зареєстрованих лізингових компаній складала – 183. Кількість діючих на основі ліцензії на здійснення фінансового лізингу компаній склала у 2021 році 104, у 2020 році – 106, у 2019 році – 113, у 2018 році – 116 [1]. Отже, можна відмітити, що кількість діючих та зареєстрованих лізингових установ в Україні з кожним роком зменшується.

Найбільшу частку на українському ринку лізингу складають договори у галузі сільського господарства (27,1 %), сфери послуг (12,4 %) та транспорту (11,6 %). Частка таких галузей як

будівництво, добувна промисловість, металургія, харчова та переробна промисловість є незначною – 5,7 %, 1,4 %, 1,3 %, 2,3 % та 2,2 % відповідно [1].

Необхідно відмітити, що операції з міжнародного лізингу в Україні є незначними. Експорт лізингових послуг ще менший, ніж імпорт. Тому актуальним є питання ефективної організації лізингових операцій українських підприємств з іноземними контрагентами.

Дослідження показують, що ступінь концентрації світового ринку лізингових послуг на сьогодні є також відносно низьким, оскільки частка десяти найбільших учасників ринку лізингу у 2021 році становила лише 8,15 % від загального обсягу ринку. Проте в майбутньому це число може зменшитися через зростання кількості франчайзингових угод і збільшення кількості авіакомпаній, які обирають придбання літаків у лізинг [2].

До найбільших лізингових компаній, які діють в Україні, можна віднести: Райффайзен Лізинг Аваль, VAB Лізинг, Порше Лізинг Україна та інші. Зазначимо, вони зазвичай входять до складу фінансових груп (наприклад, Приват Лізинг, UniCredit Лізинг тощо).

Створення банком власної лізингової компанії вирішує одну з найголовніших проблем, з якими стикаються лізингові компанії в процесі своєї діяльності – пошук джерел фінансування для реалізації власних проєктів. Кредитуючи дочірню лізингову компанію, банк може відкривати перед нею доступ до стабільного та довготермінового фінансування, завдяки чому останні отримують значну конкурентну перевагу, а банк, своєю чергою, отримує додаткове джерело прибутків та сприяє диверсифікації ризиків і підвищенню ліквідності. Ефективна співпраця між банками і лізинговими компаніями у контексті співпраці з бюро кредитних історій, лізингу персоналу та лізингу нерухомості має значний потенціал для обох сторін.

Таким чином, розвиток лізингу в Україні може бути дієвим способом переоснащення стратегічно важливих галузей української економіки. Розвинені країни вже давно перейшли на шлях розвитку високотехнологічного виробництва і продукти

таких галузей користуються великим попитом. Тому, на нашу думку, для України є необхідним переоснащення виробничих засобів та вдосконалення технологій виробництва шляхом залучення інвестицій у інноваційні галузі та науку.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Асоціації «Українське об'єднання лізингодавців». URL: <http://www.uul.com.ua>.
2. Рибчук А. Сучасні тенденції світового ринку лізингових послуг. *Економіка та суспільство*. 2022 (42). URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1644/1581>.

*Мельник К. М., канд. екон. наук, доц.;
Рудь К. С., здобувач першого рівня вищої освіти
Уманський національний університет садівництва,
м. Умань, Україна*

ВПЛИВ СИСТЕМИ МОТИВАЦІЇ НА ТРУДОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ СПІВРОБІТНИКІВ ПІДПРИЄМСТВА

Трудовий потенціал – це сукупність фізичних, духовних і творчих сил працівників, які використовуються в процесі праці. Він визначається кваліфікацією, досвідом, знаннями, навичками, а також мотивацією працівників.

Мотивація виступає одним з ключових чинників підвищення продуктивності праці працівників. Тобто мотивація – це сукупність методів і прийомів, які використовуються для стимулювання трудової активності працівників. Для кожної людини вона є індивідуальною і залежить від ряду внутрішніх та зовнішніх факторів, які стосуються безпосередньо людини.

Система мотивації слугує міцним мостом, що з'єднує прагнення організації з особистими цілями її членів. Завдяки виважено побудованій системі мотивації спостерігається зростання продуктивності праці, що неминуче призводить до підвищення прибутковості підприємства.

Мотивація відіграє провідну роль в управлінні персоналом, виступаючи потужним фактором, що впливає на поведінку працівників і формує у них прагнення до ефективної та продуктивної праці. Вона є невидимим двигуном, що призводить до активізації трудової діяльності та підвищення ефективності роботи всього колективу.

Підприємства можуть витратити безліч коштів на впровадження новітніх технологій, але це не гарантує їм успіху, тому що працівники підприємства не будуть прагнути своєю працею сприяти досягненню цілей суб'єктів господарювання і виконання ними своїх місій. Працівники, які готові якісно виконувати свої обов'язки, є рушійною силою будь-якого підприємства. Їх відданість справі та бажання досягати кращих результатів забезпечують ефективну роботу та сталий розвиток компанії [1].

Існує два типи мотивації: позитивна та негативна. Позитивна мотивація, тобто стимул до розвитку. Вона включає в себе винагороду за досягнення, тобто заохочує працівників до якісної роботи за допомогою матеріальних (зарплата, бонуси, премії) та нематеріальних (моральне заохочення, можливість кар'єрного зростання) стимулів [2]. Негативна мотивація або ж шлях до виснаження. Вона спостерігається тоді коли працівник має страх покарання, тобто він боїться негативних наслідків (позбавлення премії, догани) за неякісну роботу.

У кожного керівника є головні завдання. Керівник має знати своїх працівників. Ефективне керівництво починається з розуміння особистості кожного працівника, його мотиваторів та потреб. Також уважне спостереження за роботою та поведінкою працівників допомагає керівнику визначити їх слабкі та сильні сторони, а також фактори, які впливають на них. І як наслідок, завдяки цьому можна ефективно використовувати трудовий потенціал співробітників підприємства.

Актуальні чинники мотивації високоефективної праці:

1. Відповідальність та трудова дисципліна. Цей фактор забезпечує ритмічність виробничого процесу, своєчасне та якісне досягнення результатів. Зростання конкуренції та динамічні зміни на ринку вимагають від підприємств підвищення вимог до дисципліни праці в колективах

2. Стиль управління та взаємини в колективі. Стиль управління керівника визначає атмосферу в колективі та впливає на мотивацію працівників. Негативні взаємини з керівництвом значно знижують задоволеність

3. Професійний та кваліфікаційний розвиток. Відіграє важливу роль у формуванні мотивації праці. Рівень задоволеності ростом кваліфікації і стимулюванням тісно пов'язані та входять до групи факторів, які впливають на текучість кадрів.

4. Задоволеність змістом та результатами праці. Працівники більш мотивовані, коли їхня робота є цікавою та має конкретні результати.

5. Оцінка трудового потенціалу та результатів діяльності. Ефективна система визначає вимоги до працівників, спрямовує

їх дії і надає зміст стимулам. Така система повинна бути комплексною і багатофакторною, оцінюючи всі аспекти працівників, такі як фізичні, розумові, творчі, професійні і моральні якості.

Отже, можна зробити висновок, що важливим шляхом підвищення ефективності управління трудовим потенціалом підприємства є постійне вдосконалення системи мотивації працівників. Це передбачає формування у них стійкого інтересу до результатів праці та використання як матеріальних, так і нематеріальних стимулів, з основним акцентом на позитивній мотивації персоналу організації.

Список використаних джерел

1. Аналіз та оцінка системи мотивації персоналу як чинника безпеки. *Актуальні проблеми економіки*. 2010. № 10. С. 68.
2. Ожиганова М. І., Хорошко В. О., Яремчук Ю. Є., Карпінець В. В. *Управління персоналом* : навч. посіб. Вінниця : ВНТУ, 2014. 187 с.

Музичка О. М., канд. екон. наук, доц.;
Криворучко Н. М., здобувач вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня
Львівський торговельно-економічний університет,
м. Львів, Україна

СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ УПРАВЛІННЯ ПРОБЛЕМНИМИ КРЕДИТАМИ В БАНКАХ УКРАЇНИ

Ключовою проблемою банківської системи України з початку російсько-української війни й дотепер залишається прискорене зростання обсягів проблемних кредитів. Саме тому суттєве погіршення якості кредитних портфелів комерційних банків, незалежно від форми власності, призводить до збільшення обсягу банківських витрат на формування резервів на можливі втрати і, відповідно, зумовлює зниження рентабельності банківської діяльності, рівня достатності капіталу, а також часто призводить до згортання їх подальшої кредитної діяльності. Названі обставини актуалізують потребу в удосконаленні роботи банківських установ щодо управління проблемними кредитами задля активізації кредитного процесу в Україні навіть в умовах воєнного стану.

З настанням складної економічної ситуації в Україні позичальники виявилися неспроможними своєчасно та у повному обсязі погашати отримані кредити, що призвело до значного погіршення якості кредитного портфеля банку та стрімкого зростання обсягу проблемної заборгованості. Станом на 01.01.2020 р. кількість проблемних кредитів досягла найвищого значення і становила 48,36 % від загального обсягу виданих кредитів (рис. 1) [1].

З рис. 1 бачимо, що у 2022 р. обсяг проблемних кредитів в українських банках знизився та станом на 01.01.2022 р. становив 30,02 % – якість кредитних портфелів покращилась у банках усіх груп. Проте надалі обсяг проблемних кредитів почав знову зростати. Це зумовлює потребу в пошуку ефективного інструментарію управління проблемними кредитами банків. Ключове місце у даному контексті займає управління кредитним ризиком банку, яке складається з наступних етапів: оцінка кредитного ризику; моніторинг кредитного ризику; регулювання кредитного

ризик; мінімізація ризику. У процесі укладення кредитного договору працівник банку повинен ретельно аналізувати кредитні профілі позичальників, щоб виявити фактори, які можуть призвести до непогашення кредиту.

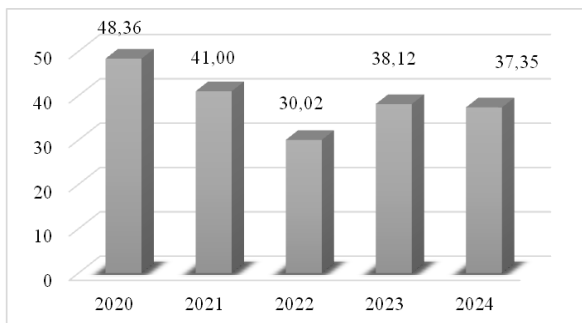

Рисунок 1 – Динаміка обсягу проблемних кредитів у банках України за 2019–2023 рр. (станом на 01 січня поточного року), % (складено на підставі [2])

Банки в Україні зазвичай використовують три стратегії управління проблемними кредитами:

1. Стратегія управління – банк продовжує утримувати проблемні кредити на балансі. Така ситуація зазвичай вирішується через реструктуризацію або стягнення заборгованості через суд.

2. Стратегія продажу – банк продає проблемні кредити третій стороні.

3. Стратегія списання – банк списує проблемні кредити і припиняє заходи для стягнення заборгованості.

Управління такими кредитами мають здійснювати окремі підрозділи, що в межах своїх повноважень зможуть приймати конкретні рішення та нести відповідальність за них у подальшому. Основними методами повернення проблемних кредитів є: кредитні канікули, пролонгація кредиту, зниження відсоткової ставки, відміна пені, зміна схеми погашення кредиту, переведення валютних кредитів в гривневі, припинення кредитних відносин із позичальником, звернення до колекторських фірм, продаж кредиту третім особам, судовий позов про стягнення боргу, продаж застави та закриття кредитної угоди.

Виділимо такі шляхи подолання проблемної заборгованості українських банків: застосування нових методик при оцінці платоспроможності клієнта (кредитний скоринг – це технологія, яку банки використовують з метою визначення та оцінки платоспроможності клієнтів. Вона дозволяє на основі конкретних даних існуючих та потенційних клієнтів, шляхом підрахунку балів, визначити ризики, пов’язані з кредитуванням. Одною з переваг даного методу є зниження рівня неповернення кредиту; диверсифікація кредитного портфеля – відбувається завдяки застосування різних видів процентних ставок і способів нарахування та сплати процентів за кредит, встановленню лімітів для позичальників щодо надання суми та кількості позик, строків, видів процентних ставок, а також інших умов надання кредитів; створення резерву – акумуляція частини коштів, які надалі використовуються для компенсації неповернених кредитів); створення єдиної бази кредитних історій; застосування факторингу; спрощення досудових процедур; посилення нагляду за банківською діяльністю; вибір та реалізація моделі реструктуризації проблемних активів.

Дані заходи допоможуть мінімізувати кредитні ризики в банківській сфері, зменшити кількість проблемної заборгованості, і відповідно, забезпечити нормальний фінансовий стан комерційного банку й економічне зростання держави загалом.

Отже, економічна криза та інші макроекономічні фактори негативно впливають на банківську діяльність. Ефективне управління проблемними кредитами допоможе комерційному банку продуктивно використовувати активи і фінансові ресурси, зберегти ліквідність, платоспроможність та фінансову стійкість.

Список використаних джерел

1. Калашнікова Ю. М. Управління проблемними кредитами банку. Achievements and prospects of modern scientific research: Abstracts of IV International Scientific and Practical Conference. Buenos Aires, Argentina., 2021. С. 273–276.
2. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/>

Ніколаєва А. М., канд. екон. наук, доц.;
Головачук А. О., здобувач вищої освіти
Луцький національний технічний університет,
м. Луцьк, Україна

СПОЖИВЧЕ КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Споживче кредитування в Україні відіграє значну роль у фінансовій системі країни та в житті громадян. Це надає можливість населенню отримувати фінансову підтримку для покупки товарів та послуг, які є важливими для побуту та покращення якості життя. Незважаючи на повномасштабну війну, банки відмічають зростання попиту на споживчі кредити, що, у свою чергу, підвищує актуальність даної проблематики та увагу до викликів та перспектив розвитку споживчого кредитування в Україні.

Головними учасниками ринку споживчих кредитів є банки та фінансові установи. Вони пропонують широкий спектр кредитних продуктів, включаючи кредити на придбання автомобілів, нерухомості, побутової техніки та інших товарів.

Основні засади комплексного регулювання ринку споживчого кредитування в Україні регламентовано Законом України «Про споживче кредитування» [1], мета якого – забезпечити захист прав позичальників через «встановлення вимог стосовно надання кредитором переддоговірної інформації про умови кредитування (паспорт споживчого кредиту), зазначення в рекламі, переддоговірній інформації та договорах реальної річної процентної ставки, обов'язковості оцінки кредитоспроможності позичальника тощо» [2].

Основними видами споживчих кредитів є:

1. Кредити на споживчі потреби, які дозволяють клієнтам отримати гроші на придбання товарів та послуг для особистого використання.
2. Кредитні картки – це зручний спосіб оплати покупок, який надається банком з умовою повернення суми покупки протягом певного періоду без відсотків.

За останні роки споживче кредитування в Україні зазнало значного зростання. Обсяги виданих кредитів збільшилися, а ринок став більш конкурентоспроможним (рис. 1). Так, за даними офіційної статистики НБУ, на кінець 2023 року відбулося зростання обсягів наданих споживчих кредитів на 12,9 % порівняно з 2019 р. та 3,9 % порівняно з 2022 роком [3].

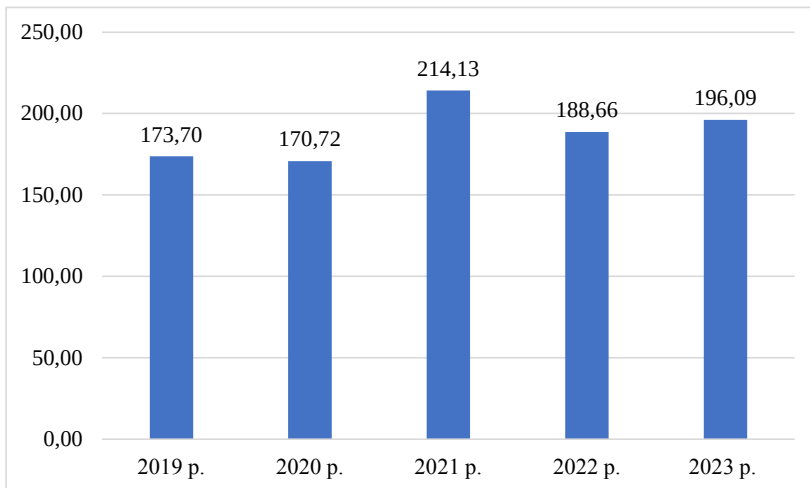

Рисунок 1 – Динаміка обсягів споживчих кредитів станом на кінець року, млрд грн (складено авторами на основі [3])

При цьому, протягом останніх п'ять років понад 90 % (а у 2023 році – понад 96 %) усіх споживчих кредитів надавалося у гривнях. Аналіз надання споживчих кредитів за строками погашення свідчить, що більше половини кредитів надавалися терміном до 1 року і лише в межах 10–12 % – на термін більше 5 років [3].

На розвиток споживчого кредитування в Україні впливають різноманітні фактори, включаючи економічні, соціальні та правові аспекти. За останній рік спостерігається зростання попиту на споживчі кредити, що свідчить про підвищення споживчого попиту та довіру населення до фінансових установ [4].

Однак, разом із позитивними аспектами існують і виклики, які потрібно вирішувати. Одним із найбільших обмежень є високий рівень нестабільності в економіці. Поширена практика фіксації кредитів у іноземній валюті зробила багатьох громадян вразливими до змін валютного курсу та економічних коливань. Це створює ризики як для клієнтів, так і для банків, тому необхідно активно розробляти стратегії зниження цього ризику.

Крім того, високі відсоткові ставки також ускладнюють доступність кредитів для більшої частини населення. Для боротьби з цією проблемою, фінансові установи та держава повинні спільно працювати над зменшенням фінансових бар'єрів для населення, шляхом зниження ставок, розвитку програм підтримки покупців, а також підвищення фінансової грамотності [2].

По-перше, наявність доступних і зручних кредитних продуктів стимулює споживчий попит, дозволяючи громадянам фінансувати велику кількість витрат, таких як придбання автомобіля, нерухомості, товарів довгострокового користування чи здійснення подорожей.

По-друге, конкуренція на ринку сприяє поліпшенню умов кредитування для клієнтів. Фінансові установи постійно змагаються за клієнтів, що призводить до зниження відсоткових ставок, впровадження акційних пропозицій та покращення сервісу.

Споживче кредитування має значний потенціал для подальшого розвитку в Україні. Досягненню цієї мети буде сприяти удосконалення регулювання фінансового сектору, захист прав позичальників, зменшення відсоткових ставок на кредитному ринку та збільшення доступності кредитів для населення, що у свою чергу буде сприяти економічному зростанню та покращенню якості життя населення.

Список використаних джерел

1. Про споживче кредитування: Закон України від 15.11.2016 р. № 1734-VIII (в редакції від 01.01.2024). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1734-19#Text> (дата звернення: 23.03.2024).
2. Споживче кредитування банками: високі ставки, низький рівень дотримання законодавства. Звіт за результатами дослідження ринку

- банківського споживчого кредитування (четверта хвиля). 2021. Київ. URL: <http://surl.li/rvwjc> (дата звернення: 23.03.2024).
3. Статистика фінансового сектору / Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial> (дата звернення: 23.03.2024).
 4. Опитування про умови банківського кредитування, III квартал 2023 року. URL: <http://surl.li/gxozv> (дата звернення: 23.03.2024).

*Нужна О. А., канд. екон. наук, доц.
Луцький національний технічний університет,
м. Луцьк, Україна*

ПІДВИЩЕННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Однією з фундаментальних характеристик економіки країни є такий макроекономічний показник, який показує рівень витрат паливно-енергетичних ресурсів на кожен грошову одиницю виробленого валового внутрішнього продукту і який, відповідно, має назву енергоємність валового внутрішнього продукту.

На Саміті ООН з питань сталого розвитку Генеральною Асамблеєю ООН 25.09.2015 року було ухвалено документ «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року» [3]. Даний Порядок передбачає досягнення масштабних 17 цілей сталого розвитку («Глобальних цілей») в напрямку подолання проблеми бідності, захисту планети і забезпечення миру та процвітання для всіх людей у світі.

Розглянемо цілі сталого розвитку або Глобальні цілі в розрізі завдань, виконання яких передбачають їх досягнення, та індикаторів, які дають можливість виміряти рівень досягнення цих цілей.

Зазначимо, що енергоємність ВВП або витрати первинної енергії на одиницю ВВП є важливим індикатором, який застосовується в процесі оцінювання досягнення цілей сталого розвитку.

Зокрема, енергоємність ВВП у натуральних одиницях (кг н. е. на міжнародний долар на ПКС 2011) є індикатором до завдання 7.4 щодо підвищення енергоефективності економіки в рамках досягнення Глобальної цілі 7 «Доступна та чиста енергія».

Також цей показник, а саме енергоємність ВВП у відносному вираженні (у відсотках до рівня 2015 року) є складовою індикатора 12.1.1 «Ресурсоємність ВВП» до завдання 12.1 щодо зниження ресурсоємності економіки в рамках досягнення Глобальної цілі 12 «Відповідальне споживання та виробництво».

Розглянемо в динаміці значення енергоємності ВВП України за період 2015–2020 роки в абсолютних показниках і обчислимо ланцюгові та базисні індекси до його рівня у 2015 році (табл. 1).

Таблиця 1 – Аналіз енергоємності ВВП України за 2015–2020 роки

Рік	Енергоємність ВВП, кг н. е. на міжна-родний долар на ПКС 2011	Ланцюгові індекси, % до рівня попереднього року	Базисні індекси, % до рівня 2015 року
2015	0,187	–	100,0
2016	0,192	102,7	102,7
2017	0,177	92,2	94,7
2018	0,179	101,1	95,7
2019	0,166	92,7	88,8
2020	0,167	100,6	89,3
Цільовий орієнтир, встановлений на 2020 рік	–	–	90,0

Джерело: розрахунки автора за даними [1–2].

Аналіз динаміки ланцюгових індексів показника енергоємності ВВП України за 2015–2020 роки показав позитивну динаміку щодо зменшення енергоємності ВВП у 2017 році (92,2 % від рівня 2016 року) і у 2019 році (92,7 % від рівня 2018 року).

Водночас в інші періоди спостерігається негативна динаміка щодо збільшення енергоємності ВВП, зокрема, у 2016 році (102,7 % від рівня 2015 року), у 2018 році (101,1 % від рівня 2017 року) і у 2020 році (100,6 % від рівня 2019 року).

Аналіз динаміки базисних індексів показника енергоємності ВВП України до рівня 2015 року за 2015–2020 роки показав, що значення енергоємності ВВП України було меншим порівняно із значенням досліджуваного показника за 2015 рік, за винятком 2016 року.

Отже, у висновку зазначимо, що за показником енергоємності ВВП України було досягнуто цільового орієнтира, який було

встановлено на 2020 рік (90,0 % від рівня 2015 року) і навіть досягнуто дещо кращого значення, а саме 89,3 % від рівня 2015 року.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України. URL: <https://sdg.ukrstat.gov.ua/uk/7-4-1/> (дата звернення: 13.03.2024).
2. Державна служба статистики України. URL: <https://sdg.ukrstat.gov.ua/uk/12-1-1/> (дата звернення: 13.03.2024).
3. Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/peretvorennnya-nashoho-svitu-poryadok-dennyu-u-sferi-staloho-rozvytku-do-2030-roku> (дата звернення: 13.03.2024).

СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Стабільна та ефективна податкова система забезпечує реалізацію економічної політики держави та відіграє ключову роль у формуванні бюджету України.

Податкова система включає податки, збори, інші обов'язкові платежі до бюджету, а також інструментарій щодо нарахування і сплати податків і зборів, а також організації контрольної діяльності за порушення ПКУ та інших нормативно-правових актів.

Податки та збори виступають основним джерелом доходів бюджету країни, а їх значимість, враховуючи динаміку абсолютних економічних показників безупинно зростає [1].

З розвитком глобалізації економіки відбувається зростання питомої ваги національного доходу держави, який надходить до бюджету за рахунок сплати податків. Якщо на початку XIX ст. питома вага надходження податків та зборів спостерігалася в межах 16–20 % національного доходу, то у сучасних умовах – досягла значення 25–45 % [2].

Фахівці багатьох країн намагаються вирішити проблему за рахунок яких джерел збільшити надходження податків і таким чином досягти зменшення бюджетного дефіциту. Одним із засобів визначать зростання податкового навантаження, що характеризується співвідношення податкової бази до податкової ставки.

Зауважимо, що у доходах державного бюджету багатьох країн питома вага податкових надходжень досягає майже 85 % [2].

Податкова система в Україні враховує методичні підходи та практичний досвід країн ЄС. Податкове законодавство нашої держави не суперечить нормам європейського податкового законодавства. Проте, діюча нормативна база щодо оподаткування є досить заплутаною, мінливою та непрозорою. Податкова сис-

тема України позбавлена стимулюючої складової щодо суб'єктів господарювання та не виступає засобом підвищення конкурентоспроможності держави в цілому.

Потрібно зазначити, що недоліки діючого законодавства, є центральною, проте не єдиною проблемою податкової системи України. Особливо можна виокремити низьку недоліків існуючої системи оподаткування, серед яких:

- відсутність єдиного закону щодо оподаткування;
- пріоритет фіскальної політики держави;
- спрощений режим оподаткування для підприємств малого бізнесу;

- значна вартість адміністрування окремих податкових платежів та зборів у порівнянні з бюджетними доходами, які утворюються у результаті їхнього справляння [3].

Окреслені недоліки податкової системи України зумовлюють виникнення наступних проблем:

1) зниження рівня податкової культури населення, що характеризується зменшенням довіри до державних установ у податковій сфері. Відсутність довіри з боку громадян зумовлює зменшення бюджетних доходів країни, що призводить до зниження можливостей діяльності державних установ;

2) ухиляння від сплати податків і зборів. Неналежний рівень громадської довіри та податкової культури зумовлює ухилення від сплати податків фізичними та юридичними особами. Складність податкового законодавства, високий рівень ставок оподаткування та особливості бюджетної політики держави виступають основними факторами несплати податків та зборів;

3) недосконала система податкових пільг та нерівномірний податковий тиск [4].

Визначення окреслених проблем сприятиме їх безпосередньому вирішенню у майбутньому.

Потрібно розуміти, що в даний час існує велика кількість різноманітних підходів до вирішення проблем податкової сфери, проте реальне усунення окреслених недоліків можливо за умови системного підходу, який ґрунтується на реалізації усіх функцій податків: регулюючої, фіскальної, контрольної.

Податкова система має сприяти раціональному співвідношенню між інтересами держави щодо одержання ресурсів для покриття власних витрат та інтересами платників стосовно сплати податків у такому розмірі, щоб це не суперечило їхнім інтересам та інтересам суспільства загалом [5].

Податкова система виступає підґрунтям державного існування та розвитку. Економічне зростання будь-якої країни та покращення рівня життя населення неможливе без ефективної системи оподаткування.

Основною ціллю держави в контексті сучасних викликів є реформування податкової системи, забезпечення умов, що сприятимуть стабільності та зрозумілості.

Список використаних джерел

1. Юшко С. Роль податкових надходжень у формуванні доходів бюджету. *Світ фінансів*. 2019. № 3(60). С. 139–149.
2. Волошук М. Г., Матьола І. І., Карабін Т. О., Білаш О. В. Становлення та розвиток податкової системи України : монографія. Ужгород : Вид-во Олександри Гаркуші, 2021. 172 с.
3. Мельник М. І., Лещух І. В. Податковий контроль в Україні: проблеми та пріоритети підвищення ефективності : монографія. Львів : ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України», 2015. 330 с.
4. Податкова система : навч. посіб. / за заг. ред. І. С. Волохової, О. Ю. Дубовик. Харків : Діса плюс, 2019. 402 с.
5. Капаєва Л. М., Лях М. С. Фінансове право : навч. посіб. Київ : Центр навч. л-ри, 2004. 248 с.

*Павлик О. І., аспірант
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долишнього НАН України»,
м. Львів, Україна*

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ МЕТОДІВ ОЦІНЮВАННЯ СТАНУ РЕГІОНАЛЬНОЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Децентралізація влади та проведення адміністративно-територіальної реформи в Україні актуалізують потребу в розробці стратегічних планів і програм регіонального розвитку з врахуванням стану та тенденцій розвитку економічних, соціотрудових, науково-технічних, освітніх, управлінських та інших суспільних систем територій. Регіональна банківська система як складова суспільної системи визначально впливає на фінансово-кредитне забезпечення економічних процесів, дозволяє балансувати національні та регіональні інтереси в рамках здійснення ефективної регіональної політики. Своєчасність та необхідність розробки новітніх підходів до залучення регіональної банківської системи у воєнне та повоєнне відновлення економіки регіонів в значній мірі зумовлена важливістю потенціалу банків щодо інвестиційного та кредитного забезпечення відновлення територій.

В умовах війни з росією спостерігається різке скорочення кількості структурних підрозділів банків в регіонах України. За даними НБУ на 01.01.2024 р. кількість структурних підрозділів, які ліквідовані у банківській системі України становила 869 одиниць. В найбільшій мірі діяльність банків призупинена у регіонах активних воєнних дій: Донецькій – 435, Луганській – 220, Запорізькій – 84, Херсонській – 72, Харківській – 14, Сумській – 4, Миколаївській – 6, Одеській – 3, Дніпропетровській – 7 одиниць. Загалом, станом на 01.01.2024 р. кількість структурних підрозділів банків в регіонах України складала 5 138 одиниць. В найбільшій мірі концентрація банківської системи зосереджена у м. Києві – 817 одиниць та Київській області – 231, Дніпропетровській – 499, Одеській – 400, Львівській – 398, Полтавській – 268, Вінницькій – 203, Запорізькій – 170, Житомирській – 144, Донецькій – 73, Луганській – 2 одиниці [1].

Кабінетом Міністрів України розроблений та затверджений розпорядженням № 1219-р від 30.12.2022 р. План дій органів виконавчої влади з відновлення деокупованих територій територіальних громад. Документ визначає першочергові заходи з відновлення деокупованих територіальних громад. План дій містить значну кількість пунктів, реалізація яких спрямована на першочергове забезпечення гуманітарних, економічних та безпекових потреб мешканців деокупованої території (забезпечення питною водою, відновлення соціальної інфраструктури, відновлення житла, відновлення обігу національної валюти, діяльності банків та банкоматів, АТ «Укрпошта», автозаправних станцій тощо) [2]. Повторне відкриття банківських відділень на деокупованих територіях, а також на територіях, які розташовані поруч із зонами бойових дій і регулярно обстрілюються, для банків, які належать приватним акціонерам, швидке відновлення роботи в таких регіонах часто не має комерційної доцільності через відсутність чітких перспектив подальшого розвитку. Тому завдання з відновлення банківського обслуговування на цих територіях беруть на себе держбанки.

Основою комплексного оцінювання та вивчення складних явищ, які притаманні й розвитку банківської системи України, виступає індексний метод. Він дає змогу через агрегування ознак застосування багатовимірного аналізу отримати комплексний показник, що забезпечує об'єктивність оцінювання розвитку банківської системи того чи іншого регіону порівняно з іншими. Це у свою чергу слугуватиме вимірником у динаміці ефективності заходів регіональної політики щодо розвитку банківської системи.

На сьогоднішній день існує декілька підходів до оцінювання функціонування банківської системи на регіональному рівні. Зокрема, це:

- 1) індекс насиченості регіону фінансовими послугами – забезпечений порівняльний аналіз економік різних регіонів за рівнем наявності визначеними фінансовими послугами (активи, кредити, рівень розвитку заощаджувальної діяльності та ін.);

2) загальноприйняті показники аналізу стану банків, які дають точну оцінку їх конкурентоспроможності та здатності активізувати регіональну економіку;

3) визначені показники оцінювання розвитку банківської системи регіону, які забезпечують аналіз розвитку регіональної банківської системи за різними групами показників.

Пропонуємо для оцінювання стану регіональної банківської системи використовувати методи кореляційно-регресійного аналізу, методи оцінювання параметрів моделі з розподіленим лагом, індексні методи, метод головних компонент, методи багатомірного статистичного дослідження (кластерного аналізу), методи прогнозування.

На нашу думку, економіко-математичні методи дають змогу виявити основні загрози, оцінити характер і ступінь їх впливу на розвиток банківської системи, якісно та кількісно охарактеризувати ці процеси, а відтак сформулювати перелік основних заходів із нейтралізації негативних впливів та окреслити напрями перспективного розвитку банківської системи як на національному, так і регіональному рівнях.

Список використаних джерел

1. Кількість структурних підрозділів банків (у розрізі банків). URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#5>.
2. Про затвердження плану дій органів виконавчої влади з відновлення деокупованих територій територіальних громад: Розпорядження КМУ від 30 грудня 2022 р. № 1219-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1219-2022-%D1%80#Text>.

*Пашковська В. Д., студентка;
Проскурович О. В., канд. екон. наук,
доц., – науковий керівник
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький, Україна*

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ

Останні кілька років принесли безпрецедентні соціальні, економічні та політичні потрясіння в усьому світі, безпрецедентних у 21 столітті. Неминучі втрати у вигляді десятків тисяч людських жертв і руйнівних наслідків втілені в Україні: повномасштабна війна, торкнулася буквально всіх сфер економічної діяльності країни і продовжує негативно впливати не лише на стан національної, а й світової економіки. Враховуючи те, що промисловий сектор вважається двигуном будь-якої сучасної економіки світу, дослідження основних фінансово-економічних тенденцій розвитку промисловості в сучасних реаліях України набуває особливої актуальності [1].

В Україні фінансовий ринок є невід’ємною частиною фінансової системи країни, яка функціонує за принципами задоволення потреб кінцевих споживачів – суб’єктів ринку, у разі необхідності використання ними різноманітних фінансових інструментів задля досягнення цілей в процесі діяльності.

Сучасний фінансовий ринок базується на скоординованій діяльності основних чотирьох факторів фінансового сектору, які в міру своєї можливостей втілюють Стратегію розвитку фінансового сектору України.

Проаналізувавши усі кроки, які робилися упродовж 2020–2022 рр., можна сказати, що, попри повномасштабну війну та вплив світової пандемії, регуляторам фінансового ринку вдається досягати позитивних результатів у втіленні Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 р. [2].

У Стратегії пріоритети та цілі розвитку до 2025 р. Ключовою метою провадження реформ та забезпечення розвитку фінансо-

вого ринку, базуючись на провідних міжнародних практиках і запровадженні в діяльність технології і норми, передбачені Угодою про асоціацію між Україною та ЄС й іншими міжнародними зобов'язаннями [3].

Розглянемо ключові фінансові аспекти розвитку економіки:

1) відновлення пошкодженої інфраструктури:

- залучення коштів на відбудову транспортних шляхів, енергетичних об'єктів, промислових підприємств;
- ефективне використання міжнародної фінансової допомоги на інфраструктурні проєкти;

2) структурні реформи для залучення інвестицій:

- покращення бізнес-клімату, боротьба з корупцією для залучення як внутрішніх, так і іноземних інвестицій;
- розвиток державно-приватного партнерства для модернізації застарілих галузей;

3) диверсифікація експортних ринків та логістики:

- розширення доступу до нових експортних ринків через торговельні угоди;
- розвиток альтернативних маршрутів постачання товарів через західний кордон;

4) бюджетна консолідація та боргова стійкість:

- оптимізація видатків, фіскальна дисципліна для скорочення бюджетного дефіциту;
- забезпечення обслуговування боргів, можлива реструктуризація для підтримки боргової стійкості.

5) підтримка гривні та боротьба з інфляцією:

- грамотна монетарна політика для стабілізації курсу національної валюти;
- заходи для стримування цінового зростання та захисту купівельної спроможності населення;

6) підтримка економічно активних громадян:

- фінансова допомога та кредитні програми для відновлення бізнесу та самозайнятості;
- інвестиції у професійну перекваліфікацію та створення нових робочих місць;

7) співпраця з міжнародними партнерами:

- активна взаємодія з МВФ, Світовим банком, ЄС для отримання фінансування;
- участь у програмах допомоги та преференційних торговельних режимах [4].

Відновлення економіки потребуватиме значних фінансових ресурсів, структурних змін та міжнародної підтримки в цих ключових аспектах.

Не менш важливою є розбудова фіскальної системи, здатної генерувати достатні внутрішні ресурси для фінансування соціально-економічного розвитку. Це передбачає впровадження виваженої податкової політики, оптимізацію видаткової частини бюджету, детінізацію економіки та боротьбу з корупційними схемами. Реструктуризація державного боргу також може стати важливим інструментом фінансового оздоровлення в умовах війни.

Для забезпечення стабільності національної грошової одиниці, Національний банк України має дотримуватися жорсткої монетарної політики, обмежуючи надмірну емісію грошей та інфляційні ризики. Водночас, необхідно стабілізувати банківську систему, запроваджуючи механізми підтримки фінансових установ та відновлення кредитування реального сектору економіки.

Розвиток економіки значною мірою залежатиме від успішної диверсифікації експортних ринків, пошуку нових логістичних коридорів для торгівлі та комерціалізації інноваційного потенціалу, особливо в ІТ-сфері. Перспективним є також розвиток агропромислового комплексу та залучення «зеленого» фінансування для проєктів відновлюваної енергетики [5].

Список використаних джерел

1. Герасименко А. Фінансово-економічний розвиток промислових підприємств в сучасних реаліях України. *Наукова думка: Економіка і менеджмент*. 2023. URL: <http://surl.li/ghrou> (дата звернення: 25.03.2024).
2. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. 2021. URL: <http://surl.li/cvpla> (дата звернення: 25.03.2024).

3. Кравчук Н., Луцишин О. Фінансовий ринок України під час війни: реалії функціонування. *Світ фінансів*. 2022. № 4. С. 112–128. URL: <http://surl.li/gxqjs> (дата звернення: 25.03.2024).
4. Коніна М., Реха К., Янковський В. Сучасний стан фінансового ринку України та шляхи його вдосконалення. Економічний дискурс. *Міжнародний науковий журнал*. 2019. Вип. 2. С. 183–192. URL: <http://surl.li/gxqzg> (дата звернення: 25.03.2024).
5. Поченчук Г. М. Фінансові технології: розвиток і регулювання. *Економіка та суспільство*. 2017. № 13. С. 193–200. URL: <http://surl.li/rxrgi> (дата звернення: 25.03.2024).

*Проказюк М. Ю., магістр;
Черкасова С. В., д-р екон. наук,
проф. – науковий керівник
Львівський торговельно-економічний університет,
м. Львів, Україна*

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФОНДОВОГО РИНКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Функціонування українського фондового ринку в контексті інтеграції у глобальний фінансовий простір націлене на забезпечення доступу споживачів до ринку капіталів та підвищення конкурентоспроможності економіки країни. Повномасштабна війна з Росією, яка триває понад два роки, призвела до серйозної фінансово-економічної нестабільності в Україні, що виявляється у погіршенні соціально-економічного стану, зростанні банкрутств підприємств, збільшенні безробіття та погіршенні добробуту населення, а також у гальмуванні розвитку фондового ринку.

Фондовий ринок є ключовим інструментом фінансового механізму, що задовольняє інвестиційні потреби суб'єктів економічної діяльності та сприяє збалансованому розвитку матеріальних, трудових і фінансових ресурсів. Він є багатофункціональною системою, що сприяє акумуляції капіталу для інвестування у виробничу і соціальну сфери, структурній перебудові економіки, позитивній динаміці соціальної структури суспільства та покращенню добробуту громадян через володіння і вільне розпорядження цінними паперами.

В умовах воєнного стану фондовий ринок виступає одним з ключових показників функціонування фінансової системи України, а його прискорений розвиток може позитивно позначитися на відновленні української економіки.

Становлення фондового ринку в Україні розпочалося у 1991 р. з прийняттям Закону України «Про цінні папери і фондову біржу», який пізніше був актуалізований у Закон «Про цінні папери та фондовий ринок», а в сучасних умовах трансформований у Закон України «Про ринки капіталу та організо-

вані товарні ринки» [1]. Ця законодавча база надала інструменти для професійних учасників ринку цінних паперів, які взяли активну участь у формуванні та удосконаленні вітчизняного фінансового сектора економіки. Розвиток будь-якої системи включає свої особливості, а фондовий ринок не є винятком, тому він також має свої проблеми та недоліки.

Проведемо аналіз даних, наданих Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, з метою вивчення тенденцій розвитку фондового ринку України останніми роками. Для оцінки загального стану ринку будемо використовувати показники емісії базових цінних паперів, якими є акції та облігації підприємств, в 2021–2023 рр. (табл. 1).

Таблиця 1 – Кількість емісій та обсяги випуску акцій і облігацій підприємств на вітчизняному фондовому ринку в 2021–2023 рр.

Роки	Акції		Облігації підприємств	
	обсяг випуску, млн грн	кількість випусків, од.	обсяг випуску, млн грн	кількість випусків, од.
2021	42 884,28	86	9 979,08	113
2022	35 048,30	20	2 026,45	39
2023	9 151,7	30	13 045,0	24

Джерело: складено автором на основі джерел [2].

Аналізуючи дані, наведені у табл. 1, можна помітити, що у 2022 р., коли країна опинилася у військовому конфлікті, спостерігалось помітне зменшення випуску фінансових інструментів.

Кількість емісій акцій зменшилась до 20 од. на суму 35 048,30 млн грн, а випущених облігацій підприємств скоротилась до 39 од., зменшившись за обсягом практично у 5 разів до 2 026,45 млн грн. Це свідчить про те, що війна негативно вплинула на емісійну активність вітчизняних підприємств та зменшила їхню здатність залучати фінансові ресурси на відкритому ринку капіталів.

У 2023 р. ситуація з випуском фінансових інструментів для залучення додаткових фінансових ресурсів дещо покращилася порівняно з попереднім роком, але емісійна активність все ж залишалася низькою. Було здійснено 30 емісій акцій на суму 9 151,7 млн грн та 24 емісії облігацій підприємств на суму 13 045,0 млн грн. Однак ці цифри залишаються помітно нижчими у порівнянні з показниками до початку військового конфлікту.

Отже, можна зробити висновок, що війна суттєво вплинула на активність випуску фінансових інструментів вітчизняними підприємствами на фондовому ринку України, і відновлення цієї активності може зайняти певний час після закінчення військових дій та стабілізації економічної ситуації в країні.

Фондовий ринок в Україні виступає важливою частиною фінансової системи. Проте на сьогодні цей ринок перебуває у практично нерухомому стані, продаються виключно військові облігації, випущені державою, для підтримки економіки та Збройних Сил України. Можна сподіватись, що поточна активність на ринку державних запозичень буде сприяти активізації торгівлі з державними облігаціями і у подальшому.

Серед основних проблем, які перешкоджають відновленню та подальшому розвитку вітчизняного фондового ринку, можна виокремити наступні:

- недостатньо ефективне законодавче регулювання;
- низька ліквідність ринку, що стає критичною у кризові періоди, коли ринок не може адекватно поглинути обсяги, що продаються, і це призводить до значного падіння цін та занепаду ринку;
- відсутність нових фінансових інструментів, що спричинене переважанням на ринку військових державних облігацій.

Головними пріоритетами для подальшого розвитку українського фондового ринку є:

- створення відповідної законодавчої бази, що регулюватиме права та обов'язки учасників ринку та забезпечить належний захист прав інвесторів;

- інтеграція вітчизняного фондового ринку з міжнародними фінансовими ринками;
- розвиток ефективної інфраструктури фондового ринку, яка відповідає міжнародним стандартам, та розробка нових фондових інструментів.
- розвиток інших сегментів фондового ринку, які сформувались у розвинених країнах світу;
- підвищення фінансової грамотності населення щодо проведення операцій на фондовому ринку, включаючи школярів.

Список використаних джерел

1. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки : Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>.
2. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Аналітичні дані щодо розвитку фондового ринку. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/>.

КОНЦЕПЦІЯ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

У концепції механізму забезпечення соціально-економічної безпеки підприємства головною вимогою є індикативний аналіз, який дозволяє виявити тенденції та зміни показників, їх інтегрованість у стабільному функціонуванні суб'єкту ринкових відносин. Відмінність фактичних значень індикаторів безпеки щодо їх нормативних значень дозволяє ідентифікувати певний фінансовий стан підприємства та прогнозує рівні ймовірності настання банкрутства. Фінансове становище підприємства має важливе значення, оскільки характеризує як оцінку поточного стану суб'єкту, а й свідчить про рішення певного кола управлінських процесів у плануванні організації та мотивації. У свою чергу, для підвищення соціально-економічної безпеки підприємства слід проводити моніторинг стану та динаміки розвитку підприємства для того, щоб виявити загрози та запобігти їм. Моніторинг соціально-економічної безпеки підприємства та розробки відповідної системи бізнес-комунікацій здійснюється поетапно. Етапи проведення моніторингу представлені у табл. 1.

Таблиця 1 – Етапи проведення моніторингу соціально-економічної безпеки підприємства та розробки відповідної системи бізнес-комунікацій

1 етап	Ідентифікація підприємства, що включає визначення його організаційно-правової форми, розмірів та специфіки діяльності
2 етап	Формування системи техніко-економічних показників оцінки соціально-економічної безпеки підприємства з урахуванням специфіки його функціонування
3 етап	Виявлення факторів, що характеризують перспективні напрямки розвитку підприємства
4 етап	Моделювання та формування стратегій розвитку підприємства, забезпечення його соціально-економічної безпеки

5 етап	Аудит діяльності підприємства
6 етап	Діагностика та аналіз рівня соціально-економічної безпеки підприємства
7 етап	Розробка пропозицій щодо запобігання та нейтралізації загроз економічній безпеці підприємства за допомогою відповідної системи бізнес-комунікацій

Моніторинг дозволяє оцінити поточний стан підприємства та динаміку його розвитку, допомагає визначити причини загроз та ризиків, прогнозування результатів після проведення певних дій, що сприятиме результативності діяльності як працівників так і підприємства в цілому.

Таким чином, основні завдання механізму забезпечення соціально-економічної безпеки підприємства полягають у створенні та реалізації умов, що забезпечують соціально-економічну безпеку підприємства, формують передумови для нормального його функціонування та представляють собою основу для розробки оптимальної відповідної системи бізнес-комунікацій.

Список використаних джерел

1. Бізнес-комунікації : конспект лекцій / укладачі : Б. Л. Ковальов, А. В. Павлик, С. М. Федина. Суми : Сумський державний університет, 2020. 113 с.
2. Балановська Т. І., Троян А. В. Управління бізнесом : навч. посіб. Київ : НУБіП України, 2019. 401 с.
3. Андрійченко Ж. О. Digital етикет та комунікація: тенденції та вимоги сьогодення / Економіка та суспільство. 2021. № 34. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/983/941.2>.

*Соколова А. М., канд. екон. наук, доц.;
Соколов О. С., аспірант
Полтавський університет економіки і торгівлі,
м. Полтава, Україна*

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЗАКОРДОННОГО ДОСВІДУ ФАНДРАЙЗИНГУ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМИ ТА СТАРТ-АП ПРОЄКТАМИ В УКРАЇНІ

У країнах сталої демократії організаціями громадянського суспільства нагромаджено значний досвід щодо залучення і використання додаткових ресурсів для підвищення ефективності управління соціальними та стартап проєктами, який в умовах сьогодення вже цілком може бути адаптований до реалій економічного простору України. Багато соціальних сфер економіки в Україні, в складних умовах пандемії COVID-19 та вторгнення РФ, є недофінансованими з державного бюджету країни, тому, виникає ситуація нестачі ресурсів для подальшої реалізації соціальних ініціатив. Це вимагає пошуку додаткових джерел, окрім вже задіяних для функціонування традиційно. Саме в такій ситуації і є доцільним застосування новітнього для України, але широко використовуваного міжнародними інституціями, інструменту мобілізації ресурсів різного виду – фандрайзингу.

Фандрайзинг – це процес залучення фінансових та інших ресурсів від донорів (приватних осіб, урядових або міжнародних організацій, бізнесу) для реалізації конкретного проєкту або ініціативи [1]. Фандрайзингова діяльність може включати в себе широкий спектр дій та інструментів: від збору коштів у вигляді індивідуальних донацій до приваблення ресурсів від професійних інвесторів або компаній.

Фандрайзинг є надзвичайно актуальним засобом фінансування стартапів, розвитку соціальних проєктів, благодійності, реалізації масових подій, мистецьких проєктів, медичних потреб та багато іншого. Імплементация зарубіжного досвіду з управління соціальними та стартап проєктами за допомогою фандрайзингу може бути важливим елементом їх успішної реалізації в Україні.

Зазвичай фандрайзинг відбувається через різноманітні канали, включаючи онлайн-платформи, збори пожертв, організацію благодійних заходів, спонсорські програми та інші методи залучення ресурсів. Основною метою фандрайзингу є мобілізація різноманітних ресурсів для досягнення конкретних цілей чи реалізації певних проєктів.

У розвинених країнах фандрайзинг є досить поширеним та добре організованим явищем, яке вимагає ретельного аналізу, планування, контролю та співпраці з донорами, ключовими аспектами якого є [1; 2]:

1) всебічний розвиток професійних краудфандингових та краудсорсингових онлайн-платформ. У розвинених країнах існують спеціалізовані онлайн-платформи для фандрайзингу, такі як Kickstarter, Indiegogo, GoFundMe та інші. Ці платформи надають зручний і прозорий спосіб для залучення фінансової підтримки для реалізації різних проєктів. Прикладом такої типової платформи в Україні є краудфандингова онлайн платформа «Велика Ідея» (Спільнокошт);

2) наявність суворих правил контролю та регулювання. У багатьох розвинених країнах існують жорсткі правила моніторингу, звітності, контролю та регулювання, що стосуються у фандрайзингу, щоб захистити донорів від шахрайства та забезпечити прозорість процесу залучення ресурсів;

3) застосування професійного маркетингу, бізнес етики та навичок ділової комунікації. Організатори фандрайзингових кампаній у зарубіжних країнах зазвичай володіють широким досвідом у маркетингу та ділових комунікаціях, що надзвичайно важливо при врахуванні особливостей співпраці з різними категоріями донорів. Фандрайзери активно використовують соціальні медіа, PR-кампанії, відеоматеріали та інші інструменти для привертання уваги громадськості до своїх проєктів;

4) активне залучення корпоративних спонсорів. Існує багато корпоративних компаній, які зацікавлені в підтримці соціальних та благодійних ініціатив в рамках розвитку власної корпоративної соціальної відповідальності. Організатори фандрайзингу

часто шукають партнерство з такими компаніями для отримання додаткової підтримки;

5) розширення спектру ініціатив. Фандрайзинг в розвинених країнах охоплює різноманітні сфери: від підтримки мистецтва та культури до розвитку нових технологій та медичних досліджень;

6) врахування правових аспектів. Перед тим як розпочати фандрайзингову кампанію, важливо ознайомитися з правовим полем щодо збору коштів, благодійності, діяльності громадських організацій, спонсорства тощо в країні, де застосовується фандрайзинг, що є важливим аспектом регулювання фінансових операцій та оподаткування;

7) здобуття професійних навичок фандрайзера. Діяльність фандрайзера націлена на розробку комплексу заходів, що вимагає високого рівня володіння знаннями і навичками у багатьох сферах: менеджменті, маркетингу, стратегічному плануванні, зв'язках з громадськістю, проєктній діяльності, фінансах, правовому регулюванні тощо.

Таким чином, імплементація закордонного досвіду фандрайзингу щодо підвищення ефективності управління соціальними та стартап проєктами в Україні є потужним напрямом розвитку соціальної сфери та можливістю реалізації власних ініціатив для підтримки вітчизняного виробника і національної економіки в цілому.

Список використаних джерел

1. Чернявська О., Соколова А. Фандрайзинг : навч. посіб. Вид 2-ге. Київ, 2015. 272 с.
2. Чиркова Ю. Л., Лиса Д. С. Роль фандрайзингу в умовах розширення джерел фінансування ініціатив вітчизняних суб'єктів господарювання: міжнародний досвід та особливості застосування у час війни. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2022. № 2 (8). С. 312–319.

*Старенький Ю. В., здобувач вищої освіти;
Піхняк Т. А., канд. екон. наук, доц. –
науковий керівник
Хмельницький університет управління
та права імені Леоніда Юзькова,
м. Хмельницький, Україна*

БЮДЖЕТНИЙ ДЕФІЦИТ В УМОВАХ ВІЙНИ

Дефіцит бюджету України наразі є вкрай актуальною проблемою, особливо на тлі військового конфлікту в Україні. Війна суттєво вплинула на економіку держави, зменшивши доходи та збільшивши державні витрати. Це вимагає залучення додаткових коштів і призводить до збільшення дефіциту бюджету. Дефіцит бюджету може мати такі негативні наслідки, як збільшення державного боргу, інфляція та підвищення податків. Тому, дане питання актуальне та важливе у плані розробки ефективної стратегії подолання дефіциту шляхом оптимізації витрат, збільшення доходів та залучення іноземних інвестицій.

Військові дії в Україні ускладнили управління державним бюджетом. Адже війна призводить до збільшення витрат на оборону та безпеку, однак зменшення промислового виробництва, туризму та інших секторів економіки теж може зменшити державні доходи. Якщо витрати перевищують доходи держави, це може призвести до збільшення дефіциту бюджету.

Насправді, в Україні вже протягом багатьох років доходи не можуть перевищити видатки, внаслідок чого в країні постійно не вистачає бюджету, однак, якщо до 2019 року нестача була досить не високою, то в наслідок пандемії COVID-19, а згодом і війни, бюджетний дефіцит став стрімко набирати обертів.

На рис. 1. розглянемо доходи та видатки державного бюджету протягом останніх 12 років.

У 2023 році дефіцит держбюджету України сягнув 1,33 трлн грн, що на 418,9 млрд грн, більше ніж у 2022 році. Починаючи з 24 лютого 2022 року велика кількість міжнародних організацій, а також країн почали допомагати Україні фінансово, враховуючи ситуацію яка склалася в країні [2]. Станом на 16 жовтня

2023 року Україна від початку війни отримала 65 млрд доларів міжнародної допомоги у вигляді пільгових кредитів та грантів. У цьому році уряд розраховує отримати ще 42 млрд доларів.

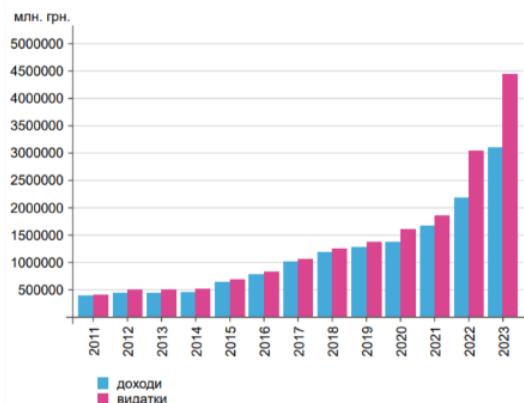

Рисунок 1 – Зведений бюджет України з 2011 по 2023 рр. (млн грн) [1]

На жаль, бюджетний дефіцит продовжує бити всі рекорди, до прикладу, за даними Міністерства фінансів України у грудні 2023 року він становив 285 млрд грн. По більшій мірі така ситуація відбувається через збільшення видатків на оборону, у 2022 році витрати на оборону склали 1 142,9 млрд грн, за 2023 рік видатки на оборону досягли 1,4 трильйона гривень, а у 2024 році ці видатки плануються в меншому розмірі, ніж в бюджеті попереднього року, однак враховуючи ситуацію на лінії фронту, військові видатки можуть збільшити в будь-який момент протягом року, і можливо не раз [3].

9 листопада 2023 року Верховна Рада ухвалила державний бюджет на 2024 рік. Зі слів прем'єр-міністра Шмигала «практично 50 % наших видатків – на оборону та безпеку України. Буде ще більше зброї та техніки, більше дронів, боєприпасів, ракет. Кожна гривня платників податків піде на армію».

За прогнозами у поточному році доходи складуть 1 трлн 768 млрд гривень, видатки планують значно більші – 3 трлн

355 млрд, в такій ситуації дефіцит становитиме – 1 трлн 571,5 млрд гривень. Найбільші витрати як і передбачалось заклали на безпеку та оборону, оскільки це є пріоритетом держави у війні планують витратити 1 трлн 692,6 млрд гривень, а це 22,1 % ВВП [4]. Але чим тоді закривати діри в бюджеті?. Уряд знайшов вихід з цієї ситуації, парламентом був прийнятий Закон про переспрямування податку на доходи військових з місцевих бюджетів до державного. Очікується, що завдяки такому перерозподілу бюджет отримає 200 млрд гривень. Однак, такий хід спрацює якщо, розрив бюджету буде не більше 10 млрд доларів, в такому випадку можна десь скорочувати видатки, десь збільшувати податки, і в такий спосіб нівелювати нестачу бюджету. Але що робити, якщо цей розрив становитиме 20 млрд доларів, в уряді поки що не знають[5].

Отже, дефіцит у державному бюджеті України залишається болючою темою вже протягом декількох років, на жаль, через війну дуже важко тримати рівновагу між доходами та видатками, оскільки великі потреби йдуть на забезпечення армії. Без фінансової допомоги інших країн, ми не зможемо забезпечувати всі потреби для оборони країни та критично важливих галузей економіки, але зрозуміло що більшість цієї допомоги є у вигляді кредитів та грантів, і все це нам колись прийдеться повертати, але поки що головною задачею залишається знаходити шляхи для зменшення дефіциту у держбюджеті.

Список використаних джерел

1. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/cons/>
2. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2024/01/2/708323/>
3. Слово і Діло. URL: <https://www.slovovidilo.ua/2023/10/16/infografika/finansy/skilky-bezpovrotnoyi-dopomohy-ukrayina-otrymala-soyuznykiv-chas-velykoyi-vijny>.
4. Суспільне новини. URL: <https://suspilne.media/627393-zelenskij-pidpisav-zakon-pro-derzbuzet-2024/>
5. Центр економічної стратегії. URL: <https://ces.org.ua/what-to-do-with-budget-deficit/>

*Тис М. С., аспірант
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долишнього НАН України»,
м. Львів, Україна*

МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ МОНІТОРИНГУ ТА ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ

В умовах повномасштабної війни питання безпеки стали найбільш значимими як на національному, так і на регіональному рівнях. Від початку вторгнення росії в Україну, економіка зазнала суттєвих втрат і руйнувань, а питання фінансової безпеки регіонів як важливої складової фінансової безпеки держави набуло пріоритетного значення. Дослідження та систематизація методичного інструментарію моніторингу й оцінювання фінансової безпеки регіону мають прикладне значення в контексті вибору показників кількісної оцінки та рівня, моніторингу фінансових загроз.

У своєму дослідженні Н. Я. Юрків зазначає, що процес моніторингу стану фінансової безпеки в регіональному вимірі повинен здійснюватися на стику аналізу фінансової безпеки держави, регіональної й національної економіки, фінансової безпеки окремих суб'єктів господарювання [1, с. 100].

Практичну спрямованість має підхід, запропонований А. С. Полторака, згідно з яким загальна схема аналізу стану фінансової безпеки регіонів України складається з семи послідовних етапів, серед яких: декомпозиція складової «фінансова безпека регіону» на підсистеми; формування переліку індикаторів; нормування індикаторів у підсистемах фінансової безпеки регіону; визначення показників вагомості для кожного з індикаторів; узагальнення показників у комплексні індикатори стану фінансової безпеки регіону в розрізі підсистем та ранжування областей відповідно до отриманих значень; визначення інтегрального показника стану фінансової безпеки за регіонами та кластеризація областей відповідно до отриманих значень; порівняння стану фінансової безпеки регіонів відповідно до розрахованих даних інтегрального показника стану фінансової безпеки, виділення специфічних проблемних аспектів та можливостей певного регіону [2].

На нашу думку, з позиції регіонального розвитку доцільно приділяти увагу саме тим індикаторам стану фінансової безпеки регіону, які безпосередньо формують базис і можливість оцінки фінансової складової безпеки з позицій можливості задоволення потреб усіх суб'єктів регіону та його економічного розвитку в цілому.

Для оцінки стану фінансової безпеки науковці пропонують до застосування різні методи, серед яких найпоширенішими є метод таксономії, експертні оцінки, аналіз макропоказників та їх подальше порівняння з еталонними даними, однак, з урахуванням особливостей фінансової безпеки регіонів, необхідно розробити методичний підхід та інструментарій, застосування яких дозволило б схарактеризувати рівень фінансової безпеки регіонів, сформуванати місце (ранг) регіону, яке він посідає серед всіх інших областей України, виділити проблемні компоненти забезпечення фінансової безпеки певного регіону у відповідному періоді дослідження.

Отже, методологічні підходи до оцінки фінансової безпеки можна розглядати з точки зору їх об'єктів оцінки (напрямків), методів (математичного, статистичного, стратегічного аналізу, експертного).

Індикаторний підхід виправдовує найвищий рівень фінансової безпеки за умови, що значення індикаторів знаходяться в межах граничних значень, які не досягаються за рахунок інших. Використання в основному залежить від визначення порогових значень, які варіюються в залежності від стану навколишнього середовища, на яке економічні системи в цілому не впливають, а можуть тільки адаптуватися до неї.

Ресурсно-функціональний підхід передбачає оцінку кожного функціонального компонента фінансової безпеки, а потім визначення інтегрованого показника експертами.

Критеріальний підхід спрямований на оцінку фінансової безпеки шляхом порівняння рівня фінансової безпеки відповідно до заздалегідь визначеного критерію.

Аналіз фінансової безпеки регіону може бути здійснений з позицій оцінювання стану грошового обігу та інфляції, а також валютної, бюджетної, боргової та інвестиційної безпеки. Кожен з обраних компонентів розглядається як складний, динамічний

набір зовнішніх і внутрішніх факторів, що визначають певний рівень безпеки внутрішніх грошей, валютного та боргового ринків, бюджетної системи і інвестиційної сфери.

Оцінка фінансової безпеки регіонів проводиться вченими на підставі значень її часткового або інтегрального (таксономічного) показника фінансової безпеки регіонів.

Використання методів стратегічного аналізу (PEST, SNW, SWOT, VRIO і ін.) для вивчення феномена фінансової безпеки у зовнішньому і внутрішньому середовищі досить поширене для вивчення фінансової безпеки.

Будь-який регіон розташований і функціонує в певному середовищі, яке є джерелом як необхідних ресурсів для підтримки його фінансової безпеки, так і загрозливих факторів. STEP-аналіз дозволяє вивчити макросреду (зовнішнє середовище) регіону на основі дослідження соціальних (S-соціальний), технологічних (Т-технологічний), економічних (Е-економічний) і політичних (Р-політичний) факторів. Аналіз PEST аналогічний попередньому методу. Відмінність представлених методів полягає у визначенні пріоритетів у вивченні навколишнього середовища.

Проведення оцінки фінансової безпеки на основі SWOT і SPACE аналізу дозволяє якісно виявити слабкі і сильні сторони регіону. Однак ці моделі носять описовий (дескриптивний) характер, що ускладнює порівняльний аналіз рівнів фінансової безпеки різних регіонів. Крім того, використання цих методів для аналізу стану фінансової безпеки, розробки стратегії її забезпечення відбувається під впливом поведінкового аспекту – суб'єктивізмом економічних агентів. Отже, поряд з цими методами стратегічного аналізу слід використовувати кількісні методи, які б враховували вплив компетентності аналітика (поведінкового фактора) на охоплення результатів, аналіз зовнішнього і внутрішнього середовища регіону.

Список використаних джерел

1. Юрків Н. Я. Регіональні чинники фінансової безпеки реального сектору економіки. Фінанси України. 2011. № 12. С. 99–110.
2. Полторак А. С. Фінансова безпека держави в умовах глобалізації: теорія, методологія та практика : монографія. Миколаїв : МНАУ, 2019. 463 с.

Тютюнник Ю. М., канд. екон. наук, доц.;
Тютюнник С. В., канд. екон. наук, доц.
Полтавський державний аграрний університет,
м. Полтава, Україна

СТРУКТУРНО-ДИНАМІЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ФОРМУВАННІ ДОХОДІВ І ВИТРАТ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Динаміка доходів і витрат банку є головними чинниками зміни рівня прибутковості банківської діяльності.

Доходи банку – це загальна сума грошових коштів, що надходять до банку в результаті здійснення активних операцій та надання інших банківських послуг. Доходи банку мають бути достатніми для покриття операційних витрат, нарощення власного капіталу та виплат акціонерам, що в підсумку підвищує авторитет банку та поліпшує його конкурентну позицію на фінансовому ринку [1].

Зазвичай доходи банку поділяються на дві групи: процентні та непроцентні. Процентні доходи можуть становити до 70 % доходів банку і складаються з процентних доходів від надання кредитних послуг, доходів від інвестицій у цінні папери та інших процентних доходів. Основу непроцентних доходів банку становлять комісійні доходи від кредитного та розрахунково-касового обслуговування клієнтів, комісійні від операцій з цінними паперами, валютою, комісійні доходи від надання банком факторингових, лізингових послуг, гарантій та поручительств, а також інші банківські та небанківські операційні доходи.

Витрати банку – це загальна сума грошових коштів, що витрачаються банком у процесі здійснення діяльності щодо залучення коштів та інших видів діяльності. Як і доходи, витрати банку поділяються на процентні та непроцентні. Процентні витрати, як і процентні доходи, становлять найбільшу статтю банківських витрат. До них належать насамперед проценти, сплачені власникам основних депозитів, та процентні виплати за коштами, залученими на грошовому ринку, в тому числі за цінними паперами власної емісії. Непроцентні витрати банку складаються з комісійних, сплачених іншим учасникам фінан-

сового ринку, банківських, небанківських операційних витрат та витрат на формування резервів [1].

За інформацією Національного банку України [1] розглянемо структурно-динамічні тенденції у формуванні доходів і витрат банківської системи України у 2022–2023 рр. (табл. 1).

Таблиця 1 – Склад, структура та динаміка доходів і витрат банків України за 2022–2023 рр.

Вид доходів і витрат	2022 р.		2023 р.		Зміна (±)	
	сума, млн грн	у % до підсумку	сума, млн грн	у % до підсумку	суми, млн грн	у %
1	2	3	4	5	6	7
1. Доходи – усього	357 549	100,0	446 253	100,0	+88 704	+24,8
1.1. Процентні доходи	217 053	60,7	304 502	68,2	+87 449	+40,3
1.2. Комісійні доходи	85 622	23,9	97 088	21,8	+11 466	+13,4
1.3. Результат від переоцінки та від операцій купівлі-продажу	43 482	12,2	30 263	6,8	–13 219	–30,4
1.4. Інші операційні доходи	8 126	2,3	9 900	2,2	+1 774	+21,8
1.5. Інші доходи	2 413	0,7	2 444	0,5	+31	+1,3
1.6. Повернення списаних активів	853	0,2	2 056	0,5	+1 203	У 2,4 р. б.
2. Витрати – усього	335 628	100,0	359 708	100,0	+24 080	+7,1
2.1. Процентні витрати	65 358	19,5	103 049	28,7	+37 691	+57,7
2.2. Комісійні витрати	35 449	10,5	46 945	13,1	+11 496	+32,4
2.3. Інші операційні витрати	17 875	5,3	18 107	5,0	+232	+1,3
2.4. Загальні адміністративні витрати	82 434	24,6	92 201	25,6	+9 767	+11,8
2.5. Інші витрати	5 951	1,8	8 543	2,4	+2 592	+43,6

Продовж. табл. 1

1	2	3	4	5	6	7
2.6. Відрахування у резерви	121 204	36,1	17 411	4,8	-103 793	-85,6
2.7. Податок на прибуток	7 356	2,2	73 452	20,4	+66 096	У 10 р. б.
3. Чистий прибуток	21 921	×	86 545	×	+64 624	У 3,9 р. б.

Отже, доходи банків України в 2023 р. порівняно з 2022 р. збільшилися на 88 704 млн грн, що становить 24,8 %. При цьому процентні доходи та комісійні доходи, які займають найбільшу частку в структурі доходів, зросли відповідно на 87 449 млн грн (40,3 %) і 11 466 млн грн (13,4 %). Водночас доходи від переоцінки та від операцій купівлі-продажу зменшилися на 13 219 млн грн (30,4 %). Завдяки найшвидшому зростанню частка процентних доходів у доходах банків підвищилася з 60,7 % у 2022 р. до 68,2 % у 2023 р., а в загальній сумі збільшення доходів 98,6 % припадає на збільшення саме процентних доходів. Частка комісійних доходів знизилася з 23,9 до 21,8 %, а доходів від переоцінки та від операцій купівлі-продажу – з 12,2 до 6,8 %. Частка інших видів доходів банківських установ залишається низькою.

Що стосується витрат, то вони в банківській системі України в 2023 р. порівняно з 2022 р. збільшилися на 24 080 млн грн або 7,1 %. Найбільше при цьому зросли: податок на прибуток (на 66 096 млн грн або в 10 разів, що пояснюється законодавчими змінами), процентні витрати (на 37 691 млн грн або 57,7 %), комісійні витрати (на 11 496 млн грн або 32,4 %) та загальні адміністративні витрати (на 9 767 млн грн або 11,8 %). Звертає на себе увагу зменшення відрахувань у резерви на 103 793 млн грн, що становить 7 разів. Зазначена динаміка видів витрат вплинула на суттєві зміни в їх структурі. Так, частка процентних витрат підвищилася з 19,5 % у 2022 р. до 28,7 % у 2023 р., комісійних витрат – з 10,5 до 13,1 %, податку на прибуток – з 2,2 до 20,4 %, загальних адміністративних витрат – з 24,6 до 25,6 %.

Водночас частка відрахувань у резерви знизилася з 36,1 до 4,8 %.

Завдяки випереджальному зростанню доходів (24,8 %) порівняно зі зростанням витрат (7,1 %) чистий прибуток у банківській системі України збільшився з 21 921 млн грн у 2022 р. до 86 545 млн грн у 2023 р., що становить 3,9 раза. Рентабельність витрат (як відсоткове відношення чистого прибутку до витрат) підвищилася з 6,5 % у 2022 р. до 24,1 % у 2023 р.

Список використаних джерел

1. Доходи та витрати банку. URL: https://pidru4niki.com/1854051639428/finansii/dohodi_vitrati_banku (дата звернення: 04.03.2024).
2. Офіційний сайт Національного банку України. Доходи та витрати банків України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 04.03.2024).

БЕЗПЕКА ІНВЕСТИЦІЙНИХ ВКЛАДЕНЬ ФІНАНСОВОГО БІЗНЕСУ

В умовах глобальних трансформацій змінюються пріоритети фінансової діяльності на ринку. Фінансовий бізнес все більшу увагу приділяє розширенню інвестиційних операцій. Основним змістом безпеки таких операцій є формування механізму захисту інвестиційних вкладень від потенційних загроз. Цими загрозами є неефективне використання інвестиційних коштів, потрапляння з вкладеннями у фінансові афери, втрата інвестиційних коштів від вкладання в неефективні проекти. З метою убезпечення від потрапляння в такі ситуації інвестори повинні дотримуватися певних вимог.

Вимогами безпеки, яких повинен дотримуватися фінансовий бізнес у межах заходів захисту своїх інвестиційних вкладень від потенційних загроз є такі головні:

1. Дізнатися про репутацію суб'єкта управління інвестиційним проектом (фірми чи особи-управителя об'єктом інвестування). Для цього за допомогою як відкритих, так і закритих джерел слід дослідити:

- історію становлення суб'єкта управління інвестиційним проектом, особливості його діяльності та поведінки на ринку;
- захоплення, звички, манеру поведінки, моральні принципи власників та керівників суб'єкта управління інвестиційним проектом;
- досвід реалізації подібних та інших інвестиційних проектів суб'єктом управління, його результати;
- фінансові, матеріальні, кадрові, технологічні та інші ресурсні можливості реалізації інвестиційного проекту в суб'єкта управління;
- конфлікти та характер відносин всередині інвеступравителя та з його клієнтами, інвесторами, партнерами, органами влади, іншими;

2. Дізнатися про усі ризики пов'язані з об'єктом інвестування. Для цього зібрати інформацію про об'єкт інвестування й необхідні для реалізації умови та, залучивши вузькопрофільних фахівців, провести:

- техніко-технологічний аналіз реалістичності інвестиційного проекту та необхідних для цього ресурсів;

- маркетинговий аналіз перспектив розвитку продукту та ринку збуту, прогнозування кон'юнктури ринку об'єкта інвестування;

- правовий аналіз наявності та/чи відсутності перепон для реалізації інвестпроекту – необхідність отримання дозволів, наявність обмежень, стан і тенденції державної політики у даній сфері;

- фінансовий аналіз необхідних грошових вливань, їх наявності, а також реальної потенційної доходності інвестиційного проекту;

- аналіз бізнес-моделі інвестиційного проекту – системи управління усіма етапами реалізації інвестиційного проекту;

3. Дотримуватися диверсифікації й уникати проявів надмірної концентрації здійснюючи інвестиційні вкладення. Зокрема:

- не вкладати усі свої кошти в один інвестиційний проект, яким би привабливим він не був;

- не робити інвестиційних вкладень, які немає змоги самостійно профінансувати (не ризикувати більшими сумами ніж є власних коштів), тобто не інвестувати запозиченими коштами;

- вкладати кошти в інвестиційні проекти різних галузей;

- здійснювати інвестиції у проекти, які реалізовуватимуться у різних країнах чи, принаймні, регіонах країни;

- інвестувати у перспективні проекти як різних приватних осіб, так і підприємств та різні державні проекти;

- здійснювати інвестиції у різних валютах та у різні нематеріальні і матеріальні (фінансові, реальні) активи тощо;

4. Не йти на ризики, величини яких не можеш професійно оцінити, і які не знаєш як обійти чи обмежити. Зокрема:

- не інвестувати в нові, незнайомі для інвестора типи проєктів, або проєкти, які реалізовуватимуться в нових галузях, якщо немає фахівців для належної оцінки проєкту;

- перед інвестуванням розраховувати можливі наслідки ризику і не інвестувати в проєкти, які мають значні чи невідомі інвестору ризики, якщо немає апробованого механізму уникнення цих ризиків;

- не вступати в угоди з інвестиційних проєктів, успішна реалізація яких залежить від чинників, на які важко, або навіть неможливо впливати, і які важко спрогнозувати;

- не брати участі в інвестиційних проєктах низького рівня правової чистоти, коли пропонуються умови чи гарантії, які не прописуються в договорах, чи коли в інвестиційному проєкті має місце використання «сірих» схем для отримання результату, тощо;

- при ухваленні рішення про інвестування керуватися принципом, за яким позитивне рішення про участь в інвестиційному проєкті можливе лише за відсутності серйозних сумнівів;

5. Особливо виважено розглядати об'єкти інвестування, які виглядають надто привабливо, чи по яких є інші застереження. Такі об'єкти зазвичай характеризуються підвищеним рівнем ризику і тому їх слід уникати. Ознаками надмірно ризикованих проєктів є:

- надто висока прибутковість інвестиційного проєкту порівняно з аналогічними на ринку, або надто добрі інші умови;

- має місце підштовхування (психологічний чи інший тиск на інвестора) до якнайшвидшого інвестування коштів;

- якщо інвестування подібного об'єкта, або об'єкта в даній місцевості, чи який реалізовувався тими ж особами раніше супроводжувалося конфліктами, скандалами, непорозуміннями;

- об'єкт інвестиційного вкладення є новою сферою діяльності для даного управителя проєктом, даної галузі, регіону тощо;

– успіх реалізації інвестиційного проєкту залежить від унікальних особистих здібностей, зв'язків окремого фахівця, і у випадку виходу з проєкту, його важко замінити;

– умови участі в інвестиційному проєкті містять обмеження інвестора щодо контролю за ходом реалізації проєкту, можливості виходу з нього і повернення коштів, інші обмеження інвестора.

Формування механізму захисту інвестиційних вкладень на основі дотримання фінансовим бізнесом розглянутих вище вимог безпеки, дає змогу гарантувати уникнення головних загроз інвестиційної діяльності. Разом з тим слід пам'ятати, що інвестиційна діяльність вимагає ретельної перевірки та подальшого контролю кожного інвестиційного проєкту-об'єкта вкладень, можливостей його організаторів, їхньої позиції на ринку. Також фінансові установи-інвестори повинні формувати важелі впливу як на хід реалізації інвестиційного проєкту, так і на отримання гарантій повернення вкладених ними коштів.

Список використаних джерел

1. Вовчак О. Д., Самура Ю. О., Сидоренко В. А., Вареник В. А. Банківська безпека : навч. посіб. Київ : Знання, 2013. 237 с.
2. Зубок М. І., Рубцов В. С., Яременко С. М., Гусаров В. Г. Економічна безпека суб'єктів підприємництва : навч. посіб. Київ, 2012. 226 с.
3. Реверчук С. К., Фалюта А. В. Фінансова стабільність банків в Україні: організаційно-управлінські аспекти : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 208 с.

Чиж Н. М., канд. екон. наук, доц.;
Чиж В. О., здобувач вищої освіти
Луцький національний технічний університет,
м. Луцьк, Україна

ІНТЕГРАЦІЯ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНУ ВЛАСНІСТЬ

Фінансові технології відкривають перед підприємствами широкі перспективи для оптимізації процесів, зниження витрат та вдосконалення стратегічного управління. Їх потенціал не обмежується лише фінансовим сектором, але також охоплює різноманітні галузі, від виробництва до роздрібно́ї торгівлі. Інтеграція фінансових технологій в стратегічне управління підприємствами відкриває перед ними значний потенціал для підвищення ефективності прийняття рішень.

На нашу думку інтеграція фінансових технологій у процес прийняття рішень підприємством дасть наступні переваги:

- швидкий доступ до фінансової інформації. Фінансові технології дозволяють автоматизувати збір, обробку та аналіз фінансових даних в реальному часі. Це надає можливість швидко отримувати оновлену інформацію про фінансовий стан підприємства, що допомагає керівництву приймати обґрунтовані рішення на основі актуальних даних;

- аналітичні інструменти для прогнозування. Фінансові технології надають доступ до потужних аналітичних інструментів, які дозволяють проводити детальний аналіз фінансових даних та прогнозувати майбутній розвиток подій, що дозволяє ефективніше планувати свою стратегію та вчасно реагувати на зміни у ринкових умовах;

- оптимізація ресурсів. Завдяки фінансовим технологіям підприємства можуть ефективніше розподіляти свої фінансові ресурси, визначаючи найбільш прибуткові напрямки розвитку;

- мінімізація помилок. Використання фінансових технологій спрощує процес прийняття рішень та мінімізує ризик виникнення помилок. Автоматизація процесів обробки та аналізу

даних дозволяє уникнути людських помилок та забезпечує точність та достовірність інформації;

– більш обґрунтовані стратегічні рішення. Інтеграція фінансових технологій допомагає підприємствам приймати більш обґрунтовані, засновані на даних рішення, що сприяє їхньому успіху та стабільному розвитку в умовах постійних змін на ринку.

Інтеграція фінансових технологій у стратегічне управління підприємствами безперечно сприяє підвищенню їх конкурентоспроможності. Однак, разом з численними перевагами, такий процес не позбавлений викликів. Два основних виклики, пов'язані з інтеграцією фінансових технологій, це культурні зміни та безпека даних.

Упровадження нових фінансових технологій вимагає значних культурних змін у підприємстві. Це охоплює не лише оволодіння персоналом новими навичками та компетенціями, але й зміну корпоративної культури. Виникає необхідність у створенні сприятливого середовища для інновацій та постійного навчання, а також у впровадженні нових методів роботи та комунікації, щоб забезпечити успішну адаптацію персоналу до змін.

З інтеграцією фінансових технологій пов'язаний ризик збільшення загроз кібербезпеки та несанкціонованого доступу до фінансової інформації. Оскільки обсяги фінансових даних зростають, підприємства стають більш вразливими перед потенційними кібератаками та порушеннями безпеки даних. Це вимагає впровадження високих стандартів безпеки, шифрування даних, двофакторної аутентифікації та інших заходів для захисту конфіденційності та цілісності фінансової інформації.

Інтеграція фінансових технологій у стратегічне управління підприємствами суттєво змінює спосіб, яким організації створюють, використовують та захищають свою інтелектуальну власність. Цей процес відіграє ключову роль у забезпеченні конкурентоспроможності та інноваційного розвитку підприємств.

Вплив інтеграції фінансових технологій на інтелектуальну власність та виклики, які можуть виникнути наступні:

- збільшення обсягів фінансової інформації, яка обробляється та зберігається підприємствами;
- підвищення ризику порушення конфіденційності. Важливо вжити відповідних заходів для захисту конфіденційної інформації та забезпечення її безпеки від кібератак та несанкціонованого доступу;
- захист інтелектуальної власності. З використанням фінансових технологій, особливо штучного інтелекту та аналітики даних, пов'язаних з прогнозуванням та аналізом ринкових тенденцій, підприємства можуть створювати нові інноваційні рішення та продукти. Важливо вжити заходів для захисту цінної інтелектуальної власності підприємства від несанкціонованого використання та копіювання;
- важливість патентування. Підвищення обсягу інновацій та технологічних розробок вимагає більш активного застосування процедур патентування для захисту інтелектуальної власності підприємства.
- поява нових стандартів та регулювань у сфері інтелектуальної власності. Зміни в технологічному середовищі можуть вимагати адаптації законодавства для забезпечення ефективного захисту прав власності та стимулювання інновацій [1; 2].

На нашу думку, інтеграція фінансових технологій у стратегічне управління підприємствами сприяє забезпеченню ефективності, прозорості та конкурентоспроможності підприємств, допомагає керівництву приймати обґрунтовані рішення та адаптуватися до змін на ринку. Однак успіх в цьому напрямку залежить від того, наскільки ефективно підприємства зможуть впроваджувати та використовувати фінансові технології, а також від їхньої здатності ефективно управляти зв'язком між технологіями та стратегічними цілями організації.

Отже, інтеграція фінансових технологій у стратегічне управління підприємствами має значний вплив на інтелектуальну власність. Вона відкриває нові можливості для створення, захисту та комерціалізації інноваційних розробок, одночасно посилюючи вимоги до захисту конфіденційності та прав власності. Для успішної інтеграції фінансових технологій необхідно

уважно враховувати всі аспекти управління інтелектуальною власністю та розробляти стратегії її захисту та використання.

Список використаних джерел

1. Чуницька І., Бондарук О. Сучасний стан ринку інтелектуальної власності в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023, (52). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-55>. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2571>
2. Юрченко О. В. Економічні аспекти впливу інтелектуальної власності на конкурентоспроможність підприємства. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2022. № 28. С. 51–60.

*Юрків А. М., аспірант
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долишнього НАН України»,
м. Львів, Україна*

ФІНАНСОВИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Політика згуртованості ЄС – це унікальний за масштабами проєкт конвергенції та подолання диспропорцій в економічному, соціальному й територіальному аспектах між регіонами та країнами Європейського Союзу, яка охоплює також співпрацю з країнами, які мають намір приєднатися до ЄС, або значний потенціал для майбутнього членства.

У червні минулого року Україна набула статусу країни-кандидата вступу до ЄС, який передбачає надання можливостей та використання інструментів фінансування, які раніше були недоступні, зокрема, Інструмент допомоги на етапі підготовки до вступу (Instrument for Pre-accession Assistance/IPA). Водночас зберігається можливість фінансування проєктів у межах ініціативи Європейського територіального співробітництва (Interreg), а також ініціатив, які координує Єврокомісія. Розвиток транс-кордонного співробітництва ґрунтується на джерелах фінансування, які мають різноманітні інструменти реалізації та можуть приймати форми капіталу, квазікапіталу, інвестицій, кредитів, гарантій, грантів або інших інструментів [1].

Загальна сума фінансування всіх напрямів на стратегічний період 2021–2027 роки становить 392 млрд євро. Україні, як державі-кандидату на вступ до ЄС, мало бути доступним пряме фінансування програм з фонду IPA (Інструмент допомоги на етапі підготовки до вступу) та Interreg (Європейське територіальне співробітництво).

Інструмент допомоги на етапі підготовки до вступу – IPA спрямований на підтримку реформ шляхом надання фінансової та технічної допомоги. Ним можуть користуватися як діючі кандидати на вступ до ЄС, так і потенційні. Такий механізм допомагає країнам у подальшому ефективно використовувати струк-

турні фонди, перебуваючи вже у статусі члена Європейського Союзу. Наразі країни користуються третьою програмою ІРА, яка розрахована на період 2021–2027 рр. Серед бенефіціарів даного фінансового інструменту – діючі кандидати на вступ до Європейського Союзу (Туреччина, Сербія, Албанія, Чорногорія та Північна Македонія) та «потенційні» – Ісландія, Косово, Боснія, Герцеговина. У 2021 р. в рамках парадигми «зеленого» переходу ЄС було створено четвертий фонд для реалізації цілей політики згуртування ЄС – Фонд справедливого переходу (JTF).

У 2021 р. у відповідь на кризу, спричинену пандемією коронавірусу, яка вразила Європу та світ, ЄС запровадив абсолютно новий фінансовий інструмент під назвою Next Generation EU (NGEU). Цей інструмент із бюджетом у 750 млрд євро спрямований на усунення безпосередньої економічної та соціальної шкоди, завданої пандемією коронавірусу, а також на підготовку ЄС до майбутніх викликів. Передбачається, що інструмент сприятиме розбудові після COVID-19, щоб ЄС став більш екологічним, цифровим, стійким і краще пристосованим до поточних та майбутніх загроз і небезпек. Одна частина загальної суми – 390 мільярдів євро – була надана у вигляді грантів або безповоротних трансфертів, а решта – 360 мільярдів – у вигляді кредитів.

Європейське територіальне співробітництво – Програма Interreg спрямована на поглиблення транскордонної, транснаціональної, міжрегіональної співпраці у Європі та інтеграції найвіддаленіших районів. Її загальний бюджет на 2021–2027 рр. становить майже 10,1 млрд євро. Механізм надає фінансову основу для активізації територіальної співпраці за чотирма напрямками: транскордонний – Interreg A, транснаціональний – Interreg B, міжрегіональний – Interreg C, інтеграція найвіддаленіших регіонів – Interreg D. Усі проекти у межах Interreg реалізуються на умовах співфінансування (до 90 % витрат може бути покрито за рахунок програми ЄС, 10 % – внесок країни-бенефіціара). Для України, як країни-кандидата до ЄС, можлива участь лише в ініціативах за напрямками Interreg A та Interreg B. Варто зазначити, що після початку повномасштабного вторг-

нення рф Єврокомісія у березні 2022 р. призупинила фінансування програм транскордонного співробітництва, участь у яких брали рф і республіка білорусь та прийняла рішення перерозподілити раніше передані їм 26,2 млн євро на підтримку існуючих програм транскордонного співробітництва України та Молдови.

В Україні реалізується кілька програм транскордонного співробітництва з країнами ЄС. Це ініціативи Європейської Комісії, метою яких є розвиток співробітництва між Європейським Союзом та партнерськими країнами для забезпечення інтегрованого та сталого регіонального розвитку. В них можуть брати участь лише регіони України, які межують з регіонами країн-членів ЄС. Варто звернути увагу на кілька з цих програм. Кошти Програми транскордонного співробітництва Польща-Україна 2021–2027 рр. спрямовуються на три (з п'яти) загальних цілей політики згуртованості: зеленіша і низьковуглецева Європа; соціальніша Європа; Європа ближче до громадян [2].

Програма прикордонного співробітництва ЄІСП Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна є частиною Європейського Інструменту Сусідства та Партнерства ЄС. Реалізацію поточної програми було продовжено до грудня 2023 року. Загальною ціллю програми є посилення та поглиблення співробітництва між Закарпатською, Івано-Франківською та Чернівецькою областями України і відповідними регіонами Угорщини, Румунії та Словаччини. Пріоритетами програми є такі: підтримка місцевої культури та історичної спадщини разом з туризмом; раціональне використання навколишнього середовища у транскордонній зоні – збереження природних ресурсів, проведення заходів щодо зменшення викидів парникових газів та забруднення річок; удосконалення транспортної інфраструктури задля покращення мобільності; удосконалення інформаційно-комунікаційної інфраструктури та поширення інформації; підтримка спільних заходів для запобігання природних та техногенних катастроф, а також спільні дії у випадку надзвичайних ситуацій; покращення здоров'я людей.

Програма прикордонного співробітництва Румунія – Україна націлена на розвиток відповідних прикордонних регіонів – як у Румунії (країні ЄС) – так і в Україні. Загальне фінансування програми складає 60 мільйонів євро. Програма втілюється через Європейський Інструмент Сусідства (ЄІС) та спрямована на надання підтримки заходів у межах таких сфер співпраці як сприяння політичному діалогу та реформам, розвитку соціальної політики, транспорту тощо.

Список використаних джерел

1. Копилюк О. І., Музичка О. М., Бублик М. І., Куцаб П. А. Організаційні та фінансові механізми розвитку транскордонного співробітництва. Львів : СПОЛОМ, 2020. 207 с.
2. Державна програма розвитку транскордонного співробітництва на 2021–2027 роки. URL: <https://www.minregion.gov.ua/base-law/grom-convers/elektronni-konsultatsiyi-z-gromadskisty/proekt-postanovy-kabinetu-ministriv-ukrayiny-pro-zatverdzhennya-derzhavnoyi-programy-rozvytku-transkordonnogo-spivrobitnyctva-na-2021-2027-roky/>

СЕКЦІЯ 4 МІЖНАРОДНИЙ БІЗНЕС В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ

*Alsakaf Hind, student
scientific supervisor: Strilets V. Yu.,
doctor of economics, associate professor
Poltava University of Economics and Trade,
Poltava, Ukraine*

EXPLORING APPLE'S STRATEGIC LANDSCAPE: A PEST ANALYSIS PERSPECTIVE

Apple Inc, a pioneering multinational corporation, has spearheaded transformative advancements in both personal electronics and media industries, profoundly shaping their evolution and accessibility worldwide. Apple Computer, Inc. is engaged in the design, production, and promotion of personal computers, software, networking solutions, and accessories, which encompass a range of portable digital music players.

PEST analysis helps Apple Inc. understand the external environment, identify potential threats and opportunities, and develop strategies to ensure sustainable development and successful operation in the market [3]. PEST analysis, an acronym for political, economic, social, and technological factors, serves as a managerial approach aimed at comprehending external influences and devising strategies to adapt to evolving environments. Moreover, for multinational corporations, it serves as a potent instrument to discern the ramifications of macro-level external events from their unique vantage points.

Table 1 – Apple Inc. PEST Analysis Matrix

Political Factors	Economic Factors
The political stability in countries where Apple Inc. operates, including the USA and other markets, affects the company's operational activities and its ability to grow and expand its business.	The economic conditions in countries where Apple Inc. is present, including income levels and changes in consumer demand, can impact the company's product sales and financial performance.

Continuation of Table

Political Factors	Economic Factors
Tax policies, customs tariffs, and other regulatory restrictions may influence the company's profitability and its competitiveness in the market	Currency exchange rates and financial stability can also affect the cost of raw materials, production expenses, and the company's pricing policies
Socio-cultural Factors	Technological Factors
Changes in consumer tastes and perceptions of technological goods can affect the demand for Apple's products and its marketing strategies. Issues regarding data security and confidentiality may influence consumer perception of the company's products and services	Rapid technological changes and innovations can affect Apple Inc.'s competitive advantage and its ability to develop and release new products and services. Intellectual property issues and patent rights may impact the company's investment attractiveness and its business reputation

To commence, political factors exert both positive and negative influences on Apple. Favorable shifts in free trade policies present opportunities for Apple to enhance its profitability, particularly amid the challenges posed by COVID-19. For instance, as the U.K. government advances new Free Trade Agreements with countries like Australia, New Zealand, and the U.S., Apple stands to benefit by expanding its global product distribution network. Conversely, trade tensions between the U.S. and other nations pose threats to Apple's growth and global sales revenue. For instance, prolonged political tensions between China and the U.S. could result in higher tariffs on imported electronic products, putting Apple at a disadvantage.

Moving on to economic factors, they hold significant importance for Apple as a multinational entity. With the rollout of vaccines, global economic recovery is anticipated to accelerate, with projected growth rates of 5.5 % in 2021 and 4.2 % in 2022. This economic rebound presents expansion opportunities for Apple. Additionally, the growth trajectories of developing countries, such as those in the Asia Pacific region, are particularly significant for Apple's revenue. Therefore, both global and local economic growth dynamics play pivotal roles in shaping Apple's prospects [2].

Socio-cultural factors also wield considerable influence on Apple's profitability. Despite the COVID-19 pandemic, Apple reported earnings growth across all segments and geographies, owing to the surge in remote work, learning, and entertainment needs. This societal shift has notably boosted demand for MacBook and iPad units, presenting lucrative opportunities for Apple. However, rising anti-Apple sentiments globally, coupled with preferences for domestic brands in certain markets like China, pose challenges to Apple's growth trajectory.

Lastly, technological factors predominantly present opportunities for Apple. The increasing global demand for cloud computing services serves as a significant growth avenue for Apple, enabling the company to offer lucrative iCloud storage options to individual users. With continuous advancements in cloud computing technology, Apple stands to further maximize its profitability through expanded service offerings. Despite these opportunities, Apple faces competition from other tech giants like Google, which could potentially erode its market share as customers gain access to a broader array of choices in the technology market [1].

In summary, Apple Inc., a trailblazing multinational corporation, has played a pivotal role in revolutionizing personal electronics and media industries, profoundly shaping their global evolution and accessibility. Through a PEST analysis, Apple gains insights into external factors affecting its operations, identifying potential threats and opportunities to ensure sustainable development and success in the market. Political stability, economic conditions, socio-cultural shifts, and technological advancements all impact Apple's strategies and performance. While favorable trade policies and economic growth present opportunities, trade tensions and anti-Apple sentiments pose challenges. However, technological advancements, particularly in cloud computing, offer promising avenues for Apple's continued growth and profitability, albeit amidst intensifying competition in the technology sector.

References

1. Apple PESTLE Analysis. URL: <https://businessmodelanalyst.com/apple-pestle-analysis/>

2. Brendon V. Ridge. Strategies and Innovations in Apple's Marketing Approach: Unveiling the Tech Giant's Success Formula. URL : <https://www.mediummultimedia.com/en/marketing-usa/how-does-apple-use-marketing/>
3. Strilets V. Yu. (2019) Zabezpechennia rozvytku malykh pidpriemstv: teoriia, metodolohiia, praktyka [Ensuring the development of small enterprises: theory, methodology, practice] (457 p.). Poltava : PUET.

*Аржаннікова А. Р., здобувачка вищої освіти;
Стрілець В. Ю., д-р екон. наук, доц. –
науковий керівник
Полтавський університет економіки і торгівлі,
м. Полтава, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІНТЕРНЕТ-ТОРГІВЛІ В УКРАЇНИ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД

Економічна ситуація в Україні є надзвичайно складною через рецесію, спричинену війною, яка призводить до зниження купівельної спроможності населення. Водночас, воєнні потрясіння порушили ланцюги поставок і обмежили доступність численних товарів для звичайних споживачів. Це створює значні можливості для міжнародних продавців, які можуть допомогти заповнити цю прогалину через онлайн-продажі та транскордонну доставку.

Питання розвитку інтернет-торгівлі знаходиться у центрі уваги українських науковців: Яценко О., Грязіна А., Шевчик О. [1], Стрілець В. Ю., Фролов С. М. та ін. [4]; Березовська Л., Кириченко А. [2] та ін.

Початок війни став викликом для ринку електронної комерції України. Це вплинуло на зменшення відсотку населення, що має доступ до Інтернету з 90 % у 2022 році до 81 % у 2023 році (табл. 1). Проте відсоток користувачів Інтернету, які купували товарів або послуг онлайн, зріс з 57 % у 2022 році до 73 % у 2023 році.

Таблиця 1 – Показники користування інтернетом в Україні у 2019–2023 роках

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Відсоток населення, що має доступ до Інтернету	80	90	81
Темпи росту відсотку населення, що має доступ до Інтернету	106,7	112,5	90,0
Відсоток користувачів Інтернету, які купували товарів або послуг онлайн	54	57	73
Темпи росту відсотку користувачів, що купували товарів або послуг онлайн	101,9	105,6	128,1

Джерело: складено на основі [5].

У 2021 році Інтернет користувалося 65 % населення, при цьому 44 % з них здійснювали покупки онлайн. Обсяг онлайн-продажів оцінювався в понад мільярд дол. Найпопулярнішими категоріями онлайн-покупок були медіа та електроніка, мода, меблі та інтер'єр. Середній дохід на одного покупця становив понад 190 дол. на рік. Хоча українська економіка у сфері електронної комерції може не виглядати настільки вражаючою, як у Польщі чи Чехії, але вона фіксувала найбільші темпи зростання.

За даними Statista, в перші тижні війни обсяг продажів в Україні знизився до 90 %; на його початку також відмічено зниження величини собівартості та доходу на одного покупця [3] (рис. 1).

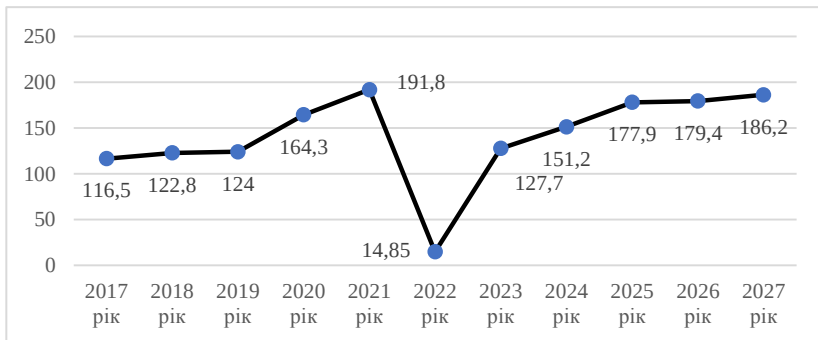

Рисунок 1 – Фактичні значення (2017–2023 роки) та прогноз (2024–2027 роки) середнього доходу від електронної комерції на одного користувача в Україні, дол.

Джерело: складено на основі [3].

У 2023 році електронна комерція складає 11 % від загального обсягу ринку, що свідчить про подальший розвиток [3]. Як зазначає Березовська Л. та Кириченко А., електронна комерція пережила спочатку раптове зниження, а потім збільшення попиту на окремі категорії товарів, і, нарешті, деяку стабілізацію після масового переміщення людей, релокації складів та виробництва [2]. Стабілізацію ринку було досягнуто, зокрема, за рахунок категорій товарів, де споживачі відчували найбільший дефі-

цит (наприклад, гігієнічні товари, господарські потреби, товари для тварин тощо).

До початку війни вітчизняний ринок електронної комерції характеризувався зростанням частки населення, яке мало доступ до Інтернету. Згідно зі звітом EcommerceEurope на 2022 рік, прогнозувалася частка населення, яка користується Інтернетом, на рівні 67 %, збільшившись порівняно з 62 % у 2020 році та 65 % у 2021 році [5]. Проте, до 2022 року частка населення в Україні зменшилася на приблизно 15 % через велику кількість внутрішньо переміщених осіб, міграційні процеси та тимчасову окупацію частини території країни. Таким чином, на сьогодні приблизно 85 % з 22,1 млн громадян України мають доступ та можливість використовувати Інтернет. Однак, частка користувачів, які здійснюють покупки товарів та послуг через онлайн-канали, традиційно залишалася нижчою та станом на 2021 рік складала 44 %. Іншими словами, частка населення, яке фактично проживає на території України, зменшилася на приблизно 23 %, у той час як частка користувачів Інтернету становила 22,5 % (з 24,5 млн до 19,0 млн осіб) [3]. Це можна пояснити значним зменшенням купівельної спроможності населення через інфляційні процеси.

У цілому, розвиток електронної комерції в Україні відбувається у складних умовах, спричинених економічними та соціальними факторами, зокрема, війною та рецесією. Незважаючи на це, спостерігається зростання використання Інтернету серед населення та збільшення кількості онлайн-покупок. Населення активно користується онлайн-платформами для придбання різноманітних товарів, що стимулює подальший розвиток електронної торгівлі. Однак, для збільшення обсягів продажів та підвищення конкурентоспроможності національних підприємств необхідно активно впроваджувати інноваційні стратегії та залучати нові технології.

Список використаних джерел

1. Яценко О., Грязіна А., Шевчик О. Електронна комерція як елемент глобальної торговельної системи. *Світове господарство і міжнародні економічні відносини*. 2019. Т. 8, № 218. С. 4–15.

2. Березовська Л., Кириченко А. Розвиток електронної комерції в Україні та ЄС. Економіка та суспільство. 2022. № 42. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-15> (дата звернення: 11.02.2024).
3. Statista. E-commerce worldwide – statistics and facts. URL: <https://www.statista.com/topics/871/online-shopping/#topicOverview> (дата звернення: 11.02.2024).
4. Strilets V., Frolov S., Datsenko V., Tymoshenko O. and Yatsko M. (2022). State support for the digitalization of SMEs in European countries. *Problems and Perspectives in Management*, 20(4), 290-305.
5. Lone S., Weltevreden J. European e-commerce report 2023. Amsterdam/Brussels: Amsterdam University of Applied Sciences & E-commerce Europe, 2023. – 105 p. – URL: <https://ecommerce-europe.eu/wp-content/uploads/2023/11/European-Ecommerce-Report-2023-Light-Version.pdf> (дата звернення: 11.02.2024).

*Артонкіна Є. А., здобувачка вищої освіти;
Франко Л. С., старший викладач
Полтавський університет економіки і торгівлі,
м. Полтава, Україна*

КОРПОРАТИВНА КУЛЬТУРА СУБ'ЄКТА МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Корпоративна культура відіграє значну роль у підвищенні ефективності діяльності суб'єкта міжнародного бізнесу, досягненні високої конкурентоспроможності та розвитку соціально-трудових відносин. Природа цього зростання полягає в тому, що корпоративна культура охоплює значну частину соціального та виробничого життя колективу, тому цей соціальний феномен потребує постійного вдосконалення, оскільки він є необхідною запорукою ефективного використання людського потенціалу в процесі реалізації ефективних стратегій, удосконалення менеджменту, зміцнення згуртованості команди, виступає стратегічним мотивуючим фактором, який спрямовує працівників на досягнення місії та цілей.

У сучасному світі люди є головним активом будь-якої компанії, а корпоративна культура є невід'ємною складовою її конкурентних переваг в умовах глобального бізнес-середовища. Тому визначення принципів формування корпоративної культури компанії як внутрішнього середовища зародження та становлення загальних цінностей сталого цивілізаційного розвитку є актуальною проблемою сьогодення. Корпоративна культура створює передумови для формування стійкого та ефективно працюючого колективу, що чітко представляє місію компанії [1].

Корпоративна культура сприяє узгодженню колективних та індивідуальних інтересів працівників, стимулює їхню ініціативу, поліпшує комунікаційні процеси, формує відповідальність та сприяє створенню морально-психологічного клімату. Це може призводити до різних викликів, однак водночас надає можливість значно підвищити продуктивність праці та зменшити плинність кадрів в умовах жорсткої конкуренції та економічних труднощів.

Успішні організації і компанії відзначаються високим рівнем розвиненості корпоративної культури, яка формується за участю всіх зацікавлених сторін, але особливу роль в цьому процесі відіграють керуючі та керовані ланки.

Формуванням необхідного рівня корпоративної культури, спрямованої на розвиток організації, необхідно цілеспрямовано управляти. Управління корпоративною культурою – важливий елемент стратегії організації. Необхідно постійно здійснювати аналіз досягнутого рівня корпоративної культури, досліджувати тенденції її розвитку, виявляти застарілі норми, і формувати цілі перспективної культури, що відповідає стратегічним цілям організації [2].

Сучасне суспільство докорінно змінило свій погляд на ефективне функціонування підприємств. Виявилося, що науково-технічний прогрес сам по собі недостатній, і щоб досягти успіху, необхідно формувати ціннісні орієнтації та культуру взаємин у бізнесі, використовувати різноманітні соціально-психологічні методи управління. Корпоративна культура надає можливість об'єднати колектив та спрямувати його на досягнення стратегічних цілей організації, що забезпечує підвищення конкурентоспроможності підприємства.

У сучасних умовах функціонування підприємств як відкритих соціально-економічних систем, корпоративна культура в системі управління змінями виконує низку важливих функцій:

- інтегративна функція забезпечує включення працівників або окремих груп у процес змін. Ця функція пов'язана з явищем «занурення у зміни», яке забезпечує працівникам відчуття причетності до змін та дозволяє їм бути частиною команди змін або, навпаки, виражати протест проти них;
- адаптаційна функція сприяє пристосуванню працівників до умов змін шляхом взаємодії з соціальними та організаційними зв'язками;
- комунікативна функція передбачає передачу інформації щодо змін та оціночних суджень про них працівникам чи їх групам за допомогою ефективних форм передачі інформації та комунікаційних каналів;

- регулятивна функція визначає необхідні форми поведінки працівників, відбраковує неприйнятні форми поведінки та підтримує позитивну реакцію на зміни;
- культура підприємства накопичує спільний досвід впровадження змін та подолання опору;
- важливою є амбівалентність, яка полягає в підтримці різних цінностей одночасно.

Загалом, можна стверджувати, що коли цінності, норми та інтереси організації відображають цінності, норми та цілі індивідів, ми спостерігаємо збіг культур. Однак у цьому контексті існує ряд вимог до формування корпоративної культури, оскільки тривала участь людини у структурованій діяльності зі своєю власною культурою може призвести до зменшення її здатності до активного втручання за межами цієї системи.

На показники продуктивності діяльності підприємства, як правило, впливають тип і якість сформованої корпоративної культури підприємства, адже корпоративній культурі відводиться центральна позиція в ієрархічній системі бізнес-культур, які відрізняються за своїми внутрішніми і зовнішніми ознаками: корпоративна культура – організаційна культура – управлінська культура – персональна культура людини. Однак особливий вплив на корпоративну культуру все ж таки спричиняє внутрішнє і зовнішнє середовище, які, в свою чергу, також схильні до тиску з боку національної економічної культури [3].

Таким чином, корпоративна культура має велике значення як у національному, так і в міжнародному контексті, актуальність теми забезпечується постійними дослідженнями видатних зарубіжних вчених і практиків. Усі експерти підкреслюють високу важливість корпоративної культури як ефективного інструменту управління компанією; Дослідники проблеми, як теоретики, так і практики, відзначають, що глобалізація має дуже великі перспективи і підлягає детальному розгляду в усіх контекстах співпраці.

Список використаних джерел

1. Гурман О. М., Комарницький І. М. Корпоративні культури транснаціональних корпорацій та ментальні домінанти українських працівників: структурно-ціннісний аналіз. *Вісник Львівського торго-*

вельно-економічного університету. Львів : Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2020. Вип. 59. (Економічні науки). С. 105–116.

2. Данюк В. М., Чернушкіна О. О. Сучасне розуміння корпоративної культури. Формування ринкової економіки : зб. наук. пр. Спец. вип. : у 3 т. Соціально-трудові відносини : теорія і практика. Київ : КНЕУ. 2010. Т. 1. С. 250–259.
3. Зеркаль А. В. Корпоративна культура та комерційна свідомість персоналу – інноваційні напрями розвитку підприємств : монографія. Tallinn : Teadmus OÜ, 2022, 346 с.

*Балов Г. Ю., магістр;
Пузирьова П. В., д-р екон. наук, доц.
Київський національний університет
технологій та дизайну,
м. Київ, Україна*

СТРАТЕГІЧНИЙ МАРКЕТИНГ ЯК ОСНОВА СТАБІЛЬНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ БІЗНЕСУ

Кожна компанія має свою цільову аудиторію або групу людей, яким вона пропонує свої товари або послуги. Це означає, що не всі сегменти ринку будуть вигідними або відповідатимуть потребам кожного підприємства. Проте, кожна організація має свій власний ринок, на якому можливі швидкі заробітки та значний потенціал. Деякі з перешкод на цьому ринку можуть бути дуже складні для подолання. Стратегічний маркетинг охоплює кілька процесів, але один з найважливіших – це ідентифікація та проведення глибокого дослідження покупців, включаючи їхні покупки, бюджет та конкретні потреби [1].

Існує сім ключових функцій у маркетингу: управління маркетинговою інформацією, фінансування, управління товарами та послугами, ціноутворення, просування, продаж і розподіл. Для того щоб прогресувати, компаніям необхідно об'єднати всі ці аспекти і сформувати продуктивний маркетинговий підхід. У стратегічному маркетингу використовуються різноманітні інструменти та методи для забезпечення цих функцій: SWOT-аналіз, який дозволяє оцінити сильні та слабкі сторони організації, а також можливості та загрози; Матриця Ансоффа, яка допомагає оцінити ситуацію на ринку; Матриця BCG, яка дозволяє аналізувати товарний портфель організації; Карта позиціонування, що визначає положення організації в порівнянні з конкурентами; Ланцюжок вартості, який дозволяє виявити конкурентні переваги організації; Сили Портера, що аналізують зовнішні впливи на організацію [2].

Серед ключових етапів формування стратегічного маркетингу на підприємстві виділяють:

Перший етап – етап планування – є найбільш важливим, оскільки він здійснює аналіз внутрішніх сильних і слабких сторін, зовнішньої конкуренції, змін у технологіях та культурних тенденціях у сфері. Для досягнення результатів на даному етапі використовують:

1. SWOT-аналіз, що визначає сильні та слабкі сторони, можливості та загрози для бізнесу компанії, і розкриває її позицію на ринку. Для максимізації сильних сторін і мінімізації слабких необхідно проаналізувати конкуренцію, вивчити поточних і потенційних клієнтів компанії, оцінити компанію та визначити тенденції відомої галузі. Після цього аналізу результати стануть основою для розробки маркетингового плану компанії, який повинен бути конкретним та досяжним.

2. Розробка маркетингової програми, що відбувається після визначення потреб клієнтів і вибору продуктів для їх задоволення. Ця програма фокусується на 4Р та бюджеті, необхідному для кожного елемента маркетингового міксу.

3. Постановка маркетингових та товарних цілей, що відбувається на основі розуміння потреб клієнтів, щоб забезпечити їх задоволення та збільшити шанси на успіх з новими продуктами.

4. Виявлення відмінностей, таких як унікальна торгова точка компанії, а також забезпечення того, що кожен продукт має певний набір характеристик або особливостей, що роблять його кращим за конкуруючі альтернативи.

5. Позиціонування товару на ринку таким чином, щоб споживачі асоціювали його з вирішенням своїх проблем.

6. Вибір цільового ринку на основі досліджень та сегментації ринку, а також розробка стратегій орієнтації на ринок та продукт.

7. Встановлення цінової стратегії, розміщення та просування продукту, включаючи преїскурантні ціни, розподіл, рекламу та інші маркетингові заходи.

8. Створення стратегії продукту, що зосереджується на характеристиках, упаковці, бренді та гарантіях продукту [3].

Другий етап – фаза впровадження – це етап процесу, пов'язаний з конкретними діями. Якщо компанія не може втілити

план, розроблений на попередніх етапах, години, витрачені на планування, стають марною. Однак, при правильному та добре структурованому плануванні програму можна реалізувати за допомогою прогнозу продажів та бюджету, використовуючи такі чотири компоненти:

1. Отримання ресурсів – необхідні фінансові засоби для розробки та реалізації нових продуктів.

2. Розробка маркетингової організації – впровадження маркетингової ієрархії для відображення результатів виконання планів.

3. Розробка графіків планування – встановлення конкретних термінів для виконання завдань.

4. Виконання маркетингового плану – приверне увагу до деталей стратегії і тактики, зазначених у маркетинговому плані.

Третій етап – етап оцінки або контролю. Цей процес включає переконання, що результати програми відповідають поставленим цілям. Команда маркетингу, зокрема менеджер, має стежити за будь-якими відхиленнями від плану та оперативно виправляти будь-які негативні відхилення, щоб повернутися на правильний шлях. Крім того, команда повинна використовувати позитивні відхилення, наприклад, якщо деякі продукти продаються краще, ніж планувалося, то більше ресурсів може бути виділено на їхнє виробництво або рекламування.

Отже, сутність стратегічного маркетингу полягає в тому, що він є ключовим елементом для забезпечення стабільності та успіху компаній у довгостроковій перспективі, що дозволяє компаніям ефективно використовувати свої ресурси, адаптуватися до змін у середовищі та реагувати на конкуренцію. Шляхом аналізу ринку, конкурентів, клієнтів та внутрішніх чинників компанія може розробити стратегії, які дозволять їй зайняти сильну позицію на ринку, забезпечити зростання прибутковості та зберегти конкурентну перевагу у майбутньому. Таким чином, стратегічний маркетинг є основою для забезпечення стабільності та успіху функціонування компаній у складному та змінному бізнес-середовищі [1–3].

Список використаних джерел

1. Крамар М. С. Застосування маркетингового інструментарію впровадження інновацій у підприємницьку діяльність / М. С. Крамар ; наук. кер. П. В. Пузирьова // *Економіка, облік, фінанси та право: аналіз тенденцій та перспектив розвитку* : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 24 жовтня 2019 року : у 7 ч. – Ч. 3. – Полтава : ЦФЕНД, 2019. – С. 58–59.
2. Пузирьова П. В. Значення маркетингового дослідження при визначенні ключових факторів впливу на план виробництва продукції промислових підприємств / П. В. Пузирьова // *Проблеми підвищення ефективності інфраструктури* : зб. наук. пр. – 2011. – Вип. 30. – Київ : НАУ, 2011. – С. 168–174.
3. Financial strategy of management for marketing and communication design in smart economy conditions [Electronic resource] / O. Lozhachevska, A. Taranenko, I. Raikovska, O. Pleskach, O. Kupchyshyna, Z. Shatskaya, P. Puzyrova // *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. – 2023. – Vol. 45, № 4. – P. 314–333.

*Богатирьов В. В., магістр;
Пузирьова П. В., д-р екон. наук, доц.
Київський національний університет
технологій та дизайну,
м. Київ, Україна*

УПРАВЛІННЯ МІЖНАРОДНОЮ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ БІЗНЕС-СТРУКТУР

Бізнес-структура, яка працює як на внутрішньому, так і на міжнародному ринку, знаходиться перед новими викликами конкурентного оточення. У сучасних умовах ринкової конкуренції, значна кількість бізнес-структур змагаються між собою за свої позиції, кожна з них прагне досягти найвищих економічних показників у своїй діяльності, незалежно від масштабу ринку – національного чи міжнародного [1].

Оскільки успішність бізнес-структур в значній мірі залежить від її конкурентоспроможності, необхідно забезпечити високий рівень не лише національної, а й міжнародної конкурентоспроможності. Це означає, що важливо впровадити спеціалізоване управління міжнародною конкурентоспроможністю бізнес-структур [2].

У ситуації жорсткої конкуренції, успішність бізнес-структур на міжнародному ринку залежить від рівня їх міжнародної конкурентоспроможності. Міжнародна конкурентоспроможність бізнес-структур визначається їх здатністю максимально використовувати внутрішні ресурси для створення конкурентних переваг і збереження стійкої позиції в умовах глобальної конкуренції. Іншими словами, міжнародна конкурентоспроможність проявляється, коли бізнес-структури досягають переваг на міжнародній арені і відстоюють свої позиції в цій конкурентній боротьбі [3].

Однак бізнес-структури, які працюють на міжнародних ринках, стикаються з рядом проблем, які переважно пов'язані з рівнем їх міжнародної конкурентоспроможності. Ці проблеми включають: потребу дотримання нових правил бізнесу на міжнародних ринках; необхідність зміни корпоративної культури

для адаптації до міжнародного середовища; встановлення ефективних зв'язків з іноземними партнерами; пошук джерел ресурсів і конкурентних переваг на міжнародному ринку; досягнення високого рівня міжнародної конкурентоспроможності; узгодження вимог і потреб споживачів міжнародних ринків з можливостями бізнес-структури [4].

Розвиток міжнародної конкурентоспроможності бізнес-структур залежить від зовнішніх чинників, таких як глобальне економічне оточення, умови цільового зовнішнього ринку, економічний стан країни, рівень життя населення, інвестиційна політика, державне регулювання, інфляція і так далі. Серед внутрішніх чинників, які впливають на цей розвиток, варто зазначити наявність системи управління міжнародною конкурентоспроможністю, яка забезпечує функціонування бізнес-структури на світовому ринку [2–3].

Управління міжнародною конкурентоспроможністю бізнес-структур – це комплекс дій, спрямованих на створення та впровадження конкурентоздатних продуктів, розвиток конкурентних переваг і їх постійне оновлення, з метою тривалого успішного функціонування бізнес-структур на глобальному ринку [1–2].

Основною метою впровадження системи управління міжнародною конкурентоспроможністю є використання конкурентних переваг бізнес-структур на міжнародному ринку для забезпечення їх економічного зростання. Створення такої системи передбачає вирішення ряду завдань, включаючи інтеграцію всіх складових організаційної структури, налагодження ефективного взаємодії між ними, оптимальне використання ресурсів та виробництво високоякісної продукції, а також постійний пошук джерел конкурентних переваг для забезпечення стійкої конкурентоспроможності бізнес-структур як у сучасному, так і у майбутньому періодах [3–4].

Управління міжнародною конкурентоспроможністю бізнес-структур включає чотири основні блоки, які взаємодіють між собою:

1. Визначення основних пріоритетів, що ґрунтуються на формулюванні цілей діяльності бізнес-структур щодо досяг-

нення конкурентних переваг та відповідного рівня конкурентоспроможності.

2. Встановлення завдань, що включає проведення аналізу як внутрішнього, так і зовнішнього середовища діяльності бізнес-структур.

3. Розробка стратегії, яка передбачає створення альтернативних стратегій для досягнення конкурентних переваг та прогнозування рівня конкурентоспроможності бізнес-структур.

4. Реалізація стратегії, яка спрямована на вибір оптимальних стратегій та розробку стратегічного плану досягнення конкурентних переваг та конкурентоспроможності бізнес-структур [1–4].

Управління міжнародною конкурентоспроможністю бізнес-структур визначає механізм, що базується на трьох ключових компонентах, необхідних для здобуття конкурентних переваг: лідерство, персонал і розвиток.

Отже, управління міжнародною конкурентоспроможністю бізнес-структур спрямоване на підвищення й удосконалення їх конкурентоспроможності, продукції, послуг на міжнародних ринках. Це досягається через постійний пошук джерел конкурентних переваг для забезпечення стійких позицій бізнес-структур в майбутньому. Головна особливість такого управління полягає у: розширенні кількості конкурентних переваг бізнес-структур та їх впровадженні за допомогою позитивних чинників зовнішнього середовища; створенні захисту від негативного впливу зовнішнього середовища шляхом його нейтралізації; формуванні ексклюзивних характеристик бізнес-структур, що сприятимуть підвищенню їх конкурентоспроможності на міжнародних ринках; забезпеченні гнучкості управлінських дій і рішень та їх відповідності динаміці конкуренції на конкретному ринку.

Список використаних джерел

1. Пузирьова П. В. Інноваційні кластери як механізм забезпечення конкурентоспроможності країни в умовах післявоєнного розвитку / П. В. Пузирьова, Є. Садовський // *Управління бізнес-процесами та*

технологічними інноваціями в сучасних умовах та в післявоєнний період = *Management of business processes and technological innovations in the current context and in the post-war period* : зб. тез доп. Міжнар. наук. конф., м. Київ, 10–11 жовтня 2023 року. – Ч. 1. – Київ : НТУ, 2023. – С. 198–200.

2. Пузирьова П. В. Розвиток стратегічного партнерства на основі створення інноваційної бізнес-моделі повоєнного розвитку туризму в Україні / П. В. Пузирьова // *Актуальні проблеми економіки*. – 2022. – № 8 (254). – С. 39–48.
3. Olshanska O. V. The innovative potential of integrated business structures: theoretical and methodological framework for evaluation and implementation = Інноваційний потенціал інтегрованих структур бізнесу: теоретико-методичний базис оцінювання та реалізації / O. V. Olshanska, P. V. Puzyrova // *Журнал стратегічних економічних досліджень*. – 2022. – № 1 (6). – С. 56–66.
4. Puzyrova P. V. Basic strategic directions for the entry of the enterprise into foreign markets / P. V. Puzyrova, N. O. Khmelevskiy, M. D. Herasymchuk // *Формування ринкових відносин в Україні*. – 2022. – № 9 (256). – С. 50–57.

*Гончарук Є. Л., магістр;
Пузирьова П. В., д-р екон. наук, доц.
Київський національний університет
технологій та дизайну,
м. Київ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ АВТОМОБІЛЬНОЇ ІНДУСТРІЇ

Значення автомобільної індустрії та її перспективи розвитку визначаються головним чином рівнем використання автотранспорту в транспортно-енергетичній інфраструктурі та його впливом на національну економіку. Автомобільна індустрія впливає на технічний прогрес, а динаміка продажів автомобілів свідчить про платоспроможність населення та рівень життя. Сучасне автомобілебудування є ключовою галуззю у світовій промисловості, оскільки його продукція застосовується у багатьох галузях економіки, що вирішує економічні, соціальні, екологічні та науково-технічні завдання [1; 3].

Ще одним значущим аспектом, що відкриває дискусію про стан ринку автомобілів, є непряма взаємодія з ринком палива та нафтопродуктів, які взаємодоповнюють один одного. У сучасних умовах весь автомобільний сектор активно переорієнтовується на виробництво більш технологічних та енергоефективних транспортних засобів. За такими змінами стоїть підвищення цін на ресурси та вимоги екологічних стандартів. У результаті ринкова ситуація стає непередбачуваною, що може викликати інші макроекономічні проблеми, такі як зменшення ВВП, зростання безробіття, тощо [2; 4].

Диверсифікація на ринку легкових автомобілів відзначається перерозподілом між визначеними «традиційними» виробниками та новими гравцями, переважно з азійських країн. В цих країнах під впливом глобальних автомобільних корпорацій спостерігається інтенсивний розвиток виробництва легкових автомобілів та їх експансія на світовий ринок [3; 5; 6].

Сучасний прогрес транснаціональних корпорацій у автомобільній індустрії можна узагальнити через три ключові аспекти. По-перше, спостерігається відчутна перевага надлишкових виробничих потужностей. По-друге, автомобілебудування відзначається постійними великими витратами, що є властивими

цій галузі машинобудування. По-третє, насиченість основних автомобільних ринків та постійна конкуренція за споживача призводять до постійного зниження прибутковості корпорацій [5; 7].

Глобальна автомобільна індустрія переживає значні зміни, особливо щодо розподілу виробництва та споживання, а також консолідації виробників на ринку. Ця індустрія, яка раніше була сконцентрована у відносно невеликій кількості країн, тепер стає глобальною, з активним розширенням на регіональному рівні та інтенсивною експортною політикою [1; 4].

Нові тенденції також включають уніфікацію продукції та зближення стандартів, але разом з цим виникають регіональні варіації товарів, призначених для потреб транспортування в різних країнах. Це пов'язано з адаптацією до місцевих умов, кліматичних та культурних особливостей, що призводить до постійного збільшення попиту на автомобільну продукцію у всьому світі [2; 5].

Транснаціональні корпорації автомобільної індустрії активно взаємодіють між собою, що є типовим явищем для компаній у цій галузі. Крім того, у сфері автомобільної промисловості спостерігається інтенсивний процес злиття та поглинання, оскільки деякі компанії представляють себе як перспективні стартапи, а вже визнані великі компанії здійснюють їх придбання та інтегрування в свою організаційну структуру, що створює додаткову конкурентну перевагу перед іншими учасниками ринку [4; 7].

Переструктуризація автомобільної розробки та виробничих процесів головним чином визначається інноваціями в продуктах, такими як електричні автомобілі та технологія автопілота, оскільки ці інновації призводять до змін у технічній структурі автомобілів. Виробничий процес тепер включає не лише розробку нових компонентів і систем, але й створення власного програмного забезпечення, яке стає необхідною складовою частиною кожного автомобіля [6; 7].

Вплив інновацій у продукції проявляється і на вторинному ринку, що відображається у зміні асортименту вироблених комплектуючих. Учасники цього ринку все більше впроваджують цифрові технології в свої процеси з метою здобуття додаткових конкурентних переваг. Цифрова трансформація є

ключовим чинником, вплив якого стає очевидним майже у кожному етапі створення вартості. Завдяки виникненню нових джерел створення вартості формується новий ланцюжок, де обробляються значні обсяги даних. У зв'язку з цим у ланцюгу виникає стійкий взаємозв'язок та обмін інформацією між елементами [2; 6].

Отже, сьогодні транснаціональні автомобільні корпорації акцентують увагу на різноманітності своєї продукції, орієнтуючись на потреби споживачів і розвиваючи екологічно чисті та безпечні автомобілі, які відповідають сучасним екологічним стандартам і вимогам клієнтів [1–7].

Список використаних джерел

1. Дяченко Т. О. Методичні аспекти оцінки конкурентоспроможності автотранспортних підприємств / Т. О. Дяченко, В. Г. Седой // *Причорноморські економічні студії*. – 2019. – Вип. 40. – С. 99–106.
2. Познаховський В. А. Існуючі методи оцінки конкурентоспроможності автотранспортних підприємств та шляхи їх удосконалення / В. А. Познаховський, О. Г. Кірічок // *Сучасні технології в машинобудуванні та транспорті*. – 2017. – № 2. – С. 113–117.
3. Пузирьова П. В. Значення маркетингового дослідження при визначенні ключових факторів впливу на план виробництва продукції промислових підприємств / П. В. Пузирьова // *Проблеми підвищення ефективності інфраструктури*: зб. наук. пр. – 2011. – Вип. 30. – Київ: НАУ, 2011. – С. 168–174.
4. Пузирьова П. В. Особливості формування потенціалу автотранспортних підприємств, що здійснюють вантажні перевезення [Електронний ресурс] / П. В. Пузирьова // *Ефективна економіка*. – 2013. – № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1820>.
5. Шинкаренко В. Г. Концепція вдосконалення управління конкурентоспроможністю автотранспортних підприємств / В. Г. Шинкаренко // *Економіка транспортного комплексу*. – 2020. – Вип. 36. – С. 95–112.
6. Olshanska O. V. Actual aspects of foreign economic activity and foreign economic relations in modern economic conditions / O. V. Olshanska, P. V. Puzyrova, O. V. Parashchak // *Формування ринкових відносин в Україні*. – 2022. – № 9 (256). – С. 21–28.
7. Puzyrova P. V. Basic strategic directions for the entry of the enterprise into foreign markets / P. V. Puzyrova, N. O. Khmelevskiy, M. D. Herasymchuk // *Формування ринкових відносин в Україні*. – 2022. – № 9 (256). – С. 50–57.

*Зборик Д. С., здобувач вищої освіти;
Стрілець В. Ю., д-р екон. наук,
доц. – науковий керівник
Полтавський університет економіки і торгівлі,
м. Полтава, Україна*

ПРОБЛЕМИ ТА ПОТРЕБИ ПІДПРИЄМНИЦТВА УКРАЇНИ В УМОВАХ КРИЗОВОГО ЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА

Відмінність розвитку підприємництва в Україні та закордоном полягає у різних економічних, політичних та культурних умовах, які впливають на підприємницьку активність. Війна, зокрема, має серйозний вплив на розвиток підприємництва, приводячи до зниження інвестицій, збоїв у виробництві та збуті, перерв у логістиці та загальної економічної нестабільності, що може призвести до зменшення підприємницької активності як в Україні, так і за кордоном.

Проблеми підприємництва та напрями їх вирішення знаходяться в центрі уваги українських науковців: Жарикова А. [1]; Ковальчук Н., Калугарь А. [4]; Педченко Н. С., Стрілець В. Ю. [5].

При аналізі кількості суб'єктів господарювання слід відзначити, що малий бізнес складає основну частку у структурі підприємництва – 94,17 %. В той же час, середній бізнес становить 5,64 %, а великі підприємства лише 0,19 %. Варто відзначити, що малий бізнес, одночасно, має найменшу частку реалізованої продукції, яка становить 19 %, порівняно з 44 % для середніх підприємств [3].

Враховуючи повномасштабну війну в Україні, ведення статистики підприємництва стало викликом для державної служби статистики. Але в цілому слід зазначити, що на початку 2023 року економіка України поступово відновлювалася, і прогнозується зростання ВВП на підставі 5 %. Проте інфляція, яка передбачається знизитися до приблизно 6 % до кінця 2023 року, продовжує становити виклик для підприємців, збільшуючи витрати та нестабільність. Український уряд вживає заходів для підтримки підприємництва під час воєнного конфлікту. До ініціатив входить програма «Доступні кредити», що надає фінансування підприємствам на деокупованих територіях, розширення програ-

ми на виробництво зброї та енергії, а також нові кредити для сільськогосподарських підприємств.

У 2023 році Україна отримала рейтинг Індексу Національного Підприємництва (NECI) на рівні 4,3, займаючи 29 місце серед 49 економік (рис. 1) [2].

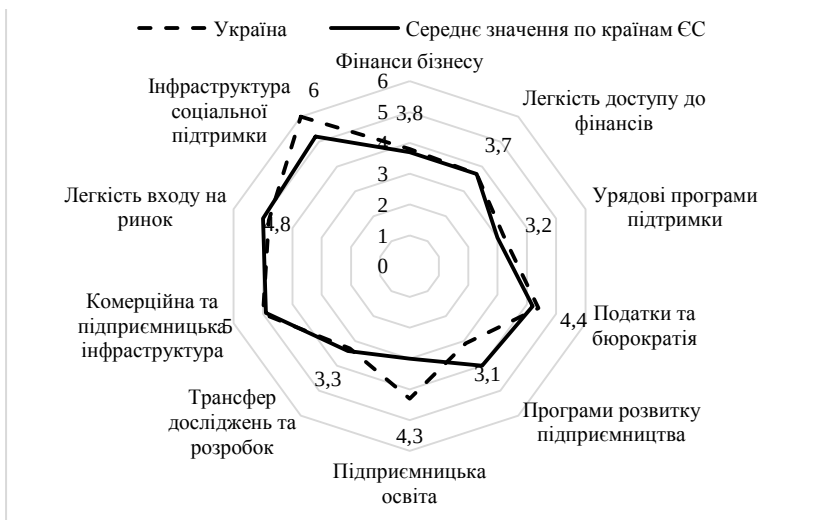

Рисунок 1 – Місце України у рейтингу національного підприємництва за складовими у 2023 році, балів

Джерело: складено на основі [2].

Аналіз впливу війни на український бізнес показує, що він загалом негативний, проте більшість підприємств продовжують свою діяльність і мають намір розвиватися у майбутньому. У період війни бізнес адаптується: багато підприємців починають працювати з іноземними клієнтами. Згідно з дослідженням Mastercard SME Index, майже 28 % українських малих та середніх підприємств, які функціонують у воєнний час, вже розширили свою діяльність на закордонних споживачів. Інші 21 % планують розпочати цей процес у майбутньому. На даний момент найбільш популярними ринками для українських підприємців є США (30 %), Польща (27 %), Німеччина (13 %), Велика Британія (10 %), Литва (10 %) та Канада (10 %). У перспективі, серед країн, які вони

розглядають для подальшого розширення своїх продажів, найбільш популярними є Польща (61 %), Болгарія (13 %), Велика Британія (13 %), Італія (11 %) та Молдова (11 %). Основними перешкодами для виходу на зовнішні ринки для українського бізнесу є обмежений фінансовий ресурс (29 %), недостатні професійні знання (27 %) та нестача виробничих потужностей (12 %) [1].

У результаті війни більшість підприємств відчували зниження активності, зокрема, зменшення кількості діючих підприємств, скорочення доходів і зниження кількості замовлень. Також спостерігається нестаче завантаження, що зумовлене міграцією населення, зниженням платоспроможності громадян та економією на підприємствах. Багато компаній були змушені скоротити витрати, призупинити інвестиції та перевести працівників на часткову зайнятість. Проте, криза також відкрила нові можливості для деяких підприємств. Деякі з них отримали нові замовлення через зменшення конкуренції або збільшення державних замовлень. Бізнес став активніше шукати збут за кордоном, а також раціоналізував та шукав нові способи заробітку.

Підсумовуючи, слід зазначити, що війна в Україні призвела до значного зниження активності підприємств, що виявляється у зменшенні доходів, обмеженні доступу до ресурсів та збутових ринків, а також загальній економічній нестабільності. Проте, деякі підприємства змогли адаптуватися до нових умов, зокрема, шляхом розширення зовнішнього збуту та раціоналізації виробництва. Зусилля уряду направлені на підтримку підприємництва в умовах кризи, включаючи надання фінансової підтримки та розширення програм кредитування. Необхідно продовжувати ці заходи та шукати нові можливості для стимулювання розвитку підприємництва в Україні, зокрема, через розширення доступу до зовнішніх ринків та сприяння інноваціям.

Список використаних джерел

1. Жарикова А. Бізнес під час війни: скільки підприємців почали працювати «на закордон». *Економічна правда*. 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/09/27/691914/> (дата звернення: 05.11.2023).
2. GEM. 2023/2024 Global Report: 25 Years and Growing. URL: <https://www.gemconsortium.org/report/global-entrepreneurship->

monitor-gem-20232024-global-report-25-years-and-growing (дата звернення: 22.02.2024).

3. Інформація офіційного сайту Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 25.12.2023).
4. Ковальчук Н., Калугарь А. Виклики для підприємств України в умовах війни з росією. Економіка та суспільство. 2022. № 42. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-57> (дата звернення: 07.02.2024).
5. Педченко Н. С., Стрілець В. Ю. Державна підтримка розвитку малого підприємництва в умовах євроінтеграційних процесів України : монографія. Полтава : ПУЕТ, 2022. 250 с. <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/11897> (дата звернення: 07.02.2024).

*Змайло В. О., здобувач вищої освіти;
Пожар А. А., канд. екон. наук, доц. – науковий керівник
Полтавський університет економіки і торгівлі,
м. Полтава, Україна*

МІЖНАРОДНІ ПЛАТІЖНІ СИСТЕМИ У МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ

Сучасні технології невпинно розвиваються та дозволяють здійснювати миттєві операції за допомогою безготівкових грошей по всьому світу. Таким чином можна:

- купити товари або послуги в іноземних онлайн- чи офлайн-магазинах/закладах;
- бронювати квитки у зручний для вас час;
- переказувати гроші з рахунку на рахунок за допомогою індивідуальних реквізитів [1].

Фактично, платіжна система – це сервіс для переказу грошей безготівковим способом. Їм керують банківські та інші фінансові структури. Вони не тільки розробляють правила безперебійної роботи, а й відповідають безпосередньо за проведення транзакцій, зберігання коштів на рахунках і таке інше.

Завдання платіжної системи:

- гарантувати безперебійний рух коштів;
- забезпечити безпеку переказів;
- попередити про можливі технічні збої в роботі.

Ключова перевага будь-якої платіжної системи – це висока швидкість транзакцій. Якщо банківські перекази проходять протягом одного робочого дня і більше, то через платіжні сервіси транзакція здійснюється миттєво [2].

Усі ПС регулюються законодавством та глобально виконують такі функції:

- забезпечують стабільну та злагоджену роботу всіх структурних елементів, щоб клієнт міг вільно здійснювати грошові розрахунки;
- гарантують конфіденційність та безпеку на всіх рівнях укладання угод;
- виступають страховою «подушкою» у випадку збоїв, порушень або помилок у програмі під час фінансових операцій.

Таким чином, у безготівкових розрахунках:

- ПС виступає посередником між користувачем і послугою/товаром, щоб унеможливити програмні збої та захистити персональні дані клієнтської бази;

- банківські структури зберігають кошти на рахунках і перебувають у ролі сполучного елемента між відправником коштів та їхнім одержувачем на іншому кінці [1].

Платіжні системи – це свого роду центри обміну даними між банками, тому вони не здатні виконувати такі процеси:

- випускати картки;
- видавати кредити;
- визначати тарифи еквайрингу [3].

Загалом принципи роботи платіжних систем координуються світовими стандартами, спираючись на базові схеми:

- ✓ Для початку споживач/покупець повинен обрати цільову дію з переліку послуг. Наприклад: переказ коштів, покупки в інтернет-магазині, бронювання квитків або інше.

- ✓ Цей запит автоматично прямує до терміналу, а потім до банку учасника, що викликав активацію.

- ✓ Потім банк налагоджує зв'язок із ПС, а вона тим часом через закритий шлюз комунікує з банком-емітентом, який стягує комісію за користування картою, що випустив.

- ✓ Тепер банк перевіряє платоспроможність свого клієнта, і якщо все в порядку, то надсилає до процесингового центру (еквайра) підтвердження з дозволом на списання вказаної суми.

- ✓ Тепер коло замикається терміналом, що проводить транзакцію й оголошує статус операції.

- ✓ У результаті споживач отримує бажану послугу, яку самостійно ініціював, за декілька секунд.

Таким чином, щоб виконати перелічений алгоритм, спеціальний комплекс прогресивних технологій проходить багато етапів перевірки, підтверджень та переадресацій. Такий довгий цифровий шлях у людському сприйнятті займає всього кілька секунд, адже дані повністю зашифровані й передаються/обмінюються/зчитуються в автоматичному режимі. Тому клієнти надійно захищені від хакерських атак та крадіжок особистої інформації.

Список використаних джерел

1. Цимбалюк І. Види та принцип роботи платіжних систем. *Rates*. 2023. URL: <https://rates.fm/ua-uk/payment-systems/vidi-ta-princip-roboti-platizhnih-sistem/>
2. Рейтинг найпопулярніших платіжних систем у світі. *CrossPay*. URL: <https://crosspay.net/rejting-populyarnih-platizhnih-sistem-v-sviti/>
3. Цимбалюк І. Що таке електронна платіжна система, як працює, які переваги та недоліки? *Rates*. 2023. URL: <https://rates.fm/ua-uk/payment-systems/sho-take-elektronna-platizhna-sistema-yak-pracyuye-yaki-perevagi-ta-nedoliki/>

*Кисла К. Г., здобувачка вищої освіти;
Франко Л. С., ст. викладач – науковий керівник
Полтавський університет економіки і торгівлі,
м. Полтава, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ БІЗНЕС-КОМУНІКАЦІЇ З ПРЕДСТАВНИКАМИ КИТАЙСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Вміння спілкуватися завжди було досить важливим і необхідним у бізнес-середовищі. Знання основ ділового спілкування дає можливість ефективної взаємодії із партнерами, реалізує комфортне психологічне спілкування та різноманітні стратегії й тактики, орієнтовані на досягнення компромісу та співробітництва. Успішне ведення ділової комунікації – це досить складна справа, хоча загальновизнано, що комунікації мають величезне значення для успіху організацій. Опитування показали, що 73 % американських, 63 % англійських і 85 % японських керівників вважають комунікації головною перешкодою на шляху досягнення ефективності їх організаціями [1].

Особливості комунікації із представниками китайської культури – це тема, що набуває все більшого значення у глобалізованому світі. Китайська культура, з її прадавньою історією, відіграє ключову роль у формуванні методів комунікації та бізнес-взаємодій на міжнародному рівні. Китайська цивілізація, одна із найстаріших у світі, має довгу історію інновацій та культурного розвитку. Історичні аспекти, такі як конфуціанство, вплинули на формування сучасних комунікативних практик, включаючи повагу до ієрархії та важливість гармонії в міжособистісних відносинах [6].

Комунікація в китайській культурі наголошує на важливості «гуансі» (взаємовідносин), «міаньцзі» (обличчя, репутація) та «кейці» (скромність). Ці концепції лежать в основі бізнес-етикету та спілкування, підкреслюючи потребу в побудові довгострокових відносин та взаємної поваги [4].

Мова, звичайно, відіграє важливу роль у міжкультурній комунікації. Розуміння мовних нюансів та використання адекватних форм звернення є критично важливим для успішної взаємо-

дії. Ефективна комунікація вимагає не лише знання мови, але й глибокого розуміння культурних відмінностей, рис. 1.

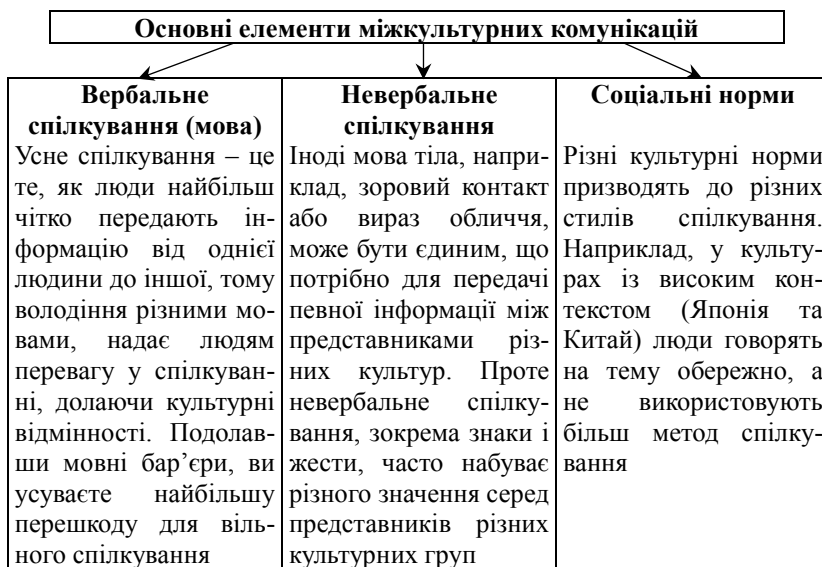

Рисунок 1 – Основні елементи міжкультурних комунікацій

Джерело: складено автором на основі [6].

У китайській бізнес-культурі, особлива увага приділяється етикету зустрічей, обміну візитними картками, та церемонії подарунків. Як і в арабському світі, китайський бізнес зорієнтований спочатку на налагодження взаємовідносин, потім – на угоду. Тому не варто сподіватися на вдалий бізнес із китайськими партнерами, не маючи з ними надійних, довірливих особистісних стосунків («гуансі» – дух дружби). Встановленню таких стосунків китайці віддають багато часу і сил [1].

Характерною ознакою переговорів із представниками китайських фірм та організацій є ставлення до умов контракту як до об’єкта, що завжди перебуває в стані узгодження. Європейських бізнесменів такий підхід дратує. Співпраця з китайськими партнерами на їхній території вимагає блискавичного реагу-

вання на отримані пропозиції, запрошення, ділову кореспонденцію тощо. Щодо цього європейцям бракує оперативності, тому в Китаї часто нарікають на їх неквапливість. Фірми, які співпрацюють із китайськими бізнесменами, повинні мати у своєму штаті фахівців із китайського ділового етикету, а також відповідальних за ділове листування [7].

Незважаючи на потенціал для непорозумінь та конфліктів, існують ефективні стратегії для покращення міжкультурного спілкування. Це включає глибше занурення в культуру, навчання мові, та розвиток гнучкості у підходах до бізнесу та взаємодії. Такий підхід може сприяти розвитку взаємної поваги та розуміння, відкриваючи нові можливості для співпраці [2].

Соціальні медіа в Китаї, зокрема платформи, як WeChat, відіграють важливу роль, як в особистісній, так і в бізнес-комунікації. Розуміння особливостей цих платформ та їх використання для побудови та підтримки взаємовідносин може значно поліпшити ефективність комунікації [4].

Розуміння та повага до культурних особливостей є ключем до успішної міжкультурної комунікації з представниками китайської культури. Важливо пам'ятати, що ефективна комунікація вимагає не лише знань, але й відкритості, адаптації та готовності до навчання.

Список використаних джерел

1. Ковальов Б. Л., Павлик А. В., Федина С. М. Бізнес-комунікації : конспект лекцій. Суми : Сумський державний університет, 2020. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/77603/1/Kovalov_Biznes_komunikatsii.pdf.
2. Business Culture. (n.d.). Xenophobia and Chinese Business Culture. URL: <https://businessculture.org>.
3. China Highlights. (n.d.). How to Communicate with Chinese in China. URL: <https://www.chinahighlights.com>.
4. Commisceo Global Consulting Ltd. (n.d.). China – Language, Culture, Customs and Etiquette. URL: <https://www.commisceo-global.com/resources/country-guides/china-guide>.

5. Darden School of Business. (n.d.). The Nuances of Cross-Cultural Communication. Darden Ideas to Action. URL: <https://ideas.darden.virginia.edu/the-nuances-of-cross-cultural-communication>.
6. Entrepreneurs Roundtable Accelerator. (n.d.). A Cultural Guide to Communicating with Your Chinese Colleagues. URL: <https://www.eranyc.com>.
7. Scroope C. & Evason N. (2017). Communication in Chinese Culture. Cultural Atlas. URL: <https://culturalatlas.sbs.com.au/chinese-culture/chinese-culture-communication>.

*Ковальчук К. М., здобувачка вищої освіти;
Флегантова А. Л., канд. екон. наук,
доц. – науковий керівник
Полтавський університет економіки і торгівлі,
м. Полтава, Україна*

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ КОМПАНІЇ VOLKSWAGEN AG НА ГЛОБАЛЬНОМУ РИНКУ

Однією з найважливіших ознак ринку є конкуренція як форма взаємного суперництва суб'єктів ринку і механізм регулювання суспільного виробництва. Це – громадська форма зіткнення суб'єктів ринкового господарства в процесі реалізації їх індивідуальних економічних інтересів. В економіці конкуренція виконує ряд функцій: виявляє і встановлює ринкову вартість товару; зводить конкретну працю до суспільно необхідної; сприяє вирівнюванню індивідуальних вартостей і прибутку в залежності від продуктивності праці та ефективності управління виробництвом [1].

Конкурентоспроможність – це здатність підприємства витримувати конкуренцію на ринку у заданих умовах, а також вміння найбільш ефективно використовувати власні ресурси. Це дуже широкий термін, який може складатися з самих різних аспектів, які, в свою чергу, безпосередньо впливають на успіх транснаціональної корпорації. Це може бути цінова політика, якість продукції чи послуг, бренд, маркетинг, інновації, логістика та постачання тощо.

Актуальність аналізу конкурентоспроможності для транснаціональних корпорацій є надзвичайно великою і постійно зростає в умовах сучасного бізнес-середовища. В першу чергу це дає можливість визначити переваги та недоліки ТНК в порівнянні з конкурентами та підібрати найефективніші стратегії для успішного розвитку компанії. Також підприємства мають швидко підлаштовуватися до стрімкого розвитку технологій, які спричиняють зміну ринку. Виявити та використовувати переваги в цьому напрямі може допомогти аналіз конкурентоспро-

можності. Для успішної роботи ТНК також обов'язковим є аналіз потреб, вимог та смаків споживачів, що досить швидко змінюються, та пристосування своїх товарів та послуг до такої мінливості. Оцінка конкурентоспроможності, в свою чергу, допомагає зрозуміти як з цим справляються конкуренти та як це можна використати на свою користь. Також через те, що конкуренція дуже стрімко зростає необхідно оптимізовувати витрати. Цього можна досягти за допомогою аналізу конкурентоспроможності, який дозволяє визначити сфери, в яких можна покращити ефективність витрат. Інвестори, приймаючи рішення про співпрацю, оцінюють підприємство та його конкурентоспроможність. Окрім того оцінка конкурентоспроможності є неодмінною складовою стратегічного планування підприємства. Цей процес сприяє визначенню цілей, ресурсів та заходів, необхідних для здобуття конкурентних переваг. Таким чином, систематичний аналіз конкурентоспроможності є важливою складовою стратегічного управління підприємством і дозволяє ефективно пристосовуватися до змін у бізнес-середовищі.

Volkswagen (переклад: «народний автомобіль»; скорочено VW) – німецька автобудівна фірма та відповідна марка або бренд; головна та основоположна серед декількох інших, які належать концерну Volkswagen AG. Створена в 1930-х роках XX століття як автобудівник для «простого народу». Протягом своєї історії завдяки політиці керівництва, надійності та якості компанія стала світовим і європейським лідером в галузі масового автомобілебудування. У XXI столітті Фольксваген за випуском продукції сперечається за перше місце в світі з Toyota та General Motors. За якістю та технологічним поступом в галузі «автомобілів для народу» Фольксваген своїми окремими моделями посягає на ринок авто преміум-класу та класу «люкс» [2].

Компанія Volkswagen є однією з провідних компаній у галузі, завдяки різноманітному спектру автомобільних моделей, високій якості вироблених транспортних засобів та акценту на інноваціях. Вона відома своїми передовими технологічними рі-

шеннями та стійкою діяльністю, оперативно адаптуючись до змін у сфері автомобільного виробництва, зокрема, активно розвиває сегмент електричних автомобілів.

Нами було розраховано коефіцієнти конкурентоспроможності компанії Volkswagen та її конкурентів за період з 2020 року по 2022 рік. На основі проаналізованих нами даних можна зробити кілька висновків (табл. 1, рис. 1).

Таблиця 1 – Коефіцієнти конкурентоспроможності компанії Volkswagen AG та її конкурентів за 2020–2022 рр.

Назва компанії	2020	2021	2022
Volkswagen AG	9,09	12,51	15,97
Ford Motor Company	26,73	6,22	–33,88
Kia Motors Corporation	24,47	10,81	13,72
Tesla Inc.	24,45	11,88	11,51
Mercedes-Benz group AG	16,35	7,21	13,19
Renault Group	1,951	11,86	–62,2

Джерело: [3–14].

По-перше, компанія Volkswagen AG показує стабільне зростання конкурентоспроможності протягом трьох років. Коефіцієнт конкурентоспроможності компанії Renault Group дуже сильно знизився у 2022 році після зростання у 2021 році. Решта компаній демонструють стабільне падіння рівня конкурентоспроможності за вказаний період. У 2022 році спостерігалися негативні показники конкурентоспроможності у таких компаніях, як Ford Motor Company та Renault Group. Це зумовлено тим, що обидві компанії показали від’ємні значення чистого доходу. Найвищий коефіцієнт конкурентоспроможності у 2020 році був у компанії Ford Motor Company, а в 2021 та 2022 роках у компанії Volkswagen AG.

Отже, можна констатувати, що компанія Volkswagen AG ефективно вирішує завдання підвищення рівня своєї конкурентоспроможності, що в результаті забезпечує їй лідируючі позиції в автомобільній індустрії на міжнародному ринку.

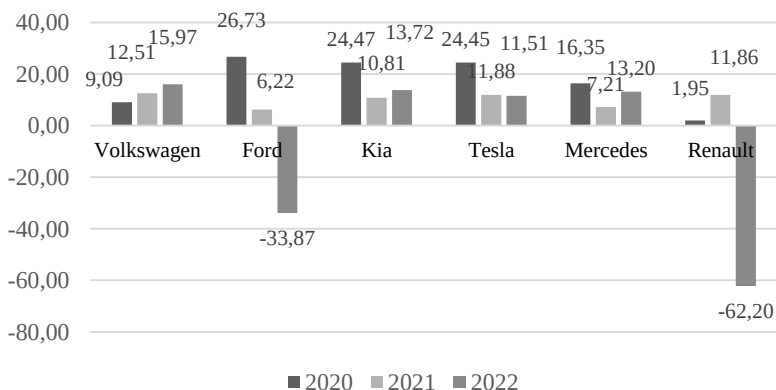

Рисунок 1 – Конкурентоспроможність компанії Volkswagen AG та її конкурентів за 2020–2022 рр.

Джерело: [3–14].

Список використаних джерел

1. Сутність конкурентоспроможності. URL: https://pidru4niki.com/89742/menedzhment/sutnist_konkurentospromozhnosti.
2. Volkswagen. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Volkswagen>.
3. Renault SA (RENA) Balance Sheet 2020–2022. URL: Investing.com.
4. Renault SA (RENA) Income Statement 2020–2022. URL: Investing.com.
5. Mercedes Benz Group AG (MBGn) Balance Sheet 2020–2022. URL: Investing.com.
6. Mercedes Benz Group AG (MBGn) Income Statement 2020–2022 URL: Investing.com.
7. Tesla (TSLA) Balance Sheet 2020–2022. URL: Investing.com.
8. Tesla (TSLA) Income Statement 2020–2022. URL: Investing.com.
9. Kia Corp (000270) Balance Sheet 2020–2022. URL: Investing.com.
10. Kia Corp (000270) Income Statement 2020–2022. URL: Investing.com.
11. Ford Motor (F) Balance Sheet 2020–2022. URL: Investing.com.
12. Ford Motor (F) Income Statement 2020–2022. URL: Investing.com.
13. Volkswagen AG ST (VOWG) Balance Sheet 2020–2022. URL: Investing.com.
14. Volkswagen AG ST (VOWG) Income Statement 2020–2022. URL: Investing.com.

*Купрієнко Є. О., здобувачка вищої освіти;
Флегантова А. Л., канд. екон. наук,
доц. – науковий керівник
Полтавський університет економіки і торгівлі,
м. Полтава, Україна*

ФАКТОРИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТНК НА ГЛОБАЛЬНОМУ РИНКУ ОДЯГУ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СЕГМЕНТІВ ЛЮКС ТА МАС-МАРКЕТ

Глобалізація та стійкий розвиток суттєво впливають на транснаціональні корпорації (ТНК), що працюють на ринку одягу. З одного боку, глобалізація відкриває нові можливості для ТНК, адже вони можуть розширювати свою діяльність на нові ринки, отримувати доступ до дешевої робочої сили та ресурсів. З іншого боку, глобалізація посилює конкуренцію, адже ТНК з різних країн світу змагаються за частку ринку.

Сталий розвиток також стає все більш важливим фактором для ТНК на ринку одягу. Споживачі дедалі більше усвідомлюють етичні та екологічні проблеми, пов'язані з виробництвом одягу, і тому віддають перевагу брендам, які дотримуються принципів сталого розвитку.

В умовах жорсткої конкуренції ТНК постійно вдосконалюють свої стратегії, щоб зберегти та зміцнити свої позиції на ринку. Одним з ключових факторів їх успіху є конкурентоспроможність, яка визначається як здатність успішно конкурувати з іншими компаніями за частку ринку, прибуток та лояльність клієнтів.

Вивчення факторів конкурентоспроможності ТНК на глобальному ринку одягу є актуальним з кількох причин:

- економічна значущість: ринок одягу є одним з найбільших та найдинамічніших у світі, генеруючи мільярди доларів США щороку; ТНК, що володіють значною часткою ринку, впливають на економіку та зайнятість у багатьох країнах;
- зростання конкуренції: зростання кількості ТНК, а також поява нових конкурентів з країн, що розвиваються, посилює конкуренцію на глобальному ринку одягу;
- зміна поведінки споживачів: споживачі стають все більш вибагливими, звертаючи увагу на такі фактори, як бренд, якість, ціна, етика та екологічність продукції;

– необхідність адаптації до нових трендів: ТНК повинні постійно адаптувати свої стратегії до нових трендів, таких як сталий розвиток, цифрові технології та персоналізація.

Важливим аспектом дослідження конкурентоспроможності ТНК на ринку одягу є порівняльний аналіз сегментів люкс та мас-маркет. Ці сегменти є двома основними складовими ринку одягу. Сегмент люкс характеризується високими цінами, ексклюзивністю та престижністю брендів. Сегмент мас-маркет орієнтований на широку аудиторію, пропонує доступні ціни та широкий асортимент продукції. Оскільки ці сегменти істотно відрізняють за своїми характеристиками, цільовою аудиторією та стратегіями ведення бізнесу, тож і фактори конкурентоспроможності ТНК у цих сегментах теж різні. Вивчення факторів конкурентоспроможності ТНК в сегментах люкс та мас-маркет дозволить:

- оцінити вплив глобалізації та сталого розвитку на конкурентне середовище на ринку одягу;
- визначити ключові фактори конкурентоспроможності ТНК в диференційованих сегментах;
- порівняти стратегії брендингу та маркетингу ТНК в сегментах люкс та мас-маркет;
- визначити кращі практики ведення бізнесу для ТНК на ринку одягу.

До ключових факторів конкурентоспроможності ТНК на глобальному ринку одягу відносяться: бренд, маркетинг, якість, ціна, інновації, логістика, сталий розвиток.

Для дослідження факторів конкурентоспроможності сегментів люкс та мас-маркет ми обрали по дві компанії, що є найбільшими виробниками одягу у кожному з сегментів за результатами діяльності у 2022 році. Сегмент люкс представлено компаніями Dior та Prada, до сегменту мас-маркет увійшли компанії Nike та Zara.

Після детального вивчення історії компаній, їхньої продукції, діяльності та її результатів, маркетингу та позиціонування, інновацій та іншого ми сформуvalи короткий опис кожної з обраних компаній для полегшення аналізу факторів, що впливають на конкурентоспроможність цих брендів.

Dior протягом багатьох років залишає за собою статус компанії, що виробляє вишуканий та елегантний одяг, доступний лише для обраних. Це бренд з багатою історією та престижним іміджем, що, зокрема, підкреслюється у маркетингових стратегіях компанії. Dior пропонує продукцію високої якості, що використовує ексклюзивні матеріали та передові технології, а також постійно впроваджує інновації в дизайні, матеріалах та технологіях. Продукція компанії є ексклюзивною та поставляється лише у крамниці Dior та партнерів. Не останньою перевагою компанії є зосередження на етичних джерелах матеріалів та умовах праці, що відповідає очікуванням сучасних споживачів.

Prada відома своїми інноваційними дизайнами та використанням ексклюзивних матеріалів, що робить продукцію бренду завжди актуальною. Компанія веде активну маркетингову політику, позиціонуючи себе як бренд для людей, які цінують оригінальність та стиль. Prada, як і Dior, продає свою продукцію виключно у власних чи партнерських крамницях, використовує етичні джерела матеріалів та умови праці.

Zara пропонує широкий асортимент одягу, що адаптований до швидкої моди, нові колекції, що випускаються декілька разів на місяць та доступні ціни. Компанія оптимізує виробництво та логістику, що дозволяє мінімізувати витрати та пропонувати конкурентні ціни. Zara має широку мережу крамниць, що забезпечує доступність продукції для широкого кола споживачів. Також компанія впроваджує екологічні практики (використання перероблених матеріалів, економія енергії).

Nike завдяки своїй багатій історії, постійним інноваціям та ефективному маркетингу став найпопулярнішим та найвпізнаванішим спортивним брендом у світі. Компанія пропонує широкий асортимент якісного спортивного та повсякденного одягу за доступними цінами. Не зважаючи на те, що Nike входить до сегменту мас-маркет, компанія зосереджується на етичних джерелах матеріалів та умовах праці не намагаючись знизити вартість своєї продукції за рахунок цих факторів.

З наведених вище фактів про компанії ми зробили висновки щодо факторів конкурентоспроможності компаній у сегментах люкс та мас-маркет, які наведені у таблиці 1 за рейтингом від

тих, що впливають на конкурентоспроможність найбільше до тих, що впливають найменше.

Таблиця 1 – Порівняння факторів конкурентоспроможності сегментів люкс та мас-маркет

Люкс	Мас-маркет
1. Бренд. 2. Якість продукції. 3. Ексклюзивність та престижність. 4. Інновації в дизайні, матеріалах та технологіях. 5. Етичні джерела матеріалів та умови праці	1. Ціна. 2. Доступність. 3. Мода. 4. Інновації в оптимізації виробництва та зниження витрат. 5. Логістика та дистрибуція. 6. Екологічні практики

Джерело: створено автором на основі аналізу [4–8].

Дослідження факторів конкурентоспроможності ТНК на глобальному ринку одягу показало, що ключові фактори успіху істотно відрізняються в сегментах люкс та мас-маркет. Для сегменту люкс найважливішими факторами є бренд, якість продукції, ексклюзивність та престижність, інновації в дизайні, матеріалах та технологіях, а також етичні джерела матеріалів та умови праці. Для сегменту мас-маркет на перше місце виходять ціна, доступність, мода, інновації в оптимізації виробництва та зниження витрат, логістика та дистрибуція, а також екологічні практики. Важливо зазначити, що значення етичних та екологічних факторів зростає в обох сегментах, адже сучасні споживачі все більше уваги звертають на відповідальне ведення бізнесу.

Список використаних джерел

1. FashionUnited. URL: <https://fashionunited.com/>
2. Vogue Business. URL: <https://www.voguebusiness.com/>
3. Master Class. Articles. URL: <https://www.masterclass.com/articles>.
4. Dior. URL: https://www.dior.com/uk_ua/beauty
5. Prada. URL: <https://www.prada.com/us/en.html>.
6. Zara. URL: <https://www.zara.com/ua/>
7. Nike. URL: <https://www.nike.com>.
8. Fashionista. URL: <https://parcellab.com/press/>

*Македон В. В., д-р екон. наук, проф.
Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара,
м. Дніпро, Україна*

ІННОВАЦІЙНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ЛОГІСТИКИ

Сучасний світ стає все більш взаємопов'язаним і динамічним, що ставить перед міжнародною логістикою нові виклики і зобов'язує її до постійних інновацій. В умовах глобалізації та зростання конкуренції, інноваційні напрями розвитку міжнародної логістики виходять на передній план, спрямовуючи увагу на оптимізацію ланцюгів поставок, інтеграцію цифрових технологій і сталість.

Цифровізація є ключовим напрямком інновацій у міжнародній логістиці. Використання технологій штучного інтелекту (ШІ), машинного навчання, блокчейну, та Інтернету речей (IoT) дозволяє підвищити ефективність, точність і прозорість управління ланцюгами поставок. ШІ може допомогти в автоматизації процесів відбору постачальників, управлінні запасами і прогнозуванні попиту. Блокчейн пропонує безпечний і незмінний спосіб ведення документообігу та слідкування за походженням товарів. В свою чергу, IoT сприяє автоматизації збору даних у реальному часі для моніторингу транспортування і зберігання [3].

Сталість стає все більш важливою темою у міжнародній логістиці. Компанії впроваджують зелені логістичні стратегії, які спрямовані на мінімізацію впливу транспортування на довкілля. Це включає використання альтернативних видів палива, оптимізацію маршрутів доставки для зниження викидів CO₂, та перехід на екологічно чистіші види транспорту. Також важливим аспектом є зменшення кількості відходів шляхом поліпшення пакування і повторного використання матеріалів.

Оптимізація глобальних ланцюгів поставок залишається одним із найважливіших напрямків розвитку. Це означає не тільки вибір найефективніших маршрутів та методів доставки, але й створення більш гнучких і адаптивних систем, які можуть

швидко реагувати на зміни в глобальній економіці, політиці або на природні катастрофи. Розробка мульти-модальних транспортних рішень, що інтегрують різні види транспорту (морський, повітряний, залізничний, автомобільний) у єдину ефективну систему, стає важливою стратегією [4]. Це дозволяє компаніям знизити затримки в доставці, покращити контроль за вантажами та зменшити витрати.

Інновації в міжнародній логістиці також спрямовані на підвищення рівня інтеграції і колаборації між різними учасниками ланцюга поставок. Розвиток електронних торгових платформ, стандартизація даних та процесів, а також спільне використання інформації та ресурсів можуть сприяти створенню більш прозорих і ефективних ланцюгів поставок. Взаємодія між виробниками, постачальниками, логістичними операторами та кінцевими споживачами через цифрові платформи дозволяє швидко обмінюватися інформацією, узгоджувати плани та оптимізувати запаси [1].

Усвідомлення важливості постійного навчання і розвитку персоналу призводить до створення спеціалізованих освітніх і тренінгових програм для фахівців у галузі міжнародної логістики. Це включає програми з вивчення новітніх технологій, управління ланцюгами поставок, аналізу даних і екологічної сталості. Підвищення кваліфікації і розвиток навичок допомагають спеціалістам ефективно адаптуватися до змін і впроваджувати інноваційні рішення.

Інноваційні напрями розвитку міжнародної логістики відіграють ключову роль у формуванні майбутнього глобальних ланцюгів поставок. Цифрова трансформація, екологічна стійкість, оптимізація глобальних ланцюгів поставок, інтеграція і колаборація, а також освіта і тренінги для фахівців стають ключовими факторами, що визначають ефективність та конкурентоспроможність в цій сфері. Ці напрями не лише спрямовані на покращення поточного стану міжнародних логістичних операцій, але й мають на меті гарантувати їх сталість та адаптивність до майбутніх викликів. Впровадження інновацій в міжнародну логістику вимагає значних зусиль, інвестицій та співпраці між

усіма зацікавленими сторонами. Однак потенційні переваги, такі як зниження витрат, збільшення ефективності, підвищення задоволеності клієнтів та зменшення впливу на навколишнє середовище, роблять ці інвестиції виправданими [2].

Поглиблення глобалізації та зростаюча залежність від міжнародних ланцюгів поставок стимулюють пошук нових інноваційних рішень. Такі підходи як розробка універсальних стандартів для обміну даними між різними системами логістики, створення інтегрованих платформ для управління ланцюгами поставок, та розвиток автономних транспортних систем можуть революціонізувати міжнародну логістику в найближчому майбутньому.

Ключ до успіху в інноваційних напрямках розвитку міжнародної логістики полягає в здатності адаптуватися до швидко змінюваного світу, при цьому не втрачаючи зосередженість на основних цінностях, таких як сталість, ефективність та задоволення потреб клієнтів. У міру того, як компанії продовжують інвестувати в інновації та розвиток, міжнародна логістика буде продовжувати еволюціонувати, сприяючи створенню більш сталого та ефективного глобального економічного ландшафту.

Список використаних джерел

1. Logistics Statistics 2024–25 Key Figures. URL: <https://procurementtactics.com/logistics-statistics/> (дата звернення: 30.02.2024).
2. Specifics of global governance in transnational transport corporations. URL: <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1757-899X/918/1/012199/pdf> (дата звернення: 30.01.2024).
3. Ting Wang, Yong Zhang, Yu Li, Xing Fu, Meiye Li, Sustainable development of transportation network companies: From the perspective of satisfaction across passengers with different travel distances, *Research in Transportation Business & Management*. 2021. Vol. 41. 100687. <https://doi.org/10.1016/j.rtbm.2021.100687>.
4. Transnational corporations investment and development. 2023. Vol. 30. № 1. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/diaeia2023d1_en.pdf (дата звернення: 30.02.2024).

*Назаревич-Марченко С. В., здобувачка вищої освіти;
Танклевська Н. С., д-р екон. наук, проф.
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ, Україна*

МІЖНАРОДНИЙ ФІНАНСОВИЙ БІЗНЕС В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Раніше вихід на міжнародні ринки цікавив лише великі міжнародні компанії з необхідними ресурсами. Однак з появою нових технологій та інтернет-торгівлі глобалізація стала пріоритетом для всіх компаній, незалежно від розміру чи галузі. Розширення бізнес-процесів, поява інструментів миттєвої співпраці та глобалізація змінили підхід фінансових фахівців до глобалізації. Глобалізація означає зростаючу економічну інтеграцію в усьому світі, включаючи транскордонну експансію продуктів, послуг, технологій та інформації [1, с. 34].

Доступ до міжнародних ринків приносить ряд стратегічних переваг. Вони включають розширення на ширші території, залучення нових постачальників і створення нових джерел доходу. Однак вони також можуть зіткнутися з проблемами, пов'язаними з дотриманням місцевих законодавчих вимог і міжнародних норм. Ці фактори необхідно враховувати при розвитку компанії на зовнішніх ринках та відкритті нових офісів у різних країнах: мова, валюта, формат дати, часовий пояс, регуляторні вимоги, юридичні вимоги, податки, банківські вимоги.

Щоб досягти поставлених цілей, необхідно розробити стратегію адаптації, для того щоб отримати максимальну користь від глобальних бізнес-процесів. Зусилля з глобалізації часто починаються у фінансовому відділі. Для цього бухгалтери працюють над створенням нових планів компанії, філій та бухгалтерського обліку. Система фінансового менеджменту необхідна для організації різних цифр, валют, внутрішніх транзакцій і консолідацій. Для оптимізації фінансової звітності необхідно також розробити стратегію глобального управління та стандартизації.

Формами прояву глобалізації є [3, с. 238]:

- становлення загальнопланетарного науково-інформаційного простору, глобальної інформаційної інфраструктури, мере-

жевих інформаційних технологій, світової комунікаційної системи та технологічних макросистем у сфері виробництва, транспорту та зв'язу;

- інтенсифікація міжнародних трансакцій, розвиток електронної комерції, становлення ринків робочої сили, товарів, інформаційних технологій на основі поступового зняття бар'єрів у торгівлі, підписання багатосторонніх торгових угод тощо;

- швидке зростання світового фінансового ринку, що функціонує в режимі реального часу на основі об'єднання ринкових та мережових комп'ютерно-комунікаційних технологій;

- виникнення нових глобальних економічних суб'єктів (транснаціональних корпорацій, регіональних об'єднань, міжнародних організацій, світових фінансових центрів, інтеграційних угруповань) та нових форм ринкового звернення (глобальних стратегій, глобальних мереж, об'єднань, поглинань, стратег альянсів);

- міжнародний рух циклічних коливань економіки, біржових, валютних, фінансових криз; зближення відсоткових ставок, внутрішніх та світових цін тощо;

- формування нової системи глобального управління; збільшення кількості наднаціональних структур регулювання світового господарства, міжурядових та неурядових міжнародних організацій;

Глобалізація пропонує компаніям багато переваг, які полегшують доступ до міжнародних ринків і компенсують складність.

Наприклад: розширення охоплення – посилення глобалізації ринку дозволяє швидше поширювати товари та послуги по всьому світу; конкурентна перевага – оптимізуючи виробництво, щоб залишатися конкурентоспроможними на ринку, компанії можуть досягти кращих результатів і збільшити продажі; заощадження коштів – виробництво товарів на глобальному рівні може значно знизити витрати. Вибір країн з низькими виробничими витратами є конкурентною перевагою для компаній.

Технології можуть полегшити вихід бізнесу на іноземні ринки, особливо на ринки, що розвиваються. Технології можуть допомогти фінансовому сектору в таких сферах, як легка гло-

балізація фінансових процесів. Оптимізовані платформи полегшують підтримку багатомовних, валютних, внутрішніх транзакцій та фінансової інтеграції.

Відкриття інтернет-магазину на іноземних ринках або відкриття нових філій у різних країнах пов'язане з певним ризиком і складністю. Готові рішення дозволяють спростити бізнес-процеси завдяки локалізації та перекладу, приймати рішення на основі даних, щоб відповідати міжнародним фінансовим циклам і знизити капітальні витрати [4, с. 9].

Сучасні технології не лише допомагають прискорити цифрову трансформацію, але й відіграють важливу роль у глобалізації.

На глобалізацію фінансових процесів впливають ключові технології, серед яких:

1. Роботизована автоматизація процесів (RPA) Технологія RPA спрощує створення, розгортання та управління системами, що імітують природні взаємодії. Ця програмна технологія дозволяє швидко і злагоджено виконувати певні дії з метою оптимізації робочих процесів і підвищення гнучкості. Це допомагає збільшити дохід і ефективність та покращити взаємодію з клієнтами.

2. Штучний інтелект. Штучний інтелект, машинне навчання, когнітивні агенти та розумні пристрої можуть повністю змінити зовнішні та внутрішні транскордонні операції та оптимізувати продуктивність. Компанії можуть регулярно аналізувати свої фінанси та зменшувати ризики, пов'язані з торгівлею.

3. Блокчейн. Цифрові реєстри, які вводять зашифровані позначки часу для різних типів платежів і фіксують транзакції в режимі реального часу, є важливим кроком на шляху до нового етапу глобалізації у фінансовій індустрії. За допомогою цих додатків можна також управляти новою валютою біткоїн.

4. Інтернет речей (IoT) для безконтактних платежів. У міру розвитку цифрової трансформації Інтернет речей спрощує грошові перекази, дозволяє легко і зручно автоматизувати процеси і замінити базову технологію більш розумними пристроями. Безконтактні платежі на основі Інтернету речей обробля-

ються швидше. Прозорість платежів дозволяє національним і міжнародним урядовим установам легко відстежувати транзакції в різних валютах і на різних ринках.

Технологічний розвиток в умовах глобалізації допомагає прискорити подальше фінансове зростання, роблячи транзакції швидшими і дешевшими.

Пандемія мала значний вплив на глобалізацію та ринкові умови. Однак дані свідчать про позитивні зміни, пов'язані з торгівлею, відтоком капіталу та цифровими транзакціями. Як показує практика, компанії, які застосовують стратегії глобалізації та цифрової трансформації, включаючи диверсифікацію продукції, є більш стійкими до глобальних факторів.

Щоб розвиватися в глобалізованому світі, бізнес-лідерам доводиться мати справу з перебоями в ланцюжках поставок і стежити за геополітичною ситуацією, економічними коливаннями і навіть транскордонними інвестиційними потоками.

Міжнародний фінансовий бізнес в умовах глобалізації відображає сучасні тенденції економічного розвитку, що характеризуються більшою ринковою інтеграцією, високим рівнем міжнародної конкуренції та швидкими змінами у фінансовому середовищі [2, с. 15]. Глобалізація відкриває нові можливості для міжнародного співробітництва та інвестицій, але в той же час збільшує виклики, пов'язані зі зміною валютних курсів, фінансовою стабільністю та регулюванням міжнародних фінансових ринків.

Отже, ефективне управління міжнародним фінансовим бізнесом у глобальному світі вимагає глибокого розуміння міжнародних фінансових ринків, толерантності до інновацій та гнучкого реагування на зміни.

Список використаних джерел

1. Бондар В. Глобальна конкуренція як вирішальний фактор активізації інноваційної діяльності підприємства. *Економіка сьогодні: планування, управління та аналіз*: 27.11.2021 / ГО «Львівська економічна фундація». Львів : ЛЕФ, 2021. С. 34–37.
2. Гладчук К. М. Глобалізація на світових фінансових ринках та її наслідки. *Ринок цінних паперів України. Вісник Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку*. 2011. № 3.4. С. 15–21.

3. Колосова В. П. Міжнародні фінансові інституції в умовах фінансової глобалізації. Дослідження міжнародної економіки : зб. наук. пр. 2011. № 1 (66). С. 238–246.
4. Панкратова О. М. Глобалізація як об'єктивний процес розвитку міжнародного бізнесу. *Economic security: state, cluster, enterprise*. 2020. № 5. С. 9.

*Науменко Н. С., канд. екон. наук, доц.
кафедри міжнародних економічних відносин
та управління проектами,
Волинський національний університет
імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

КИТАЙ, ЯК НАЙБІЛЬШИЙ БЕНЕФІЦІАР МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ В ПЕРІОД РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Декларуючи невтручання у російсько-український військовий конфлікт за останні два роки Китай перетворився в найпотужнішого постачальника продукції подвійного призначення на російський ринок. 14 пакет санкцій, який нині готується до прийняття країнами Заходу стосується, насамперед заборони експорту алюмінію з РФ. Проте, він жодним чином не обмежує постачання електронних комплектуючих для сектору ВПК.

США та країни ЄС, практично не мають жодних можливостей вплинути на Китай, для того, щоб останній відмовився продавати електронні комплектуючі для дронів та ракет. По-перше, це вигідно, по-друге, саме Китай не зацікавлений в ослабленні Росії. Він ще не готовий до прямої конфлікту із США. По-друге, такі країни, як Франція та Німеччина не зважаючи на задекларовану політику торгової заборони, постачають в обхід накладених санкцій, такий необхідний високотехнологічний китайський та американський імпорт через Білорусь, країни Балтії, та Центральної Азії.

Історично склалося, що будь-яка військово-політична конфронтація – це прекрасний привід покращити торговельний баланс окремих держав, які мають для цього матеріальні та логістичні можливості. Нині, Китай зробив ставку на приватизацію логістичних маршрутів у Європі. Ця ідея не нова, але саме той, хто володіє логістикою, той і впливає на формування необхідних торговельних потоків.

Варто зазначити, що в Росії є і буде в майбутньому фінансова спроможність купувати будь-яке озброєння, яке в змозі їй продати її сателіти: Китай, Іран, Північна Корея, Гондурас низка африканських країн. Перелік ще довго можливо продовжувати.

Проте, найбільшим бенефіціаром залишається саме Китай. Завдяки співпраці з Китаєм, Росія розгортає найбільш амбітну оборонну експансію з часів Радянського Союзу, що виявилася швидшою, ніж прогнозувалося на Заході у 2022 році.

Китай забезпечив поставки необхідних компонентів для усунення недоліків у російській військовій промисловості. Варто порівняти якість артилерійського високоточного озброєння у 2022 році з модифікованими видами БЛА 2023 року. Порівняння буде не на користь початку російської військової компанії.

Американські розвідувальні служби схилиються до думки, що для розширення виробництва необхідних компонентів у балістичних ракетах використовували китайські верстати. Серед таких компаній виділяють Dalian Machine Tool Group, одного з провідних китайських виробників верстатів – компанію-постачальника машинобудівного імпорту до Росії.

Імпорт мікроелектроніки з Китаю у 2023 році становив 90 % всього російського обсягу, що використовувалося для виробництва військової техніки, включаючи ракети, танки і літаки.

Китайські компанії такі, як Wuhan Global Sensor Technology Co, Wuhan Tongsheng Technology Co Ltd і Hikvision постачають оптичні компоненти для російських систем, таких як танки і бронетехніка.

Крім того, Росія отримала військову оптику від китайських виробників – iRay Technology і Північнокитайського науково-дослідного інституту електрооптики [1].

Китай також допомагає Росії в різних аспектах, включаючи постачання двигунів для безпілотників і крилатих ракет, спільне виробництво безпілотників та навіть надання матеріалів для виробництва палива для зброї. Варто не забувати, що Україна знищує російські НПЗ, але росія все ще залишається одним із найбільших експортерів сирої нафти у світі. І, санкційна «стеля» в 60 доларів США за барель дозволяє безпроблемно наповняти військовий бюджет, адже ірано-ізраїльський конфлікт цьому не біяк сприяє [2].

Разом із тим, китайські компанії, ймовірно, постачають Росії нітроцелюлозу для виготовлення боєприпасів, що допомагає їй

швидко збільшити виробництво ключових артилерійських снарядів та інших боєприпасів.

Допомогу Китаю простягається щодо покращення російських космічних можливостей, а отже виведення нових типів ракет і супутників на орбіту, а це вже загроза не лише Україні а і всьому західному світу.

Проте, Захід і США не зацікавлені в закінченні даного конфлікту. Мова йде про виділення фінансової допомоги Україні. Поки, що Україна не може добитися поставок високоточної західної зброї для протистояння російській агресії. Ленд-ліз підписаний ще у 2022 році так і не запрацював для України. Світ втомився від регіонального військового конфлікту в Україні, надходження фінансової допомоги скорочується, або взагалі скасовується. Отже, найбільшим вигодонабувачем у російсько-українській війні опинилися Китай та США, які знімають вершки отримуючи безперерйне фінансування для розробки і випуску нових видів озброєння та заміну на нього, застарілого радянського. Останнє, європейські країни неохоче передають Україні, прагнучи не погіршувати власні багатосторонні стосунки з рф, Китаєм та країнами глобального Півдня.

Список використаних джерел

1. Тунік-Фриз В. Китай допомагає Росії наростити військову промисловість – чиновники США. (13.04.2024). URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2024/04/13/712379/>
2. Ціни на нафту піднялися вище 90 доларів у перше за півроку: що стало причиною. (5.04.2024). URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/tsini-naftu-pidnyalisya-vishche-90-dolariv-1712299002.html>.

*Поплюйко Д. Ю., здобувачка вищої освіти;
Стрілець В. Ю., д-р екон. наук,
доц. – науковий керівник
Полтавський університет економіки і торгівлі,
м. Полтава, Україна*

ІННОВАЦІЙНА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ КОМПАНІЇ WALMART INC. В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Глобалізаційні процеси суттєво впливають на діяльність транснаціональних корпорацій. Розширення міжнародних ринків, розвиток науково-технічного потенціалу країн та зростання конкуренції спонукають їх до новаторського підходу в управлінні. Таким чином, традиційні методи виходу на міжнародні ринки, такі як експорт, ліцензування, франчайзинг та прямі інвестиції, піддаються значним змінам. Успіх міжнародної компанії тепер залежить від використання базових економічних інструментів та розробки інноваційних стратегій.

Серед вчених, які зробили внесок у дослідження цього питання слід відмітити: Прушківська Е. В. [4], Баценко Л. М., Галенін Р. В., Комаров О. Д. [1], Педченко Н. С., Стрілець В. Ю., Франко Л. С. [3] та інші.

Компанія Walmart Inc. є одним із найбільших роздрібних торговців у світі, і його вплив на світову економіку неможливо переоцінити. Компанія розпочала свою діяльність як малий бізнес у 1962 році, але з тих пір вона виросла в багатонаціональну корпорацію з понад 11 000 магазинів у 27 країнах [4].

Згідно з даними, Walmart є найбільшою компанією у світі за доходами список Fortune Global 500 у 2023 році, є найбільшим приватним роботодавцем у світі з понад два мільйони співробітників. Станом на 2024 рік чистий обсяг продажів компанії склав майже 643 млрд доларів США (рис. 1).

Підйом компанії Walmart Inc. до глобального домінування був відзначений суперечками та критикою, а також похвалою за його інноваційні бізнес-стратегії та здатність надавати доступні товари споживачам у всьому світі. У своїй діяльності компанія Walmart Inc. використовує конкурентну інноваційну стратегію.

У науковій літературі набуло популярності визначення поняття «Ефект Walmart» – терміну, який використовується для позначення економічного впливу місцевого бізнесу, коли велика компанія, як компанія Walmart Inc., відкриває дочірнє підприємство у цьому районі.

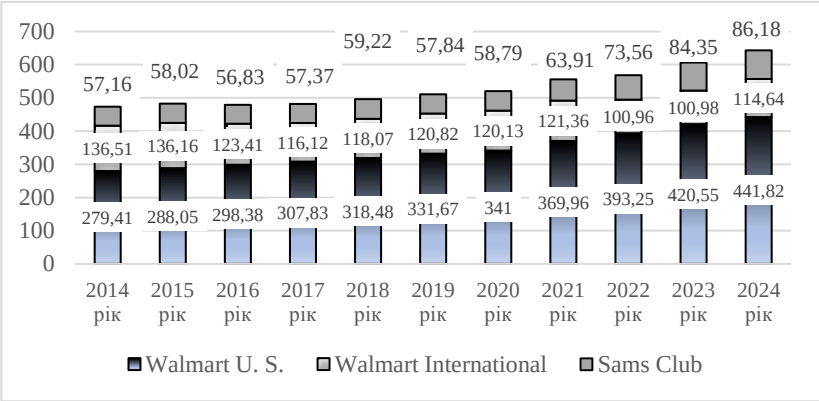

Рисунок 1 – Чистий обсяг продажів компанії Walmart Inc. у світі з 2014 по 2024 фінансовий рік за підрозділами (у млрд дол.)

Джерело: складено на основі [6].

«Ефект Walmart», як правило, проявляється витісненням менших фірм роздрібної торгівлі та зменшенням заробітної плати для конкурентів. Багато місцевих підприємств з цих причин виступають проти впровадження магазинів компанії Walmart Inc. на своїх територіях [2]. «Ефект Walmart» розглядається як позитивний і негативний ефект глобалізації. З одного боку, здатність Walmart пропонувати низькі ціни зробила товари більш доступними для людей у всьому світі. З іншого боку, негативний вплив корпорації на малий бізнес викликав звинувачення в тому, що вона сприяє гомогенізації культур у всьому світі. Одним із прикладів «ефекту Walmart» є закриття малих підприємств у сільській місцевості. У багатьох невеликих містах по всій Америці місцеві магазини закрилися після того, як Компанія Walmart Inc. переїхала у цей район. Ще один приклад

«ефекту Walmart» можна побачити у впливі корпорації на глобальний ланцюг поставок. Розмір і сфера діяльності компанії Walmart Inc. дозволили йому домовитися про нижчі ціни з постачальниками, що допомогло зберегти низькі ціни для споживачів у всьому світі.

Компанія Walmart Inc. досягає конкурентних переваг, запроваджуючи програми лояльності клієнтів і спеціальні пропозиції для країн, що розвиваються. У глобальній роздрібній торгівлі загалом і в рамках діяльності компанії Walmart Inc. зокрема роль торгового персоналу є вирішальною для формування відносин, які розвиваються між роздрібними споживачами та роздрібними торговцями та визначають рівень задоволеності клієнтів. Щоб компенсувати витрати на локалізацію, компанія Walmart Inc. намагається підтвердити певні аспекти управління роздрібним бізнесом єдиним стандартом, щоб залишатися прибутковим. Ці аспекти включають основні бізнес-операції, такі як ціноутворення, пошук джерел, заробітна плата, програми лояльності, а також інші функції управління. Крім того, такі роздрібні продавці також вживають заходів для стандартизації інфраструктури інформаційних технологій у всьому світі.

При сучасних умовах розвитку світового бізнесу, коли основними факторами успіху є якість, оригінальність, простота використання та ціна продукції, інноваційні стратегії, співпраця з науково-технічним прогресом, є ключем до досягнення необхідного результату при мінімальних витратах на виробництво та максимальній увазі до потреб споживача. Компанія Walmart Inc. є прикладом вдалого використання всіх елементів у своїй інноваційній стратегії, в результаті чого компанія вже більше 10 років є лідером серед транснаціональних корпорацій.

Список використаних джерел

1. Баченко Л. М., Галенін Р. В., Комаров О. Д. Інноваційна діяльність компаній: розробка інноваційних стратегій та їх оцінка : зб. наук. пр. ДУІТ. Серія «Економіка і управління», 2020. № 48. С. 86–93.
2. Ефект Walmart. URL: <https://uk.bienngoccruise.com/walmart-effect> (дата звернення: 03.01.2024).

3. Педченко Н. С., Стрілець В. Ю., Франко Л. С. Макроконкурентна парадигма інноваційного розвитку національної економіки. *Наукові перспективи*. 2022. № 1 (19). С. 351–360.
4. Прушківська Е. В. Інноваційні стратегії розвитку міжнародних компаній в умовах глобалізації. *Економічний вісник*. 2020. № 4. С. 28–35.
5. Globalization: How the Walmart Effect is Shaping the World Economy. URL: <https://fastercapital.com/content/Globalization--How-the-Walmart-Effect-is-Shaping-the-World-Economy.html> (дата звернення: 03.01.2024).
6. Statista. Walmart – Statistics & Facts. URL: <https://www.statista.com/topics/1451/walmart/#editorsPicks> (дата звернення: 03.01.2024).

Рекотова В. І., канд. екон. наук, доц.;
Алілуй А. Ю., здобувачка вищої освіти
Полтавський університет економіки і торгівлі,
м. Полтава, Україна

ВПЛИВ ЗОВНІШНІХ ВИКЛИКІВ НА ДІЯЛЬНІСТЬ MICROSOFT CORPORATION В КРАЇНІ БАЗУВАННЯ

Глобальні тенденції інтернаціоналізації виробництва й капіталу, приватизації, стратегічних альянсів і лібералізації зовнішньої торгівлі поставили транснаціональних корпорацій (ТНК) у центр світового економічного розвитку. В країнах базування діяльність транснаціональних корпорацій має безпосередній вплив на платіжний баланс, обсяги виробництва, зайнятість населення та конкурентоспроможність економіки. Вкладення інвестицій в конкретний сектор економіки країни супроводжується використанням технологій, залучення робочої сили та інших ресурсів, що пояснює здійснення контролю за національною економікою. Транснаціональні корпорації є двигунами світової економіки. На сьогодні ТНК – такі ж рівноправні учасники міжнародних економічних відносин, як і власне держава базування. Добробут країни, її рівень інтегрованості у світове господарство та її міжнародна конкурентоспроможність більшою мірою залежить від того, наскільки успішна діяльність ТНК, що базується в її економіці [6]. Оскільки кожного дня ситуація в світі змінюється, кожна транснаціональна корпорація стикається з різноманітністю зовнішніх викликів, які впливають на економічну складову та конкурентоспроможність корпорації. Не винятком стала Microsoft Corporation – американська публічна транснаціональна корпорація, один із найбільших розробників у сфері пропріетарного програмного забезпечення для різного роду обчислювальної техніки – персональних комп'ютерів, ігрових приставок, КПК, мобільних телефонів тощо. Найвідомішими продуктами є сімейства операційних систем Windows та офісних додатків Microsoft Office. Крім цього компанія розробляє і продає ноутбуки та планшетні комп'ютери під брендом Surface, ігрові консолі Xbox, а також аксесуари для

персональних комп'ютерів (клавіатури, миші тощо). Акції компанії Microsoft котируються на біржі NASDAQ, її ринкова капіталізація станом на січень 2024 р. сягнула 3 трлн дол. США [4]. Однак, в своїй діяльності Microsoft Corporation стикається з зовнішніми викликами основними з яких можна виділити: економічні, соціальні та політичні.

До економічних викликів відносяться:

1. Посилення місцевої конкуренції. В зв'язку з збільшенням попиту на цифрові товари, більшість корпорацій розпочало виробництво товарів зі своїм програмним забезпеченням. Microsoft Corporation досі займає лідируючі позиції в своїй галузі, але поява нових конкурентів на світовому ринку програмного забезпечення змушує корпорацію уважно слідкувати за появою нових конкурентів та постійного покращення своїх продуктів для утримання клієнтів.

2. Валютні та цінові ризики. На сьогоднішній день ринок портфельних інвестицій та цінних паперів є досить нестабільний. Зміна цін на портфельні інвестиції та цінні папери призводить до валютних та цінових ризиків, корпорація Microsoft Corporation постійно контролює свої активи [2].

До політичних викликів можна віднести зростання контролю з боку держави та органів місцевого управління [5]. В 2023 році на сервер Microsoft Corporation було здійснено декілька атак, які були успішно відбиті за короткий проміжок часу, але звернули на себе увагу влади та завдали удару по репутації корпорації. В результаті корпорація Microsoft Corporation контролює свої сервери під наглядом держави, що призвело до частої звітності.

Окрім того, країни G20 постійно додають нові заходи, такі як експортні обмеження на різну продукцію, квотування та тарифування, що досить негативно впливає на постачання товарів корпорацією [3].

Соціальні виклики. Вже пройшли часи коли корпорації були зосереджені в основному на максимізації прибутку. На фоні недовіри до бізнесу, та невиконанні вимог чинного законодавства, ТНК були змушені збільшити свою соціальну відповідальність [5]. Microsoft Corporation наймає на роботу працівників з

усіх країн світу та підтримує всі культури. Кожен працівник корпорації може бути джерелом підтримки будь-якої спільноти. Крім того, Microsoft Corporation має клуб «Колишніх працівників» метою якого є підтримка працівників, які пішли з корпорації, але мають шанс на підвищення кваліфікації та отримання рекомендацій від корпорації [1] Разом з тим, у зв'язку із завершення угоди на 69 млрд дол. США про придбання Activision Blizzard, власника Call of Duty. компанія Microsoft на початку 2024 р. заявила про звільнення 1 900 співробітників свого ігрового підрозділу, що становить приблизно 9 % штату. У зверненні до співробітників керівник Xbox Філ Спенсер запевнив про надання повної підтримки звільненим, включаючи вихідну допомогу відповідно до місцевого законодавства.

Отже, незважаючи на різноманітність зовнішніх викликів Microsoft Corporation демонструють високу продуктивність праці та капіталу, впроваджують нові технології та ефективне управління як на світових ринках так і на ринку країни базування. Капіталізація Microsoft Corporation на початку 2024 р. в 3 трлн дол. США дала можливість їй стати лідером з ринкової капіталізації. Цьому сприяла орієнтація техногіганта на генеративний штучний інтелект, адже цей сектор завойовує дедалі більшу популярність серед інвесторів.

Список використаних джерел

1. About – people. *About People*. URL: <https://www.microsoft.com/en-us/about/people>. Microsoft 2023.
2. Annual report. *Microsoft Corporation*. URL: <https://www.microsoft.com/investor/reports/ar23/index.html>.
3. Wyman O. The crisis after the crisis URL: https://www.oliverwyman.com/content/dam/oliver-wyman/v2/publications/2017/may/Oliver_Wyman_New_World_Order_Working_Paper.pdf.
4. Капіталізація Microsoft досягла \$ 3 трлн на тлі ажіотажу щодо ІІІ. *Електронний журнал «Forbes Ukraine»* URL: <https://forbes.ua/news/kapitalizatsiya-microsoft-dosyagla-3-trln-na-tli-azhiotazhu-shchodo-shi-24012024-18763>.
5. Семененко Т. Транснаціональні корпорації як провідна рушійна сила глобалізаційних процесів в сучасних кризових умовах.

Електронний журнал «Ефективна економіка». URL:
<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6380>.

6. Самофалов В. Глобальний виклик транснаціональних корпорацій. *Зеркало недели / Дзеркало тижня / MirrorWeekly*. URL:
https://zn.ua/ukr/foreign_economics/globalniy_viklik_transnatsionalnih_korporatsiy.html.

*Семенов К. С., магістр;
Пузирьова П. В., д-р екон. наук, доц.
Київський національний університет
технологій та дизайну,
м. Київ, Україна*

ЕКСПОРТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА НА РИНКУ СИСТЕМ БЕЗПЕКИ

Експортна діяльність підприємства на ринку систем безпеки має свою специфіку, яка визначається рядом особливостей [1-4]:

1. Технічна складність продукції. Системи безпеки зазвичай вимагають високого рівня технічної експертизи. Їх розробка та виробництво можуть бути складними процесами, що потребують великих інвестицій у дослідження та розвиток. Тому експорт такої продукції вимагає належного рівня підтримки та сервісу.

2. Вимоги до якості та стандартизації. У сфері безпеки особливо важливо дотримуватися високих стандартів якості, що може включати в себе відповідні сертифікації та відповідність міжнародним нормам безпеки.

3. Адаптація до місцевих потреб та нормативів. Підприємство повинно бути готове адаптувати свої продукти до вимог різних країн щодо безпеки, що може означати внесення змін до продукції або навіть розробку спеціалізованих рішень для конкретних ринків.

4. Міжнародна конкуренція. Ринок систем безпеки є досить конкурентним, з великою кількістю гравців з усього світу. Підприємство повинно бути готове до конкуренції з іншими компаніями, які пропонують подібні товари або послуги.

5. Політичні та економічні обмеження. Експортна діяльність може бути суттєво обмежена політичними або економічними методами, такими як санкції, тарифи або торгові обмеження. Підприємство повинно бути готове до управління такими ризиками.

6. Збільшення інтернаціоналізації бізнесу. Експортна діяльність вимагає від підприємства розуміння міжнародного бізнесу

та уміння взаємодіяти з клієнтами та партнерами з різних країн і культур.

Отже, розвиток інфраструктури країни та удосконалення окремих секторів, які мають великий попит на послуги безпеки та системи, створюють сприятливі умови для стабільного розвитку українського ринку безпеки і охорони. Наприклад, збільшення обсягів роздрібною торгівлі, а також перехід магазинів на системи самообслуговування, сприяють зростанню популярності охоронних компаній, зокрема в галузі відеоспостереження та протиугінних систем.

Охоронне обладнання стає одним з перспективних секторів для американських експортерів на українському ринку. Зараз вітчизняні виробники не можуть відповісти на попит як з точки зору технологій, так і щодо необхідної якості. Імпортне обладнання є домінуючим на ринку, особливо у сегменті високотехнологічної безпеки. З урахуванням місцевих вимог щодо ліцензування, послуги з охорони надають місцеві компанії. Ринок пожежної і технологічної безпеки представляє собою найбільш організований сегмент в українській галузі безпеки. У 2021 р. глобальний ринок виробництва систем безпеки був оцінений у 22 млрд дол. США. З цієї суми, системи відеоспостереження забезпечили частку в 49 %, що становить 10 млрд дол. США. Ринки розвинених виробників обладнання для безпеки в Північній Америці та Європі продовжують втрачати свою долю на користь Азії, зокрема Китаю, який очікується стати найбільшим ринком до 2025 р. Тенденції у розвитку галузі систем безпеки в першій половині 2022 р. перевершили усі прогнози експертів [1; 3; 6].

Щодо тенденцій зростання виробництва в світі, Україна його майже не відчує, оскільки інші країни розглядаються як відправна точка для виробників систем безпеки. Це пов'язано з економічним станом України та рівнем життя населення. Громадяни з невеликим доходом не включають забезпечення безпеки себе чи свого бізнесу до першочергових планів, особливо коли бізнес ще потребує розкрутки і реклами, і тільки потім вони дбатимуть про безпеку, коли буде що захищати, і це зазвичай

відбувається після виникнення загрози або ризикової події. Хоча ринок техніки безпеки та охоронних послуг в Україні є значним, його характер не піддається звичайним методам оцінки через ускладнення у зборі достовірних статистичних даних від Уряду чи інших джерел. Відповідна інформація виявляється недоступною. Згідно з Українською федерацією індустрії безпеки, на українському ринку безпеки працює понад 5 000 компаній з приблизно 100 000 співробітників, і його внесок у національний ВВП становить 1,43 % [2; 4; 5].

Деталізуючи дані щодо ринку техніки безпеки, відомо, що: відеоспостереження займається 1 500 компаній; охоронну сигналізацію надають 1 500 фірм; пожежну сигналізацію обслуговують 750 ліцензованих компаній; системами контролю доступу займаються 1 200 компаній. Щодо останніх тенденцій на ринку, розвиток українського сектору безпеки тісно пов'язаний із загальним економічним становищем країни, яке залишається вразливим. Незважаючи на те, що державний сектор української економіки останнім часом здійснив значні закупівлі засобів безпеки і охорони для правоохоронних органів, контролю доступу та громадської безпеки, витрати все ще не досягають необхідного рівня для порівняння з європейськими партнерами [4; 6; 7].

Список використаних джерел

1. Андріїв Н. М. Формування системи економічної безпеки підприємства в умовах цифровізації ринку праці / Н. М. Андріїв // *Приазовський економічний вісник*. – 2023. – Вип. 2. – С. 25–29.
2. Бушовська Л. Б. Формування механізму управління експортно-імпортними операціями в системі забезпечення економічної безпеки підприємств / Л. Б. Бушовська, О. В. Поплавська, С. Й. Ядуха // *Innovation and Sustainability*. – 2022. – Iss. 4. – С. 119–128.
3. Інноваційний дизайн фінансово-управлінського обліку та впливу міграції населення на розвиток агропідприємств в умовах безпечових та інформаційних ризиків / Л. Бондарчук, Н. Мазур, Т. Р. Цалко, М. Коваленко, Н. М. Заріцька, П. В. Пузирьова // *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. – 2023. – Т. 5 (52). – Р. 481–493.

4. Лопатовський В. Г. Стратегічні орієнтири підвищення ефективності експортно-імпортних операцій в системі забезпечення економічної безпеки підприємств / В. Г. Лопатовський, О. В. Новіцький // *Innovation and Sustainability*. – 2022. – Iss. 4. – С. 139–146.
5. Пузирьова П. В. Основи управління фінансово-економічною безпекою підприємств в сучасних умовах / П. В. Пузирьова // *Світ економічної науки : зб. тез доп. за матер. міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. економічного спрямування*, м. Тернопіль, 30 жовтня 2019 року. – Вип. 17. – Тернопіль : ФО-П Шпак В. Б., 2019. – С. 31–33.
6. Пузирьова П. В. Сучасні аспекти управління ризиками в інноваційній діяльності підприємства / П. В. Пузирьова // *Сучасні проблеми менеджменту : матер. XV Міжнар. наук.-практ. конф.*, м. Київ, 25 жовтня 2019 року. – Київ : НАУ, 2019. – С. 127–128.
7. Organizational and economic mechanism of a business security as a guarantee of its sustainable development / V. Tkachenko, I. Tkachenko, P. Puzyrova, A. Klochko // *Virtual Economics*. – 2019. – Vol. 2, № 4. – P. 71–85.

*Стадник З. Д., здобувач вищої освіти;
Франко Л. С., ст. викладач – науковий керівник:
Полтавський університет економіки і торгівлі,
м. Полтава, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

В умовах економічної глобалізації зростає роль малого бізнесу у розвитку як національної, так і світової економіки загалом. Мале підприємництво спроможне впливати на прискорення науково-технічного прогресу, створення додаткових робочих місць, насиченості ринку якісними товарами та послугами. За впливом на національну економіку малий бізнес можна вважати одним із головних чинників зниження соціальної напруги між владою і найбільш уразливими прошарками населення, відтворення середнього класу та становлення соціальної структури суспільства в ринкових умовах [1].

За даними Світового банку, Україна посіла 64-е місце у рейтингу легкості ведення бізнесу (Doing Business Index 2020). І хоча Україна впевнено продовжила поліпшувати цей показник з 2012 р. (152-е місце), показники провідних країн Європи (Данія – 4; Литва – 11; Естонія – 18; Латвія – 19; Німеччина – 22; Польща – 40) залишаються вище досяжних. До 2020 року рейтинг складався щорічно та був сигналом для інвесторів, адже інформував про спятливість бізнес-клімату [4].

В Україні малому підприємництву хоча і приділяється належна увага, проте фактично не розроблено чіткої концепції і програми розвитку цієї сфери господарювання. Наявні програми і стратегії не підкріплено реальним законодавством, недосконалою є система фінансування та матеріально-технічного забезпечення малого та середнього бізнесу. Окрім цього, існує низка постійних перешкод, які важко піддаються регулюванню з боку держави. Відповідно до Угоди про асоціацію України та ЄС, сторони зобов'язалися розвивати та зміцнювати співробітництво з питань політики у сфері промисловості та підприємництва і, таким чином, покращувати умови для підприємницької діяль-

ності для всіх суб'єктів господарювання. Таке співробітництво також передбачає особливу увагу до мікропідприємств та підприємств ремісницького типу, надзвичайна важливість яких як елемента економіки України та ЄС також визнається в Угоді про асоціацію [2].

У міжнародній практиці також особливу увагу приділяють спеціальним режимам оподаткування малого бізнесу. У Німеччині, де критерієм класифікації розміру підприємства є кількість працівників, до малих підприємств відносять такі, персонал яких становить не більше 20 осіб. Більшість малих підприємств підпадає під програму регресивного оподаткування, окрім лісової та сільськогосподарської галузей, які взагалі звільняються від податку на додану вартість. Податок на прибуток у Німеччині становить 45 %, але малі підприємства можуть розраховувати на зменшення податку до 19 % залежно від сфери діяльності підприємства.

Цікавим прикладом є Італія, у якій із 1991 р. діє закон щодо стимулювання розвитку та модернізації малих підприємств. Пільговому оподаткуванню підлягають італійські фінансові компанії, які створюються з метою модернізації малих підприємств. Від сплати податку на додану вартість в Італії звільняються фірми – експортери товарів, фірми, що надають міжнародні послуги та пов'язані з ними операції, страхові компанії, медичне обслуговування тощо [2].

Аналізуючи проблематику розвитку суб'єктів в Україні, стає зрозумілим, що забезпечення їх сталого зростання залежить у значній мірі від формування виваженої та дієвої державної політики в цій сфері. Саме тому основні перспективні напрямки розвитку підприємництва передбачають: оптимізацію інструментів державної регуляторної політики у сфері розвитку підприємництва; розширення доступу до фінансових ресурсів, впровадження механізмів державної фінансової підтримки; забезпечення прозорого доступу до публічних замовлень; покращення доступу до процесу міжнародного трансферу технологій; забезпечення державної підтримки інноваційного розвитку суб'єктів підприємництва; оптимізацію адміністративного та

податкового тиску; організація безкоштовних консультативних послуг суб'єктам бізнесу в питаннях юридичного супроводження; реалізацію заходів щодо боротьби з корупцією в державних органах влади; створення сприятливих умов для розвитку сучасної інноваційної інфраструктури; забезпечення захисту національних компаній на міжнародному ринку; удосконалення процедури банкрутства та відновлення платоспроможності; формування передумов для розвитку підприємницької та бізнес-культури [3]. Наразі важливого значення набуває створення сприятливого бізнес середовища для розвитку суб'єктів підприємництва, які відіграють значну роль у формуванні та розвитку економічного потенціалу держави.

Список використаних джерел

1. Косович Б. І., Дмитрук В. О. Ризики розвитку малого підприємництва в сучасних умовах глобалізації. Економіка та держава. 2020. № 5. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/5_2020/17.pdf (дата звернення: 04.03.2024).
2. Кравчук Х. В., Перецьолкіна О. О. Малі підприємства в умовах глобалізації: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених і студентів (м. Львів, 19 лютого 2021 р.). С. 42.
3. Годунько Р. Б. Тенденції адаптації підприємництва в Україні в умовах глобалізації: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених і студентів (м. Львів, 19 лютого 2021 р.). С. 20.
4. Doing Business 2020. URL: <https://archive.doingbusiness.org/en/reports/global-reports/doing-business-2020>.

*Стрілець В. Ю., д-р екон. наук, доц.
Полтавський університет економіки і торгівлі
м. Полтава, Україна*

РОЛЬ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У ІНТЕГРАЦІЇ БІЗНЕСУ ТА ОСВІТИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЦИФРОВИЙ РИНОК

На сучасній етапі цифрової трансформації роль державно-приватного партнерства стає надзвичайно важливою у контексті інтеграції бізнесу та освіти в європейський цифровий ринок. Це партнерство визначається взаємодією між урядовими органами та приватним сектором з метою спільного розвитку та впровадження стратегій, що сприяють створенню середовища для інноваційного бізнесу та його інтеграції на міжнародні ринки.

Питання державно-приватного партнерства у сфері інтеграції у європейське цифрове середовище є центром уваги українських вчених у останні роки. Так, Радкевич О. зазначає, що вимоги суспільства та національної економіки, особливо у період воєнних та повоєнних часів, до висококваліфікованих та професійно мобільних фахівців, акцентують увагу на ролі державно-приватного партнерства (ДПП) як ефективного механізму залучення приватного капіталу у сферу вітчизняної професійної освіти [4]. Квілінський О., Маслов В. та Лужна А. стверджують, що розроблення і реалізація результативних механізмів взаємодії держави, науки та бізнесу на засадах ДПП, які б відповідали сучасним умовам, пошук ефективних форм та інструментів фінансування проєктів ДПП є актуальним завданням сьогодення [2]. Дьоміна І. О. відзначає, що чимало представників приватної освіти на волонтерських засадах намагалися підтримувати освітню реформу, пропонували багато різноманітних проєктів, та, на жаль, через відсутність якісних механізмів державно-приватного партнерства така співпраця поки не дала значних результатів [1]. Педченко Н. С. та Стрілець В. Ю. визначають важливість державної підтримки у розвитку бізнесу в епоху діджиталізації економік країн [3].

У контексті переходу до цифрової економіки та побудови єдиного цифрового ринку Європейського Союзу, державно-приватне партнерство відіграє критичну роль у формуванні стратегій, стандартів та політик, спрямованих на сприяння цифровій інтеграції бізнесу. Це партнерство об'єднує зусилля для створення інфраструктури, розвитку технологічних рішень та реалізації програм, спрямованих на розвиток цифрових компетенцій та підвищення конкурентоспроможності бізнесу в умовах глобальних цифрових ринків.

Україна має значний потенціал до цифрової трансформації суспільства. Попри труднощі, викликані воєнними діями на території України, протягом останніх років спостерігаються позитивні тенденції до нарощення ІТ-сфери та збільшення кількості висококваліфікованих працівників (рис. 1).

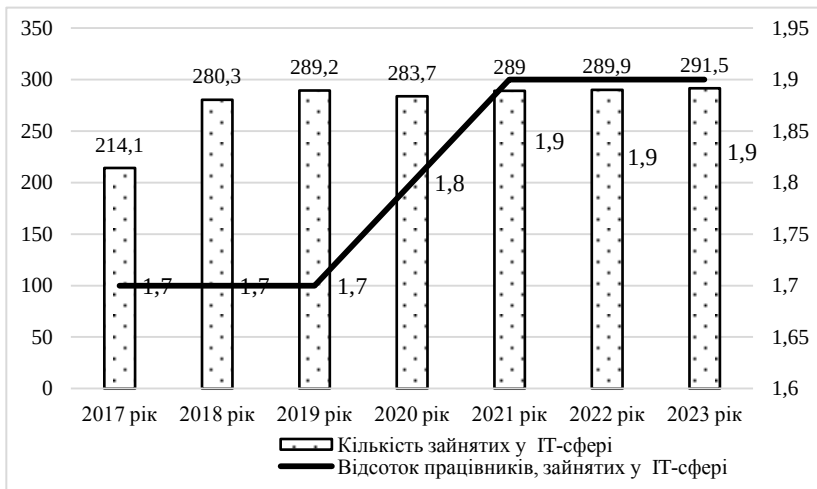

Рисунок 1 – Динаміка кількості працівників, залучених в ІТ-сферу в Україні у 2017–2023 роках

Джерело: складено на основі: [5].

Так, за період з 2017 до 2023 років позитивною є динаміка нарощення кількості працівників, зайнятих у цій сфері. Їх популярність та затребуваність на ринку праці підтверджується

зростанням заробітної плати у порівнянні із середньою по Україні (рис. 2).

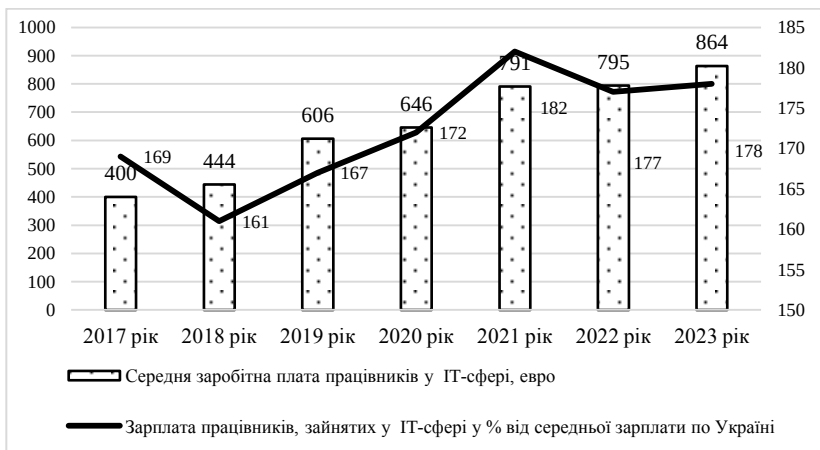

Рисунок 2 – Динаміка заробітної плати працівників, залучених в ІТ-сферу в Україні у 2017–2023 роках

Джерело: складено на основі: [5].

Навіть у контексті повномасштабної війни в Україні, уряд продовжував активно працювати над процесом цифровізації. Зараз використовується технологія супутникового Інтернету від Starlink для забезпечення стабільного зв'язку для критичних об'єктів інфраструктури. Україна досягла значних успіхів у рейтингу ІТ-конкурентоспроможності, піднявшись з 14-го на 12-те місце в рейтингу у 2023 році.

Країна має значну кількість студентів і випускників у галузі ІТ на 100 тисяч населення, посідаючи відповідно сьоме і четверте місця серед країн Європи. Українські ініціативи у сфері цифрової трансформації отримали світове визнання, знаходячись серед перших країн, які не входять до Європейського Союзу. Однак обмеженість фінансових ресурсів, необхідних для розвитку цієї сфери спричинює необхідність посилення державно-приватного партнерства у розвитку цифрового бізнесу і цифрової освіти у напрямках:

- забезпечення доступу до цифрових технологій та інфраструктури для всіх верств населення, зокрема у віддалених та сільських районах;
- розвиток цифрових навичок серед населення, включаючи програми підвищення кваліфікації для робітників, учителів та інших професіоналів.
- сприяння створенню та розвитку стартапів та інноваційних підприємств в сфері інформаційних технологій.
- розробка та впровадження нових цифрових технологій у сферах охорони здоров'я, освіти, транспорту, енергетики тощо.
- зміцнення кібербезпеки та захисту особистих даних в умовах росту кількості цифрових загроз та кібератак.

У цьому контексті, аналіз ролі державно-приватного партнерства у процесі інтеграції бізнесу в європейський цифровий ринок стає надзвичайно актуальним і вимагає уважного дослідження та аналізу ефективності взаємодії між державними та приватними структурами з метою забезпечення сталого розвитку та інноваційного просування бізнесу в цифровому середовищі.

Список використаних джерел

1. Дьоміна І. О. Державно-приватне партнерство як механізм розвитку сфери освіти в Україні в умовах децентралізації та глобалізації. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Державне управління*. Т. 32 (71). № 2. 2021. С. 52–58.
2. Квілінський О., Маслов В., Лужна А. Економічні особливості розвитку державно-приватного партнерства: світові тренди довоєнного періоду. *Socio-Economic Relations in the Digital Society*. 2022. № 4(46). С. 2–14.
3. Педченко Н. С., Стрілець В. Ю., Франко Л. С. Міжнародний досвід державної підтримки діджиталізації малого та середнього підприємництва: монографія. Полтава: ПУЕТ, 2022. 141 с. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/12493>.
4. Радкевич В. Тенденції розвитку державно-приватного партнерства у сфері професійної освіти і навчання в країнах Європейського союзу. *Професійна педагогіка*. 2022. № 2(25). С. 4–13.
5. Future of IT. 2023. URL: https://d1aettbyeyfilo.cloudfront.net/emergingeuropa/30982500_1680870213929FUTURE_OF_IT_REPORT_2023.pdf (дата звернення: 20.02.2024).

*Тарасенко Є. Є., здобувач вищої освіти;
Франко Л. С., старший викладач
Полтавський університет економіки і торгівлі,
м. Полтава, Україна*

ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ ЄС ТА УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Зовнішня торгівля з ЄС набуває все більшого значення для економіки України, яка за багатьма товарами стала критично залежна від європейських поставок. Значна імпортозалежність спостерігалась і до воєнного протистояння нашої країни, а сьогодні це питання стає досить актуальним.

ЄС є найбільшим торговельним партнером для України. До повномасштабного вторгнення росії в Україну обсяги торгівлі між Україною та ЄС постійно зростали, навіть незважаючи на негативний вплив пандемії COVID-19. Так, у 2021 році обсяг двосторонньої торгівлі товарами та послугами збільшився на 35 % у порівнянні з 2020 роком – з 46,3 до 62,5 млрд дол. США. У 2022 році обсяг торгівлі між Україною та ЄС зменшився на 5,2 % у порівнянні з 2021 роком – до 59,3 млрд дол. США [3].

Від початку повномасштабної війни втрати підприємств-експортерів унаслідок фізичних руйнувань і окупації агресором, порушення логістичних маршрутів і енергозабезпечення виробництв закономірно викликали зменшення обсягів українського експорту. У період з лютого по березень 2022 року відбулося різке зниження частки України як в імпорті, так і в експорті ЄС (–39 % і 55 % відповідно), та вже у грудні 2022 році частка України в експорті за межі ЄС перевищила показники попереднього року та, після падіння в перших місяцях 2023 року, досягла піку в березні 2023 року (1,7 %).

Аналіз обсягів торгівлі шістьма ключовими товарами (соняшникова олія, кукурудза, насіння рапсу, соєва олія, залізо та сталь, деревина), вибраними за їхньою значимістю в загальному імпорті поза ЄС, показав збільшення частки України в п'яти з них при порівнянні першого кварталу 2023 року (1 кв. 2023 р.) з аналогічним періодом 2022 р. (1 кв. 2022) [5].

Україна залишається стратегічним зовнішньоторговельним партнером ЄС, зокрема входить до 10 найбільших постачальників сільськогосподарської продукції до Європейського співтовариства. При цьому Україна традиційно посідає перше місце в ЄС, займаючи провідну роль на ринках пшениці – 35,0 % загального імпорту ЄС, кукурудзи – 66,0 %, ячменю – 75,0 %, вівса – 71,0 % [1].

Зокрема, у період з 2021 по 2023 рік частка України в імпорті соняшникової олії до ЄС зросла з 87 % у 2021 році до 89 % у 2023 році, частка в загальному імпорті кукурудзи склала 62 % у 2023 році, що на 15 % більше ніж у 2022 році. Щодо лідируючих позицій у імпорті насіння ріпаку та рапсу до ЄС, то у період з 2021 по 2023 рік частка України зменшилася з 39 % до 30 %. Це означало, що Австралія стала найбільшим партнером по імпорту, оскільки її частка зросла із 36 % до 55 %. У 2023 році частка України в імпорті деревини до ЄС зросла до 13 %, порівнюючи з 10 % у 2021 році. Це зробило Україну другим за величиною постачальником деревини до ЄС після Китаю, частка якого за цей період зросла з 16 % до 21 %. Щодо імпорту сталі, то між 2021 та 2023 роками частка України в імпорті чавуну та сталі до ЄС зменшилася з 11 % до 4 % відповідно, що пов'язано з окупацією територій та руйнуванням заводів, що спеціалізувалися на виплавці сталі, прокату тощо. Натомість частка Китаю зросла на +5 п.п., зробивши його найбільшим партнером ЄС у зазначеному товарному сегменті [4].

Таке збільшення обсягів експорту з України було пов'язане з тим, що в ЄС було прийнято постанову, яка дозволяла тимчасово повну лібералізацію торгівлі та призупинення заходів захисту торгівлі з 4 червня 2022 року. Це призвело до різкого збільшення імпорту ЄС з України кількох сільськогосподарських продуктів та спричинило викривлення на ринках цих продуктів у сусідніх з Україною країнах, що призвело до запровадження тимчасових обмежувальних заходів щодо експорту низки українських продуктів харчування 2 травня 2023 року. Ці заходи закінчилися 15 вересня 2023 року, в той же час Україна

мала запровадити запровадити ефективні заходи контролю за експортом цієї продукції [2].

Таким чином, протягом 2023 року ряд чинників мав негативний вплив на зовнішньоторгівельну діяльність між Україною та Єс: вихід росії із «зернової угоди» (у липні), заборона імпорту української агро-продукції урядами деяких країн ЄС, блокада українського кордону країнами-сусідами ЄС. З іншого боку, завдяки зусиллям ЗСУ та української влади восени 2023 р. було створено «тимчасовий коридор» у Чорному морі, що пом'якшило наявні проблеми з експортом.

Список використаних джерел

1. Мотузка О., Скиба Г. Напрями та інструменти розвитку зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС. *Вісник Хмельницького національного університету* 2023, № 4 (Економічні науки). С. 252–258. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2023/11/320-37.pdf> (дата звернення: 15.03.2024 р.)
2. Огляд економічних підсумків України 2023. Аналітичний матеріал «АНТС» в рамках Програми сприяння громадській активності «Долучайся!», що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) та здійснюється Раст в Україні. URL: <https://ants.org.ua/wp-content/uploads/2024/03/ekonomichni-pidsumky.pdf> (дата звернення: 15.03.2024 р.)
3. Огляд торговельної політики Європейського Союзу. Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=1ac01a7b-92e7-4598-a787-9a602f972944&title=OgliadTorgovelnaiPolitikivropeiskogoSoiuzu> (дата звернення: 15.03.2024 р.)
4. EU trade with Ukraine – latest developments. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_trade_with_Ukraine_-_latest_developments#Key_product_groups_imported_by_the_EU_from_Ukraine (дата звернення: 15.03.2024 р.)
5. Trade and agriculture. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/ukraine/trade-agriculture> (дата звернення: 15.03.2024 р.)

*Шевченко Д. О., здобувачка вищої освіти;
Флегантова А. Л., канд. екон. наук,
доц. – науковий керівник
Полтавський університет економіки і торгівлі,
м. Полтава, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ТА РОЛЬ МІЖНАРОДНОГО МАРКЕТИНГУ ДЛЯ КОМПАНІЙ НА РИНКУ КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ

Креативні індустрії займають одне з ключових місць в сучасній глобальній економіці, що вимагає ефективних стратегій маркетингу для досягнення конкурентних переваг на міжнародному рівні. У зв'язку з постійною глобалізацією та швидким розвитком технологій, міжнародний маркетинг стає важливою складовою стратегії для компаній, що працюють у цих галузях [1].

Креативні індустрії охоплюють широкий спектр галузей, включаючи мистецтво, архітектуру, дизайн, кінематограф, рекламну діяльність, моду, музику, сценічне мистецтво, відеоігри та інші. Вони відрізняються від інших галузей економіки своїм підвищеним ступенем інноваційності, креативності та високим рівнем конкуренції. Ключовим аспектом креативних індустрій є важливість культурного контексту та індивідуального виразу, що вимагає від компаній гнучкості та адаптивності у своїх маркетингових стратегіях [2].

Міжнародний маркетинг для компаній у креативних індустріях відіграє важливу роль у забезпеченні їхнього успіху на глобальному ринку. Він дозволяє компаніям досягати нових аудиторій, залучати міжнародних клієнтів та розширювати свій вплив. Суттєва роль відводиться розумінню та врахуванню культурних відмінностей між різними регіонами. Ефективна міжнародна маркетингова стратегія має бути адаптована до місцевих особливостей, враховуючи менталітет, віру, традиції та інші аспекти.

У креативних індустріях, де конкуренція завжди висока, інновації та креативність в маркетингових підходах відіграють важливу роль у приверненні уваги аудиторії та відокремленні

від конкурентів. Міжнародний маркетинг вимагає використання різноманітних каналів комунікації для максимального охоплення цільової аудиторії. Для компаній у креативних індустріях соціальні мережі, онлайн-платформи та електронна комерція надають можливість просувати продукцію та послуги на міжнародному ринку без значних витрат на рекламу та дистрибуцію. Крім того, цифрові інструменти аналізу даних дозволяють компаніям отримувати широкий спектр інформації щодо споживачів з усього світу та адаптувати свої маркетингові стратегії відповідно до їх потреб.

Співпраця та партнерство можуть бути ключовими факторами успіху компаній креативних індустрій на міжнародному ринку. Заклучення стратегічних партнерств з місцевими агентами, дистриб'юторами або культурними організаціями може суттєво сприяти підвищенню обсягів продажів та розширенню аудиторії. Крім того, такі партнерства можуть забезпечити доступ до місцевих знань та ресурсів, що допомагає компаніям ефективно адаптувати свої продукти до місцевих ринків [3].

Останнім часом зростає інтерес до нових напрямків розвитку міжнародного маркетингу у креативних індустріях. Зокрема, вважається, що використання віртуальної реальності, розширеної реальності та інших інноваційних технологій має великий потенціал для створення унікальних маркетингових експериментів [4].

Міжнародний маркетинг для компаній у креативних індустріях є ключовим елементом стратегічного розвитку та конкурентоспроможності. Міжнародні маркетингові стратегії компаній у цій сфері діяльності вимагають постійного оновлення та адаптації до змін у світовій економіці, технологіях та споживчому попиті. Для досягнення успіху на міжнародних ринках компаніям необхідні розуміння культурних відмінностей, використання новітніх технологій, а також співпраця та партнерства з місцевими стейкхолдерами.

Список використаних джерел

1. Cultural and creative industries. UNESCO. 2018. URL: <https://en.unesco.org/news/new-report-shows-cultural-and-creative-industries-account-295-million-jobs-worldwide>.

2. Гандзій А. Р. Особливості діяльності ТНК на міжнародних креативних ринках. *Матер. V Заочно-дистанційної наук. конф. студентів і молодих вчених* [«Актуальні питання фінансової теорії та практики»], 2018. № 5. С. 53–55.
3. Свінцицька О. М., Ткачук В. О. Креативна економіка та креативні індустрії: навч. посіб. – Житомир: Державний університет «Житомирська політехніка», 2020. С. 155–160.
4. Касич А. О., Гутман А. І. Особливості управління інноваціями на підприємствах креативної індустрії. *Матер. III Міжнар. наук.-практ. інтернет-конференції* [«Імперативи економічного зростання в контексті реалізації глобальних цілей сталого розвитку»], 2022. № 3. С. 52–54.

*Шубін Д. А., магістр;
Пузирьова П. В., д-р екон. наук, доц.
Київський національний університет
технологій та дизайну,
м. Київ, Україна*

СТРАТЕГІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Ініціатива виходу компанії за кордон може виникнути з внутрішніх потреб підприємства або від пропозицій з-за кордону. У будь-якому випадку необхідно вирішити, який асортимент та обсяг продукції буде експортуватися та імпортуватися, через які канали і в які країни, і на які ринки слід перш за все спрямовувати свої зусилля.

Для початку здійснення експортно-імпортних операцій підприємству необхідно визначитися з ринковою стратегією, що дозволить обрати найкращий варіант серед доступних альтернативних рішень [1; 3; 7].

Стратегія ринкової діяльності підприємства включає такі елементи:

1. Огляд фірми (визначення позиції компанії на ринку на даному етапі; аналіз переваг і недоліків фірми).

2. Прогноз майбутнього ринку (оцінка попиту та пропозиції на ринку; дослідження конкурентів та потенційних клієнтів; аналіз обсягів ринку).

3. Аналіз можливостей компанії (визначення потенційних обсягів виробництва; вивчення перспектив виходу на нові ринки; оцінка бюджетно-податкової політики; вплив внутрішньої бюджетно-податкової політики на фірму; аналіз зовнішньої бюджетно-податкової політики та її впливу на фірму; аналіз світових економічних тенденцій).

4. Розробка стратегії зовнішньоекономічної діяльності (формування довгострокових цілей; пошук шляхів досягнення цілей; розбиття глобальних цілей на етапи; порівняння різних варіантів досягнення цілей).

Стратегія компанії в галузі зовнішньоекономічної діяльності – це система визначених правил, заходів та методів, спрямованих на оптимізацію роботи підприємства на міжнародних ринках та досягнення стратегічних цілей компанії [2; 4; 5].

Планування стратегії виступає ключовою складовою будь-якої соціально-економічної системи, особливо в умовах ринкової економіки, де необхідно враховувати конкурентну боротьбу, потреби споживачів та інші зовнішні чинники. Планування не лише встановлює мету підприємства на ринку, але також передбачає конкретні заходи для її досягнення. В процесі планування вирішуються такі завдання: розширення ринків збуту через пошук нових сегментів; мінімізація виробничих витрат; оптимізація організації збуту; підвищення якості продукції [3; 6; 7].

При плануванні експорту та імпорту використовуються різні методи вимірювання, які включають в себе натуральні та умовно-натуральні показники. Натуральні показники, такі як тони, кілограми, метри, штуки, служать для визначення частки підприємства на ринку та відображення його виробничої спеціалізації. На їх основі розраховуються потреби у виробничих потужностях, матеріальних, трудових, енергетичних та інших ресурсах [1–4].

При здійсненні експортно-імпортних операцій підприємство може обирати різні стратегії, одна з яких – інноваційна. Міжнародні ринки є високонасиченими, тому важливим чинником успіху у конкурентній боротьбі є створення конкурентоспроможної продукції та привертання споживачів. Нові продукти повинні відрізнятися від існуючих на ринку, будь то за зовнішнім виглядом або функціями. Цього можна досягти за допомогою інновацій та інвестицій у розвиток продукту [5–7].

Стратегія диверсифікації – стратегія передбачає розширення спектру діяльності компанії шляхом освоєння нових сегментів, розширення асортименту продукції та розширення виробничих можливостей. Стратегія інтернаціоналізації – стратегія включає систематичний аналіз та вивчення міжнародних ринків. Її використання обумовлене посиленням конкуренції, затримкою на внутрішньому ринку, бажанням максимально використовувати

виробничі потужності та необхідністю розподілу ризиків, а також фінансовими перевагами. Стратегія глобалізації – стратегія орієнтована на визначення загальних характеристик ринків та цільових груп, що не залежать від особливостей окремих країн. Її основна мета – стандартизація продукції. Стратегія співпраці – зі стрімким розвитком як національних, так і міжнародних ринків, підприємствам потрібно шукати партнерів для взаємовигідного співробітництва, щоб зміцнити свої позиції на ринку та повністю використати свій потенціал [1–7].

Після розробки стратегії й аналізу міжнародних ринків та конкурентів необхідно оцінити очікувані результати при впровадженні стратегії зовнішньоекономічної діяльності компанії та порівняти їх з перспективами ведення бізнесу на внутрішньому ринку. Для визначення доцільності експортно-імпортних операцій необхідно провести аналіз показників їх ефективності, а потім порівняти їх з показниками ефективності виробництва та продажу продукції на внутрішньому ринку [1–3].

Отже, особливості організації експортно-імпортних операцій включають в себе аналіз діяльності підприємства та потенційного ринку, потребу у визначенні стратегії, вибір способу організації зовнішньоекономічних зв'язків, підписання контракту та його виконання.

Список використаних джерел

1. Жураковська І. Оподаткування експорту та імпорту послуг: автоматизація обліку та аудит операцій / І. Жураковська, Р. Сидоренко // *Економічний форум*. – 2023. – № 2. – С. 52–59.
2. Кононов І. І. Управління зовнішньоекономічною діяльністю на основі моделі облікової політики експортно-імпортних операцій / І. І. Кононов // *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. – 2022. – № 1. – С. 108–117.
3. Лопатовський В. Г. Стратегічні орієнтири підвищення ефективності експортно-імпортних операцій в системі забезпечення економічної безпеки підприємств / В. Г. Лопатовський, О. В. Новіцький // *Innovation and Sustainability*. – 2022. – Iss. 4. – С. 139–146.
4. Прокопишин О. С. Розроблення прогнозів експортно-імпортних операцій у системі зовнішньоекономічної діяльності / О. С. Про-

копишин // *Управління економікою: теорія та практика*. – 2020. – С. 252–260.

5. Puzyrova P. Exporting enterprises and their role in the post-war structure of Ukraine / P. Puzyrova, S. Mammadova // Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «*Проблеми інтеграції освіти, науки та бізнесу в умовах глобалізації*» : тези доповідей, м. Київ, 7 жовтня 2022 року. – Київ : КНУТД, 2022. – С. 47–48.
6. Puzyrova P. V. Fundamentals of management and planning foreign economic activities of export-import enterprises / P. V. Puzyrova, O. V. Khaliliaeva, S. O. Okhrimenko // *Формування ринкових відносин в Україні*. – 2022. – № 10 (257). – С. 94–100.
7. Puzyrova P. V. Main aspects of international marketing activities of export companies / P. V. Puzyrova, N. O. Khmelevskiy, S. Mammadova // *Формування ринкових відносин в Україні*. – 2022. – № 7–8 (254–255). – С. 124–131.

СЕКЦІЯ 5. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

*Aguilar, Eduardo Enrique, PhD, Professor
Universidad de Monterrey
Monterrey, Mùxico*

IRRUPTION OF AN ALTERNATIVE HORIZON IN LATIN AMERICA IN THE CONTEXT OF GLOBAL ECONOMIC CRISES

Latin American countries have been inserted within the world economy in positions of subordination whose international economic relations with the countries of the global north have been configured of dependence [1]. That is, they have a subordinate position within the production processes of the capitalist economy.

Thus, since the sixteenth century they were assigned a role as suppliers of raw materials, it is no mystery that the mineral mines of Zacatecas, today Mexico and Potosi, today Bolivia, were obtained a series of minerals with technological innovation processes to achieve accumulation within the metropolis countries of the time. Indeed, this period of colonization also served to provide cheap food goods that, according to studies by Marini, allowed specialization to consolidate the industrial revolution of European countries in the 19th century [1].

In the 20th century, several Latin American countries closed their economies and began industrialization processes that sought to change the logic of international economic relations. In Mexico, Brazil and Argentina, various types of Welfare States were created, which were relatively successful between the 1940s and 1970s. However, this process encountered internal limits, which were compounded by a global economic crisis. Thus, the economies were restructured to open them up with free market policies and, at the same time, they were placed in a specific position within the New

International Economic Order: once again in a subordinate position within the restructuring of global value chains.

In the 1980s, Latin American countries went through the so-called «lost decade», i.e., a series of macroeconomic imbalances that triggered deep social crises. Thus, international financial organizations such as the World Bank and the International Monetary Fund, together with a body of rulers educated in foreign universities, installed the policies of the Washington Consensus, which were reforms that sought to privatize, liberalize and commodify the pillars previously offered by the State.

In the first decades of the 2000s, several South American countries took a turn to the left given the high costs left by previous neoliberal governments. The arrival of these progressive governments to power added to the Commodity Consensus [2] driven by the high demand from China, which ended in processes of neo-extractivism and the maintenance of productive structures of primary goods such as mining and food.

From this, we find a pendulum swing since, with the fall of commodity prices in the global market, South American countries were not able to maintain the growth of state infrastructures, thus generating dislocations that allowed the rise of conservative governments. This dynamic has continued for the first decades of the 21st century.

However, during this period full of social mobilizations, an actor emerges with force that disputes the logic of economic growth promoted by both progressives and conservatives. The indigenous movement, which is gaining strength in the Andean countries, but is articulated with other expressions of indigenous and peasant movements, and lately with sectors of the urban popular classes, raises the banner of a horizon of possibility outside the logic of progress/development.

For them, it is necessary to coexist in a different way with the natural environment, consolidating what they call Good Living (Sumak Kawsay), which is not part of the Western civilizing matrix. In this sense, it is not necessary to maintain the logic of infinite growth because it hurts mother earth (pacha mama), we need other

economic, social, political standards articulated in autonomous, community governments, managed by themselves even outside the logic of the nation-state and the capitalist production system.

In today's global economic crisis, this civilizational proposal has gained much strength in social mobilizations. However, it is still under debate, because when it was institutionalized in the Constitutions of Ecuador and Bolivia it lost its radical nature. Its potential and its irruptions in the global scene still need to be further explored.

References

1. Marini M. (2015). Dialéctica de la dependencia. En América Latina, Dependencia y Globalización. Siglo XXI / CLACSO.
2. Svampa M. (2012). Consenso de los commodities, giro ecoterritorial y pensamiento crítico en América Latina. OSAL Num. 32, año XIII.

*James Eboka Chibueze, student of higher education;
Artem Pozhar, supervisor
PhD in Economics, Associate Professor
Poltava University of Economics and Trade
Poltava, Ukraine*

THE NATURE OF COOPERATIVE AS A SOCIAL INSTITUTION

Cooperative associations existed well before the emergence of the Fair Trade initiative to assist workers in enhancing their standard of living and safeguarding their rights.

The earliest documented instance of a cooperative arises from Fenwick, Scotland, where on March 14, 1761, local weavers transported a sack of oatmeal into John Walker's simple cottage and commenced selling its contents at a reduced price within his whitewashed front room, thereby establishing the Fenwick Weavers' Society.

Numerous accounts exist of cooperatives emerging as grassroots initiatives in Western Europe, North America, and Japan during the mid-nineteenth century. Nonetheless, it is the Rochdale Pioneers who are commonly acknowledged as the archetype of the contemporary cooperative society and the initiators of the Cooperative Movement in 1844 [1].

An autonomously devised cooperative framework emerged in Germany through the efforts of Friedrich Wilhelm Raiffeisen and Franz Hermann Schultz-Delitsch. Raiffeisen and Schultz-Delitsch initially established credit unions in 1862. Subsequently, this model expanded into various sectors and catalyzed the proliferation of financial cooperatives worldwide.

The seven principles outlined by the International Cooperative Alliance (ICA) define the essence of cooperatives, with interpretations varying but generally adhered to by most cooperative entities. Collaborative efforts to address mutual challenges form the foundation of cooperatives, with empowerment, collective ownership, and democratic governance standing as fundamental tenets of cooperative philosophy. Members forge bonds through shared values,

principles, and collective experiences within the cooperative framework.

Cooperatives strive to strike a balance between individual needs and the welfare of the community by fostering individual empowerment within the context of membership and accountability to the collective. Cooperatives advance the economic circumstances and welfare of members through collective action, offering members greater control over their lives through voluntary participation in organizations governed freely and democratically by their peers [2].

Every member typically contributes to and participates in the day-to-day functioning of the cooperative. Democratic processes, such as majority decision-making, active involvement of all members in governance, and equitable distribution of work and benefits, are central to cooperative principles.

So, cooperatives are not isolated entities but are intertwined with their surrounding communities. Some extend educational opportunities to non-members, while others support local initiatives that benefit the broader community. Members engage with external groups, embodying agents of change within their communities and beyond. Cooperative values and principles reinforce the cooperative structure, which, in turn, contributes to the fabric of society.

References

1. History of the cooperative movement. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_the_cooperative_movement.
2. Wilhoit J. Cooperatives: a short history. *Cultural Survival*. URL: <https://www.culturalsurvival.org/publications/cultural-survival-quarterly/cooperatives-short-history>.

*Nakalule Karen Arena, student of higher education;
Artem Pozhar, PhD in Economics,
Associate Professor – supervisor
Poltava University of Economics and Trade
Poltava, Ukraine*

ECONOMIC INTEGRATION OF THE EUROPEAN UNION COUNTRIES

The economic integration of European Union countries has been a transformative process characterized by establishing a single market, customs union, and monetary union. This integration aims to promote the free movement of goods, services, capital, and people among member states, foster trade and investment, and enhance economic stability.

Notwithstanding its revolutionary goals, the economic integration of EU member states is beset by several difficulties. The persistence of economic differences across member states impedes the attainment of complete convergence. Regulatory obstacles, budgetary imbalances, and diverse economic structures provide serious challenges to the seamless operation of the monetary union and single market. The recent emergence of nationalist sentiments and skepticism about deeper integration further complicates the process. To maintain stability, cohesiveness, and sustainable economic growth inside the EU, these issues must be addressed.

Since establishing the EU, creating and preserving a single market has been one of its fundamental objectives. To secure the free flow of people, capital, products, and services within the EU internal market, it is necessary to protect the four fundamental freedoms. During the Brexit departure agreement's transitional period, the United Kingdom continued to be a member of the single market. Norway, Iceland, and Liechtenstein can take part in the European Single Market without actually joining the EU because of the European Economic Area (EEA) agreement. There are four fundamental freedoms. Nonetheless, there are limitations on agriculture and fishing. Different from the EEA agreement, bilateral agreements between Switzerland and the EU link the two countries.

The EEA's establishment removed the requirements needed to constitute a free trade area (FTA), namely tariffs, quotas, and preferences on commodities among its member states. During the Brexit withdrawal agreement's transition period, the United Kingdom continues to be a member of the FTA. Several nations have ratified an Association Agreement (AA) with the European Union that includes FTA clauses.

Although certain nations from other trade blocs have also signed one, these are primarily Mediterranean nations (Algeria in 2005, Egypt in 2004, Israel in 2000, Jordan in 2002, Lebanon in 2006, Morocco in 2000, Palestinian National Authority in 1997, and Tunisia in 1998). Additionally, a Stabilization and Association Agreement (SAA) with FTA has been signed by numerous Balkan republics clauses about Montenegro (2007), North Macedonia (2004), Bosnia and Herzegovina (2008), Serbia (both 2008, entry-into-force pending), and Albania (signed 2006). The Eastern Partnership, which called for a Free Trade Area (FTA) between the EU and Armenia, Azerbaijan, Belarus, Georgia, Moldova, and Ukraine, was proposed by Poland and Sweden in 2008 [1].

As the third phase of the European Economic and Monetary Union (EMU), the member states of the EU that have ratified the euro currency union are referred to as the Eurozone. Furthermore, even though they are not members of the EMU, some non-EU states have chosen to use the euro as their currency. Thus, there are currently 26 states that utilize the euro: 20 states that are members of the European Union and 6 states that are not. The official introduction of the euro on January 1, 1999, marked the creation of the Eurozone. On January 1, 2002, physical coins and banknotes were introduced. Agreements for formal adoption, including the right to mint their coins, have been reached with Andorra, Monaco, San Marino, and Vatican City outside of the EU. Kosovo and Montenegro independently embraced the euro.

These two episodes illustrate the capacity of the EU, at times, to resolve seemingly intractable problems when there is an imperative to create new public goods. However, critics bemoan the need to resort to more ad hoc inter-governmental arrangements, rather than

the Community method of advancing integration through the EU Treaties. What Christopher Bickerton, Dermot Hodson, and Uwe Puetter call ‘new intergovernmentalism’ can deepen integration. They point to an integration paradox arising from not delegating competencies to supranational bodies, yet seeing the EU acquire more powers. The exercise of some of these powers, such as restricting the autonomy of national fiscal policy (the Fiscal Compact) or the imposition of conditions (ESM support) can lead to tensions around the legitimacy of integration [2].

The EU Customs Union is essential for the proper functioning of the single market. In practice, National customs services in all EU countries work together as one to manage the day-to-day operations of the Customs Union. The European Commission proposes the EU customs legislation and monitors its implementation. The EU is one of the largest trading blocs in the world. The EU is one of the largest trading blocs in the world, alongside the United States and China. To manage the huge volume of international trade in 2022, almost 1 900 EU customs offices (2 045 offices of which 175 appear inactive, hence we calculate 1870 offices for 2022), working 24 hours a day and 365 days a year, handled the import, export, and transit of close to 1 110 million items – these numbers do not include the “H7” reduced declaration form used for low-value consignments (<150 euros) and introduced in July 2021. The amount of customs duties collected (EU27) in 2022 reached EUR 25.2 billion [3].

So, the process of economic integration among the member states of the European Union is complicated and dynamic, bringing both advantages and disadvantages [4]. The integration of the European Union has promoted commerce, investment, and economic growth among its member states by enabling the free movement of capital, people, goods, and services through mechanisms including the single market, customs union, and monetary union. The benefits of economic integration on intra-EU trade volumes, market efficiency, and productivity increases are often highlighted by research findings. Within the eurozone, lower transaction costs and price stability have resulted from the adoption of the euro. Furthermore, especially in less developed regions, EU cohesion policies and structural grants

have been instrumental in lowering regional imbalances and fostering economic convergence.

References

1. Begg I. The European Integration and Regional Economic Integration. *London School of Economics*, 2021. 12 p. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/689369/EPRS_BRI\(2021\)689369_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/689369/EPRS_BRI(2021)689369_EN.pdf).
2. Abdurakhmnonov F. The economic integration of Europe. *ResearchGate*. 2024. URL: https://www.researchgate.net/publication/377303512_The_Economic_Integration_of_Europe.
3. EU Customs Union – unique in the world. *Taxation and Customs Union*. URL: https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs-4/eu-customs-union-facts-and-figures/eu-customs-union-unique-world_en (date of application: 10.02.2024).
4. European integration. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/European_integration (date of application: 10.02.2024).
5. European single market. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/European_single_market (date of application: 10.02.2024).

*Hakeem Ola-Okedeyi, student of higher education;
Artem Pozhar, PhD in Economics,
Associate Professor – supervisor
Poltava University of Economics and Trade
Poltava, Ukraine*

CREDIT COOPERATIVE SOCIETIES IN AFRICA

The persistent rise in unemployment, external debt, inflation are some of the major factors contributing to economic deterioration in some parts of the African continent. Year after year the trajectory of these factors hampering African economies significantly rises, which begs the questions as to the emergence and development of credit cooperatives in Africa and its economic importance on the African continent.

Various economic scholars and researchers have explored and concluded on the credit cooperative society of Africa. Yogesh Rawal wrote on development strategies to spur growth at cooperative societies; Peter Mwaura Kabaiku discussed the theo-social justification of savings and credit cooperative societies SACCOs in Kenya; Daniel Kollian Motompa explored the factors influencing growth of savings and credit cooperative societies SACCOs in Kenya; Fredrick O. Wanyama discussed on cooperatives for African development.

Credit cooperative society also known as a thrift society is an organisation of low-income earners or economies who jointly pool large resources or fund together by contributing on a weekly or monthly basis [1]. In other words, credit cooperative societies operate on a cooperative basis, where members pool their resources to meet financial needs. This type of society encourages saving habits among members and grant loans to the members out of the accumulated fund. The loans attract low interest rates. At the end of the year, surplus in the form of accrued profits is distributed to members as dividends. In essence the primary purpose of credit cooperative societies is to promote thrift, savings, and financial inclusion within communities.

The promotion of cooperatives to champion development has seen the history of the development of cooperatives in Africa gene-

rally phased into two eras: the first era running from the immediate post-colonial period in the 1960s to the mid 1990s and the second era occurring during the global economic reforms from the mid 1990s to the present, which has characterised economic liberalism [2].

In addition, the first era was characterised by stringent government control over cooperatives through enactment of policies, legislation and programs that promote cooperative as vehicles for accelerating national economic development, the second era had been the time of liberation for cooperatives from the state to enjoy autonomy and operate like businesses responding to market demands.

The concept of cooperatives on the continent was adopted as a means to alleviate poverty hence promoting development on the continent. Despite the growth of credit cooperatives on the continent, the problem of Africa persists due to corruption, mismanagement, embezzlement, characterised by the first era of the development of cooperatives and harsh economic conditions resulting from the liberation of the economy in the second era has rendered credit cooperatives rather redundant.

The Savings and Credit Co-operative (SACCOs) sub-sector has over 16 000 societies with 14 million members, making it the lagging in Africa accounting for 62 %, 65 %, and 63 % of the continent's savings, loans, and assets respectively [3].

Some advantages of a credit cooperative society include encouragement of savings, financial assistance, improve member's standard of living, low prices for members, marketing of members products, elimination of middlemen, education for their members.

Disadvantages of credit cooperatives include insufficient capital, inefficient management of resources, high rate of embezzlement, problems of loan repayments, evasion of tax, lack of initiative, government interference, limited expansion, lack of discipline.

Thus, credit cooperative societies play a massive role in the development and livelihood of Africans and the economy on the continent. However, problems persist on the continent. Tackling the major factors hindering the effectiveness of credit cooperatives could boost economic growth across the continent.

References

1. Ande C. E. Essential Economics for Senior Secondary Schools. N. Y. 2021. 423 p.
2. Wanyama F. O. Cooperatives for African development: lessons from experience. *United Nations*. URL: <https://social.un.org/coopsyear/documents/WanyamaCOOPERATIVESFORAFRICANDEVELOPMENT.pdf>.
3. Kabaiku P. M. Savings and Credit Cooperative Societies (SACCOs) in Kenya. *ResearchGate*. URL: https://www.researchgate.net/publication/333494152_Savings_and_Credit_Cooperative_Societies_SACCOs_in_Kenya.

*Staszewska Anna, PhD,
Katowice Business University,
Tourism Department;
Flephantova Anna, PhD,
International Economics and International
Economic Relations Department
Poltava University of Economics and Trade*

CLUSTER ANALYSIS OF THE WORLD TOURISM MARKET IN THE PRE-QUARANTINE AND POST-QUARANTINE PERIODS

Tourism is becoming an increasingly important branch of the economy of many countries. It creates jobs, contributes to GDP growth and opens up new opportunities for entrepreneurship and investment. With the development of technology and the increasing availability of travel, tourism is becoming more global. Understanding global trends in this area helps countries and companies adapt to changes in demand and develop competitive advantages. Tourism influences socio-cultural exchange between nations, promotes mutual understanding and cultural tolerance. Studying the world tourism market helps to understand this influence and contributes to the development of international relations.

The COVID-19 pandemic has significantly changed supply and demand in the tourism industry. A comparison of the pre-quarantine and post-quarantine periods allows us to reveal what changes have occurred in the choice of travel and the consumption of tourist services. A comparative study makes it possible to assess the impact of the pandemic on the tourism industry, including changes in the volume of tourist traffic, income, employment and other economic indicators. Understanding the differences between the two periods can help develop strategies for recovery and development of the tourism industry after the crisis. Analysis of pre-quarantine and post-quarantine periods can help identify risks and develop crisis plans for future similar situations.

The main goal of this study is to analyze the number of tourists in the leading countries of the world in 2018–2019 (pre-quarantine

period) and in 2023 (post-quarantine period) with further clustering of countries. This will allow us to understand whether the COVID-19 pandemic has brought about such changes in the world tourism industry that the leading countries of the world still cannot cope with in 2023 and which countries these are. The following countries were included in the sample: France, USA, Great Britain, Turkey, Thailand, Spain, Mexico, Italy, Germany, China (table 1.)

Table 1 – Number of tourists in the leading countries of the world, million people, 2018–2019, 2023

Country	2018	2019	2023
China (1)	158,61	162,53	65,7
Germany (2)	38,88	39,56	39,6
Italy (3)	93,23	95,39	64,5
Mexico (4)	96,49	97,4	45
Spain (5)	124,46	126,17	83,7
Thailand (6)	38,18	39,91	39,8
Turkey (7)	46,11	51,74	51,2
Great Britain (8)	40,28	40,86	39,4
USA (9)	169,32	166	79,3
France (10)	211,99	89	89,4

Source: [1; 2].

So, we can see that a significant reduction in the number of tourists in 2023 compared to 2018 and 2019 took place in China, Italy, Mexico, Spain and the USA. The situation with visiting tourists in Germany, Thailand, Great Britain has hardly changed, and in Turkey, their number has even slightly increased in the post-quarantine period compared to the pre-quarantine period. In France, the reduction in the number of tourists took place in the pre-quarantine period (in 2019).

The cluster analysis of the world's leading countries was carried out using the k-means method, taking into account the calculation of the Euclidean distance (fig. 1, fig. 2, fig. 3).

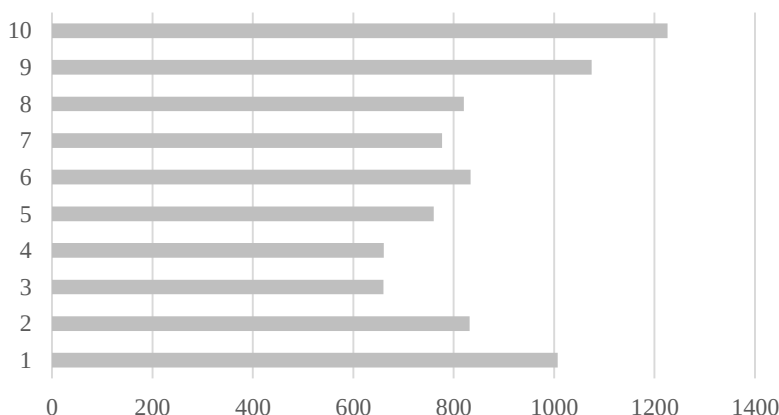

Figure 1 – Cluster analysis of the tourism industry in the world in the pre-quarantine period (2018–2019)

Note. The column numbers in the chart correspond to the country number in the table.

Source: developed by the author based on [1; 2].

So, based on the result of the calculation, we can form three clusters:

- 1) countries with a large number of tourists;
- 2) countries with a middle number of tourists;
- 3) countries with a small number of tourists.

These names are, of course, conditional. And the division could be done in a different way, but the division into three clusters seems to us to be the most appropriate in this study, as it can ensure the comparability of all three periods (pre-quarantine, post-quarantine, general) that we consider in this study.

In the pre-quarantine period (2018–2019), the first cluster includes the following countries: China, the USA and France. The following countries belong to the second cluster: Germany, Thailand, Great Britain. The third cluster includes the following countries: Italy, Mexico, Spain, Turkey.

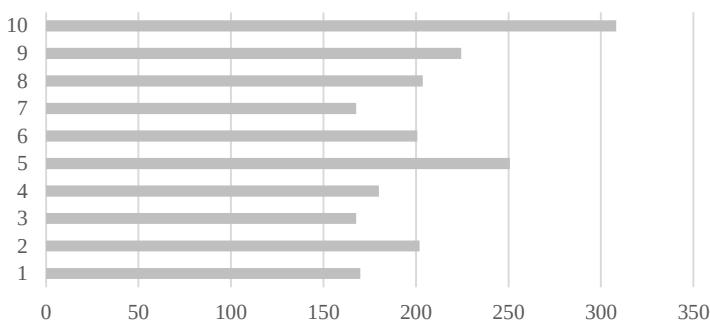

Figure 2 – Cluster analysis of the tourism industry in the world in the post-quarantine period (2023)

Note. The column numbers in the chart correspond to the country number in the table.

Source: developed by the author based on [1; 2].

So, in the post-quarantine period (2023), the following countries will belong to the first cluster: Spain, USA, France. The following countries belong to the second cluster: Germany, Mexico, Thailand, Great Britain. The third cluster includes the following countries: China, Italy, and Turkey.

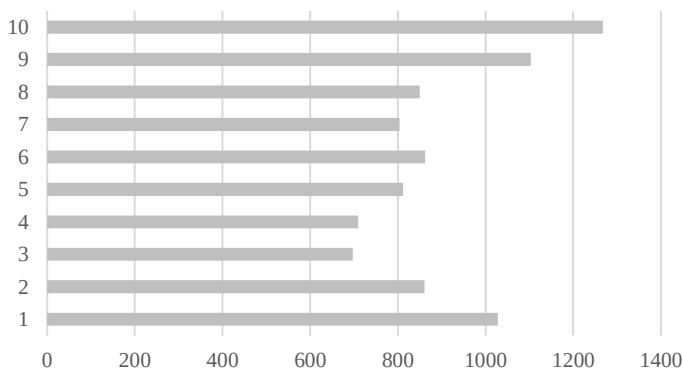

Figure 3 – Cluster analysis of the tourism industry 2018–2023

Note. The column numbers in the chart correspond to the country number in the table.

Source: developed by the author based on [1; 2].

So, if we combine both periods (pre-quarantine and post-quarantine) and analyze the leading countries of the world in terms of the number of tourists in 2018–2019 and in 2023, we can conclude that the following countries belong to the first cluster: China, Germany, USA, France. The following countries can be attributed to the second cluster: Spain, Thailand, Great Britain. The third cluster includes the following countries: Italy, Mexico, and Turkey. In the table 2 presents a generalization of the above information.

Table 2 – Cluster analysis of the world tourism market, 2018–2019, 2023

Clusters	2018–2019 pre-quarantine period	2018–2023 general period	2023 post-quarantine period
Countries with a large number of tourists	China USA France	China Germany USA France	Spain USA France
Countries with an middle number of tourists	Germany Thailand Great Britain	Spain Thailand Great Britain	Germany Mexico Thailand Great Britain
Countries with a small number of tourists	Italy Mexico Spain Turkey	Italy Mexico Turkey	China Italy Turkey

Source: developed by the author based on [1; 2].

So, from the summarized table, we can see that in the post-quarantine period (2023), the USA and France retained their positions as countries with a high number of tourists, and the number of tourists in Spain even increased in the post-quarantine period compared to the pre-quarantine period (2018–2019). China moved from the first cluster (countries with a large number of tourists) in the pre-quarantine period (2018-2019) to the third cluster (countries with a small number of tourists) in the post-quarantine period (2023). However, of course, it should be understood that tourism activity was

affected not only by quarantine restrictions, but also by other global socio-economic and political challenges.

References

1. Які країни були популярними серед мандрівників у 2023 році: оновлений рейтинг URL: <https://glavcom.ua/world/observe/jaki-krajini-buli-populjarnimi-sered-mandrivnikiv-u-2023-rotsi-onovlenij-rejtinh-969619.html>.
2. World Statistics URL: <https://world-statistics.org/index-res.php?code=ST.INT.ARVL?name=International%20tourism,%20number%20of%20arrivals>.

*Браженко А. В., здобувачка вищої освіти;
Флегантова А. Л., канд. екон. наук,
доц. – науковий керівник
Полтавський університет економіки і торгівлі
м. Полтава, Україна*

КЛАСТЕРНИЙ АНАЛІЗ ЕКОНОМІКИ АЗІЙСЬКИХ КРАЇН

У глобалізаційних процесах у світі, що набувають все більш стрімкого розвитку з кожним роком, а також в умовах економічної та політичної нестабільності, важливим та актуальним для дослідження міжнародних економічних відносин, міжнародної економіки є кластерний аналіз країн Азії бо, серед них є багато нових індустріальних і вони цікаві для дослідження, тому що деякі дослідники вважають, що за ними певною мірою майбутнє економіки, а в деякій мірі її теперішнє.

Статистичний кластерний аналіз використовує характеристики порівняних спостережень або наборів даних, щоб згрупувати їх у кластери. Об'єкти кластера повинні бути схожими між собою та відрізнятися від об'єктів в інших кластерах. Необхідно вибрати відповідний алгоритм кластеризації, визначити міру подібності та інтерпретувати результати. Кластерний аналіз використовується в різних галузях, включаючи економіку, маркетинг, біологію, соціальні науки та інші [1].

Для кластерного аналізу нами було досліджено країни Азії, а саме: Японію, Індонезію, Китай, Південну Корею, Таїланд, Сінгапур, Гонконг, Малайзію, Іран, Ізраїль, Камбоджу, Непал, Монголію, Лаос, Катар, Ірак, Ліван, Мальдіви, Індію та Кувейт.

Нами було зроблено двох-факторий кластерний аналіз за 2022 рік. За фактори були взяті два показника зазначених країн, а саме: ВВП на душу населення та індекс людського розвитку. Ці показники ми можемо використовувати для порівняння розвитку соціальної сфери різних країн. Кластерний аналіз було проведено методом К-середніх з використанням формули Евклідової відстані.

На основі розрахунку Евклідової відстані була побудована діаграма (рис. 1). Стовпчики діаграми пронумеровані. Вони відповідають номеру країни, який можна подивитись у таблиці.

Таблиця 1 – Вихідні дані для двофакторного кластерного аналізу Азійських країн, 2022 рік

№	Країна	ВВП	Індекс людського розвитку
1	Японія	39 313	0,925
2	Індонезія	4 790	0,705
3	Китай	12 556	0,768
4	Південна Корея	34 800	0,925
5	Таїланд	7 066	0,8
6	Сінгапур	66 176	0,939
7	Гонконг	44 481	0,952
8	Малайзія	11 372	0,803
9	Іран	5 345	0,774
10	Ізраїль	54 660	0,919
11	Камбоджа	1 488	0,593
12	Непал	1 083	0,602
13	Монголія	4 107	0,739
14	Лаос	2 566	0,607
15	Катар	61 001	0,855
16	Ірак	4 224	0,686
17	Ліван	4 136	0,706
18	Мальдіви	10 965	0,747
19	Індія	2 390	0,633
20	Кувейт	23 926	0,831

Джерело: [2–21].

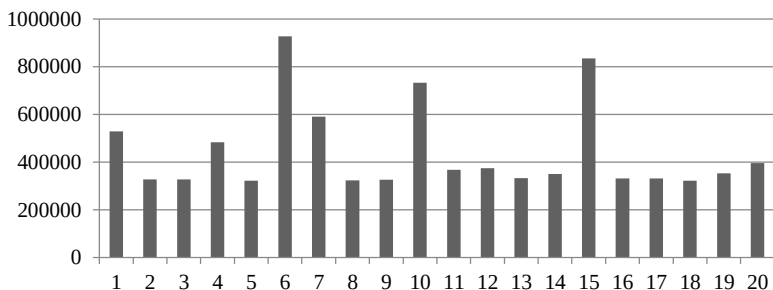

Рисунок 1 – Кластерний аналіз Азійських країн, 2022 рік

Джерело: [2–22].

Отже, з діаграми бачимо, що ми можемо розподілити Азійські країни відповідно до двох критеріїв ВВП та індекс людського розвитку у 2022 році на 3 основних кластери: перший кластер (країни з більш низьким рівнем розвитку), другий кластер (країни із середнім рівнем розвитку), третій кластер (країни з високим рівнем розвитку).

1 кластер: Індонезія, Китай, Таїланд, Малайзія, Іран, Камбоджа, Непал, Монголія, Лаос, Ірак, Ліван, Мальдіви, Індія.

2 кластер: Японія, Південна Корея, Гонконг, Ізраїль, Кувейт.

3 кластер: Сінгапур, Катар. Їх Евклідові відстані є найбільшими.

Список використаних джерел

1. Mindthegraph. Розкриття можливостей кластерного аналізу. URL: <https://mindthegraph.com/blog/uk/%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7/>
2. Дія бізнес. URL: <https://export.gov.ua/country/120-iaponiia> (дата звернення: 11.03.24).
3. Дія бізнес. URL: <https://export.gov.ua/country/86-indoneziia> (дата звернення: 11.03.24).
4. Дія бізнес. URL: <https://export.gov.ua/country/91-kitai> (дата звернення: 11.03.24).
5. Дія бізнес. URL: https://export.gov.ua/country/198-republic_of_korea_south_korea (дата звернення: 11.03.24).
6. Дія бізнес. URL: <https://export.gov.ua/country/110-tailand> (дата звернення: 11.03.24)
7. Take profit org. URL: <https://take-profit.org/statistics/gdp/singapore/> (дата звернення: 11.03.24).
8. Take profit org. URL: <https://take-profit.org/statistics/gdp/hong-kong/> (дата звернення: 11.03.24)
9. Take profit org. URL: <https://take-profit.org/statistics/countries/malaysia/> (дата звернення: 11.03.24)
10. Take profit org. URL: <https://take-profit.org/statistics/gdp/iran/> (дата звернення: 11.03.24)
11. Дія бізнес. URL: <https://export.gov.ua/country/84-izrail> (дата звернення: 11.03.24).

12. Take profit org. URL: <https://take-profit.org/statistics/countries/cambodia/> (дата звернення 11.03.24).
13. Take profit org. URL: <https://take-profit.org/statistics/countries/nepal/> (дата звернення 11.03.24).
14. Take profit org. URL: <https://take-profit.org/statistics/gdp/mongolia/> (дата звернення: 11.03.24).
15. Take profit org. URL: <https://take-profit.org/statistics/gdp/laos/> (дата звернення 11.03.24).
16. Take profit org. URL: <https://take-profit.org/statistics/gdp/qatar/> (дата звернення: 11.03.24).
17. Take profit org. URL: <https://take-profit.org/statistics/gdp/iraq/> (дата звернення 11.03.24)
18. Дія бізнес. URL: <https://export.gov.ua/country/95-livan> (дата звернення: 11.03.24).
19. Take profit org. URL: <https://take-profit.org/statistics/countries/maldives/> (дата звернення: 11.03.24).
20. Дія бізнес. URL: <https://export.gov.ua/country/85-indiia> (дата звернення: 11.03.24).
21. Take profit org. URL: <https://take-profit.org/statistics/gdp/kuwait/> (дата звернення: 11.03.24).
22. Human Development Reports. URL: <https://hdr.undp.org/data-center/country-insights#/ranks> (дата звернення: 11.03.24).

*Варуша А. Р., здобувачка вищої освіти;
Стрілець В. Ю., д-р екон. наук, доц.
Полтавський університет економіки і торгівлі,
м. Полтава, Україна*

ВПЛИВ ВЗАЄМОВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ НА ГЛОБАЛЬНУ ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ

Взаємовідносини між Україною та Польщею в сучасному світі набули великого значення як для Центральної та Східної Європи, так і для глобальної економічної безпеки загалом. Обидві країни, що мають довгу спільну історію, взаємодіють у різних сферах, включаючи торгівлю, енергетику, транспорт, інвестиції та політичні відносини, тісно співпрацюють над подоланням продовольчої кризи. Аналіз впливу цих взаємовідносин на глобальну економічну безпеку є актуальною темою, що дозволяє краще зрозуміти динаміку та перспективи розвитку економічного партнерства в регіоні та вплив на міжнародну економічну систему в цілому. В 2023 році відносини Польщі та України загострилися та тлі продовольчої кризи та були вкрай складними через наслідки повномасштабної війни в Україні.

Морозова І.В, досліджуючи продовольчу кризу, яка виникла в результаті російського вторгнення в Україну у 2022 році, зазначає, що війна вплинула на валютний ринок України, зокрема через масовий виїзд людей за кордон та підкреслює, що війна створила значні труднощі для міжнародної торгівлі [3]. Та вже станом на 2023 рік взаємовідносини України з іншими країнами були значними і мали вплив на економічну безпеку країни. Українська економіка в 2023 році продемонструвала позитивну динаміку, незважаючи на війну [4]. ВВП України виріс у порівнянні з 2022 роком, але до довоєнних рівнів ще далеко.

ЄС є провідним торговельним партнером України. Незважаючи на війну, Україна продовжує демократичні реформи і прагне до лібералізації торгівлі з ЄС. Польща відіграє ключову роль у забезпеченні економічної безпеки України, особливо в умовах війни, яка вплинула на глобальні ланцюжки постачання і

спричинила значні зміни в економіці Польщі, включаючи прийняття біженців та перебої в ланцюжках постачання. Однак, навесні 2023 року український аграрний експорт став об'єктом уваги, що порушило питання щодо співпраці країни з одним зі своїх ключових партнерів – Польщею. Так, Польща оголосила про заборону імпорту та транзиту з України, що стосувалася не лише зернових культур, а й практично всієї аграрної продукції, включаючи овочі, молочні продукти, мед, олію, яйця та навіть вино. За поясненням митної служби, згідно з рішенням польського уряду, лише деякі продукти, такі як банани, рис, оливки та квіти, були допущені до перетину кордону через так званий «зелений коридор». Це рішення негативно вплинуло на економічну безпеку України, окрім того, рішення про заборону аграрного імпорту спричинило труднощі також для польських підприємств, які мають велику залежність від цих поставок. Наприклад, підприємці висловлюють занепокоєння щодо заборони імпорту сої з України, оскільки на польському ринку відчутний дефіцит цієї сировини для комбікормів, який зазвичай компенсується імпортом з України та наступною її переробкою [1].

Щодо ситуації з зерном, Україна є одним з ключових світових експортерів зерна, і війна значно ускладнила цей експорт. Згідно з аналітичним оглядом, війна в Україні має наслідки для глобальної продовольчої безпеки. Затримки у транзиті можуть збільшити витрати виробників. Тимчасова заборона Польщею імпорту та транзиту українського зерна створює виклики для експорту. Зниження попиту може призвести до падіння цін, що вплине на прибутковість сільгосппідприємств. Проблеми з експортом можуть створити напругу у відносинах з Польщею. Ускладнення з експортом можуть створити ризики для продовольчої безпеки, оскільки Україна залежить від доходів від аграрного сектору. Економічна безпека України тісно пов'язана з її здатністю експортувати зерно [2].

У 2023 році український експорт мав значний вплив і на інші країни. За підсумками першого кварталу 2023 року, товарообіг України скоротився на 7,4 %, при цьому експорт товарів змен-

шився на 26,1 %, а імпорт зріс на 11,2 %. В Україну імпортували товарів на суму \$ 15,5 млрд, а експортували – на суму \$ 10,3 млрд. Найбільше товарів до України імпортували з Китаю (\$ 2,6 млрд), Польщі (\$ 1,6 млрд) та Німеччини (\$ 1,1 млрд). Найбільше товарів експортували з України до Польщі (на \$ 1,5 млрд), Китаю (на \$ 1 млрд) та Румунії (на \$ 997 млн). За підсумками 2023 року обсяги експорту з України зросли та склали майже 100 млн тонн товарів, що на 112 тисяч тонн більше, ніж у 2022 році [2].

У 2023 році Україна зіткнулася з викликами, пов'язаними з глобальною економічною та політичною невизначеністю, а також наслідками війни. Україна також зіткнулася з проблемами у зерновому секторі, які вплинули на глобальну продовольчу безпеку та створили виклики для експорту. Загалом, Україна прагне до зміцнення своєї економічної безпеки та розширення міжнародних економічних відносин, незважаючи на складні умови.

Список використаних джерел

1. ВВС Україна. (2024). Чому українське зерно стало проблемою для Європи і України. Пояснюємо причини і наслідки. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cg31j1g4l4do> (дата звернення: 20.02.2024)
2. Євроінтеграція. (2023). Небезпечне зерно: як виник новий фактор напруги у відносинах України та Польщі. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2023/04/4/7159128/> (дата звернення: 20.02.2024).
3. Морозова І. В. Розвиток міжнародних економічних відносин у стані війни : матер. міжнар. наук.-практ. конф. «Міжнародні економічні відносини. сталий розвиток України в умовах глобалізації та європейської економічної інтеграції: проблеми, перспективи, ефективність. Фенікс-2022 (31 травня 2022 року, м. Харків). С. 28–29.
4. Педченко Н. С., Стрілець В. Ю., Яріш О. В., Сокіл А. А., Муха М. Ю. Державна підтримка відновлення малого підприємництва в Україні у післявоєнний період: галузевий аспект. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Економіка і менеджмент». 2023. № 57. С. 37–47.

*Васильченко К. І., здобувач вищої освіти;
Франко Л. С., ст. викладач Науковий керівник:
Полтавський університет економіки і торгівлі,
м. Полтава, Україна*

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Європейський Союз виник після Другої світової війни, в ході розвитку ліберального світового порядку (ЛСП), а, отже, його інтереси та ідентичність є невіддільними від появи цього порядку. Таким чином, криза ЛСП сприймається як криза ЄС, що впливає на його міжнародну роль та ідентичність.

Перед лицем екзистенційних криз, таких як COVID-19 і російсько-українська війна, ми стали свідками оборонного повороту у зовнішній політиці та політиці безпеки ЄС. Цей поворот надає пріоритет захисту європейських суспільств від зовнішніх загроз, а не співпраці та взаємозалежності. Розвиваючи власну стійкість, ЄС прагне бути більш стратегічним і вибіркоvim у захисті ЛСП. Однак, стаючи все більш «геополітичним», ЄС також може ризикувати деякими ключовими основами ЛСП та своєю власною ідентичністю ліберального гравця.

Головний виклик, з яким стикається ЄС з боку Туреччини, полягає у зростаючому і часто непередбачуваному протистоянні. Туреччина цілить у легітимність ЄС, підкреслюючи його неспроможність неупереджено виконувати свої моральні обов'язки перед громадянами всередині та за його межами щодо питань демократії та прав людини, а також перед біженцями та колишніми колонізованими країнами глобального Півдня. Туреччина також бере участь у неоднозначних сферах зовнішньої політики, таких як міграція, розвиток і безпека, з метою відстоювання своїх суверенних інтересів.

Деякий час ЄС прирівнював боротьбу зі зміною клімату до глобальної справедливості. Його основним підходом до Копенгагенського кліматичного саміту (COP-15) у 2009 році було «подавати приклад». Однак висхідний і зобов'язуючий підхід ЄС до зміни клімату призвів до антагонізму в рамках міжнарод-

них переговорів, що знайшло відображення в подальшій невдачі створити всеосяжну угоду після Кіотського протоколу. Оскільки багато держав – не тільки США і Китай – вважали підхід ЄС посяганням на їхній суверенітет, переговори в Копенгагені провалилися [1]. Хоча ЄС зараз прийняв більш інклюзивний підхід, який враховує принципи недомінування та взаємного визнання, як це відображено в Паризькій угоді 2015 року, це також не обходиться без специфічних проблем.

Діяльність ЄС у сфері міграції була бурхливою протягом останніх кількох років. Однак це не допомогло ЄС краще протистояти складним викликам і не підсилило його самобутності як ліберального актора. Натомість ЄС став менш ліберальним. Ззовні ЄС дедалі більше захищався, натякаючи на потенційні ризики, які величезна кількість нелегальних прибулих може становити для його цілісності, особливо коли зовнішні та ворожі гравці використовують їх у зловмисних цілях. «Захист ЄС» став настільки актуальним, що його власна система захисту та її основне розуміння можуть бути скомпрометовані [2].

Відновлені з 2015 року внутрішні кордони між державами-членами свідчать про відсутність солідарності всередині ЄС. Таким чином, міграція кидає серйозний виклик ЄС, оскільки ставить під сумнів його справжню онтологію, основи та майбутнє інтеграційного процесу.

ЄС прагне поставити права людини на перший план своєї зовнішньої політики. Хоча його послужний список у просуванні прав людини є сумнівним, ЄС намагався зміцнити права людини, наполягаючи на наднаціональних угодах про торгівлю та розвиток з партнерами по всьому світу. ЄС робить це шляхом включення в угоди положення про права людини, де зазначено, що співпраця може бути призупинена, якщо не дотримуються фундаментальні права людини та демократичні принципи.

Відбувається переоцінка ролі ЄС у ліберальному міжнародному порядку. Очікується, що ліберальний міжнародний порядок буде привабливим за межами державних кордонів завдяки своїй відданості принципам рівності та свободи.

Оскільки легітимність ЄС як глобального гравця пов'язана з легітимністю ЛСП, то ЄС повинен переглянути свій підхід до світового порядку та свої відносини з ним. Зокрема, перед ЄС стоїть подвійне завдання: сприяти захисту демократії від авторитарних сил і визнавати право маргіналізованих голосів брати участь у прийнятті важливих рішень, які їх стосуються.

Широкомасштабна війна росії проти України розв'язала потужну антагоністичну динаміку, зміцнивши чорно-білий погляд на світ. Це може створити враження, що демократії ніколи не були більш об'єднаними, коли ліберальному світовому порядку кидає виклик ядерна держава. ЄС, з його внутрішньою різноманітністю та географічною близькістю до Росії, стикається з особливо складним завданням відновити плюралістичний та інклюзивний характер європейського проєкту, одночасно захищаючи демократію від зовнішніх загроз [3]. Поляризація дискусії створює напругу всередині Євросоюзу не лише між групами держав-членів, а й між громадами, які по-різному постраждали від війни в Україні. Це створює нові виклики основоположним принципам ЄС, від ринкового лібералізму до свободи слова та свободи пересування.

Таким чином, поточний розвиток Європейського Союзу відбувається в умовах численних протиріч та криз, вирішення яких залежить не лише від зусиль країн-членів та органів управління ЄС, але й від «третіх сторін», у ролі яких виступають держави, міжнародні організації й навіть особистості.

Список використаних джерел

1. Ряполова Г. В. Проблеми та перспективи розвитку європейського союзу як економічного утворення Західної Європи. *Освіта і наука* – 2017. 36. наук. пр. – Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. – С. 37–376.
2. 7 key challenges facing the European Union. *Medium*. URL: <https://medium.com/international-affairs-blog/7-key-challenges-facing-the-european-union-be4f911535ed>.
3. Biçer A. Persistent challenges loom over EU economy despite positive indicators in 2023. *AA*. URL: <https://www.aa.com.tr/en/europe/persistent-challenges-loom-over-eu-economy-despite-positive-indicators-in-2023/3095045#>.

*Дяченко Є. В., здобувач вищої освіти;
Франко Л. С., ст. викладач – науковий керівник
Полтавський університет економіки і торгівлі,
м. Полтва, Україна*

СУТНІСТЬ І ЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЇ ВИХОДУ ФІРМИ НА ЗОВНІШНІЙ РИНОК

У сучасному глобалізованому світі стратегія виходу фірми на зовнішній ринок має вирішальне значення для її конкурентоспроможності та успіху. Підприємства постійно шукають нові можливості для розширення своєї діяльності та здобуття більшого ринкового впливу, що робить стратегію виходу на зовнішні ринки надзвичайно актуальною. Вибір правильної стратегії виходу на зовнішній ринок може визначити майбутній успіх або невдачу компанії, особливо в умовах конкуренції та непередбачуваності міжнародного бізнесу. Здатність адаптуватися до особливостей зовнішніх ринків та ефективно реалізувати стратегію виходу дозволяє фірмам не лише вижити, а й процвітати в умовах глобальної економіки. Постійний аналіз та оновлення стратегій виходу на зовнішні ринки стають необхідністю для фірм, щоб відповідати мінливим умовам та потребам світового бізнесу.

Стратегія виходу на зовнішній ринок – це комплексний план дій, який визначає цілі та завдання підприємства на цільовому ринку, а також способи їх досягнення [1, с. 174]. Концепція «стратегії виходу фірми на новий зовнішній ринок» означає систематичне, цілеспрямоване та активне розроблення міжнародних ринків на різних етапах впровадження продуктів для досягнення глобальної присутності виробника. Ця стратегія може мати білатеральний характер, коли підприємство, що вже успішно працює на європейському ринку своєї країни, розширює свою діяльність на ринки інших держав. Вона може бути гнучкою, оскільки компанії, які вже присутні на одному або кількох ринках, можуть шукати можливості розширення на ще один або декілька ринків.

Існують певні етапи розробки стратегії виходу підприємства на ринок. Перший етап передбачає оцінку внутрішніх можливостей підприємства, таких як фінансові ресурси, технічні здібності, кадровий потенціал та інші, щоб визначити, які ресурси можна використати для входу на новий ринок. Другий етап полягає в дослідженні зовнішнього середовища, включаючи конкурентну ситуацію, потенційних клієнтів, регулюючі органи, технологічні та економічні тенденції, що допоможе визначити можливості та загрози. На третьому етапі підприємство визначає цільовий ринок для виходу, а також стратегію – чи це буде вибір одного конкретного регіону чи розвиток на кількох ринках одночасно. Після вибору ринку формулюються конкретні цілі та завдання, які підприємство прагне досягти, такі як обсяг продажів, частка ринку, прибуток тощо. На етапі вибору стратегії визначається, яким чином підприємство буде входити на обраний ринок – це може бути експорт, спільне підприємство, франчайзинг, створення філії тощо. Після вибору стратегії входу, підприємство розробляє маркетинговий план, який включає в себе позиціонування на ринку, ціноутворення, продаж та просування продукту або послуги. Етап ресурсного забезпечення передбачає виділення необхідних ресурсів для реалізації стратегії виходу на ринок, таких як фінансові, людські та матеріальні ресурси. Після підготовки усіх необхідних елементів плану, підприємство розпочинає втілення стратегії на практиці, виконуючи заплановані кроки та заходи. Підприємство веде постійний моніторинг ринкових умов та результатів реалізації стратегії, щоб вчасно реагувати на зміни та виправляти можливі недоліки. На останньому етапі проводиться оцінка результатів впровадження стратегії, визначення досягнень та недоліків, а також корекція плану на майбутнє для досягнення більш високих результатів [2, с. 14].

Міжнародний бізнес надає можливість компаніям вносити нові інновації у світову економіку. Експортуючи свої товари, компанії стають більш продуктивними і зазвичай мають вищу прибутковість, що сприяє збільшенню доходів працівників. Деякі компанії поступово розширюють свою діяльність на

міжнародному рівні, тоді як інші починають з нуля. Щоб успішно працювати на міжнародних ринках протягом тривалого періоду, компанії повинні бути готові до різних сценаріїв та адаптуватися до умов та можливостей міжнародного бізнесу. Після прийняття рішення про виходження на зовнішній ринок перед компанією відкриваються різноманітні стратегічні варіанти, що залежать від вартості, ризику та ступеня контролю, який можна забезпечити над ними. У табл. 1 охарактеризовано п'ять основних стратегій, які використовували фірми для виходу на нові зовнішні ринки.

Таблиця 1 – Види стратегій виходу фірми на новий зовнішній ринок [3]

Види	Характеристика
Стратегія технічних інновацій	Це стан, коли компанія має кращі продукти або може переконати споживача в цьому, а також може включати високий рівень технічного обслуговування
Стратегія адаптації товару	Це процес модифікації існуючих продуктів таким чином, щоб вони відповідали різним типам клієнтів або ринків, з метою відповідності місцевим культурним і нормативним вимогам
Стратегія доступності та безпеки	Це процес подолання транспортних ризиків шляхом протидії передбачуваним ризикам, що може включати надання всіх послуг або переконання клієнтів у їх неважливості
Стратегія низьких цін	Це стратегія ціноутворення, за якої компанія пропонує відносно низьку ціну, щоб стимулювати попит і отримати вартість у частках ринку
Стратегія тотальної адаптації та конформності	Це стан, коли іноземний виробник забезпечує все, що може знадобитися клієнту щодо продукту, обробки, розробки та доставки, вимагаючи високого рівня міжфункціональної співпраці всередині компанії-постачальника та орієнтації на споживача

Стратегія виходу на зовнішній ринок повинна враховувати такі фактори: характеристика продукту, попит на продукт на цільовому ринку, конкурентне середовище, економічні та політичні фактори, культурні особливості цільового ринку.

Отже, розробка та реалізація ефективної стратегії виходу на зовнішній ринок дає можливість українським підприємствам розширити свою діяльність, збільшити обсяги продажів та отримати конкурентні переваги на світовому ринку.

Список використаних джерел

1. Карпов О. Стратегії виходу підприємства на зовнішні ринки : матеріали IX регіонального науково-практичного інтернет-конференції молодих вчених та студентів «Маркетингові технології підприємств в сучасному науково-технічному середовищі», 9 листопада 2018 р. Тернопіль : ТНТУ, 2018. С. 174–175.
2. Харчук Т. В. Шляхи виходу підприємств на зовнішній ринок. *Актуальні проблеми економіки*. 2019. № 8 (98). С. 12–16.
3. Хринюк О., Ганіч С. Торговельна політика підприємств: стратегії виходу на зовнішній ринок. *Економіка та суспільство*. 2022. № 40. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-13> (дата звернення: 25.03.2024).

ПОПУЛІЗМ В КОНТЕКСТІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Сучасний світ вимушений сьогодні спостерігати за історичними подіями руйнування загальної системи безпеки. В умовах геополітичної та геоекономічної невизначеності нестабільність міжнародного економічного ландшафту створює серйозні виклики для бізнесу, урядів та міжнародних організацій, та потребує комплексного підходу до їх вирішення.

Економічну нестабільність супроводжують такі події та явища:

- непередбачуваність геополітичних криз у вигляді війн, конфліктів, напруженості між країнами, що створює невизначеність для бізнесу, оскільки неможливо передбачити майбутні ризики для свого розвитку та ділових операцій;
- економічні санкції за проявлення агресії, введені проти окремих країн, що порушує стабільність ринків іноземних інвестицій та спричиняє зміни у геополітичних союзах;
- торговельні війни та введення «блокадних» тарифів на кордонах між країнами, що може призвести до змін у міжнародних торговельних потоках та створити невизначеність для бізнесу та інвесторів;
- енергетична безпека через геополітичні конфлікти у регіонах з високими запасами енергоресурсів, що може призвести до перерв у постачанні енергії та впливати на глобальні ціни на енергію та стабільність енергетичного ринку;
- міграційні кризи через нестабільність у деяких регіонах можуть призводити до масових міграційних потоків, що має вплив на ринки праці та соціальну стабілізацію.

Популізм як політичне явище сягає своїм корінням у сиву давнину. На агорах грецьких полісів та в республіканському Римі політик, який умів «загравати» з народом, мав непогані

шанси зробити кар'єру. Проте, досягнувши своєї мети – влади, – популярний ватажок та трибун нерідко перетворювався на диктатора. Історія свідчить, що саме популізм прокладав шлях у політику майбутнім «отцям нації». Тоталітаризм у «популістський» формі є результатом страху розплати за те, що обіцяне не може бути втілене в життя [1].

Популізм підживлюється зростанням величезної нерівності, створеної внаслідок еволюції лібералізму в неолібералізм наприкінці XX – початку XXI століть, ідеї якого захищають основні права власності та ринкову економіку [2].

На тлі покращення економічної ситуації в ЄС, новий популістський уряд Італії, впливової країни – члена ЄС та G7, не спромігся опрацювати реалістичний стратегічний план конкурентоспроможності національної економіки країни [3, с. 348].

За допомогою популізму економічні складнощі, пов'язані з політикою перерозподілу доходів можна пояснити активізацією глобалізаційних процесів [4].

На нашу думку, джерелом енергії, рушійною силою для геополітичної та геоекономічної невизначеності можна вважати популізм, який присутній і в політиці, і в економіці.

На підтвердження цієї гіпотези, методом моделювання створимо модель підприємства (табл. 1), яке має ознаки популізму, дослідимо його потенціал в контексті конкурентоспроможності, а результати дослідження перенесемо на реальний предмет вивчення та зробимо висновки.

Таблиця 1 – Стратегічна модель конкурентоспроможності підприємства з елементами популізму

Напрямки стратегії	Реалізація стратегічного задуму (Так/Ні), обґрунтування
Розробка продукту або послуги, які відрізняється від аналогічних пропозицій конкурентів	Ні. Відхилення від стратегічних цілей через різкість та короткостроковість підходів
Постійний розвиток та впровадження нових технологій, продуктів та послуг	Ні. Ухилення від розумних інвестицій на користь заходів популізму та ризик – проєктів

Напрямки стратегії	Реалізація стратегічного задуму (Так/Ні), обґрунтування
Розвиток людських ресурсів через інвестиції в навчання, заробітну плату, соціальний захист	Ні. Невизначеність персоналу щодо майбутніх напрямків розвитку підприємства та виконання робочих завдань
Маркетингова стратегія та планування маркетингових заходів, включаючи рекламу	Ні. Постійні зміни стратегії та підходів можуть призвести до втрати довіри з боку клієнтів та постачальників

Джерело: розробка автора.

Дослідивши модель конкурентоспроможності підприємства з елементами популізму, можемо зазначити про неспроможність таких осіб конкурувати на ринку у зв'язку з неможливістю виконання бізнес-стратегії щодо отримання прибутку та ефективного використання ресурсів.

Аналогічно, як на мікроекономічному рівні, так і в макроекономіці, політика популізму має ряд негативних наслідків, які тягнуть за собою:

- дефіцит бюджету та збільшення внутрішнього боргу внаслідок обіцянок підвищення соціальних гарантій або зниження податків без належної збалансованості бюджету;
- зменшення інвестицій та зниження конкурентоспроможності підприємств через збільшення ризиків для бізнесу та інвесторів внаслідок знецінення інституцій, непрогнозованої грошової та фіскальної політики;
- дефіцит ресурсів внаслідок неефективного їх використання;
- обмеження доступу до нових ринків та технологій через можливість введення популістичних протекціоністських заходів, що обмежують міжнародну торгівлю та інвестиції.

Отже, як висновок, популізм в політичній та економічній стратегії, спрямований на набуття підтримки серед населення шляхом використання простих, але не завжди правдивих аргу-

ментів, не має нічого спільного з політичною стабільністю та економічним зростанням, та відповідно є джерелом глобальної нестабільності як в економічній та фінансовій, так і в політичній сферах.

Список використаних джерел

1. Ярош О. Політичний популізм: теорія і практика передвиборного «флірту». Контекст № 2 (14) лютий 2002 р. URL: <http://www.ya.org.ua/old/brochure/2002/005/003.htm>.
2. Піляєв І. С. Структурні тренди глобалізації та нові акценти економічної науки. Фінанси України. 2021. № 10. С. 13–19. URL: <https://doi.org/10.33763/finukr2021.10.013>.
3. Шаров О. М. Економічна дипломатія: основи, проблеми та перспективи : монографія. Національний інститут стратегічних досліджень. – Київ : НІСД, 2019. – 560 с.
4. Гжегож В. Колодко. Велика китайська трансформація: китаїзм і майбутнє світу. Економічна теорія. 2020. № 3 С. 5–23. URL: <https://doi.org/10.15407/etet2020.03.005>.

*Калмиков Д. В., аспірант кафедри
економіки та економічної безпеки,
Університет митної справи та фінансів
м. Дніпро, Україна*

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ ВІДТВОРЕННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

Національна стратегія відтворення людського капіталу є важливим елементом для забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку країни. Вона визначає шляхи розвитку освіти, здоров'я, робочої сили та інших секторів, що впливають на формування кращого майбутнього для нації [1].

У дослідженні проводиться докладний аналіз сучасного стану національної стратегії відтворення людського капіталу. Особлива увага приділяється успіхам та викликам, з якими стикаються ці країни у процесі впровадження стратегій. Основними елементами формування, розвитку та ефективної реалізації людського капіталу є здоров'я, рівень освіти, знання, добробут та життєвий рівень населення [2]. Відтворення людського капіталу нерозривно пов'язане з відтворенням населення та його чисельністю [3]. Таким чином, демографічна складова є ключовим показником оцінки рівня розвитку людського капіталу та важливим фактором соціально-економічного розвитку регіонів та країни в цілому. Сучасне суспільство не може розвиватися без позитивного демографічного розвитку, включаючи зростання населення та покращення якості його відтворення. Динаміка кількості наявного населення країни за період з 2012 по 2022 рік подана на рисунку 1

**Рисунок 1 – Динаміка кількості населення
України 2012–2022 рр. [4]**

Джерело: державна служба статистики України.

Після початку повномасштабного військового вторгнення Україна стикнулася зі значними змінами у демографічній ситуації. Російська агресія призвела до значного збільшення міграційних потоків, які включали як виїзд населення зі зони активних бойових дій, так і переселення внутрішніх переселенців зі зруйнованих або небезпечних районів до інших регіонів країни. Ці масові переміщення населення суттєво вплинули на кількість наявного населення в різних частинах України. Крім того, військова агресія призвела до загострення економічної ситуації та зменшення якості життя населення в деяких регіонах, що може спричинити зменшення народжуваності та збільшення міграції за кордон. Однак, важливо враховувати, що точна кількість населення після початку військової агресії може бути складною для визначення через недостатню доступність до даних та нестабільність у зоні бойових дій.

Світові тенденції розвитку людського капіталу в останні роки перетворилися на один із головних фокусів у сфері глобального розвитку. Основна увага спрямовується на підвищення якості освіти та доступу до неї для всіх верств суспільства. Зокрема, розвиток технологій змінює вимоги до навичок, що робить актуальним постійне оновлення знань та навичок протягом життя [1]. Іншою важливою тенденцією є підвищення уваги до здоров'я населення. Високий рівень здоров'я допомагає забезпечити ефективнішу працездатність та підвищує якість життя [2]. Тому, програми профілактики захворювань та підвищення медичної грамотності стають все більш актуальними. Третьою ключовою тенденцією є розвиток навичок, необхідних для успішної адаптації до швидкозмінюваного ринку праці. Зокрема, підвищення популярності навичок у сферах STEM (наука, технології, інженерія, математика) відображає технологічний напрямок сучасного світу [3].

Поряд з цим, розуміння важливості м'яких навичок, таких як комунікабельність, креативність та критичне мислення, зростає. Ці навички стають ключовими для успішної співпраці у команді та розв'язання складних завдань у сучасному світі. Дослідження показують також зростання ролі розвитку людського капіталу в

контексті сталого розвитку. Спрощено кажучи, інвестування у людський капітал стає важливою умовою для сталого економічного зростання та підвищення якості життя. Нарешті, глобальна конкуренція за таланти веде до появи нових стратегій залучення та утримання кваліфікованих спеціалістів. Країни та компанії змушені розвивати інноваційні підходи до стимулювання розвитку свого людського капіталу.

Формування національної стратегії відтворення людського капіталу є важливим завданням для країни, яке потребує комплексного та системного підходу. Наведемо деякі рекомендації щодо формування такої стратегії.

Перш за все, необхідно провести глибокий аналіз сучасного стану людського капіталу в країні, що включає в себе оцінку рівня освіти, здоров'я, працездатності населення, а також аналіз динаміки демографічних показників та рівня безробіття.

На основі проведеного аналізу важливо визначити конкретні стратегічні цілі для покращення людського капіталу. Ці цілі повинні бути амбіційними, але реалістичними і відповідати потребам сучасного ринку праці та громадян.

Значна увага має бути приділена розвитку системи освіти, яка повинна бути доступною, якісною та орієнтованою на ринок праці. Інвестиції в освіту включають не лише фінансування, але й модернізацію навчальних програм, підвищення якості викладацького складу та стимулювання навчання протягом життя.

Ефективна система охорони здоров'я є не менш важливою складовою національної стратегії відтворення людського капіталу. Необхідно забезпечити доступ до якісної медичної допомоги для всіх верств населення, а також сприяти здоровому способу життя та профілактиці захворювань.

Поміж технічними навичками також важливо враховувати розвиток м'яких навичок, таких як комунікація, креативність та критичне мислення. Ці навички є важливими для успішної адаптації до змін у сучасному світі та сприяють розвитку особистості.

Країна повинна створювати сприятливі умови для розвитку інноваційного середовища та підприємництва, що включає в себе підтримку стартапів, інвестиції у дослідження та розвиток

нових технологій, а також сприяння розвитку підприємницького духу серед населення.

Ефективне формування національної стратегії відтворення людського капіталу вимагає активної участі як громадського, так і приватного секторів. Співпраця між цими секторами може сприяти ефективному використанню ресурсів та забезпечити широке охоплення різних сфер суспільства.

Важливо встановити систему моніторингу та оцінки результатів реалізації стратегії, що дозволить вчасно виявляти проблемні питання та коригувати курс дій для досягнення поставлених цілей.

Отже, формування національної стратегії відтворення людського капіталу є ключовим завданням для будь-якої країни, оскільки від нього залежить соціально-економічний розвиток та конкурентоспроможність нації в глобальному світі. Успішна стратегія ґрунтується на комплексному підході, який враховує різноманітні аспекти людського капіталу, такі як освіта, здоров'я, навички, інновації та підприємництво. Важливою складовою є розвиток освіти, оскільки вона визначає здатність суспільства адаптуватися до змін у технологічному та економічному середовищі. Підтримка здоров'я населення та збільшення доступності медичних послуг є необхідною умовою для підвищення працездатності та загального рівня життя. Розвиток м'яких навичок та сприяння інноваційному середовищу допомагають забезпечити гнучкість та конкурентоспроможність сучасного ринку праці. Важливим аспектом є також сприяння підприємству та створенню сприятливих умов для розвитку бізнесу та інновацій. Співпраця між різними секторами суспільства та постійний моніторинг результатів є ключовими для успішної реалізації стратегії. Врахування цих аспектів допоможе країні побудувати ефективну національну стратегію відтворення людського капіталу, яка сприятиме сталому розвитку та підвищенню якості життя громадян.

Список використаних джерел

1. Басева О. Причини та наслідки інтелектуальної міграції людського капіталу. *Економіка та суспільство*. 2023 (52). <https://doi.org/10.32782/10.32782/2524-0072/2023-52-13>.

2. Коваль О. П. Доступність соціальних послуг. 2022. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/dostupnist-sotsialnykh-posluh>.
3. Бикова А., Чабан А., Алексєєв А. (2023) Інвестування у людський капітал у військовий період. *Економіка та суспільство*. 54. URL: <http://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2790>.
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

*Клімов Д. І., аспірант кафедри
економіки та економічної безпеки,
Університет митної справи та фінансів
м. Дніпро, Україна*

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ

Національна стійкість є однією з ключових проблем у сучасному світі, особливо в умовах глобалізації та швидкого технологічного розвитку. Сучасне геополітичне середовище, економічні та соціокультурні зміни, а також зростання технологічних загроз створюють низку складних викликів для національних систем стійкості. У дослідженні проводиться аналіз цих викликів, а також шляхи розробки стратегії їх подолання.

Аналіз сучасних викликів до національної стійкості можна представити у вигляді таких груп факторів [1–2]:

- політичні;
- фінансово-економічні;
- соціокультурні та етнічні;
- технологічні та кібербезпека.

Аналізуючи сучасні політичні тенденції та конфлікти, ми стикаємося з різноманітними факторами, що впливають на стабільність національних урядів та систем політичного управління. По-перше, геополітичні зміни та міжнародні відносини створюють складні ситуації для країн, особливо в умовах глобалізації. Постійні зміни в геополітичній картині світу можуть породжувати конфлікти та нестабільність в країні, зокрема продовження повномасштабної військової агресії російської федерації проти України. Крім того, внутрішні політичні процеси, такі як розбудова демократії, конкуренція між політичними силами та корупція, також мають значний вплив на стабільність уряду. Наприклад, недостатня легітимність уряду серед громадськості може призвести до масових протестів та соціальних конфліктів. Удосконалення інформаційних технологій та засобів масової комунікації також відіграють важливу роль у політичних процесах. Соціальні мережі та інтернет забезпечують швидку та просту можливість мобілізації громадськості, що може мати як

позитивний, так і негативний вплив на політичну стабільність. Більшість країн стикаються з проблемами економічної нестабільності, яка може бути причиною політичних конфліктів. Соціальні нерівності, безробіття та зростання цін на життя можуть призвести до масових протестів та дестабілізації уряду. Національні конфлікти та етнічні протиріччя також можуть стати ключовими факторами, що впливають на політичну стабільність. Недоліки у врегулюванні конфліктів між різними етнічними групами можуть призвести до насильства та політичних криз. Зовнішні втручання та міжнародні конфлікти також можуть мати великий вплив на стабільність національних урядів. Підтримка або втручання з боку інших країн у внутрішні справи може загострити політичні напруги та призвести до ескалації конфліктів. Нарощення військових дій та терористичні загрози також є серйозними факторами, які впливають на політичну стабільність. Терористичні атаки та військові конфлікти можуть призвести до недовіри до уряду та погіршення ситуації у світі. Важливо також враховувати культурні аспекти та ідентичність націй при аналізі політичних тенденцій. Культурні різноманіття та релігійні розбіжності можуть стати джерелом конфліктів та вплинути на політичну стабільність. Врешті-решт, важливо розглядати політичні тенденції та конфлікти в контексті загальних глобальних тенденцій. Глобальні проблеми, такі як зміна клімату, міграція та економічна глобалізація, можуть мати серйозний вплив на політичну стабільність у всьому світі [2–3].

Оцінюючи вплив економічної нестабільності, торговельних конфліктів та фінансових криз на національну економіку, ми враховуємо комплексний характер цих факторів та їх потенційні наслідки для економічної стійкості. Економічна нестабільність, така як інфляція, зростання безробіття та дефіцит бюджету, може підірвати довіру громадян до уряду та призводити до соціальної нестабільності. Торговельні конфлікти та відмова від міжнародних торгових угод можуть призвести до обмежень у доступі до ринків та зростання витрат на імпорт, що може негативно вплинути на експортні галузі та призвести до зменшення обсягів виробництва та росту безробіття. Фінансові кризи, такі

як крах банків та фінансові злиття, можуть призвести до серйозних наслідків для економіки. Вони можуть призвести до зростання ставок за кредитами, скорочення кредитування підприємств та споживачів, а також загального спаду економічної активності. Стратегії забезпечення економічної стійкості включають у себе реформи фінансового сектору, зміцнення механізмів макроекономічного управління та створення сприятливого інвестиційного клімату. Крім того, важливо здійснювати ефективну політику бюджетної стабілізації та сприяти розвитку реального сектора економіки. Розширення міжнародних торгових відносин та збереження відкритих ринків може допомогти зменшити торговельні конфлікти та сприяти зростанню економіки. Важливо розвивати ефективні механізми регулювання міжнародної торгівлі та сприяти вирішенню торговельних розбіжностей шляхом діалогу та переговорів. Залучення інвестицій та розвиток фінансових ринків може стати джерелом стійкого економічного зростання та створити сприятливі умови для розвитку підприємництва та інновацій. Важливо залучати інвестиції у ключові галузі економіки та розвивати інфраструктуру для забезпечення сталого розвитку. Розвиток соціальної сфери, такої як освіта, охорона здоров'я та соціальний захист, є важливою складовою стратегії забезпечення економічної стійкості. Інвестиції у людський капітал можуть підвищити продуктивність праці та покращити якість життя населення. Збалансована монетарна політика та ефективна регуляторна політика також можуть допомогти забезпечити стабільність економіки та запобігти фінансовим кризам. Важливо здійснювати ретельний моніторинг фінансових ринків та вчасно реагувати на можливі загрози [4].

Розглядаючи сучасні соціокультурні та етнічні конфлікти, ми визнаємо, що вони становлять серйозну загрозу для стабільності суспільства та міжетнічного співжиття. Етнічні напруження, релігійні та культурні конфлікти можуть призвести до насильства, розколу у суспільстві та загрози міжетнічному миру. Важливо розвивати політику включення, яка стимулює толерантність, розуміння та повагу до різниць між етнічними та культурними групами. Створення спеціальних програм та проєктів інтеграції

для етнічних меншин може сприяти зменшенню соціальної відділеності та вирівнюванню соціально-економічних нерівностей між різними групами населення. Освіта грає важливу роль у розвитку толерантного суспільства. Включення в навчальну програму матеріалів про культури, традиції та історію різних етнічних груп може сприяти усвідомленню та повазі до культурного різноманіття. Проведення міжкультурних заходів, які спрямовані на взаєморозуміння та співпрацю між різними етнічними групами, може допомогти зміцнити міжетнічні відносини та підтримати соціальну стабільність. Важливо також враховувати гендерні аспекти в контексті соціокультурних конфліктів. Розвиток програм з підтримки жінок із маргіналізованих груп та забезпечення їхнього рівноправ'я може сприяти зміцненню соціальної стабільності та рівності. Створення механізмів діалогу та консенсусу між різними культурними та етнічними групами може допомогти вирішувати конфлікти мирним шляхом та зміцнювати взаєморозуміння. Важливо сприяти активній участі громадськості та громадянського суспільства у процесах прийняття рішень щодо вирішення соціокультурних конфліктів, що може забезпечити більшу легітимність прийнятих рішень та сприяти їхньому виконанню. Забезпечення доступу до правосуддя та захисту прав людини для всіх громадян, незалежно від їхньої етнічної чи культурної належності, є ключовим аспектом зміцнення соціальної коесистентності та стабільності [3].

Враховуючи зростання кіберзагроз та технологічну залежність, стає очевидною необхідність розгляду стратегій кібербезпеки та захисту критично важливої інфраструктури. Сучасний світ все більше стає залежним від цифрових технологій, що робить інформаційну безпеку та кіберзахист надзвичайно важливими аспектами для забезпечення функціонування суспільства та економіки. Розробка комплексних стратегій кібербезпеки стає ключовою задачею для держав та підприємств у сучасному світі, де кіберзагрози стають все більш складними та розповсюдженими. Ці стратегії мають охоплювати широкий спектр заходів, від технічних інновацій до політичних та правових рішень. Забезпечення кібербезпеки вимагає постійного вдоско-

налення та адаптації до нових загроз та вразливостей, що означає постійний моніторинг та аналіз потенційних кіберзагроз, а також реагування на них вчасно та ефективно. Одним із ключових аспектів стратегії кібербезпеки є забезпечення захисту критично важливої інфраструктури, такої як електроенергетика, транспортні системи, фінансові установи та інші критичні сектори. Важливо розвивати технічні та організаційні заходи для захисту цих систем від кібератак та забезпечення їхньої надійності та стійкості. Запровадження стандартів та нормативів у галузі кібербезпеки є ще однією важливою складовою стратегії. Стандартизація допомагає забезпечити відповідність систем та процесів кібербезпеки встановленим вимогам та зменшити ризики вразливості. Важливо також інвестувати у навчання та підвищення кваліфікації кадрів у сфері кібербезпеки. Розвиток фахівців з високим рівнем експертизи допомагає забезпечити вчасну реакцію на кіберзагрози та вирішення їхніх наслідків. Нарощення зусиль у сфері міжнародного співробітництва у галузі кібербезпеки є ключовим аспектом успішної стратегії. Спільні стандарти, обмін інформацією та спільні вправи допомагають забезпечити більш ефективний захист від кіберзагроз у масштабах глобального співтовариства [4].

У висновках до нашого дослідження варто підкреслити декілька ключових аспектів. На основі аналізу сучасних викликів для національної стійкості, ми розглядаємо різноманітні стратегії та рекомендації для подолання цих проблем. Вони включають у себе політичні реформи, економічні стратегії стабілізації, соціокультурні програми врегулювання конфліктів, та інвестиції у кібербезпеку та інновації.

Список використаних джерел

1. Резнікова О. О. Стратегічний аналіз безпекового середовища Національний інститут стратегічних досліджень. 2022. URL: <https://niss.gov.ua/news/statti/stratehichnyy-analiz-bezpekovoho-seredovyscha-ukrayiny>.
2. Кучик О. С. Питання адаптації діяльності міжнародних безпекових організацій в умовах новітніх викликів міжнародної системи безпеки. Політичне життя. 2022. № 1. С. 61–68.

3. Заблоцький В. Нова Стратегія нацбезпеки Польщі: головна загроза – неоімперська політика керівництва РФ. Ч. 1. 2022. URL: https://defence-ua.com/minds_and_ideas/nova_strategija_natsbezpeki_polschi_%20golovna_zagroza_neoimperska_politika_kerivnitstva_rf_ch1-1068.html.
4. Сидорчук О. Г. Соціальна безпека: державне регулювання та організаційно-економічне забезпечення: монографія, ЛПІДУ НАДУ, Львів 2018, 492 с. URL: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/monografii/sidorchuk/sydorchuk_mon.pdf.

ДЕМУТУАЛІЗАЦІЯ ЯК ГЛОБАЛЬНА ЗАГРОЗА МІЖНАРОДНОМУ КООПЕРАТИВНОМУ РУХУ

Демутуалізація – це перетворення кооперативу, кредитної спілки або взаємного товариства в альтернативну організаційну форму (як правило, таку, що належить інвесторам). Демутуалізація може відбуватися шляхом перетворення кооперативних паїв у акції чи інвестиційні паї або це може відбуватися через злиття, поглинання чи викуп за участю компаній, які зазвичай не є кооперативами чи взаємними товариствами. Незалежно від форми, демутуалізація зазвичай передбачає передачу приватним інвесторам капіталу, накопиченого роками в кооперативі.

Демутуалізація відбувається з низки взаємопов'язаних причин, зокрема:

- зміни в економічному та політичному середовищі;
- уявна або реальна відсутність доступу до капіталу;
- погані фінансові показники;
- зусилля керівників та інших осіб змінити статус кооперативу та отримати особисту вигоду від цієї зміни;
- бажання керівників та/або членів правління зробити кооператив схожим на бізнес-організацію, що належать домінуючим інвесторам;
- зосередження членів на «розкритті цінності для інвестора»;
- зосередженість інших на «розкритті цінності для інвестора»;
- втрата залучення учасників.

Демутуалізація кооперативу чи взаємного товариства є важливим рішенням, яке, як правило, не можна скасувати, хоча є винятки. Рішення про демутуалізацію може бути прийняте з недостатньо повною інформацією та/або воно може бути прийняте окремими особами чи групами осіб з дуже вузьким колом інтересів.

За результатами наших досліджень було висловлено низку пересторог щодо демутуалізації кооперативів:

- учасники можуть бути не повністю поінформовані про наслідки демутуалізації як для них самих, так і для майбутніх учасників;

- усі варіанти (наприклад, злиття з іншим кооперативом/спільним товариством або нове джерело фінансування) не були ретельно вивчені;

- у процесі демутуалізації домінує керівництво та/або невелика впливова група членів;

- правління (менеджмент кооперативів) збагачується більше, ніж це виправдано;

- члени кооперативів отримують більшу частку вартості продажу, ніж це гарантовано їхнім внеском в активи кооперативу (наприклад, поточні члени отримують переваги, створені попередніми членами);

- втрата кооперативу чи товариства в галузі призведе до погіршення якості продукції чи послуг та/або підвищення цін, що вплине як на членів, так і на тих, хто не є членами;

- демутуалізація зробить кооперативи та взаємні товариства менш привабливими для існуючих і потенційних членів, таким чином завдаючи шкоди «бренду» кооперативу;

- менша кількість кооперативів і взаємних товариств послабить кооперативний сектор і зменшить здатність сектора підтримувати освітні ініціативи та впливати на уряд.

Звичайно, демутуалізація може мати сенс за певних обставин. Організаційна реструктуризація є ключовим елементом динамічної економіки та представляє важливий спосіб для організацій змінити позицію та зберегти свою працездатність. Як одна з форм такої реструктуризації, демутуалізація може, за відповідних обставин, забезпечити продовження надання товарів або послуг, надання товарів або послуг кращої якості за нижчих витрат, розвиток більш конкурентоспроможної та динамічної економіки та захист інвестицій або активів, які інакше можуть опинитися під загрозою. Захист інвестицій/активів може бути важливим з точки зору членів (наприклад, бажання

викупити капітал після виходу на пенсію, у випадку кооперативів), і/або це може бути важливим з точки зору уряду, якщо є очікування, що він мав би забезпечити компенсацію, якщо трапиться невдача (як це може бути у фінансовій сфері).

Список використаних джерел

1. Пантелеймоненко А. Про дискусійність позитивного впливу демутуалізації на процес реформування кооперативного сектору економіки. Вісті ЦССТУ. Діловий випуск. 2012. 16 березня. № 11. С. 5–8.
2. Fulton M. Demutualization of cooperatives and mutuals, Canada. 2015.
3. Battilani P., Schröter H. The cooperative business movement, 1950 to the present. Cambridge University Press. 2012.
4. Hunt P. Demutualisation is bad for members, for competition and choice and for market stability. *BCCM*. URL: <https://bccm.coop/demutualisation-is-bad-for-members-for-competition-and-choice-and-for-market-stability/>

*Пугач Р. І., здобувач вищої освіти;
Флегантова А. Л., канд. екон. наук,
доц. – науковий керівник
Полтавський університет економіки і торгівлі,
м. Полтава, Україна*

ПРОГНОЗУВАННЯ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ НОВОЇ ЗЕЛАНДІЇ

У сьогоденні прогнозування має важливу роль для економічної діяльності окремих країн. Завдяки цьому є можливість зробити прорахунки на певний період часу, а це в свою чергу має великий вклад для планування економічної діяльності. Щодо прикладу можна віднести зацікавленість закордонних інвесторів, які спираючись на прогнозовані дані мають можливість зробити деякі прорахунки. З іншого боку, наш метод унеможливило включення в себе зміни даних через форс мажорні обставини.

У нашій роботі ми використали макроекономічні показники Нової Зеландії, а саме рівень народжуваності, ВВП, ВНП, рівень інфляції, виробництво (період з 1980 по 2023 рр.) та розробили прогноз їх подальшого розвитку на період 2025–2032 рр. Для цього було використано функцію програми Microsoft Excel PREDICT (табл. 1).

**Таблиця 1 – Прогнозовані значення розвитку
макроекономічних показників Нової Зеландії за
функцією PREDICT, 2025–2032 рр.**

Рік	2025	2026	2027	2028
Рівень народжуваності (%)	12,46	12,38	12,29	12,2
ВВП (млрд \$)	319,089	339,10	360,37	382,97
ВНП (млрд \$)	296,22	314,55	334,02	354,69
Рівень інфляції (%)	0,008	0,007	0,007	0,007
Виробництво (%)	25,65	26,62	27,63	28,68

Продовження таблиці 1

Рік	2029	2030	2031	2032
Рівень народжуваності (%)	12,11	12,03	11,94	11,86
ВВП (млрд \$)	406,99	432,52	459,65	488,48
ВНП (млрд \$)	376,64	399,96	424,71	450,996
Рівень інфляції (%)	0,006	0,006	0,006	0,006
Виробництво (%)	29,77	30,90	32,08	33,29

Джерело: розроблено автором на основі [1; 2].

Прогнозований рівень народжуваності: найбільшого свого значення набуде у 2025 році (12,46 %) а найменшого у 2032 році (11,85 %). Тобто ми можемо спостерігати тенденцію до зниження рівня народжуваності.

Прогнозований ВВП: найбільшого свого значення набуде у 2032 році (488,48 млрд \$), а найменшого у 2025 році (319,08 млрд \$). Тобто ми можемо спостерігати тенденцію до збільшення рівня ВВП.

Прогнозований ВНП: найбільшого свого значення досягає у 2032 році (450,99 млрд \$), а найменшого у 2025 році (296,22 млрд \$). Тобто ми можемо спостерігати тенденцію до збільшення рівня ВНП.

Прогнозований рівень інфляції: найбільшого значення досягає у 2025 році (0,008 %), а найменшого у 2032 році (0,0056 %). Тобто ми бачимо тенденцію до зменшення рівня інфляції.

Прогнозоване виробництво: найбільшого значення досягає у 2032 році (33,29 %), а найменшого у 2025 році (25,65 %). Тобто ми можемо спостерігати тенденцію до збільшення виробництва.

Отже, в цілому ми маємо гарний прогноз націлений на зростання економічних показників Нової Зеландії за даний період, адже із негативних ми маємо лише лінійне зниження рівня народжуваності.

Список використаних джерел

1. Macrotrends. URL: <https://www.macrotrends.net/>
2. Statista. URL: <https://www.statista.com/>

*Романюха Д. Ю., здобувачка вищої освіти;
Флегантова А. Л., канд. екон. наук,
доц. – науковий керівник
Полтавський університет економіки і торгівлі,
м. Полтава, Україна*

ТРАНСНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ЯК ОСНОВНА ТЕНДЕНЦІЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Сучасна система міжнародних економічних відносин в умовах динамічного розвитку процесів економічної глобалізації характеризується стрімким посиленням взаємозалежності та взаємовпливу національних економік. Інтернаціоналізація торгівлі та інтеграція фінансових ринків стали ключовими каталізаторами економічного зростання. Всепоглинаючий характер їхнього впливу сприяв не лише формуванню єдиного економічного простору, однак зумовив виникнення у світовому господарстві транснаціональних бізнес-структур. Ці транснаціональні бізнес-структури в економічній доктрині отримали назву транснаціональні корпорації (далі – ТНК), сутність яких полягає у створенні розгалуженої системи підприємств в різних країнах світу з метою реалізації комерційної діяльності, яка передбачає продаж товарів або надання послуг на світовому ринку.

Згідно з дефініцією, запропонованою Конференцією ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) ТНК це міжнародні компанії, що включають материнські підприємства та дочірні підприємства будь-яких організаційно-правових форм, розташовані в двох чи більше країнах, що провадять єдину політику завдяки одному або декільком центрам прийняття рішень [1].

Сьогодні ТНК відіграють важливу роль у сучасній глобалізованій економіці: вони забезпечують 50 % світового промислового виробництва, на них припадає 70 % торговельних операцій у світі, вони володіють більш ніж 80 % зареєстрованих патентів і забезпечують 80 % фінансування науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт [2].

Важливо відмітити, що ТНК це не лише основні постачальники товарів, капіталу і послуг на міжнародному ринку; вони є драйверами процесу транснаціоналізації, який протягом остан-

ніх декількох десятиліть поступово змінював принципи міжнародних економічних відносин.

Транснаціоналізація процесу виробництва і руху капіталу це вища еволюційна стадія розвитку підприємництва, що здійснюється не лише заради економічного ефекту, але й реалізації гео-економічних амбіцій держав та налагодження їхніх інтеграційних відносин [3].

Саме транснаціоналізація як основна тенденція економічної глобалізації визначає ступінь впливу ТНК на стан національних економік. Кількісним показником, який дозволяє оцінити значення іноземних ТНК для певної країни є Індекс транснаціоналізації, розроблений Конференцією з питань ООН з питань торгівлі та розвитку. Цей індекс є одним із визначальних факторів економічного розвитку країн, залучених до процесів економічної глобалізації.

Яскравим прикладом країни, яка завдяки інтегрованості в гео-економічний простір шляхом транснаціоналізації діяльності підприємств, стала найбільш конкурентоспроможною державою у світі вважається Сінгапур. Ця країна є однією з найменших держав світу, де немає явних економічних переваг, значних запасів природних ресурсів; у країні процвітали корупція, торгівля наркотиками та морське піратство. За 50 років ця країна перетворилася на одного зі світових лідерів у галузях високих технологій, таких як електроніка та фармацевтика, та є найбільшим фінансовим та нафтопереробним центром [4].

Потужний детермінаційний вплив на розвиток Сінгапуру здійснили саме американські ТНК, що заклали в країні фундамент для широкого розвитку високотехнологічної електронної промисловості, що дало країні змогу в 80-х назавжди покінути з безробіттям і стати лідером в багатьох стратегічно важливих галузях економіки [5].

За індексом економічної глобалізації у 2021 році, який включає в себе обсяги прямих іноземних інвестицій (ПІІ), обсяги міжнародної торгівлі, приховані імпорتنі бар'єри, середні тарифні ставки, податки на міжнародну торгівлю та індекс контролю над капіталом, Сінгапур займає перше місце у рейтингу серед 200 країн світу. Його значення дорівнює 94 балам, що

лише підтверджує тезу щодо рушійного впливу транснаціоналізації економіки на рівень інтеграції країни у світове виробництво [6].

Щодо ВВП Сінгапуру як одного з головних показників для оцінки стану економіки країни та добробуту її громадян, то за період з 2012 по 2022 роки значення цього показника зросло на 171 млрд дол. США, що у відсотковому значенні дорівнює 58 % [7].

Значну частину ВВП Сінгапуру як країни, де стрімко збільшується кількість філій іноземних ТНК та активно створюються національні ТНК складають ПП, які є основною формою поширення іноземних ТНК на території країни. Відсоток світових прямих іноземних інвестицій, який належить Сінгапуру складає понад 6 %. Країна займає 7 місце в рейтингу, випереджаючи такі провідні постіндустріальні країни світу як Канада, Японія, Швеція, Франція та інші [8].

Аналізуючи статистичні дані Сінгапуру, можна зробити висновок, що наявність в країні великої кількості іноземних ТНК збільшує обсяги іноземних інвестицій, що симулює економічний розвиток країни, який відображається у збільшенні обсягів ВВП та підвищенні рівня залученості країни у міжнародні економічні відносини. Завдяки діяльності ТНК, Сінгапур зазнав істотних змін, а диверсифікація виробництва на внутрішньому ринку зміцнила позицію країни в міжнародному поділі праці.

ТНК формують конкурентну базу як окремих секторів господарства, так і національної економіки загалом. Окрім того, завдяки широкому інструментарію проникнення на національні ринки, високому впливу на економіку приймаючих країн канали продажу ТНК є надійним коридором поширення продажу продукції на ринки країн, що розвиваються, що значно розширює географію зовнішньої торгівлі країни базування, а високоякісна продукція, що зазвичай відповідає світовим стандартам, без труднощів реалізується на ринках високорозвинутих країн. Також ТНК є значно стабільнішими в умовах нестійкості міжнародного середовища, аніж звичайні підприємства, тому здатні протистояти загрозам світової економіки. З іншого боку, міжнародне середовище порівняно з національним характеризується мультикультурністю, значним впливом політичних фак-

торів, різноманітністю фінансового середовища та, відповідно, вищими фінансовими ризиками, що в сукупності часто створюють нездоланні перешкоди на шляху проникнення на ринки для малих та середніх підприємств, особливо у високотехнологічних сферах [9].

Отже, транснаціоналізація є основною тенденцією розвитку економічної глобалізації, оскільки поступове проникнення ТНК на глобальних ринок як основних домінантів трансформації сучасних економічних систем, сприяє економічному зростанню не лише світового господарства, але й окремих країн.

Список використаних джерел

1. Музика Я. Нормативне закріплення поняття «транснаціональна корпорація». Трансформаційні зміни національної економіки в умовах євроінтеграції : матеріали 6-ї всеукр. наук.-практ. конф; 7–8 грудня 2022 року – Дубляни. – С. 30–33.
2. Суц О. Особливості правового становища транснаціональних корпорацій. Наука і техніка сьогодні: журнал. Серія «Право». 2023. № 3 (17). С. 62–70.
3. Васильєв С. Транснаціоналізація як глобальний тренд світової економіки. Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти : матеріали 5-ї міжн. наук.-практ. конф. 22–23 березня 2023 року – Львів. – С. 327–329.
4. Довжанин А., Рошко С. Тенденції розвитку ринку високотехнологічної продукції в умовах міжнародної кооперації. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». 2021. № 39. С. 54–56.
5. Сінгапурське диво: реформи Лі Куан Ю. URL: <https://lysty.net.ua/singapore/>.
6. The Global Economy data. Index of economic globalization. URL: [https://www.theglobaleconomy.com/rankings/kof_econ_glob/#:~:text=Economic%20globalization%20index%20\(0%2D100,countries%20where%20data%20are%20available.](https://www.theglobaleconomy.com/rankings/kof_econ_glob/#:~:text=Economic%20globalization%20index%20(0%2D100,countries%20where%20data%20are%20available.)
7. The World Bank data. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=SG>.
8. The Global Economy data. Percent of world FDI. URL: https://www.theglobaleconomy.com/rankings/share_world_fdi/.

*Савастєєва О. М., д-р екон. наук, доц.,
завідувач кафедри обліку і фінансів,
Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова,
м. Одеса, Україна*

ЕКО-ІННОВАЦІЇ В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНОГО ПРОЄКТНОГО ФІНАНСУВАННЯ

Євроінтеграційний вектор розвитку України в контексті повоєнної відбудови має бути націлений на формування зеленої економіки і сталого розвитку, що, в свою чергу, визначає потрібні умови для реалізації еко-інноваційних проєктів в регіонах. Запровадження даних проєктів сприяє збільшенню нових робочих місць, розвитку інноваційних видів підприємництва і залученню додаткових інвестиційних ресурсів. Саме на регіональному рівні побудова ефективних систем управління еко-інноваційними проєктами виступає запорукою забезпечення ефективності і відповідальності щодо подолання екологічних викликів у відповідність із метою Європейської зеленої угоди [1]. Зазначене дуже актуально в умовах війни, коли перед регіонами постає завдання подолання наслідків російського екоциду і активного відтворення навколишнього середовища. Відповідно до Європейської зеленої угоди під еко-інноваціями розуміють будь-які інновації, що забезпечують розвиток екологічної економіки через зниження негативного тиску на навколишнє природне середовище, зростання стійкості або більш ефективне використання наявних природних ресурсів.

Як зазначає М. Сокур, «одним із пріоритетних напрямків підтримки екологічної інноваційної діяльності є трансфер еко-інновацій. Трансфер еко-інновацій передбачає врахування економії ресурсів та зменшення економічних втрат при зміні компонентів, параметрів, пропорцій, зв'язків природо-соціально-економічної системи, які, накопичуючись, обумовлюють перехід її в новий якісний стан [2].

Визначального значення для реалізації еко-інновацій на шляху розвитку економіки країни набувають різні форми проєкт-

ного фінансування. Водночас, в сучасному світі є певні практичні напрацювання світового досвіду щодо підготовки, фінансування і реалізації таких проєктів, в результаті чого зазначена діяльність стає успішною, але вимагає чималих зусиль. В більшості іноземних держав, які характеризуються сталою і достатньо розвинуеною економічною системою, активно та успішно використовують фінансування проєктів еко-інновацій, тому міжнародне проєктне фінансування можна розглядати як одну з найбільш перспективних форм фінансування.

Загалом, за визначенням О. Лактіонової, «проєктне фінансування є необхідним інструментом для фахівців економічного сектора, як-от промисловці, банкіри, інвестори. Така технологія в економіці набула поширення завдяки своїй гнучкій системі реалізації – надання довгострокових кредитів напряму залежить від фінансового стану позичальника і спирається на аналіз конкретних проєктів, які визначені для фінансування, як це прийнято в практиці зарубіжних кредитних установ» [3].

Україна із початком війни суттєво зменшила видатки на охорону навколишнього середовища, і даний факт можна пояснити тим, що, бюджетна політика орієнтована в першу чергу на військові та оборонні витрати [4]. Отже, питання екологічного спрямування часто стають менш важливим пріоритетом у порівнянні з забезпеченням обороноздатності держави. В умовах війни відбувається перерозподіл бюджетних ресурсів на негайні потреби, і на довгострокові програми з охорони навколишнього середовища спрямовується набагато менше коштів, що в свою чергу відображається у реалізації поточної фіскальної політики. В таких умовах саме проєктний підхід створює можливості оперативного реагування та використання грантового фінансування з джерел Європейського Союзу. Треба відмітити, що представництво Європейського Союзу в Україні з початку 2023 року і до жовтня 2025 року реалізуватиме проєкт «Циркулярна економіка – просування сталих моделей виробництва та споживання в Україні». Проєкт націлений на формування стратегії циркулярної економіки, що відповідає сучасним вимогам сталого розвитку і передбачає оптимальне застосування ресур-

сів. Реалізацію проєкту циркулярної економіки забезпечує Європейський Союз через надання фінансової, технічної та організаційної допомоги. Основною метою проєкту є перехід від лінійної моделі споживання і виробництва до циклічної системи, в межах якої відходи трансформуються на ресурси.

Проєкт містить аналіз економічних, екологічних та соціальних аспектів, а також формування стратегій для інноваційних технологій та бізнес-моделей. Визначальні вектори в межах реалізації проєкту націлені на стимулювання ефективного застосування ресурсів, зростання рівня обізнаності громадян і підтримку урядових ініціатив, спрямованих на запровадження циркулярної економіки. Ключовим елементом проєкту виступає партнерство між державними органами, промисловими підприємствами, а також представниками наукової спільноти та організаціями громадянського суспільства з метою спільної реалізації стратегій і досягнення цілей сталого розвитку [1].

Конкретними цілями проєкту є встановлення і відображення поточного стану економіки замкнутого циклу в Україні в контексті політичних питань, нормативної бази, ключових гравців, діяльності приватного сектора, а також можливих перешкод; визначення потенційних можливостей і наслідків переходу до економіки замкнутого циклу в Україні для (мінімум 5 і до 10) попередньо відібраних пріоритетних галузей і виробничо-збутових ланцюгів; розроблення стратегії замкнутої економіки та плану дій.

Підсумовуючи викладене, треба зазначити, що на сучасному етапі існування української економіки, актуальним механізмом реалізації еко-інновацій виступає міжнародне проєктне фінансування із притаманними йому особливостями. Практика світового досвіду демонструє, що проєктне фінансування є дієвим інструментом реалізації екологічних проєктів і формування та розвитку зеленої економіки. На практиці використовується багато форм проєктного фінансування, кожна з яких має власні характерні особливості, але кожна форма придатна для реалізації такої стратегічної мети, як сприяння трансформації вітчизняної економіки на сучасну, чисту, ресурсоефективну та конку-

рентоспроможну, при цьому економічне зростання не має бути пов'язане із використанням ресурсів, а здоров'я та добробут громадян мають бути захищені від ризиків і впливів, пов'язаних з навколишнім природним середовищем.

Список використаних джерел

1. Очолення зеленого переходу. Дорожня карта Європи – до 2050 року стати першим кліматично нейтральним континентом. URL: https://state-of-the-union.ec.europa.eu/state-union-2022/state-union-achievements/leading-green-transition_uk (дата звернення: 10.03.2024).
2. Сокур М. Еко-інновації для сталого розвитку: сучасний стан, механізми фінансування та проектна діяльність. Scientific journal «Modeling the development of the economic systems». URL: <https://mdes.khmnmu.edu.ua/index.php/mdes/article/view/244/223> (дата звернення: 10.03.2024).
3. Лактіонова О. А. Проектне фінансування: навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей. Вінниця, 2018. 216 с.
4. Видатки держбюджету України (2014–2023). URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/> (дата звернення: 10.03.2023).

*Сичук Д. Л., здобувачка вищої освіти;
Флегантова А. Л., канд. екон. наук,
доц., – науковий керівник
Полтавський університет економіки і торгівлі,
м. Полтава, Україна*

ПРОГНОЗУВАННЯ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ США НА СВІТОВОМУ РИНКУ

Глобалізаційні процеси на світовому ринку призводять до підвищення рівня конкуренції не тільки між підприємствами, а й між країнами. Існує багато факторів (зокрема експорт, імпорт, валовий національний продукт та інші), що впливають на позиції, які займають суб'єкти економічних відносин на глобальному ринку. Для підтримання вигідного становища на світовому ринку країні потрібно не тільки оперативно реагувати на виклики сьогодення, а й будувати ефективні стратегії на майбутнє. Прогнозування в економіці – один із формотворчих процесів ринкової кон'юнктури країни, на результатах якого будується подальший план дій в конкурентному середовищі.

Одним із статистичних методів прогнозування є зображення загальної тенденції показників країни за функцією програми Microsoft Excel GROWTH.

**Таблиця 1 – Прогнозовані значення розвитку
макроекономічних показників США за
функцією GROWTH, 2024–2032 рр.**

Рік	2024	2025	2026	2027
Народжуваність на тисячу осіб, особи	12,19	12,12	12,05	11,98
Смертність на тисячу осіб, особи	8,22	8,2	8,18	8,17
Кількість населення, особи	359 542 203	363 430 100	367 360 039	37 133 243
Валовий національний продукт, мільярди \$	35 018,29	37 079,52	39 262,08	41 573,1

Продовж. табл. 1

Рік	2024	2025	2026	2027
Національний дохід, мільярди \$	35 018,29	37 079,52	39 262,08	41 573,10
Імпорт, мільярди \$	6 798,01	7 336,12	7 916,83	8 543,5
Експорт, мільярди \$	4 831,51	5 185,46	5 565,34	5 973,05
Кінцеві споживчі витрати, мільярди \$	24 591,28	26 128,15	27 761,06	29 496,02

Продовж. табл. 1

Рік	2028	2029	2030	2031	2032
Народжуваність на тисячу осіб, особи	11,91	11,85	11,78	11,72	11,65
Смертність на тисячу осіб, особи	8,15	8,13	8,12	8,1	8,08
Кількість населення, особи	375 347 864	379 406 675	383 509 376	387 656 441	391 848 350
Валовий національний продукт, мільярди \$	44 020,16	46 611,25	49 354,86	52 259,96	55 336,06
Національний дохід, мільярди \$	44 020,16	46 611,25	49 354,86	52 259,96	55 336,06
Імпорт, мільярди \$	9 219,78	9 949,59	10 737,17	11 587,09	12 504,29
Експорт, мільярди \$	6 410,63	6 880,27	7 384,31	7 925,28	8 505,87
Кінцеві споживчі витрати, мільярди \$	31 339,41	33 298	35 379	37 590,06	39 939,29

Джерело: складено автором на основі [1–4].

У роботі нами були проаналізовані дані США за критеріями народжуваність, смертність, кількість населення, валовий національний продукт, національний дохід, імпорт, експорт, кінцеві споживчі витрати (період з 1970 по 2023) та спрогнозований їх подальший розвиток за період 2024–2032 рр. Для цього було використано функцію програми Microsoft Excel – GROWTH.

Прогнозована народжуваність на тисячу осіб: найбільшого свого значення набуде у 2024 році – 12,19 осіб; а найменшого у 2032 році – 11,65 осіб. Тобто ми можемо спостерігати тенденцію до зниження рівня народжуваності.

Прогнозована смертність на тисячу осіб: найбільшого свого значення набуде у 2024 році – 8,22 осіб; а найменшого у 2032 році – 8,08 осіб. Тобто ми можемо спостерігати тенденцію до зниження рівня смертності.

Прогнозована кількість населення: найбільшого свого значення набуде у 2032 році – 391 848 350 осіб; а найменшого у 2024 році – 35 9542 203 осіб. Тобто ми можемо спостерігати тенденцію до підвищення кількості населення.

Прогнозований валовий національний продукт: найменшого свого значення набуде у 2024 році – 35 018,29 мільярдів \$; а найбільшого у 2032 році – 55 336 мільярдів \$. Тобто ми можемо спостерігати тенденцію до підвищення кількості валового національного продукту.

Прогнозований національний дохід: найменшого свого значення набуде у 2024 році – 35 018,2986 \$; а найбільшого у 2032 році – 55 336,06 мільярдів \$. Тобто ми можемо спостерігати тенденцію до підвищення показника національного доходу.

Прогнозований імпорт: найменшого свого значення набуде у 2024 році – 6 798,01 мільярдів \$; а найбільшого у 2032 році – 12 504,29 мільярдів \$. Тобто ми можемо спостерігати тенденцію до зростання обсягу імпорту.

Прогнозований експорт: найменшого свого значення набуде у 2024 році – 4 831,51 мільярдів \$; а найбільшого у 2032 році – 8 505,87 мільярдів \$. Тобто ми можемо спостерігати тенденцію до зростання обсягу експорту.

Прогнозовані кінцеві споживчі витрати: найменшого свого значення показник набуде у 2024 році – 24 591,28 мільярдів \$; а найбільшого у 2032 році – 39 939,29 мільярдів \$. Тобто ми можемо спостерігати тенденцію до зростання показника кінцевих споживчих витрат.

Список використаних джерел

1. Macrotrends. URL: <https://www.macrotrends.net/> (дата звернення: 13.05.2023 р.).

2. Statista. URL: <https://www.statista.com/> (дата звернення: 14.05.2023 р.).
3. OECD. Economic Survey of the United States. URL: <https://www.oecd.org/economy/united-states-economic-snapshot/> (дата звернення: 14.05.2023 р.).
4. The Global Economy. URL: https://www.theglobaleconomy.com/rankings/wb_ruleoflaw/ (дата звернення: 14.05.2023 р.).

*Феодосьєв М. В., здобувач вищої освіти;
Стрілець В. Ю., д-р екон. наук,
доц. – науковий керівник
Полтавський університет економіки і торгівлі,
м. Полтава, Україна*

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Прямі іноземні інвестиції в економіку є ключовим чинником сталого розвитку та підвищення конкурентоспроможності країни на світовому ринку. Для країн, які шукають шляхи економічного зростання та розширення своїх можливостей, залучення іноземних інвесторів стає важливим завданням. Україна, як країна з великим потенціалом та розвиненою галузевою структурою, також прагне активізувати свої зусилля у привабленні прямих іноземних інвестицій. Особливо гострою є необхідність залучення прямих інвестицій для післявоєнного відновлення України. Серед дослідників, що займають питаннями залучення іноземних інвестицій в Україну слід відмітити Шевченко Л. М. [1], Огінок С., Кохана С. [2]; Педченко Н. С., Стрілець В. Ю., Ярш О. В., Сокіл А. А., Муха М. Ю. [3] та ін.

Розуміння факторів, які впливають на залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України, є критичним для розробки ефективної стратегії приваблення інвестиційного капіталу. Враховуючи унікальність кожної країни та її економічні особливості, аналіз та ідентифікація цих факторів допомагає визначити переваги та недоліки, а також розробити ефективні заходи для залучення та збереження іноземних інвесторів. У науковій літературі надається різна класифікація факторів впливу на прямі іноземні інвестиції: політична стабільність; економічна політика; правова система; ринковий доступ; інфраструктура; людські ресурси; корупція та бюрократія; податкова та інвестиційна політика; ризик та дохідність; геополітична ситуація [1; 2]. Залежно від конкретної ситуації, ці фактори можуть мати різний вагомий вплив на залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України.

Прозорість, та ефективність економічної політики держави можуть бути важливими факторами для інвесторів. У 2023 році реальний ВВП України показав зростання, оцінюване на рівні 5–5,5 % залежно від різних джерел. Це відновлювальний рух після різкого занепаду на 28,8 % у 2022 році. Хоча економіка показала ознаки відновлення, рівень ВВП залишався на близько чверть нижчим, ніж у 2021 році. У першому кварталі 2023 року спостерігався спад, але протягом решти трьох кварталів відбувалося зростання [6].

Щодо стабільності національної валюти як одного із індикторів економічної політики, то у 2023 році Україна почала з офіційним курсом на рівні 36,6 гривень за долар, хоча готівковий курс станом на 1 січня був значно вищим – 40,5 грн/дол. Більшу частину року Національний банк України утримував курс на рівні 36,6 грн/дол, а відмінність від готівкового курсу поступово зменшувалась. 3 жовтня Нацбанк перейшов до режиму керованої гнучкості, проте завдяки великим обсягам валютних інтервенцій гривня навіть трохи зміцнювалася. У грудні тренд змінився, і курс долара почав зростати, в результаті чого в новий 2024 рік Україна ввійшла з курсом 38 грн/дол.

У 2023 році в Україні був зафіксований надзвичайно високий рівень інфляції, що спричинений війною та збільшеним обсягом друку гривні для фінансування воєнних витрат. Проте протягом цього року вдалося скоригувати цю ситуацію: систематичні підтримки з боку зарубіжних донорів дозволили припинити монетарне фінансування бюджету (через друк гривні), а також сприяли зниженню цін на продукти за рахунок врожаїв в цілому країні. Наприкінці 2023 року рівень інфляції склав 5,1 %, що майже повернулося до попереднього таргету інфляції на рівні 5 % до початку конфлікту [5].

Наявність кваліфікованої робочої сили та її відповідність потребам ринку також є важливим чинником. Протягом усього 2023 року спостерігався стійкий тренд до поступового зменшення безробіття. У той же час, наприкінці року рівень безробіття залишався на 1,5–2 рази вищим, ніж на початку 2022 року, перед вторгненням. Протягом 2023 року стабільно 20–25 відсотків

респондентів Info Sapiens повідомляли про скорочення витрат на їжу, що приблизно відповідає оцінці рівня бідності в Україні, наданій Світовим банком [4].

Інвестори зазвичай оцінюють рівень ризику та очікувану дохідність своїх інвестицій у конкретній країні. У 2023 році завдяки міжнародній фінансовій підтримці валютні резерви України досягли найвищих значень в історії. Наприкінці року обсяг міжнародних резервів країни становив 40,5 млрд дол. Такий стан речей під час воєнного конфлікту став можливим виключно завдяки надзвичайній фінансовій підтримці України.

Фактори, такі як геополітична стабільність та відносини з сусідніми країнами або міжнародними партнерами, також можуть впливати на рішення щодо інвестування. У 2023 році Україна вирішила власноруч створити Український морський коридор до чорноморських портів Одеської області після того, як росія не виконала свої зобов'язання за Зерновою угодою. Цей крок дозволив збільшувати обсяг експорту зернових та відновити морський експорт та імпорт товарів. Однак у той же 2023 рік Україна також почала відчувати негативний вплив польської блокади сухопутного кордону, яка негативно вплинула на експорт і стала причиною зменшення податкових надходжень від імпорту товарів.

Підсумовуючи, зазначимо, залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України є важливим фактором для забезпечення сталого розвитку та підвищення конкурентоспроможності країни на світовому ринку. Розуміння різноманітних факторів, що впливають на цей процес, має вирішальне значення для розробки ефективної стратегії залучення іноземних інвесторів. Подальше збільшення експортних можливостей, покращення інвестиційного клімату та сприяння економічному зростанню є важливими завданнями для України, яка прагне максимально використати свій потенціал та стати привабливим місцем для іноземних інвестицій, не дивлячись на складну геополітичну ситуацію та інші внутрішні виклики.

Список використаних джерел

1. Шевченко Л. В. Фактори впливу на іноземне інвестування в економіку України: підходи до класифікації. *Вісник Харківського*

національного університету імені В. Н. Каразіна серія «Економічна». 2021. № 100. С. 57–67.

2. Огінок С., Кохана С. Роль міжнародних інвестицій у світовій економіці. *Економіка та суспільство*. 2022. № 57. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-42> (дата звернення: 12.02.2024).
3. Педченко Н. С., Стрілець В. Ю., Яріш О. В., Сокіл А. А., Муха М. Ю. Державна підтримка відновлення малого підприємництва в Україні у післявоєнний період: галузевий аспект. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: «Економіка і менеджмент». 2023. № 57. С. 37–47.
4. Інформація Info Sapiens. URL: <https://www.sapiens.com.ua/> (дата звернення: 18.02.2024).
5. Центр економічної стратегії. Економіка України у 2023 році: головне. URL: <https://ces.org.ua/ukrainian-economy-in-2023-tracker-overview/> (дата звернення: 15.02.2024).
6. Інформації Державної служби статистики. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 12.02.2024).

*Флегантова А. Л., канд. екон. наук, доц.
Полтавський університет економіки і торгівлі,
м. Полтава, Україна*

КЛАСТЕРНИЙ АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇН ЄВРОПИ

Європейські країни відіграють ключову роль у світовій економіці. Розвиток їхніх економік впливає на світові ринки, міжнародну торгівлю, інвестиції та інші аспекти глобальної економіки. Аналіз економічного розвитку країн Європи дозволяє прогнозувати можливі ризики та виклики, що можуть вплинути на політичну та соціальну стабільність.

Кластерний аналіз дозволяє групувати країни за схожими показниками економічного розвитку. Наприклад, країни з високим рівнем ВВП, низьким рівнем інфляції та низьким рівнем безробіття можуть бути включені до одного кластеру, тоді як країни з протилежними показниками можуть утворювати інший кластер. Аналіз економічного розвитку країн Європи та використання відповідних інструментів аналізу є важливим для розвитку стійкої та процвітаючої економіки, яка сприяє загальному добробуту та стабільності у регіоні та світі.

Для аналізу нами було обрано десять країн Європи: Люксембург, Сан-Марино, Італія, Франція, Словенія, Чехія, Естонія, Литва, Німеччина, Іспанія. А також чотири показники для групування країн у кластери: ВВП на душу населення (дол. США), безробіття (%), інфляція (%), індекс легкості ведення бізнесу. І країни, і показники навмисно були обрані за принципом різноманітності для того, щоб забезпечити репрезентативність вибірки (табл. 1).

**Таблиця 1 – Економічні показники країн Європи
2019–2023 рр.**

Країна	ВВП на душу на- селення, дол. США	Безро- біття, %	Інфляція, %	Індекс легкості ведення бізнесу
1	2	3	4	5
Люксембург (1)	142,49	5,5	3,2	72
Сан-Марино (2)	78,93	5,5	3,2	92
Італія (3)	54,22	7,8	0,5	58

Продовж. табл. 1

1	2	3	4	5
Франція (4)	58,83	7,3	4,1	32
Словенія (5)	52,64	4,1	3,8	37
Чехія (6)	50,96	2,9	7,6	41
Естонія (7)	46,38	6,3	4,3	18
Литва (8)	49,27	6,5	1,6	11
Німеччина (9)	66,13	3,1	3,8	22
Іспанія (10)	49,45	12	3,3	30

Джерело: [1–4].

Отже, за показником ВВП на душу населення лідером є Люксембург (142,49 млрд дол. США), найнижчий показник безробіття спостерігається в Чехії (2,9 %), найнижчий показник інфляції спостерігається в Італії (0,5 %), найвищий показник за критерієм легкості ведення бізнесу спостерігається в Сан-Маріно (92). Найнижчий показник ВВП на душу населення спостерігається в Естонії (46,38 млрд дол. США), найбільший показник безробіття – в Іспанії (12 %), інфляції – в Чехії (7,6 %), найнижчий індекс легкості ведення бізнесу спостерігається в Литві (11).

Проте, багатофакторний кластерний аналіз розроблений методом k-середніх дозволяє врахувати одразу всі чотири показники для об'єднання країн в однорідні групи (рис. 1).

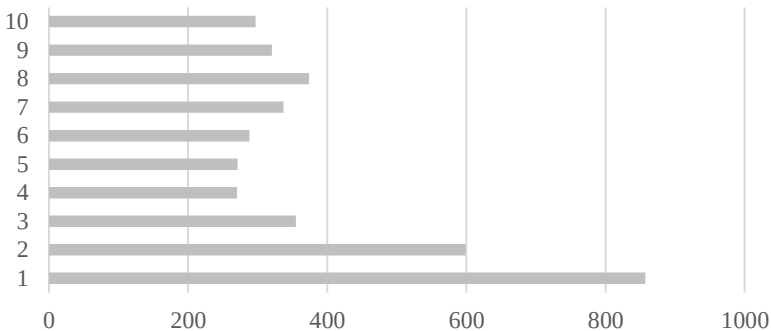

Рисунок 1 – Кластерний аналіз економічного розвитку країн Європи, 2019–2023 рр.

Примітка. Номери стовпчиків в діаграмі відповідають номеру країни у таблиці.

Отже, за даними показниками і переліком країн може утворитись чотири кластери, які умовно можна назвати: країни з найвищим рівнем розвитку (кластер 1), країни з високим рівнем розвитку (кластер 2), країни з середнім рівнем розвитку (кластер 3), країни з рівнем розвитку нижче середнього (кластер 4). Проте, слід підкреслити, що така класифікація доречна лише у даному виді аналізу та лише з цим переліком країн, і ніяк не може бути застосована до загальної класифікації країн.

Отже, до першого кластеру ми відносимо Люксембург, оскільки ця країна значно вирізняється з поміж інших за зазначеними економічними показниками. До другого кластеру слід віднести Сан-Марино, оскільки розрив між цією країною та іншими є суттєвим. До третього кластеру слід віднести Італію, Естонію, Литву і Німеччину. Зазначені країни суттєво відрізняються за рівнем економічного розвитку, проте саме за включеними в аналіз показниками можуть бути віднесені до одного кластеру. До четвертого кластеру з тих самих причин слід віднести Францію, Словенію, Чехію та Іспанію.

Список використаних джерел

1. Перелік суверенних держав Європи за ВВП (ПКС) на душу населення. URL: [http://wikipedia.org/wiki/Перелік_суверенних_держав_Європи_за_ВВП_\(ПКС\)_на_душу_населення](http://wikipedia.org/wiki/Перелік_суверенних_держав_Європи_за_ВВП_(ПКС)_на_душу_населення).
2. Unemployment rate in the European Union as of October 2023, by country. URL: <https://www.statista.com/statistics/1115276/unemployment-in-europe-by-country/>
3. Harmonized index of consumer prices (HICP) inflation rate in Europe in December 2023, by country. URL: <https://www.statista.com/statistics/225698/monthly-inflation-rate-in-eu-countries/>
4. Ease of Doing Business rankings. URL: <https://archive.doingbusiness.org/en/rankings>.

РОЗВИТОК НАУКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНИХ КЛАСТЕРІВ У СВІТІ

Відновлення зруйнованої інфраструктури та перебудова економіки України можливі лише за умови розробки та реалізації інноваційних стратегій та нових підходів, що дадуть змогу державі перейти на шлях сталого та ефективного розвитку. Одним із можливих шляхів відновлення втраченого потенціалу може бути створення інноваційних кластерів, де основними стейкхолдерами будуть наукові та освітні установи, представники бізнесу та органи влади, які будуть разом працювати для розвитку інноваційних проєктів та підтримки талановитої молоді. У цьому контексті наука відіграє роль генератора нових ідей, знань та розробок. Промисловість, у свою чергу, є безпосереднім втіленням кластеру і її роль полягає у реалізації наукових розробок та виробництві конкурентоспроможної продукції на основі знань, що генеруються наукою. Влада має вирішальне значення у створенні кластерів, забезпечуючи сприятливе середовище для їх розвитку шляхом розроблення правової бази, надання державної підтримки тощо [1].

М. Портер під кластером розумів «...сконцентровані за географічною ознакою групи взаємозалежних компаній, спеціалізованих постачальників, постачальників послуг, фірм у відповідних галузях, а також пов'язаних з їхньою діяльністю організацій (наприклад, університетів, агентств зі стандартизації, а також торговельних об'єднань) у певних галузях, що конкурують, але разом з тим і проводять спільну роботу» [3]. Якщо взяти етимологію цього слова, то кластеризація – це процес групування низки об'єктів у клас подібних об'єктів. У кожному кластері все має бути подібним, тоді як у різних кластерах між ними все має бути відмінним.

Кластер – це добровільне об'єднання підприємців, які тісно співпрацюють з науковими установами та місцевою владою з метою підвищення конкурентоспроможності власної продукції та сприянню економічного розвитку регіону [4].

Досягнення конкурентних переваг країною неможливо без застосування інновацій, що є результатом інтелектуальної діяльності. В свою чергу, відсутність державної підтримки захисту інтелектуальної власності дестимулює науковців та винахідників створювати об'єкти права інтелектуальної власності та реалізовувати власні інноваційні проєкти [2].

У світі є безліч успішних прикладів, які демонструють ефективну та активну діяльність науково-освітніх інституцій в межах кластеру. Підтвердженням цьому є щорічний аналіз активності подачі заявок на патенти та публікації наукових статей у світі, що здійснюється Всесвітньою організацією інтелектуальної власності (WIPO) у рейтингу Глобального індексу інновацій (GII). Географічні зони світу з найвищою щільністю винахідників і наукових авторів представлені у вигляді кластерів науки і технологій (S&T) за 2023 рік [5].

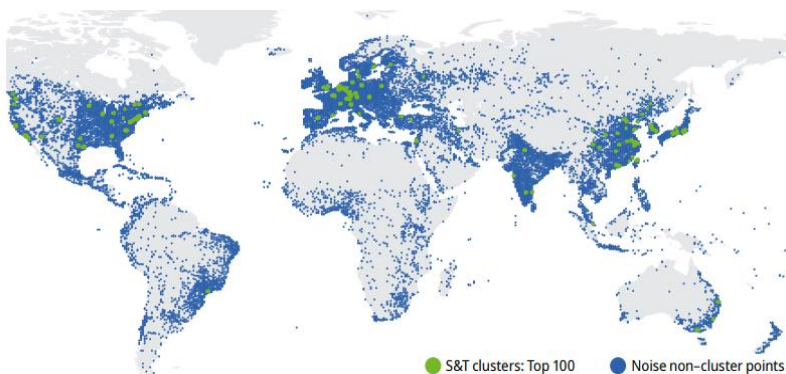

Рисунок 1 – Топ 100 науково-технологічних (S&T) кластерів світу за 2023 рік

Джерело: [5].

Найбільш інтенсивні науково-технологічні кластери розташовані переважно в Європі та Сполучених Штатах. Кембридж (Велика Британія) та Сан-Хосе – Сан-Франциско (Каліфорнія, США) виявилися двома найбільшими науково-технологічними кластерами, за якими йдуть Оксфорд (Велика Британія), Ейндговен (Королівство Нідерландів) і Бостон–Кембридж, Массачусетс (Сполучені Штати). Перераховані кластери мають найінтен-

сивнішу науково-технічну діяльність, пропорційну щільності населення [5].

Щодо Східної Азії, то найбільшим світовим науково-технологічним кластером цього географічного регіону є Токіо-Йокогама (Японія), за ним ідуть Шеньчжень-Гонконг-Гуанчжоу (Китай і Гонконг, Китай), Сеул (Республіка Корея), китайські кластери Пекін і Шанхай-Сучжоу. У 202 році Китай продемонстрував зростання кількості науково-технологічних кластерів до 24, порівняно з 21 минулого року.

Отже, відповідно рейтингу Найкращих науково-технологічних кластерів, США мають 21 місце серед 100 найкращих, Німеччина – 9, а Японія, Канада, Індія та Республіка Корея – по 4, причому Сан-Хосе-Сан-Франциско лідирує для США, Мюнхен для Німеччини, Токіо-Йокогама для Японії, Торонто для Канади, Бенгалуру для Індії та Сеул для Республіки Корея [5]. Це є свідченням розвитку інноваційної інфраструктури у країнах а також ефективної співпраці наукового та освітнього середовища за участі держави та бізнесу, що дозволяє не тільки створювати ідеї, а трансформувати їх у інновації, а потім у продукт чи технологію виробництва, що підвищує ефективність, продуктивність чи кінцеву вартість товару.

Список використаних джерел

1. Остролуцька Л. Кластеризація української науки. «Світ», № 15–16, квітень 2023 р. URL: https://svit.kpi.ua/2023/04/26/кластеризація_української_науки (дата звернення: 14.03.2024).
2. Педченко Н. С., Франко Л. С. Державна політика захисту інтелектуальної власності як інструмент стимулювання інноваційного розвитку національної економіки. *Науковий вісник ПУЕТ* (Index Copernicus та ін.). 2022. № 1 (105). С. 106–114 (0,85 друк. арк.). <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/12290> (дата звернення 14.03.2024).
3. Портер М. Стратегія конкуренції. Методика аналізу галузей і діяльності конкурентів / пер. з англ. Київ. Основи, 2000. – 390 с.
4. Становлення світових кластерів. URL: <https://ucluster.org/universitet/klastery-svit/> (дата звернення: 14.03.2024).
5. Cluster ranking 2023. Global Innovation Index 2023 – Innovation in the face of uncertainty. URL: https://www.wipo.int/export/sites/www/global_innovation_index/en/docs/gii-2023-clusters-top100-ranking.pdf (дата звернення: 14.03.2024).

Шкурупій О. В., д-р екон. наук, проф.;
Дейнека Т. А., д-р екон. наук, проф.
Полтавський державний аграрний університет,
м. Полтава, Україна

СУПЕРЕЧНОСТІ СУЧАСНОЇ СВІТОВОЇ СИСТЕМИ

Суперечлива сутність світової економічної системи попри її глибокі та постійні дослідження у рамках різних суспільних наук завжди залишатиметься однією з найбільш актуальних проблем. Визначальна причина запитів з боку суспільства на дослідження зазначеного спрямування полягає у тому, що воно стосується майбутнього людства.

Найбільш продуктивним підходом до з'ясування сутності суперечностей сучасного глобалізованого економічного світу, на нашу думку, є розгляд проблеми у двох взаємопов'язаних аспектах: 1) як діалектичної взаємодії протилежних тенденцій економічних процесів і явищ, властивих світовому господарству та 2) як конфлікту інтересів глобальних корпорацій та інших суб'єктів світового господарства [1, с. 623, 625].

Причина інтересу наукової спільноти та суспільства в цілому до з'ясування природи суперечностей полягає у прагненні людей стабільності; більш точно – економічної сталості, якщо виокремлювати аспект, який стосується світової господарської системи. Проте з загально філософської точки зору, сталість системи (у сенсі збереження нею певного рівноважного стану) є скорше точкою, ніж інтервалом розвитку. Система не може довго зберігати свою усталену структуру та форму існування – розвиток потребує якісних системних змін. Тому для розуміння сучасних процесів, які зумовлюють рух світової економічної системи, важливо визначити ключову суперечність динаміки. Нею є дія різноспрямованих сил: тяжіння системи до змін (з одного боку) та до стану стабільності (з іншого). Єдність і протилежність зазначених сторін суперечності, їх дуалістичність і боротьба є визначальною рушійною силою розвитку системи світової економіки.

Разом з цим сутнісна (внутрішня, глибинна, екзистенційна) причина трансформації світової економічної системи розкривається через найбільш визначальну (ключову) економічну суперечність – суперечність привласнення/відчуження. В умовах

глобалізації господарського життя «споконвічне» протистояння праці і капіталу найбільш виразно проявляється як протистояння результатів праці інтелектуального працівника та інтересів бізнесу щодо їх привласнення.

Сучасний бізнес дедалі стає все більш цифровізованим та інтелектуальноємним; утворюється новий формат господарської системи – «суперіндустріальна світова економіка» (за термінологією Г. Кана) [2].

Особливістю нашого часу стало зрощення в глобальних масштабах фінансового та інтелектуально-інноваційного капіталу. У цьому форматі глобальний капітал протистоїть розвинутому громадянському суспільству – інтелектуалізованому соціуму, багатство якого становлять інформація та знання.

Розвиток сучасної світової економіки зумовлений біфуркаціями. Результати численних досліджень цього феномена стверджують, що біфуркації виникають в системах, які знаходяться на межі стабільності. Вони (біфуркації) з легкістю можуть перевести будь-яку систему (у тому числі, світову економічну) у нестабільний стан. Знаний український науковець Ю. Пахомов ще на початку нашого століття висунув думку про те, що, біфуркації в світовій економічній системі розвивається навколо біфуркаційного ядра, а рушійними силами довгострокового розвитку є матеріальні та духовні цінності людини, що формуються та розвиваються під впливом потреб і суперечностей економічної системи [107, с. 4–14].

Внутрішня ключова системна суперечність глобалізованої економіки – суперечність між працею і капіталом – виникає у сфері власності. У міру того, як ця суперечність набуває зрілості, посилюється активність процесів, які порушують ту форму відповідності між продуктивними силами та виробничими відносинами, що існувала до цього. Теперішній стан світової економічної системи є, безперечно, біфуркаційним, тобто таким, за якого дія внутрішніх суперечностей може призвести до зміни спрямованості динаміки системи. При цьому завжди залишається ризик руху системи за моделлю деградаційної спіралі.

Однак сучасна історія не наводить досконало доведених фактів регресу суспільства, апокаліпсису та повної загибелі цивілізації. Навпаки, історія свідчить про прогрес, якого щоразу досягало людство при переході суспільної системи на новий якісний рівень існування. Отже, за нашим переконанням, черго-

ві випробування, які постали перед людством у теперішній час, не призведуть до руйнації глобалізованого господарського життя. Розв'язання системних суперечностей виведе економіку на новий (вищий) рівень розвитку, а суспільство в цілому – на новий цивілізаційний рівень.

Список використаних джерел

1. Лук'яненко Д. Г., Поручник А. М., Столярчук Я. М. Міжнародна економіка. Київ : КНЕУ. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3fmb_finan/Lukyanenko-Mizhnarodna-ekonomika.pdf.
2. Kahn G., Martel L. Hudson standard world (projection and commentary) URL: <https://www.fordlibrarymuseum.gov/library/document/0005/7288240.pdf>.
3. Пахомов Ю. М. Біфуркаційний стан світосистемного ядра напередодні зміни світових лідерів. *Економіка України*. 2008. № 4, С. 4–14.

ПРОТЕКЦІОНІЗМ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕРЖАВНОЇ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

В умовах глобальної конкурентної боротьби за ринки збуту державна підтримка експортної галузі, представлена системою взаємодіючих між собою урядових і недержавних інститутів, є пріоритетним завданням зовнішньоекономічної політики держав світу. Сьогодні для України є очевидним необхідність формування розгалуженої і диференційованої системи заходів зовнішньоекономічної політики, що дозволить їй зайняти гідне місце у міжнародному поділі праці.

Протекціонізм включає в себе ряд різних економічних стратегій, спрямованих на обмеження торгівлі і стимулювання внутрішнього виробництва. Починаючи з нових податків і закінчуючи імпортними обмеженнями, ця політика застосовується як для захисту ринків країн, що розвиваються, так розвиненими країнами і, окрім захисної функції, може мати й негативний вплив на глобальну вільну торгівлю.

В історичній ретроспективі протекціонізм переважно був пов'язаний з прагненням зміцнити вітчизняну обробну промисловість, зробивши її більш конкурентоспроможною порівняно з імпортними аналогами. Також часто країни вдаються до протекціонізму з метою стабілізації ринку праці через збільшення кількості робочих місць у вітчизняному виробництві.

В інших випадках держави обмежують імпорт, щоб дати власним вітчизняним підприємствам можливість привести свій товар до світових стандартів якості [1].

До основних причин посилення протекціонізму на сучасному етапі відносять:

1. Низький рівень конкурентоспроможності національної економіки через нерівномірний характер економічного розвитку. У цих умовах органи державної влади застосовують заходи захисту на період трансформації відстаючих сегментів економіки.

2. Поява нових галузей економіки і формування нових ринків. Заходи протекціонізму поширюються на види діяльності, які орієнтовані на виробництво товарів, що не мають аналогів на ринку.

3. Погіршення кон'юнктури через циклічність розвитку. Світові економічні кризи, спади споживання і виробництва вимагають оперативного втручання органів влади, метою якого є не придбання додаткових конкурентних переваг, а подолання негативних тенденцій і створення умов для виходу з кризи.

4. Зміна платіжного балансу і його критичний стан для окремих продуктів, стратегічно важливих для забезпечення безпеки держави.

5. Недобросовісна конкуренція на світовому ринку. Демпінг, політичний тиск на партнерів, субсидування конкурентів – ось неповний перелік явищ, характерних для сучасної міжнародної торгівлі. У цих умовах заходи протекціонізму застосовуються з метою відновлення умов конкуренції і справедливих відносин на світовому ринку [2].

До найбільш популярних протекціоністських заходів сьогодні належать: тарифи на імпорт; квоти на імпорт; внутрішні субсидії; валютне («ручне») регулювання; адміністративні бар'єри.

Основні загрози для національних економік від застосування протекціонізму:

1. Протекціонізм може призвести до підвищення, а не зниження цін. Конкуренція, як правило, стримує ціни для споживачів. При введенні тарифів іноземні товари дорожчають. Споживачі платять за додаткові податки. Вітчизняні ж компанії часто «підтягують» свої ціни до цін імпортованих аналогів з метою збільшення свого прибутку.

2. Обмежує вибір клієнта. За умов вільної торгівлі споживачам надається широкий асортимент товарів і послуг. Протекціонізм обмежує цей вибір, тому що іноземні товари не можуть поставлятися на місцевий ринок.

3. Протекціонізм створює короткострокові вигоди. Коли одна країна підвищує тарифи, інші країни швидко слідують цьому прикладу. Це означає, що успіхи, досягнуті всередині країни завдяки протекціонізму, в кращому випадку є короткостроковими.

4. Протекціонізм може знизити якість або кількість продуктів для споживачів. Споживачі повинні або обходитися меншою кількістю товарів, або погоджуватися менш якісний продукт порівняно з тим, до якого вони звикли.

6. Протекціонізм може призвести до війн. Надлишковий протекціонізм також називають «торговельною війною». Війни часто розпочинались через протекціонізм, якщо економіки країн залежали від продуктів і послуг, які надавались в результаті вільної торгівлі.

Щодо України, то за останні 10 років українським Урядом впроваджено 94 заходи протекціонізму по відношенню до торгівлі із 101 країною. Серед них РФ, Польща, КНР, ФРН, Франція, Австрія, Італія, Білорусь, Угорщина, Туреччина.

Ключовими інструментами захисту українського виробника стали:

- антидемпінгові заходи;
- імпорнтне мито;
- імпорнтне та експорнтне ліцензування;
- загальні захисні гарантії [3].

На нашу думку, для України був би корисним досвід ряду країн Східної Азії, які успішно реалізують заходи так званого «правильного протекціонізму», а саме:

- тимчасовий захист нових галузей промисловості та нових продуктів для світового ринку;
- збереження конкуренції на внутрішньому ринку;
- інвестування в освіту;
- поширення технологій;
- активна співпраця між виробниками та місцевими постачальниками.

Отже, в короткостроковій перспективі протекціоністське втручання розглядається як тимчасовий захід, оскільки в довгостроковій перспективі позбавляє економіку потенціалу саморозвитку, веде до зниження конкурентоспроможності, позначається на ціноутворенні і рівні життя населення.

Однак, для нашої країни протекціонізм продовжує залишатися значущим елементом зовнішньоекономічної політики, оскільки національна економіка потребує швидкого розвитку та ефективного післявоєнного відновлення, що можливо лише при оптимальному поєднанні політики вільної торгівлі із використанням інструментів захисту національних інтересів.

Список використаних джерел

1. Kuepper Justin. What Is Protectionism? Its Impact on Global Investments / J. Kuepper // The Balance, 2019. URL: <https://www.thebalance.com/what-is-protectionism-1978989>.

2. Regoli Natalie. 13 Most Valid Protectionism Pros and Cons // N. Regoli, Personal finance blog, 2019. URL: <https://vittana.org/13-most-valid-protectionism-pros-and-cons>
3. Чи потрібен Україні протекціонізм? Аналітична довідка експертів Українського Інституту майбутнього, 2019 р. URL: <https://www.uifuture.org/publications/news/24726chy/potriben/ukraini/protekcionism>.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСІВ ТА БІЗНЕСУ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ ТА МІЖНАРОДНОМУ РІВНЯХ

Арынова З. А.

Interaction of business and the education system in the republic of Kazakhstan in the context of digitalization of the economy: challenges and directions of adaptation* 4

Julie Chassagne.

Neural network modeling of the relation between corporate social responsibility and earnings management 8

Вавдійчик І. М.

Цифровізація – шлях до відновлення економіки України 11

Веремієць М. Д., Стащук Д. М.

Егр-системи як один із сучасних інструментів управління корпоративними фінансами 14

Гасій О. В., Кусов Ю. О.

Цифрові інновації в банківській сфері 17

Гасій О. В., Тютюнік І. В.

Фінансові технології (fintech): вплив на фінансовий ландшафт 20

Гасій О. В., Урясенко А. О.

Цифрові валюти та майбутнє грошей 22

Гук Л. П.

Віртуальний офіс як інструмент розвитку бізнесу в умовах повоєнного відновлення 25

Гуцалюк О. М., Бондар Ю. А.

Використання технологій фінансового контролінгу в корпоративно-орієнтованому управлінні 28

Дроботя Я. А., Безкровний О. В.,

Дорошенко О. О., Мисник Т. Г.

Сучасне банківництво: аспекти диджиталізації 32

Душко А. В., Терещенко Е. Ю. Напрями впровадження інструментів штучного інтелекту в електронній комерції.....	36
Калашник С. А. Використання хмарних технологій в процесі трансформації страхового бізнесу	41
Клименко К. В., Ухналь Н. М. Цифрова економіка як модерний компонент створення суспільного блага	44
Кравчук Р. В. Перспективи застосування криптовалют у фінансовій системі України.....	48
Литвинюк М. В. Інструменти забезпечення цифрової трансформації бізнес-середовища в Україні.....	51
Лозова О. В., Печеник Р. М., Шкіль А. А. Вплив діджиталізації на систему управління персоналом вітчизняних компаній.....	54
Мельник К. М., Дульський М. М. Вплив інноваційних технологій на розвиток фінансових установ та ринків	57
Миколенко І. Г., Кононенко Ж. А. Стратегічні орієнтири цифрової трансформації аграрного виробництва.....	61
Мовчан В. В., Ткачук Н. М. Електронні гроші: необхідність і особливості запровадження в Україні	64
Остапенко Р. М. Вплив цифрових компетентностей на цифрову освіту	67
Пиріг С. О. Поняття та мета цифрової трансформації в бізнесі.....	71
Поліщук В. Г. Можливості трансформації цифрових фінансів України в умовах викликів воєнного стану	74

Пономаренко О. В. Fundamental transformation of business within the digital economy	77
Проскурня Н. В. Пріоритетні напрями впливу цифрової трансформації на забезпечення сталого розвитку підприємств в Україні.....	81
Проскурович О. В. Цифрова трансформація бізнесу у воєнний час	83
Сидоренко-Мельник Г. М. Професія «фінансовий аналітик»: тренди та виклики	87
Синенко І. М. Інформаційно-комунікаційні технології у діяльності аграрних підприємств	91
Соколова А. М., Маслак Т. А. Підвищення ефективності управління проєктами: цифрові тренди фандрайзингу	94
Чернявська О. Д. Методологія цілей-завдань управління брендом в цифровому середовищі	97

СЕКЦІЯ 2. ФІНАНСОВА ЕКОСИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Olena Cherniavska, Nadiia Shmygol, Snezana Bilic, Maya Dougoud Interplay of globalization, digital transformation, evolution of international economic climate and financial ecosystem	101
Булах І. І. Фондовий ринок України під час війни: реалії функціонування	105
Купрін М. Ю. Міжнародний досвід в управлінні ризиками установ накопичувального пенсійного забезпечення	109
Прасолова С. П. Ресурсне забезпечення фінансового потенціалу банківської системи України в умовах глобальних трансформацій	112

Ромаш Д. В., Краснікова О. М. Фінансовий менеджмент територіальних громад: проблеми та перспективи удосконалення	116
Рубаха М. В., Чонка О. Я. Вплив фінансових криз на соціально-економічний розвиток України: перспективи та виклики.....	120
Ткачук Н. М. Показники швидкості консолідації галузі та необхідність їх визначення	124
Яріш О. В., Омеляненко В. Ю. Управління розвитком підприємства в умовах розбудови цифрових підприємницьких екосистем	128

СЕКЦІЯ 3. ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ

Бондаренко Н. В., Грицак О. І. Роль банківської системи в економічному зростанні України.....	131
Бондаренко Н. В., Демчук В. М. Підвищення ефективності фінансування аграрних підприємств	135
Бондаренко Н. В., Мігур І. О. Роль міжнародного досвіду у формуванні антикризового управління банківською системою України	138
Боровик П. М., Шемякін М. В. Поліпшення механізму нарахування і сплати податку на додану вартість геодезично-землевпорядними суб'єктами малого підприємництва.....	142
Вахновська Н. А. Необхідність реалізації податкового комплаєнсу в реаліях сьогодення.....	144
Веремієць М. Д., Павленко А. А., Бабяк Н. Д. Посилення ролі фінансового контролінгу у повоєнному розвитку бізнесу в Україні	147

Власюк С. А., Гуртовенко А. І. Особливості фінансового менеджменту в аграрному виробництві	151
Власюк С. А., Полишвайко С. С. Місце банківського кредитування аграрного сектору в структурі фінансового ринку.....	153
Власюк С. А., Тиховський М. І. Формування облікової політики суб'єкта підприємницької діяльності аграрної сфери.....	156
Власюк С. А., Ясінський О. Р. Страховання ризиків як ключовий елемент стратегії діяльності підприємницьких структур.....	158
Власюк Н. І. Виклики та загрози фінансовій безпеці України за умов воєнного стану.....	160
Гасій О. В., Заболотський О. С. Дослідження поняття «Фінансові результати підприємства».....	164
Гаранко С. С. Ризик-орієнтований підхід до забезпечення безпеки страхового ринку.....	167
Гаркуша Ю. О. Капітальні інвестиції як фактор ефективної діяльності підприємства.....	170
Гасій О. В., Кононенко Ж. А., Кононенко О. А. Інструменти муніципального фінансування: сутність та джерела формування.....	172
Глуценко Ю. А., Яріш О. В. Передумови реформування та перспективи розвитку податкової системи України	175
Гудзь Т. П., Брусов Н. О. Пропозиції для територіальних громад щодо організаційної підтримки бізнесу для відкриття доступу до існуючих фінансових ресурсів в умовах війни та повоєнного відновлення економіки України	180

Гузар Б. С.

Бюджетні інструменти стимулювання соціально-економічного розвитку місцевих бюджетів України в умовах фінансово-бюджетної децентралізації..... 184

Дорош В. Ю., Московчук А. Т.

Бюджетне фінансування соціальної сфери 192

Єременко А. В.

Цінність нематеріальних активів 194

Жабак О. В.

Реформування податкової політики України в умовах війни..... 197

Zharikova Olena, Zharikova A. L.

Promising types of credit banking services in Ukraine: factoring, forfeiting, leasing 201

Жовковська Т. Т.

Необхідність досліджень фінансових ризиків для забезпечення фінансової безпеки підприємств..... 205

Іщук Л. І.

Своп як ефективний інструмент управління ризиком 209

Квашук О. В.

Виклики та перспективи розвитку страхового ринку України 212

Костишина А. І.

Структура системи компенсаційної політики дистриб'юторів..... 216

Листопад Є. І.

Особливості трансформації економіки України під впливом глобальних викликів..... 219

Matrushenko O., Korneiko L.

Formation of an effective budgetary mechanism for financing physical culture and sports by local budgets in Volyn 223

Мельник К. М., Мельник К. В.

Фінансовий лізинг – ефективна альтернатива банківському кредитуванню..... 225

Мельник К. М., Рудь К. С. Вплив системи мотивації на трудовий потенціал співробітників підприємства	228
Музичка О. М., Криворучко Н. М. Сучасний інструментарій управління проблемними кредитами в банках України	231
Ніколаєва А. М., Головачук А. О. Споживче кредитування в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку.....	234
Нужна О. А. Підвищення енергоефективності економіки України в контексті досягнення цілей сталого розвитку.....	238
Овсюк Н. В. Система оподаткування України: проблеми та перспективи.....	241
Павлик О. І. Систематизація методів оцінювання стану регіональної банківської системи	244
Пашиковська В. Д., Проскурович О. В. Фінансові аспекти розвитку економіки України в реаліях сьогодення.....	247
Проказюк М. Ю., Черкасова С. В. Проблеми функціонування фондового ринку в умовах воєнного стану в Україні	251
Раупов Р. Б. Концепція механізму забезпечення соціально-економічної безпеки підприємства	255
Соколова А. М., Соколов О. С. Ключові аспекти імплементації закордонного досвіду фандрайзингу для управління соціальними та старт-ап проектами в Україні.....	257
Старенький Ю. В., Піхняк Т. А. Бюджетний дефіцит в умовах війни	260

Тис М. С.

Методичний інструментарій моніторингу та оцінювання фінансової безпеки регіону 263

Тютюнник Ю. М., Тютюнник С. В.

Структурно-динамічні тенденції у формуванні доходів і витрат банківської системи України 266

Фалюта А. В.

Безпека інвестиційних вкладень фінансового бізнесу 270

Чиж Н. М., Чиж В. О.

Інтеграція фінансових технологій у стратегічне управління підприємством та їх вплив на інтелектуальну власність 274

Юрків А. М.

Фінансовий інструментарій розвитку транскордонного співробітництва 278

СЕКЦІЯ 4 МІЖНАРОДНИЙ БІЗНЕС В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Alsakaf Hind, Strilets V. Yu.

Exploring Apple's Strategic Landscape: A PEST Analysis Perspective 282

Аржаннікова А. Р., Стрілець В. Ю.

Особливості та проблеми розвитку інтернет-торгівлі в Україні у воєнний період 286

Артонкіна Є. А., Франко Л. С.

Корпоративна культура суб'єкта міжнародного бізнесу в умовах глобалізації 290

Балов Г. Ю., Пузирьова П. В.

Стратегічний маркетинг як основа стабільності функціонування бізнесу 294

Богатирьов В. В., Пузирьова П. В.

Управління міжнародною конкурентоспроможністю бізнес-структур 298

Гончарук Є. Л., Пузирьова П. В.

Особливості розвитку транснаціональних корпорацій автомобільної індустрії 302

Зборик Д. С., Стрілець В. Ю. Проблеми та потреби підприємництва України в умовах кризового економічного середовища	305
Змайло В. О., Пожар А. А. Міжнародні платіжні системи у міжнародному бізнесі	309
Кисла К. Г., Франко Л. С. Особливості бізнес-комунікації із представниками китайської культури	312
Ковальчук К. М., Флегантова А. Л. Конкурентоспроможність компанії Volkswagen AG на глобальному ринку	316
Купрієнко Є. О., Флегантова А. Л. Фактори конкурентоспроможності ТНК на глобальному ринку одягу: порівняльний аналіз сегментів люкс та мас-маркет	320
Македон В. В. Інноваційні напрями розвитку міжнародної логістики	324
Назаревич-Марченко С. В., Танклевська Н. С. Міжнародний фінансовий бізнес в умовах глобалізації	327
Науменко Н. С. Китай, як найбільший бенефіціар міжнародної торгівлі в період російсько-української війни	332
Поплюйко Д. Ю., Стрілець В. Ю. Інноваційна стратегія розвитку компанії Walmart Inc. в умовах глобалізації	335
Рекотова В. І., Алілуй А. Ю. Вплив зовнішніх викликів на діяльність Microsoft Corporation в країні базування	339
Семенов К. С., Пузирьова П. В. Експортна діяльність підприємства на ринку систем безпеки	343
Стадник З. Д., Франко Л. С. Особливості розвитку малого підприємництва в умовах глобалізації	347

Стрілець В. Ю.

Роль державно-приватного партнерства у інтеграції
бізнесу та освіти в європейський цифровий ринок 350

Тарасенко Є. Є., Франко Л. С.

Зовнішня торгівля ЄС та України:
виклики та перспективи 354

Шевченко Д. О., Флегантова А. Л.

Особливості та роль міжнародного маркетингу
для компаній на ринку креативних індустрій 357

Шубін Д. А., Пузирьова П. В.

Стратегії організації експортно-імпортних
операцій промислового підприємства 360

СЕКЦІЯ 5. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Aguilar, Eduardo Enrique

Irruption of an alternative horizon in Latin America
in the context of global economic crises 364

James Eboka Chibueze, Artem Pozhar

The nature of cooperative as a social institution 367

Nakalule Karen Arena, Artem Pozhar

Economic integration of the European Union countries 369

Hakeem Ola-Okedeyi, Artem Pozhar

Credit cooperative societies in Africa 373

Staszewska Anna, Flehantova Anna

Cluster analysis of the world tourism market
in the pre-quarantine and post-quarantine periods 376

Браженко А. В., Флегантова А. Л.

Кластерний аналіз економіки азійських країн 382

Варуша А. Р., Стрілець В. Ю.

Вплив взаємовідносин України та Польщі
на глобальну економічну безпеку 386

Васильченко К. І., Франко Л. С. Сучасні проблеми розвитку Європейського союзу.....	389
Дяченко Є. В., Франко Л. С. Сутність і значення стратегії виходу фірми на зовнішній ринок	392
Жиляков С. В. Популізм в контексті конкурентоспроможності підприємства в умовах глобальної економічної та політичної невизначеності	396
Калмиков Д. В. Основні аспекти формування національної стратегії відтворення людського капіталу	400
Клімов Д. І. Сучасні виклики для національної стійкості	405
Пожар А. А. Демутуалізація як глобальна загроза міжнародному кооперативному руху	411
Пугач Р. І., Флегантова А. Л. Прогнозування макроекономічних показників нової Зеландії	414
Романюха Д. Ю., Флегантова А. Л. Транснаціоналізація як основна тенденція розвитку економічної глобалізації.....	416
Савастєєва О. М. Еко-інновації в системі міжнародного проектного фінансування.....	420
Сичук Д. Л., Флегантова А. Л. Прогнозування макроекономічних показників США на світовому ринку	424
Феодосьєв М. В., Стрілець В. Ю. Фактори впливу на залучення прямих іноземних інвестицій економіку України	428
Флегантова А. Л. Кластерний аналіз економічного розвитку країн Європи	432

Франко Л. С.	
Розвиток науково-технологічних кластерів у світі	435
Шкурупій О. В., Дейнека Т. А.	
Суперечності сучасної світової системи	438
Чернова О. В.	
Протекціонізм як інструмент державної зовнішньоекономічної політики	441

Наукове видання

**ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ТА
ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ
МІЖНАРОДНОГО ЕКОНОМІЧНОГО КЛІМАТУ ТА
ФІНАНСОВОЇ ЕКОСИСТЕМИ**

ЗБІРНИК

матеріалів Міжнародної науково-практичної
інтернет-конференції

(м. Полтава, 28 березня 2024 року)

Дизайн обкладинки *П. В. Кійченко*
Комп'ютерне верстання *О. С. Корніліч*

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 26,5.
Зам. № 336/2173.

Видавець і виготовлювач
Полтавський університет економіки і торгівлі
к. 48, вул. Івана Банка, 3, м. Полтава, 36003.
E-mail: pvv.puet@gmail.com.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 8076 від 28.02.2024 р.